

Charles Eisenstein

Kalplerimizin Mümkün Bildiği Daha Güzel Dünya

VARLIKLARARASILIK VİZYONU VE PRATİĞİ

İlknur Urkun Kelso'nun Türkçesiyle

Charles Eisenstein

Medeniyet, bilinç, para ve insanlığın kültürel evrimi konularına eğilen ABD'li yazar ve konuşmacıdır. İnternet ortamında yayınladığı popüler kısa filmler ve makaleler alışılmış disiplinlerin dışında kalan bir toplumsal filozof ve karşı kültür entelektüeli olarak tanınmasını sağlamıştır. Yale Üniversitesinden 1989 yılında Matematik ve Felsefe diploması almış, ardından 10 yıl Çince-İngilizce çevirmenlik yapmıştır. Türkçesi 2013 yılında yayınlanan Kutsal Ekonomi ve henüz Türkçeye çevrilmemiş *Ascent of Humanity* (İnsanlığın Yükselişi) kitaplarının yazarı, Ashville, North Carolina'da yaşamaktadır.

İlknur Urkun Kelso

1982 doğumlu, şehir plancısı, kentsel politika ve yerel yönetimler uzmanı ve 2010'dan beri çevirmendir. Doğa, ekoloji, permakültür ve yeşil politika alanlarında kitaplar, permakulturplatformu.org ve permacultureturkey.org için makaleler, Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali için film altyazıları çevirmiştir. Topluluk destekli yayıncılık modeli hayali üzerinde çalışmaktadır.

Kalplerimizin Mümkün Bildiği Daha Güzel Dünya
Varlıklararasılık Vizyonu ve Pratiği

Charles Eisenstein

The More Beautiful World Our Hearts Know is Possible:

The Vision and Practice of Interbeing © Charles Eisenstein, 2013

© Türkçe eviri hakları: İlknur Urkun Kelso, 2018

Eserin telif hakları uluslararası yasalarca korunmaktadır. İzinatsız oğaltılamaz.

Kasım 2018

ISBN 978-605-2393-05-5

Çeviren: İlknur Urkun Kelso

Çeviri editörü: Hira Doğrul

Düzelti: Sinan Kılıç

Kapak ve sayfa tasarımı: Alef Editorial Design, Sinan Kılıç

(Alef Yayınevi sertifika no: 24965)

Baskı: Mutlu Basım Yayın (sertifika no: 18569) tlf. (212) 577 72 08

EDITORIAL DESIGN

Cemal Nadir Sokak Büyük Milas Han no: 24/17 Cağaloğlu/ İstanbul
tlf. (212) 245 56 27 • www.alefyayinevi.com • info@alefyayinevi.com
www.facebook.com/alefkitap • twitter.com/alef_kitap • [@alefyayinevi](https://www.instagram.com/alefyayinevi)

Charles Eisenstein

Kalplerimizin Mümkmn Bildiği Daha Gzel Dünya

VARLIKLARARASILIK VİZYONU VE PRATIĞI

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:

İlknur Urkun Kelso

İçindekiler

MERHABA	7		
1 AYRILIK	13	19 YAPMAK	155
2 ÇÖKÜŞ	21	20 YAPMAMAK	161
3 VARLIKLARARASILIK	30	21 DİKKAT	167
4 ALAYCILIK	39	22 MÜCADELE	184
5 DELİLİK	47	23 ACI	193
6 GÜÇ	52	24 HAZ	199
7 BİLİM	58	25 YARGILAMA	210
8 İKLİM	68	26 NEFRET	218
9 ÇARESİZLİK	77	27 KENDİNİ HAKLI GÖRME	224
10 UMUT	83	28 PSİKOPATLIK	234
11 MORFOGENEZ	88	29 KÖTÜLÜK	248
12 NAİFLİK	99	30 HİKÂYE	276
13 GERÇEKLİK	106	31 BOZMA	287
14 RUH	112	32 MUCİZE	306
15 ORTODOKSİ	121	33 HAKİKAT	313
16 YENİLİK	129	34 BİLİNÇ	326
17 ACELECİLİK	137	35 KADER	331
18 KITLIK	144	36 KİMLİK	340

Merhaba,

Elinizdeki kitap topluluk desteği ile yayımlandı.

Kutsal Ekonomi kitabı, İşgal Et (*Occupy*) hareketindeki rolü ve armağan ekonomisi çalışmalarıyla tanıdığımız Charles Eisenstein'in *The More Beautiful World Our Hearts Know is Possible* adlı kitabının Türkçe yayın hakları, Seda Arıcıoğlu'nun yoğun çabaları sayesinde alınmış ve yine onun girişimiyle çevirisine başlanmıştı. 2015 yılında tamamlanan çeviri bir süre editörünü ve yayıncısını aradıktan sonra Seda kitabın yayımlanması için bir destek çağrısı yaptı ve Burcu Ertunç'tan gelen cevap uzun bir fitili ateşledi: *Topluluk Destekli Yayıncılık*.

Burcu'nun bu fikri, İlknur Urkun Kelso'nun 2017 yılında, üzerinde keyifle çalışabileceğimiz ve tamamlandığında keyifle okuyabileceğimiz, dünya görüşümüzü yansıtan ve satış kaygısı gütmeyen yayınlar yapacak bir *topluluk destekli yayıncılık modeli* kurma çağrısı yapmasına vesile oldu. Çevirmen, yazar, editör, tasarımcı ve okurlardan oluşan kalabalık bir grup bu çağrıya ses verdi ve o gruptan Hira Doğrul ile Emre Erteğün bu kitabı tamamlamak için görev aldı. Kitabın çevirisinin kontrolü, son okumasının yapılması, dizgi, tasarım ve matbaa işlerinin halledilmesinin yanı sıra tüm bunlar için gereken parayı da bulmak gerekiyordu. Zira –yazarın bir beklenti içinde olmadan ancak “para kazanırsanız bana da armağan edebilirsiniz” diyerek sunduğu bu kitabı biz de üzerine bir fiyat etiketi koymadan dağıtmak istediğimiz için– henüz basılmamış bir kitabı fonlayacak müstakbel okurlara ulaşmak lazımdı.

2018 Ocak ayı itibariyle bu işi nasıl kotaracağımızı tasarlayıp çeviri kontrolü üzerinde çalışmaya başladık. Metin biraz yola gir-

meye başladığında sosyal medya üzerinden duyurular yaparak kitabı okumak isteyenlerden maddi destek istedik. 5000 TL toplayabilirsek kitabın çeviri ve editörlük işleri için emek maliyetleri karşılanmış olacak ve kitap ham haliyle elektronik ortamda okurlara ulaşabilecekti. Kitabın basılıp dağıtılabilmesi içinse 10 bin ve 15 bin TL olarak iki aşamalı bir hedef koyduk.

Aşağıda isimlerini bulacağınız güzel insanlar, duyurumuzu paylaşarak, bize para göndererek, gelirini kitaba aktardıkları etkinlikler yaparak, el emeği ürünlerini ve eşyalarını açık arttırmaya çıkararak toplam 16.340 TL + 24 EUR fon yarattılar. Bu arada yaşanan ciddi ekonomik kriz dolayısıyla kâğıt fiyatları sürekli olarak arttığı ve kitabın yazarına göndermek istediğimiz armağan miktarı eridiği için başta duyurduğumuz 2000 kopya yerine 1500 kopya basmaya karar verdik.

Nihayetinde, söz verdiğimiz gibi, bize maddi destekte bulunanlara yollamış oldukları her 20 TL için bir kitap ulaştıracğıız. Geri kalan 700'e yakın kopya ise çeşitli gönüllü dağıtım noktalarında okurlarla buluşacak ve kitap internet üzerinden de okunabilecek. Bazı kalemler hâlâ belirsizliğini korumakla birlikte toplanan fon şu şekilde harcanacak:

- Çeviri ücreti: 3500 TL (İlknur Kelso)
- Çeviri kontrolü: 1000 TL (Hira Doğrul)
- Son okuma: 400 TL (Sinan Kılıç)
- Tasarım ve dizgi: 1000 TL (Sinan Kılıç)
- Süreç yönetimi: 400 TL (Emre Ertegün)
- Baskı: 3700 TL
- Kağıt: 3114 TL

Ara toplam: 13114 TL

Nakliye ve kargo: belirsiz

Yazarı Charles Eisenstein'a gönderilecek armağan: belirsiz

Bu girişimi destekleyen herkese bir kez daha teşekkür ederiz. Daha güzel bir dünyanın mümkün olduğuna inanan büyük bir topluluğun parçası olduğumuzu, bu topluluğa bir hizmet sunduğumuzda bunun maddi ve manevi olarak karşılık bulabileceğini deneyimledik. Kitabı beğeneceğinizi ve içindeki fikirlerden ilham alacağınızı umuyoruz. Süreçle ilgili daha fazla bilgi almak, kitabın elektronik ya da basılı kopyasına ulaşmak, eleştiri ve öneriler sunmak veya kitaba daha fazla destek olmak için bize emreertegun@gmail.com adresinden ya da fb.me/dahaguzelbirdunyakitap facebook sayfasından ulaşabilirsiniz. Bu kitaba herhangi bir katkı ödemeksizin ulaştığı veya daha önce katkı sağladığı hâlde okuduktan sonra yazara daha fazla para armağanı sunmak isteyen kişiler olursa bunları belli aralıklarla Charles'a ulaştırmaya devam edeceğiz. Ayrıca <https://charlseisenstein.net/contact-and-gift/> bağlantısı üzerinden yazarın çalışmalarına doğrudan da katkı sunabilirsiniz.

Sevgi ve dayanışmayla,

Emre Ertegün, Hira Doğrul ve İlknur Kelso

Maddi destekleriyle kitabın basımını mümkün kılanlar:*

Ahenk Köroğlu, Ahmet Kılıçaslan, Alper Can Kılıç, Anne Latham, Argın Kubin, Arya Kubin, Arzu Odabaş, Arzu Öztürk, Asil Dugan, Aslı Sevin, Aslı Tuncer Madge, Aslınur Akdeniz Brehmer, Asuman Ünsal, Asuman Yalçiner, Atiye Yonca Demir, Aybike Serdar, Aycan Türk, Ayça Gülgeç, Ayfer Tuğ, Ayla Fatma Seyhun, Ayşe Dirikman, Ayşe Gökçe Bor, Ayşe Gözcelioğlu Halezero, Ayşe Yıldız, Ayşegül Yaren Köse

* İsmi kullanılmamasını istemeyenler ya da bize ismini bildirmeden destek ulaştıranlar hariç.

Banu Can, Barış Altuner, Başak Savaş, Begüm Aykan, Begüm Demircioğlu, Begüm Erenler, Bengi Yıldız, Berna Burç, Berna Çol, Berna Sağun, Berrin Eralp, Beste Peköz Bonnard, Burak Bilen, Burcu Ayaztaş, Burcu Ertunç, Burcu Özhızalan Yazıcı, Burcu Ünal

Cankut Piyale, Cansel Kireçkaya, Cemal Akça, Cemile Hande Günalp Ergün, Ceren Kılıç, Ceren Salman, Ceren Urallı, Ceren Üner, Ceylan Yurdakuler, Coşku Kocabıyık, Cumhuriyet Arslanoğlu, Çiğdem Asiye Artık, Çiğdem Fidan, Çiğdem Süner

Dane Ruscuklu, Deniz Er, Deniz Kurt, Deniz Parlak, Deniz Soydan, Deniz Soykan, Deniz Toka Emir, Derya Demirağ, Devrim Aji, Didem Dağkırın, Didem Pınar, Didem Yeni, Dilek Bulutlar, Doğa Arslanoğlu, Duygu Başdinç, Duygu Çam Öztürk

Ece Cengiztekin, Ece Kantürk, Ecem Balkan, Eda Baş, Eda Bozköylü, Eda Zakaria, Egemen Özkan, Ela Demir, Elçin Yatağan, Elif Balçık, Emine Özkaya Daloğlu, Emre Rona, Engin Kaya, Eppek, Ercan Albayrak, Erdem Üngür, Erdem Tanrıtanır, Erhan Zer, Erhan Kılınc, Ersun Celal Erman, Esra Aydınlioğlu, Esra Debreli, Esra Güzeloğlu, Esra Yıldırımış, Esra Yıldız, Eylem Koşar, Ezgi Çatori, Ezgi İçöz

Fatih Barlas, Fatma Atasever, Fatma Belgin Kurhan, Fatma Denizci, Filiz Öztürk, Filiz Telek, Filiz Uyar, Filiz Yazgeç, Firuz Günseli Balta, Funda Aydın, Füsün Ergün

Gamze Özer, Gizem Candemir Kılıçoğlu, Gonca Sadiki, Gülçin Güvenç, Gülelgül Anıl, Güliz Yörük Bağcı, Gülşah Güder, Günce Öztürk, Güneş Gerikal, Güngör Çelik

Hacer Temirkan, Halil Kıvanç Kışlal, Handan Özkan, Hande Beyza Yenigün, Hatice Barış, Hatice Kapudere, Hazal Öztetikler, Hazal Sıla Akduran, Hilal Toker, Hülya Çalık

Iraz Candaş, Işık Tatlı, Işıl Kayagül, Işılsu Yıldız, Işın Ceylan, İbrahim Baran Gündüz, İlkey Bilgiç, İlker Gök, İnci Özşendil, Kemal Çizmeciler, Kenan Nazif Koşar, Kenan Urkun

Leyla Şimşek Rathke, Lokman Doğmuş, Lütfiye Özkan, Mahmut Öke, Mehmet Ali Özruh, Mehmet Berk Balçık, Mehmet Gök, Mehmet Şükrü Adıgöl, Mehmet Vasfi Gürmen, Mehtap Birlik, Melda Keskin, Melis Rona, Meltem Çelikoyan, Meltem Çiftçi, Meltem Feride Doğan, Mercan Yurdakuler, Merih Taşkaya, Meryem Esenay Eltan, Mine Yapar, Muna Genç, Murat Çelik, Murat Yüksel, Mustafa Taylan Şengöl, Muzaffer Özyaman, Müge Alaboz

Nadir Ceylan, Naime Urkun, Nalan Özdemir Erem, Nazan Çiğdem Atabey, Neslihan Ilgar Genç, Nezihe Ceylan, Nihal Kuzu, Nihan Gencer, Nilgün Larson, Nuran Abdullah, Nuran Pehlivan, Nurdan Kan Özuslu

Oğuz Çağım Tuğ, Oğuz Gürsel, Orkun Günay, Ozan Köse, Özay Gürsel, Özden Ergene, Özden Gököz, Özge Acar, Özgül Öztürk Aksu, Özkan Öztürk, Özlem Lesport, Rabia İdil Ertetik, Raşan Erdoğan Sağbili

Sabri Yılmaz, Sadun Kal, Saliha Aysun Sökmen, Samime Durmaz, Seda Aktaş, Seda Arıcıoğlu, Seda Sezer, Sedef Güneş, Sefa Sevika, Seher Ağra, Selahattin Kalıpçı, Selim Göker, Semih Daşkıran, Senem Gökçe Okullu, Serap Düzgören Arı, Serdar İskit, Seval Ebru Yıldız, Sevda Köken, Sevgi Gülalp, Sevil Baştürk, Seyran Tanrıtanır, Sezgin Sarı, Sıla Akalp, Silva Untur, Sinem Serap Duran, Sümeyra Uğur, Şebnem Ekici Alperen, Şehnaz Soydan, Şule Seda Ay

Taylan Erten, Tijen İnaltong, Tolga Denizhan, Tolgahan Yıldız, Tracy Maria Lord, Tuğba Aral, Tuğba Doğutürk, Türkan Coşkun, Umman Karabay, Umut Kocagöz, Umut Yüksel, Ümit Kaplan, Ümit Kılıçgedik, Ümran Aras

Volkan Dündar, Volkan Ermiş, Vural Karakuş, Yaprak Kaymak Özgür, Yasemin Biehal, Yasemin Cevizcioğlu, Yasemin Demirhan, Yasemin Şağbanoğlu, Yaşar Nihal, Yaşın Arslanoğlu, Yunus Emre Pekel, Zaliha Yılmaz, Zeynep Hümeysra Derece, Zeynep Süzmen, Ziya Özsökmenler

1 Ayrılık

Bazen gençlik yıllarımdan kültürel mitolojisine, yani gazlı içeceklerin zararlı olmadığı, Amerikan futbolu şampiyonluk maçlarının önemli olduğu, Amerika'nın dünyaya demokrasi götürdüğü, doktorların bizi iyileştirebildikleri, bilimin hayatımızı sürekli daha da güzelleştirdiği ve aya insan gönderdikleri o dünyaya özlem duyuyorum.

O zamanlar hayatın anlamı vardı. Çok çalışırsak iyi notlar alır, iyi bir üniversiteye girer, yüksek lisans yapar ya da başka bir kariyer seçerdik ve mutlu olurduk. Arada tek tük çürük elmalar çıkabilirdi ama normal koşullarda, toplumun kurallarına uyduğumuz sürece, yani modern tıbbın güncel tavsiyelerini dinlediğimiz, *New York Times* okuyarak gündemi takip ettiğimiz, kanunlara uyduğumuz, doğru yatırımlar yaptığımız ve uyuşturucu gibi Kötü Şeylerden uzak durduğumuz takdirde başarılı insanlar olacaktık. Elbette çeşitli sorunlar vardı; ama bilim insanları ve uzmanlar bunları çözmek için canla başla çalışıyorlardı. Tıptaki yeni bir ilerleme, çıkacak yeni bir yasa ya da geliştirilecek yeni bir eğitim tekniği sayesinde hayatımız her daim iyileşecekti. Çocukluk anılarım İnsanlık Hikâyesi diye adlandırdığım bir anlatının parçasıydı ve bu anlatıya göre insanlık bilim, akıl ve teknoloji aracılığıyla mükemmel bir dünya yaratmaya, doğayı zapt etmeye, hayvansı güdülerinin üstesinden gelmeye ve akılcı bir toplum inşa etmeye yazgılıydı.

O zamanki bakış açımında bu hikâyenin temel varsayımları sorgulanamaz görünüyordu. Aldığım eğitim, medya ve en

çok da hayatımı sarmalayan rutinlerin normalliği kafa kafaya vermiş, bana “Merak etme, her şey yolunda,” diyorlardı. Bugün bu hikâyenin insanların çektiği büyük acılar ve çevresel yıkım üzerine inşa edilmiş bir yalan olduğu gözler önüne seriliyor. Ama o zamanlar kendimizi fazla kandırmak zorunda kalmadan bu yalanla yaşayabiliyorduk. Bizi sarıp sarmalayan hikâye çok inandırıcıydı. Hikâyeye ters düşen durumlar da kolaylıkla gizlenebiliyordu.

Her şeye rağmen, birçokları gibi ben de yanlış giden bir şeyler olduğunu, ayrıcalıklı ve korunaklı çocukluğumun çatlaklarından içeri sızabilen haksızlıkları hissediyordum. Bana normal diye sunulan şeyi hiçbir zaman tamamen kabullene-medim. Hayatın şu andaki halinden daha keyifli, daha gerçek, daha anlamlı, dünyanın bundan daha güzel bir yer olması gerektiğini biliyordum. Pazartesilerden nefret edip hafta sonları ve tatiller için yaşamamalıydık. Tuvalete gitmek için parmak kaldırıp izin almamız gerekmemeliydi. Her Allahın günü, güzel havalarda bile, binaların içine tıklıp kalmamalıydık. Ufkum genişledikçe biliyordum ki milyonlarca insan açlık çekmemeli, insanlık nükleer silahların gölgesi altında yaşamamalı, yağmur ormanları gittikçe küçülmemeli ya da balıklar azalmamalı, akbaba ve kartallar yok olmamalıydı. İçinde bulunduğum kültürün egemen söyleminin bu meselelere birbirinden bağımsız sorunlar, üzüntü verici talihsizlikler ya da görmezden gelinecek tabular olarak yaklaşmasını kabullenemiyordum.

Şu ya da bu ölçüde, aslında hepimiz daha iyisinin var olduğunu. Ancak bu bilgiyi, genellikle açık seçik dile gelemediği için, dolaylı yollarla, açık ya da örtülü isyankârlıklarla ifade ederiz. Bağımlılık, kendi kendini sabote etme, ertelemecilik, tembellik, öfke, kronik yorgunluk ve depresyon aslında bize dayatılan yaşam programından kaçmanın yollarıdır. Bilinçli

zihin hayır demek için geçerli bir sebep bulamadığında bilinçaltı kendi yöntemleriyle hayır der. Artık o “eski normal”in içinde kalmaya katlanamayanlarımızın sayısı her geçen gün artar.

Bu normallik söylemi sistemsel düzeyde de çöküşte. Şu anda dünyalar arasında bir geçişteyiz. Yüzyıllardır sırtımızı dayadığımız kurumlar ayakta kalamıyor. Bunların varlıklarını aynı şekilde sürdürebileceklerine inanmak için kendimizi sürekli daha çok kandırmamız gerekiyor. Para, siyaset, enerji, tıp, eğitim ve benzeri sistemler bir zamanlar sundukları (ya da sunduklarını sandığımız) yararları artık sağlayamıyor. Bu sistemlerin sunduğu ve bundan bir yüzyıl önce alabildiğine ilham veren Ütopyacı vaatler her geçen yıl geçerliliklerini biraz daha kaybediyor. Milyonlarca insan bunun farkında ve çoğumuz artık -mış gibi yapmaya bile tenezzül etmiyoruz. Fakat görünen o ki değişmeyi ya da en azından endüstri toplumu uçuruma doğru koşarken buna katılmamayı bile beceremiyoruz.

Önceki yazılarımda bu sürece yeni bir çerçeveden bakmayı, insanın kültürel evrimini bir büyüme, ardından gelen bir kriz, ardından gelen bir çöküş ve bunu izleyen bir uyanışın hikâyesi olarak görmeyi önermişim. Uyanış, yani yeni bir medeniyet türünün doğuşu, Ayrılık Çağı'nı takip edecek bir Kavuşma Çağı. Belki de gerçek değişim ancak eskinin yıkılması ile mümkündür. Birçoğumuzun kişisel hayatında bu kuşkusuz geçerlidir. Yaşam tarzınızın sürdürülebilir olmadığını ve hayatınızı değiştirmeniz gerektiğini biliyor olabilirsiniz. “Tabii, tabii. Sigarayı bırakmalıyım. Spora başlamalıyım. Kredi kartı kullanmamalıyım.” Ama kaçımız bir alarm zili, hatta genellikle bir dizi alarm zili duymadan değişebiliyor ki? Sonuç itibarıyla, alışkanlıklarımız bir araya gelerek yaşamın tüm yönlerini kapsayan bir varoluş biçimi oluşturur. “Her şeyi değiştirmeden bir şeyi değiştiremezsin,” sözü bunun için söylenmiştir.

Aynı durum toplumsal konular için de geçerlidir. Sistemlerimizin aslında birbirlerine bağlı olduğunun farkına vardıkça, örneğin enerji teknolojilerimizi değiştirmek için bunları destekleyen ekonomik sistemi de değiştirmemiz gerektiğini anlarız. Oluşturduğumuz kurumların dünyayı algılama biçimimizi, görünmez ideolojilerimizi ve inanç sistemlerimizi yansıttığını da görürüz. Bu doğrultuda, tüm krizlerimiz gibi ekolojik krizin de aslında manevi bir kriz olduğunu söyleyebiliriz. Burada söylemeye çalıştığım şey, bu krizin en derinlere kadar sirayet ettiği, insanlığımızın tüm yönlerini kapsadığıdır.

Peki, temelde ne var? “Dünyalar arası geçiş” derken ne kastediyorum? Medeniyetimizin temelinde bir hikâye, bir mitoloji bulunuyor. Ben buna Dünya Hikâyesi ya da İnsanlık Hikâyesi diyorum. Bu hikâye bir anlatılar, uzlaşılar ve sembolik sistemler matrisidir ve yaşamın en temel sorularına kültürümüzün verdiği cevapları barındırır:

- Ben kimim? Olan bitenlerin sebebi ne?
- Hayatın amacı nedir?
- İnsanın doğası nedir?
- Kutsal olan nedir?
- İnsanlık olarak biz kimiz?
- Nereden geldik, nereye gidiyoruz?

Kültürümüzün bu sorulara verdiği cevaplar az çok aşağıdaki gibidir. Ben bu cevapları mümkün olduğunca sade bir dille ifade edeceğim. Bu hikâye Dünya'nın Hikâyesi'dir; ama son bir yüzyıldır altın çağını yaşarken bile asla tam bir hâkimiyet kuramamıştır. Bu cevapların bazılarının bilimsel olarak geçerliliklerini yitirmiş olduklarını fark edeceksiniz. Oysa neyin gerçek, neyin mümkün ve neyin yapılabilir olduğuna dair görüşlerimizi halen bu eski 19. ve 20. yüzyıl bilimi oluşturuyor.

Yeni fizik, yeni biyoloji ve yeni psikoloji inanç sistemlerimize yeni yeni giriyor. İşte eski cevaplar:

Sen kimsin? Sen, senden ayrı bir evrende, birbirinden ayrılmış bireyler arasında, ayrı bir bireysin. Etten yapılmış ve genleri üreme çıkarlarını azami düzeye çıkarmaya programlanmış bir robotun gözleriyle dünyaya bakan, Kartezyen bir bilinç zerresisin. Bir psikoloji baloncuğu, diğer zihinlerden ve maddeden ayrı (bir beyine bağlı olması şart olmayan) bir zihinsin. Ya da dünyadan ve diğer ruhlardan ayrı, üzeri etle kaplı bir ruhsun. Ya da bir kütle, kişilerüstü fizik kurallarına göre hareket eden zerreciklerden oluşan bir yığınsın.

Olan bitenlerin sebebi ne? Burada da yine, temel parçacıkların özünü oluşturan genel materyal üzerinde etkili olan kişilerüstü fizik kuralları yürürlükte. Tüm olgular matematiksel olarak belirlenen bu etkileşimlerin sonucudur. Zekâ, düzen, amaç ve tasarım birer yanılısamadır. Bunların ardında aslında sadece amaçsız bir güçler ve kütleler karmaşası vardır. Olan biten her şey, tüm hareketler ve yaşamın tamamı nesnelere uygulanan güçler toplamının sonucudur.

Hayatın amacı nedir? Amaç yoktur. Sadece sebep vardır. Evren aslında kör ve ölüdür. Düşünce elektrokimyasal bir uyarıdan, aşk ise beyinlerimizin devrelerini değiştiren bir hormon şelalesinden başka bir şey değildir. Yaşamın, bizim kendi inşa ettiklerimiz dışında, tek amacı yaşamak, hayatta kalmak ve üremek, rasyonel çıkarlarımızı azami düzeye çıkarmaktır. Özünde birbirimizden ayrı olduğumuz için benim çıkarlarımız senin çıkarlarınla muhtemelen çatışmaktadır. Benim dışımda kalan her şey benim esenliğime en iyi ihtimalle etkisiz, en kötü ihtimalle de düşmandır.

İnsanın doğası nedir? Rekabet halindeki bireylerden ve kişilerüstü güçlerden oluşan bu tehlikeli evrenden kendimizi

korumak için mümkün olduğunca fazla şeyi kontrolümüze almamız gerekir. Bu amaca ulaşmamızı sağlayacak her şeyin, örneğin para, statü, güvenlik, bilgi ve güç, yani “dünyevi” olarak adlandırdığımız şeylerin peşine düşeriz. Doğamızın, motivasyonlarımızın ve arzularımızın kökeninde hep şer yatar. Bizim doğamız kimseye merhamet etmeden kendi çıkarlarımızı azami düzeye çıkarmaya çalışmaktır.

O halde kutsal olan nedir? İnsanın kör ve insafsız çıkar arayışı toplumun çıkarına aykırı olduğu için, bu biyolojik programlamayı bastırmamız ve “daha ulvi” şeylerin peşinde koşmamız önemlidir. Mübarek bir insan tensel arzulara boyun eğmez. Kendini inkâr etmeye, disipline, manevi âleme ya da daha seküler bir yaklaşım benimsemişse mantık ve zihin ya da ilkeler ve ahlak âlemine yükselme yolunu seçer. Dindarlar için kutsal olmak uhrevi olmaktır. Ruh bedenden ayrıdır ve Tanrı yeryüzünden çok yüksekte yaşar. Yüzeysel karşıtlıklarına rağmen bilim ve din bu konuda aynı fikirdedir: Kutsal olan bu dünyaya ait değildir.

İnsanlık olarak biz kimiz? Bizler, bilginin sadece genetik değil kültürel olarak da aktarılmasına olanak tanıyan beyinlere sahip, özel bir hayvan türüyüz ve evrim sürecinin zirvesiyiz. Dini bakış açısıyla ruhu, bilimsel bakış açısıyla akılcı zihni olan tek canlı türüyüz. Bir makine gibi çalışan bu evrende, dünyayı kendi tasarımıımıza göre şekillendirmek üzere gerekli bilinç ve diğer araçlar sadece bizde bulunur. Bunu yapmamızın önündeki tek engel toplayabildiğimiz gücün miktarı ve bu gücü ne kadar isabetli şekilde uygulayabildiğimizdir. Bunu ne kadar iyi yaparsak, bize kayıtsız ya da düşman olan bu evrende o kadar iyi durumda, o kadar rahat ve o kadar güvende oluruz.

Nereden geliyor, nereye gidiyoruz? Başlangıçta zar zor hayatta kalabilen, meşakkatli, yabani ve kısa hayatlar süren, çıp-

lak ve cahil hayvanlardık. Neyse ki büyük beyinlerimiz sayesinde hurafenin yerini bilim, ritüelin yerini teknoloji aldı. Doğanın efendisi ve sahibi mertebesine yükseldik, bitki ve hayvanları evcilleştirdik, doğanın güçlerini dizginlemeyi, hastalıkları zapt etmeyi, evrenin en büyük gizemlerini çözmeyi başardık. Bu fethi tamamına erdirmeye, kendimizi çalışmaktan, hastalıktan ve ölümden kurtarmaya, yıldızlara uzanıp doğayı tamamen ardımızda bırakmaya yazgılıyız.

Bu kitapta, tarif ettiğim bu dünya görüşünü ifade etmek için Ayrılık Hikâyesi, eski hikâye ya da bunun uzantıları olarak Yükseliş Hikâyesi, kontrol programı ve benzeri adlar kullanacağım.

Bu soruların cevapları kültürden kültüre değişse de hepimizin o kadar içine işlemiştir ki bunların gerçekliğe karşılık geldiğini zannederiz. Bugünse bu cevaplar ve bunların üzerine kurulu olan her şey, yani medeniyetimizin tamamı değişiyor. İşte bu yüzden zaman zaman dünya yıkılıyormuş gibi baş döndürücü bir his yaşıyoruz. Bir zamanlar bu kadar gerçek, işlevsel ve dayanıklı görünen bir şeyin boşluğunu fark etmek dipsiz bir uçurumun kenarında durma hissi veriyor. Şimdi ne olacak? Ben kimim? Önemli olan ne? Hayatımın amacı ne? Şifalanma sürecine nasıl katkıda bulunabilirim? Zamanında bu cevapları bize sunan İnsanlık Hikâyesi tuzla buz olurken bu soruların eski cevapları da silinip gidiyor.

Bu kitap eski hikâyeden çıkıp hikâyeler arasında kalan boşluktan geçer ve yeni bir hikâyeye adım atarken bize rehberlik etmesi için yazıldı. Okuyucuya hem şahsen bu geçişin öznesi olarak, hem de diğer insanlara, topluma ve gezegenimize bu geçiş sürecinde rehberlik edecek kişiler olarak sesleniyor.

Tıpkı krizin kendisi gibi, karşı karşıya olduğumuz geçiş süreci de temellere kadar iniyor. Bu geçiş, içsel olarak, en azın-

dan hayatta olma deneyiminde bir dönüşüm anlamına geliyor. Dışarıdaysa, en azından insanlığın Dünya gezegeni üzerinde sahip olduğu rolün dönüşmesine karşılık geliyor.

Ben bu kitabı bu geçişi tamamlamış biri olarak sunmuyorum. Kesinlikle böyle biri değilim. Bu kitabı yazmaya herhangi bir erkek ya da kadından daha yetkin değilim. Bir avatar* ya da aziz değilim. Tanrının ya da uzaylıların sözcüsü de değilim. Olağanüstü psişik güçlere ya da zihinsel bir dehaya sahip değilim. Hayatımda hiçbir kayda değer sıkıntı ya da çile çekmedim. Özel manevi çalışmalar yapmadım ya da şamanlık eğitimi almadım. Sıradan bir insanım. Dolayısıyla sözlerimi sadece kendi içinde değerlendirmeniz gerek.

Bu satırlar amacına ulaşır, yani mümkün olduğunu kalbimizle bildiğimiz daha güzel dünyaya doğru atılacak bir sonraki büyük ya da küçük adımı hızlandırabilirse, bu sıradanlığım son derece önemli olacak. Hepimizin, sıradan insanların, derin bir bilinç ve varoluş dönüşümüne ne kadar yakın olduğunu gösterecek. Benim gibi sıradan biri bile bunu ufukta görebiliyorsa herhalde çok yaklaşmış olmalıyız.

* Hint mitolojisinde Tanrı'nın insan ya da hayvan biçiminde yeryüzünde vücut bulması—ç.n.

2 Çöküş

Tanrı'nın krallığı kırık kalpliler içindir.

FRED ROGERS

İki dünya arasındaki bu geçiş korkutucu; ama bir o kadar da büyüleyici. Siz hiç felaket tellalı web sitelerin bağımlısı olduğunuz mu? Her gün internete girip çöküşün çok yakın olduğuna dair son bulguları okudunuz, Petrol Tepe Noktası* 2005 yılında başlamadığında ya da finans sistemi 2008 yılında çökmediğinde hayal kırıklığına uğradınız mı? (Ben hâlâ 2000 yılı konusunda endişeliyim.)† Geleceğe, evet, korkuyla ama aynı zamanda bir tür olumlu beklentiyle mi bakıyorsunuz? Ufukta büyük bir kriz, bir kasırga ya da ekonomik bir buhran görüldüğünde, hep birlikte içinde mahsur kaldığımız ve (kendi elitleri de dâhil) hiç kimseye hayrı olmayan bu dünya düzeninden bizi kurtarır umuduyla, bir tarafınız “Elinden geleni ardına koyma!” mı diyor?

İnsanın en çok arzuladığı şeyden korkması normaldir. Bizleri köleleştiren ve gezegeni öldürmekte olan bu hikâyeyi son-

* Tüm doğal kaynaklar için geçerli üretim parabolüne göre petrol üretim miktarının zirveye ulaşip sonrasında düşüşe geçeceği, dolayısıyla üretim maliyetinin de yükselmeye başlayacağı nokta—ç.n.

† 2000 yılına girildiği anda tüm bilgisayar ve yazılımların hata vereceği ve dijital verilere dayalı sistemlerin (bankacılık vb) çökeceği yönündeki teoriden söz ediliyor. Kitabın bu bölümünün 2000 yılına girilmeden önce yazıldığı anlaşılıyor—ç.n.

landırmak istiyoruz. Bu hikâyenin sonunda karşılaşacağımız şeyden, alışkın olduğumuz pek çok şeyin yok olmasındansa korkuyoruz.

Ancak korkunun ecele faydası yok; bu hikâye ne yaparsak yapalım bitiyor. Benim çocukluğumdan, yani 1970'lerden beri, İnsanlık Hikâyesi giderek artan bir hızla yıpranıyor. Batı'da, gittikçe daha çok insan, medeniyetin doğru yolda olduğundan şüphe duyuyor. Bu medeniyetin temel varsayımlarını henüz açıkça sorgulamaya başlamamış olanlarımız bile ondan en azından bıktılar. Bir kuşkuçuluk, hipsterveri bir öz farkındalık içtenliğimizi susturmuş durumda. Bir zamanlar son derece gerçek görünen şeyler, örneğin bir siyasi parti programındaki ilke ya da hedefler, günümüzde artık bunların imaj ve mesaj bakımından çözümlenen bir dizi "meta" filtreden geçirilerek yorumlanıyor. Bir zamanlar bizi büyüleyen bir hikâyeye artık inanmayacak kadar büyümüş, bunun bir hikâyeden ibaret olduğunun farkına varmış çocuklar gibiyiz.

Bu sırada yeni elde edilen bir dizi veri de hikâyeyi sarstı. Fosil yakıtların kullanımı, tarımda kimyasal mucizesi ile gelen devrim, toplum mühendisliği ve siyaset bilimi araçlarıyla daha akılcı ve adil bir toplum yaratma çabaları; bunların hiçbiri vaatlerini yerine getiremedikleri gibi bir araya geldiklerinde medeniyetimizi tehdit eden beklenmedik sonuçlar da doğurdu. Artık her şeyin bilim insanlarının kontrolü altında olduğuna da, muhakeme gücümüzdeki artışın bizi toplumsal bir ütopyaya taşıyabileceğine de inanmamız mümkün değil.

Artık biyosferdeki giderek şiddetlenen bozulmayı, ekonomik sistemin sıkıntılarını, insan sağlığındaki gerilemeyi ya da küresel yoksulluk ve adaletsizliğin giderilmek bir tarafa gittikçe arttığını görmemezlikten gelemiyoruz. Eskiden, bir gün ekonomistlerin yoksulluğu ortadan kaldıracağını, siya-

set bilimcilerin toplumsal adaletsizliği çözeceğini, kimyager ve biyologların çevre sorunlarına çözüm getireceklerini, mantığın galip geleceğini ve akliselim sahibi politikaların benimseneceğini sanıyorduk. 1980'lerin başında *National Geographic* dergisinde yağmur ormanlarındaki küçülme haritalarına baktığımı ve hem endişe hem de bir rahatlama hissettiğimi hatırlıyorum; çünkü bilim insanlarının ve derginin okurlarının sorunun farkında olduklarını, dolayısıyla bu konuda mutlaka bir şeyler yapılacağını düşünmüştüm.

Ama hiçbir şey yapılmadı. Yağmur ormanlarındaki küçülme daha da artarken, 1980'lerde farkında olduğumuz neredeyse tüm diğer çevresel tehditler giderek ciddileşti. İnsanlık Hikâyesi yüzyıllardır kazandığı ivme sayesinde ilerlemeye devam etti. Ancak, muhtemelen Birinci Dünya Savaşındaki endüstriyel ölçekli katliamla başlayarak, geçen her onyılla birlikte hikâyenin içi biraz daha boşaldı. Ben çocukken ideolojik sistemlerimiz ve kitle iletişim araçlarımız hâlâ bu hikâyeyi koruyordu. Ancak son 30 yıl içinde, gerçeklik ordusu sayısız hücumlarıyla hikâyenin duvarlarını deldi ve temelini sarstı. Masalcılarımız, yani sistemin elitleri, inandırıcılıklarını kaybetti.

Eskiden sahip olduğumuz gelecek vizyonunu kaybettik, çoğumuzun bir gelecek vizyonu da yok. Bu, toplumumuz için yeni bir durum. Bundan 50 ya da 100 yıl önce çoğu insan gelecek konusunda genel hatlarıyla aynı fikirdeydi. Toplumun nereye doğru gittiğini bildiğimizi sanıyorduk. Marksistler ve kapitalistler bile varılacak nokta konusunda hemfikir: Maneviyatın tamamen yürürlükten kaldırıldığı ya da pazar günlerine ve hayatın önemsiz köşelerine sığdırıldığı, bir makineleşmiş eğlence ve bilimsel mühendislik ürünü toplumsal uyum cenneti. Elbette bu vizyonun muhalifleri vardı; ama genel muhtabakat buydu.

Bir hikâye sona yaklaştığında, tıpkı ölmek üzere olan bir hayvan gibi mücadele eder, abartılı yaşam belirtileri gösterir. Bu yüzden bugün tahakkümün, işgalin, şiddetin ve ayrılığın absürd uçlara vardığını ve bir zamanlar dağınık ve gizli olan şeylere ayna tuttuğunu görüyoruz. İşte birkaç örnek:

- Bangladeş'te nüfusunun yarısının tek böbrekli olduğu köyler. Borçlarını ödemek için bir böbreklerini organ mafyalarına satıyorlar. Burada hayatın kelimenin tam anlamıyla nakde çevrildiğini ve ekonomik sistemin bundan beslendiğini görüyoruz.
- Çin'de mahkûmlara günde 14 saat bilgisayar oyunu oynatan hapishaneler. Bu oyunlarda mahkûmların yüksek puan kazandırdıkları karakterler hapishane yetkilileri tarafından Batılı gençlere satılıyor. Burada fiziksel ve sanal dünyalar arasındaki kopukluğu, fantezilerimizin üzerine inşa edildiği çile ve sömürüyü, en aşırı biçimiy-le görüyoruz.
- Japonya'da gerçek akrabalarının vakti olmadığı için aile üyesi rolü yapan profesyonel "akrabalar" tarafından ziyaret edilen yaşlılar. İşte topluluk ve aile bağlarının çözülüşü ve bunların yerini paranın alışına ayna tutan bir örnek.

Elbette bunlar tarihe damgasını vuran ve bugün de devam eden çok daha korkunç olayların, savaşlar, soykırımlar, toplu tecavüzler, sömürü fabrikaları, madenler ve kölelik gibi şeylerin yanında devede kulak kalır. Aslında hepsi birbirinden saçma. Gezegenimiz bu derece tehdit altındayken, medeniyetimizin ayakta kalabilmesi için tek umudumuzun bir an önce silkinip kendimize gelmek olduğu bir dönemde, hâlâ hidrojen bombaları ve zayıflatılmış uranyumdan mühimmat üretiyor olmamız saçmalığın daniskasıdır.

Birazcık algılama kapasitesine sahip herkes savaşın saçmalığının daima farkına varmışsa da, toplumun geneli nezdinde bu saçmalığı örtbas eden ya da normalleştiren, bu sayede Dünya Hikayesi'ni dağılmaktan koruyan anlatılarımız da daima olmuştur.

Bazen öylesine absürd, öylesine korkunç ya da öylesine açıkça adaletsiz bir şey olur ki, bu koruyucu zırhı aşar ve insanların bugüne kadar sorgusuz sualsiz kabullendikleri şeyleri sorgulamalarına sebep olur. Bu tür olaylar kültürel krizlere yol açar. Ama baskın mitoloji genellikle kısa süre içinde toparlanır, yaşanan olayı kendi söyleminin içine dâhil eder. Etiyopya'daki kıtlık, bizim kadar “gelişmiş” bir ülkede doğacak kadar şanslı olmayan o zavallı siyah çocuklara yardım götürmeye dönüşür. Ruanda'daki katliam Afrikalıların vahşiliğine ve insani müdahale gerekliliğine dönüşür. Nazi soykırımını kötülüğün insanlığı ele geçişi ve bunu durdurmanın gerekliliği haline gelir. Bu yorumlamaların hepsi de çeşitli şekillerde İnsanlık Hikâyesi'ne katkıda bulunur: İlerliyoruz, medeniyet doğru yolda, iyilik ancak disiplin ve kontrolle sağlanabilir. Yakından baktığında bu anlatıların hiçbiri masum değildir. İlk iki örnek süregelen açlık ve soykırımın sömürgeciliğe bağlı ve ekonomik sebeplerini gizler. Soykırım durumunda kötülük açıklaması, sıradan insanın, yani sizin ve benim gibi insanların, buna kitlesel bir şekilde katılmış olduğu gerçeğini perdeler. Fakat bu anlatıların ardında gizli bir tedirginlik, dünyada bir şeylerin son derece yanlış gittiği hissi kendini belli eder.

2012 yılı küçük ama güçlü bir hikâye-delici olayla, Sandy Hook İlkokulu'ndaki katliamla bitti. Sayılara bakılırsa bu olay küçük bir trajedydi; aynı yıl ABD'nin insansız hava aracı saldırılarında ya da aynı hafta içinde dünya genelinde açlıktan ölen, Sandy Hook kurbanlarıyla aynı derecede masum çocukların

sayısı çok daha yüksekti. Ama Sandy Hook her şeyin yolunda olduğu kurgusunu korumak için kullandığımız savunma mekanizmalarını delip geçmişti. Hiçbir anlatı bu olayın mantıksızlığını örtüyor, derin ve tüyler ürpertici yanlışlığını görmemizi engelleyemiyordu.

Katledilen masum çocuklarla etrafımızdaki genç yüzleri, onların ailelerinin acılarıyla kendimizi özdeşleştirmemek elimizde değildi. Sanırım bir an için hepimiz aynı şeyi hissettik. Sevgi ve kederin basitliğine, hikâyenin dışında kalan bir gerçeğe dokunduk.

Bu anın ardından insanlar olaya mantıklı bir açıklama getirme telaşına girdiler ve bireysel silahlanma, akıl sağlığı ya da okul binalarının güvenliği üzerine çeşitli senaryolar yazdılar. Aslında hiç kimse bu senaryoların olayın özüne inebildiğine inanmıyordu. Sandy Hook anormal bir durumdu ve anlatıyı tamamıyla çökertiyordu. Dünya artık mantıklı bir yer olmaktan çıkmıştı. Olayı anlamlandırmak için çabalıyorduk ama hiçbir açıklama yeterli gelmiyordu. Eskiden normal olan şeyler hâlâ normalmiş gibi yapabiliirdik ama Sandy Hook kültürümüzün mitolojisini paramparça eden bir dizi “kıyamet alameti”nden biriydi.

Bundan daha iki nesil önce, ilerleme hikâyesinin güçlü olduğu zamanlarda, 21. yüzyıla okul katliamlarının, alabildiğine yaygınlaşmış obezitenin, gittikçe büyüyen borçlanmanın, her an yaşanan asayiş sorunlarının, servetin gittikçe daha küçük bir kesimde yoğunlaşmasının, önü bir türlü alınamayan açlığın ve medeniyetimizi tehdit eden çevresel yıkımların damga vuracağını kim bilebilirdi? Dünyanın iyiye gittiğini sanıyorduk. Gelecekte daha zengin ve daha aydınlanmış olacaktık. Toplumun gelişiyor olması gerekiyordu. Ulaşmayı umduğumuz şey daha yüksek güvenlik önlemleri miydi? Kapılarımızı kilitle-

memizin gerekmediği, yoksulluğun olmadığı, savaşız toplum hayallerimize ne oldu? Teknolojimiz bunlara yetmiyor mu? 20. yüzyılın ortalarındayken bize çok yakınmış gibi görünen o daha güzel dünya vizyonu neden bugün bu kadar ulaşılmaz görünüyor; neden artık tek umudumuz gittikçe daha rekabetçi, yozlaşmanın dibine vurmuş bir dünyada sadece hayatta kalabilmekten ibaret? Hikâyelerimiz bizi gerçekten yarı yolda bıraktı. İnsanlık olarak sahip olduğumuz armağanların herkesin hayrına kullanıldığı, gündelik etkinliklerimizin biyosferi şifalandırdığı ve diğer insanların refahına katkıda bulunduğu bir dünyada yaşamak isterken çok şey mi istiyoruz? Daha güzel bir dünyanın yine mümkün olduğu, bu sefer hayali gibi görünmeyen, gerçek bir İnsanlık Hikâyesi'ne ihtiyacımız var.

Bu hikâye için çeşitli vizyonerlerin sundukları farklı öneriler var ama bunların hiçbiri henüz gerçekten İnsanlık Hikâyesi'ne, dünyaya anlam katan ve gerçekleşmesi için insan etkinliklerini koordine edebilen, yaygın olarak kabul görmüş bir uzlaşma ve anlatılar bütününe dönüşebilmiş değil. Böyle bir hikâyeye henüz tam olarak hazır da değiliz. Çünkü, eski hikâye paçavraya dönmüş olmasına rağmen, dokumasının bazı büyük parçaları hâlâ hasarsız durumda. Bunlar parçalandıktan sonra bile hikâyeler arasındaki boşluğu, çırılçıplak bir şekilde, katetmemiz gerekecek. Önümüzdeki çalkantılı dönemde alışkın olduğumuz eylem, düşünce ve varoluş biçimleri artık anlamlı olmayacak. Neler olup bittiğini, bunların ne anlama geldiğini ve bazen neyin gerçek olduğunu bile bilemeyeceğiz. Bazılarımız bu döneme girdi bile.

Keşke sizlere şahsen yeni hikâyeye hazır olduğumu söyleyebilseydim. Dokumacılarımdan biri olduğum bu yeni kıyafeti ben de tam olarak giymiş değilim. Size mümkün olan başka bir dünyayı anlatırken içimden bir ses şüphe ve inkâr

içinde ve bu şüphenin altında acı verici bir şey yatıyor. Eski hikâyenin çöküşü, bir tür tedavi süreci gibi, üzerini örttüğü yaraları açığa çıkarıyor ve bunları farkındalığın şifalı ışığına açıyor. Eminim bunu okuyan birçok kişi gerçekleri gizleyen illüzyonların, eski bahanelerin ve gerekçelerin, tüm eski hikâyelerin ellerinden kayıp gittiği zamanlar yaşamıştır. Sandy Hook gibi olaylar tam da böyle bir süreci toplumsal düzeyde başlatmaya yardımcı olur. Kasırgalar, ekonomik krizler ya da siyasi çalkantılarda da, o ya da bu şekilde, eski mitolojimizin köhnemişliği ortaya çıkar.

Peki, şüphecilik, umutsuzluk ya da nefret biçimini alabilen bu acı verici şey nedir? Bunu iyileştirmedığımız sürece yaratacağımız herhangi bir geleceğin bu yarayı tekrar karşımıza çıkarmamasını umabilir miyiz? Kaç devrimci yıkmaya çalıştığı baskı kurumlarının aynısını kendi örgütünde ve ülkesinde yeniden inşa etmemiştir? İçeriyi dışarıdan izole etmek ancak Ayrılık Hikâyesi'nde mümkündür ve bu hikâye çökerken bunların aslında birbirini yansıttığını görüyoruz. Maneviyat ve aktivizmin nicedir birbirinden ayrılmış olan ipliklerinin yeniden birbirine dolanması gerektiğini görüyoruz.

Bir sonraki bölümde yeni hikâyeyi tarif edeceğim ama şu an bulunduğumuz yerden oraya ulaşmak için zorlu bir yolculuk yapmamız gerektiğini aklınızdan çıkarmamalısınız. Anlattığım Varlıklararasılık Hikâyesi, yani insanlık ve doğanın, benliğin ve ötekinin, işle oyunun, disiplinle arzunun, madde ile ruhun, erkek ve kadının, paranın ve armağanın, adalet ile şefkatin ve daha pek çok kutuplaşmanın yeniden birleşmesi size idealistlik ya da naiflik gibi geliyorsa, sizde kuşkuculuk, tahammülsüzlük ya da umutsuzluk uyandırıyorsa, lütfen bu duyguları bir kenara itmeyin. Bu duygular aşmanız gereken engeller değildir (bu düşünce kalıbı o eski Kontrol Hikâyesi'ne

ait). Bu duygular yeni hikâyenin içine tam olarak girebilmemizi ve onun getirdiği değişime katkıda bulunmak için güçlenmemizi sağlayacak kapılardır.

Yeni hikâyemiz henüz yazılmadı. Her birimiz bu hikâyenin bazı ipliklerinin farkındayız. Örneğin bugün alternatif, bütüncül ya da ekolojik olarak adlandırdığımız çoğu şeyde bunları görebiliyoruz. Bu dokumanın desenleriyle, tasarımlarıyla ve dokunmuş parçalarıyla farklı yerlerde karşılaşyoruz. Ancak yeni mitoloji henüz oluşmadı. Bir süre “hikâyeler arasındaki alanda” kalmamız gerekecek. Bu çok değerli, bazılarına göre kutsal bir dönem. Ancak bunun ardından gerçek olana dokunabileceğiz. Her yeni felaket hikâyelerimizin altında gizlenen gerçeği açığa çıkarır. Bir çocuğun korkusu, bir annenin acısı ya da bunların sebebini bilmemenin dürüstlüğü. Bu tür anlarda uykudaki insanlığımız uyanır, insaniyet namına birbirimizin yardımına koşar ve kim olduğumuzu anlarız. Başımıza gelen her musibette, eski inançlar, ideolojiler ve siyaset yeniden kontrolü ele alıncaya kadar, tekrar tekrar yaşanan şey budur. Artık felaketler ve çelişkiler o kadar sık yaşanıyor ki hikâyenin tekrar kendini toparlayacak vakti kalmıyor. İşte yeni hikâyeye doğmak böyle bir süreçtir.

3 Varlıklararasılık*

Aslında ben var mıyım emin değilim. Ben okuduğum tüm yazarlar, tanıştığım tüm insanlar, sevdiğim tüm kadınlar, gittiğim tüm şehirlerim.

JORGE LUIS BORGES

İster siyasi, ister toplumsal ya da manevi olsun, farklı aktivizm sahalarındaki insanlar aslında aynı tarafta olduklarının farkına varmaya başladılar. Bir bütüncül akupunkturcu ve bir deniz kaplumbağası korumacısının, bu “aynı amaca hizmet etme” duygusunun kaynağını açıklayamıyor olsalar bile, yaptıkları şey aslında tam da bu. Bunların ikisi de yeni bir medeniyet türünün mitolojisini kurgulayan yeni hikâyeye hizmet ediyorlar.

Ben buna Varlıklararasılık Hikâyesi, Kavuşma Çağı, ekolojik çağ ya da armağan dünyası adını veriyorum. Bu yeni hikâye hayatın tanımlayıcı sorularına bambaşka cevaplar sunuyor. Yeni hikâyenin temel ilkelerinden bazıları şunlar:

- Benim varlığımın senin varlığında ve bütün varlıklarda payı vardır. Bu, birbirine karşılıklı bağımlı olmanın ötesinde, varoluşumuzun kendisinin ilişkisel olduğunu ifade eder.

* Budist rahip Thich Nhat Hanh tarafından İngilizce diline kazandırılan *interbeing* kavramı, varlıkların birbirinden bağımsız olmadıklarını dolayısıyla diğer varlıklardan ayrı bir “ben” kavramının bir illüzyon olduğunu ifade eder.

- Dolayısıyla, birbirimize yaptığımız her şeyi aslında kendimize yaparız.
- Her birimizin eşsiz ve dünyada bir ihtiyaca karşılık gelen bir armağanı bulunur.
- Hayatın amacı armağanlarımızı ortaya koymaktır.
- Her eylem önemlidir ve evrene etkisi vardır.
- Esasen birbirimizden, diğer tüm varlıklarla ve evrenle ayrılmaz bir bütünüzdür.
- Karşılaştığımız herkes ve yaşadığımız her deneyim içimizdeki bir şeyin yansımasıdır.
- İnsanlık yeryüzündeki yaşam kabilesine tüm benliği ile katılmalı, insanlığa özgü armağanlarını bütününe refahı ve gelişimi için sunmalıdır.
- Amaç, bilinç ve zekâ maddenin ve evrenin fitratında vardır.

Bu kitapta yazılanların büyük bölümü Varlıklararasılık Hikâyesi'ni ete kemiğe büründürmeyi amaçlıyor. Birbirimizle bu tür bilgileri ne kadar çok paylaşırsak bu hikâyede o kadar daha güçlü ve daha az yalnız olacağımızı düşünüyorum. Bu bilgileri paylaşmak için bilimi inkâr etmek gerekmiyor çünkü bilimde de buna paralel paradigma değişiklikleri yaşanıyor. Geçim derdini inkâr etmek gerekmiyor çünkü armağanlara güvendiğimizde hiç beklenmedik geçim kaynakları bulabiliyoruz. Çevremizdeki herkesi inkâr etmemiz gerekmiyor çünkü gittikçe daha fazla insan, her biri kendine özgü şekillerde, yeni hikâyede yaşıyor ve aralarındaki dayanışma gittikçe büyüyor. Bunun için hâlâ Ayrılık batağına gömülü olan dünyaya sırt çevirmemiz de gerekmiyor çünkü yeni hikâyede değişime katkıda bulunmak için kullanacağımız yeni ve güçlü yöntemleri buluyoruz.

Yeni hikâyenin en temel kabulü evrenden ayrı olmadığımız ve varlığımızın herkesin ve her şeyin varlığında payı olduğudur. Buna neden inanalım ki? En bariz sebeple başlayalım: Bu varlıklararasılık hissedebildiğimiz bir şeydir. Başka birinin zarar gördüğünü duyduğumuzda neden üzülrüz? Neden mercan resiflerinin soyunun tükenmekte olduğunu okuduğumuzda ya da beyazlamış iskeletlerini gördüğümüzde karnımıza yumruk yemiş gibi hissederiz? Çünkü bu aslında bizim, yani genişletilmiş benliğimizin başına gelmektedir. Ayrı benlik merak eder: “Bu nasıl oluyor da beni etkileyebiliyor?” Bu acı mantıksızdır; aynı DNA’yı paylaştığımız varlıkları korumayı amaçlayan genetik olarak kodlanmış bir empati devresinin yanlış hedefe yönelmesi diye açıklanarak soru işaretleri savuşturulur belki. İyi de öyleyse bu empati neden yabancılara ve hatta diğer türlere doğru uzanabiliyor? Neden bütünün hayrına hizmet etmeyi bu kadar çok istiyoruz? Neden kişisel olarak en yüksek güvenlik ve konfor düzeyine ulaştığımızda bile tatmin olamıyoruz? Biraz içimize dönüp baktığımızda mutlaka göreceğimiz gibi, başkalarına yardımcı olma arzumuz, bu adaletsizliğin ya da ekolojik felâketin bir şekilde bir gün bizim kişisel refahımızı tehdit edeceğine dair akılcı bir hesaplamadan kaynaklanmaz. Bu acı daha dolaysız, daha içgüdüselidir. Bu durumların canımızı yakmasının sebebi, kelimenin tam anlamıyla, bunların bizim başımıza gelmesidir.

Ayrılık Hikâyesi’nin bilimi “özgeci davranış” adını verdiği başka bir açıklama getirir. Belki de bu, müstakbel eşlere kişinin “fenotipik niteliğini” gösteren, yani kaynaklarını başkaları için harcayabilecek kadar “başarılı” olduğunu ima eden, bir tür çiftleşme gösterisidir. Ancak bu açıklama Ayrılık dünya görüşünün bir diğer varsayımını, yani çiftleşme fırsatlarının kıt olduğunu ve eş bulabilmek için rekabet etmek gerektiğini sorgusuz sual-

siz kabul etmektedir. Oysa *Sex at Dawn* (Başlangıçta Cinsellik) gibi kitaplarda da anlatıldığı gibi antropoloji, ilkel yaşama yönelik bu bakış açısının, komünal avcı toplayıcı hayata dair isabetli bir tespit olmaktan ziyade kendi toplumsal deneyimimizi geçmişe yansıttığını ortaya koymuştur.* Bundan daha sofistike bir açıklama ise oyun teorisinin, karşılıklı bağımlılık durumlarında güçlü ya da zayıf taraf olmanın görece avantajları üzerine hesaplamalarına dayanır.† Aslında bu tür kuramlar “kendi çıkarımızın” herhangi bir noktada başkalarının çıkarlarından bağımsız olabileceği düşüncesini yıktıkları için varlıklararasılığın evrimsel biyolojisine bir adım daha yakındırlar.

Ayrı benliği aşan bir şeylere hizmet etme arzusu ve başkalarının çilelerinden dolayı acı çekme, aynı madalyonun iki yüzüdür. İkisi de varlıklararasılığımıza işaret eder. Yeni bilim bunları açıklamaya çalışırken ayna nöronlara, yatay gen aktarımına, grup evrimine, morfik alanlara ve daha pek çok acayip şeye başvursa da soru işaretlerini savuşturamamakta, sadece genel bir bağlantılılık, dilim varmıyor ama neredeyse bir teklik ilkesi ortaya koymaktadır. Bilim hepimizin başından beri sezgisel olarak bildiği şeyi doğrulamaya başlamıştır: Bizler bize anlatılandan daha fazlasıyız. Sadece deri ile kaplanmış egolar, ete kemiğe büründürülmüş ruhlardan ibaret değiliz. Biz birbirimiziz ve biz dünyayız.

Halbuki toplumumuz büyük ölçüde bu gerçeğin inkârı üzerine kuruludur. Ancak birbirimizi ve endüstriyel medeniyetin

* Christopher Ryan ve Cacilda Jethá, *Sex at Dawn: How We Mate, Why We Stray, and What It Means for Modern Relationships* (New York: HarperCollins, 2010).

† Bu mantığa iyi bir örnek: Ernst Fehr ve Urs Fischbacher, “The Nature of Human Altruism,” *Nature* 425 (23 Ekim 2003): 785-791.

kurbanlarını görmemizi engelleyen ideolojik ve sistemik at gözlükleri takarak hiçbir şey olmamış gibi yolumuza devam edebiliriz. Pek çoğumuz üç yaşındaki aç bir çocuğun elindeki son kuru ekmek parçasını almayacak ya da annesini silah zoruyla bir tekstil fabrikasında çalıştırmayacaktır. Fakat sırf tüketim alışkanlıklarımız ve ekonomik sisteme katılmak yoluyla da buna eşdeğer kötülükleri her gün yapıyoruz. Dünyanın başına gelen her şey bizim de başımıza geliyor. Yok olan ormanlardan, yoksul işçilerden, aç çocuklardan fiziken uzak olduğumuzdan acımızın sebebini kavrayamıyoruz. Ama buna aldanmayın; sebebini anlamasak da acıyı çekiyoruz. Doğrudan bir şiddet eyleminde bulunan kişi yaptığı şeyin farkına varırsa, etimolojik kökeni “geri ısırma” olan pişmanlık duygusunu hissedecektir. Böyle eylemlere şahit olmak bile acı verir. Fakat çoğumuz, örneğin cep telefonlarımız için Brezilya’da yürütülen nadir element madenciliği faaliyetlerinin sebep olduğu ekolojik zararlar için pişmanlık duyamayız. Buradan gelen acı ya da endüstriyel medeniyet Makinesinin görünmez şiddetinden kaynaklanan acılar daha dağınık, daha yaygındır. Bu acı hayatımıza o kadar nüfuz etmiştir ki iyi hissetmenin ne demek olduğunu bile pek bilmeyiz. Arada bir, belki bir lütufla ya da uyuşturucuların yardımıyla, ya da âşık olduğumuzda, bu acıdan kısa bir süre için azat oluruz; yaşamının aslında bu anlarda hissettiğimiz gibi bir şey olduğuna inanırız. Fakat aslında bir acı denizinde yüzmekte olduğumuz için bu duyguyu pek uzun süre koruyamayız.

İçinde bulunduğumuz durumu, bir kiropraktör* arkadaşımın muayene ettiği kız çocuğunun durumuna çok benzetiyorum. Annesi çocuğu muayeneye getirdiğinde, “Sanırım kı-

* Sinir sistemini düzenlemek amacıyla omurga kemik ve kaslara fiziksel olarak müdahale eden terapist—ç.n.

zımın bir sorunu var. Çok sessiz bir çocuk, hep çok usludur. Ama bir kez bile güldüğünü duymadım. Hatta neredeyse hiç gülümsemiyor,” demiş.

Arkadaşım çocuğu muayene etmiş ve çocukta sürekli olarak korkunç baş ağrılarına sebep olduğunu düşündüğü bir omurilik sapması tespit etmiş. Neyse ki bu, kiropraktörlerin kolaylıkla ve kalıcı olarak düzeltebildiği türden bir sapmamış. Arkadaşım tedaviyi uygulamış, çocuk annesinin ilk defa duyduğu büyük bir kahkaha patlatmış. Çocuğun doğduğundan beri devam eden ve kendisinin artık normal zannettiği baş ağrısı mucizevî şekilde yok olmuş.

Birçoğunuz bir “acı denizinde” yüzdüğümüzden o kadar da emin olmayabilirsiniz. Doğrusu ben de şu anda kendimi gayet iyi hissediyorum. Ama diğer taraftan, zaman zaman yaşadığım, bunu yaşadığım anlarda doğuştan gelen bir hak olduğunu hissettiğim, çok daha derin bir iyilik, bağlantılılık ve farkındalık durumunu da hatırlayabiliyorum. Bu durumların hangisi normal? Acaba başımıza ne gelirse gelsin büyük bir metanetle elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyor olabilir miyiz?

İçinde bulunduğumuz tüketim çılgınlığının acaba ne kadarı, dört bir yanımızı saran bu acıdan kaçış için nafil bir çabaya karşılık geliyor? Bir alışverişten diğerine, bir bağımlılıktan diğerine, yeni bir arabaya, yeni bir kampanyaya, yeni bir manevi yola, yeni bir kişisel gelişim kitabına, bankada daha fazla paraya ya da bir sonraki manşete koşarken, her seferinde bu acıdan bir anlığına azat oluruz ama acının kaynağındaki yara iyileşmez. Dikkatimizi dağıtacak bir şey bulamadığımızda, yani “canım sıkılıyor” dediğimiz anlarda, bu yaranın verdiği rahatsızlığı yine hissederiz.

Kaynağını iyileştirmeden acıyı dindiren her davranış elbette bağımlılık haline gelebilir. Bu yüzden bağımlılık davra-

nışları sergileyen insanları ki bu kategoriye neredeyse herkes dâhildir, yargulamaktan kaçınmamız gerekir. Bizim açgözlülük ya da zaaf olarak gördüğümüz bir şey, bir ihtiyacı karşılamak üzere, o ihtiyacın esas nesnesi elde edilemediğinde başvurulan sarsak çabalar olabilir. Bu durumda, daha disiplinli, daha iradeli ya da daha sorumlu biri olmak gibi genel çözümler işe yaramayacaktır.

İnsanları “bir alışverişten diğerine koşar” diye tarif ettiğimde herhangi bir küçümseme ya da kendini beğenmişlik hissedip hissetmediğinizi bir düşünün. Bu da bir tür ayrılıktır. Artık içinde küçümseme ve kendini beğenmişliğe yer olmayan bir hikâyeye geçiyoruz. Bu hikâyede kendimizi başka bir insandan daha üstün göremeyeceğiz. Bu hikâyede artık ahlâkımızı kendi kendini yargılama korkusuyla yönlendirmeyeceğiz. Bu hikâyeyi yargılayıcı olmama, bağışlayıcı olmama ve benzeri erdemlere ulaşma arzusuyla değil, ayrı olmamanın farkındalığı ile yaşayacağız.

*Kutsal Ekonomi*²’de, * bizim açgözlülük olarak gördüğümüz davranışların aslında varlıklararası benliği oluşturan kayıp bağlantıları telafi etmek üzere ayrı benliği genişletmeye dönük çabalar olabileceğinden; bencilce isteklerimizin gerçekten istediğimiz şeylerin ikamelerinden ibaret olduğundan bahsetmiştim. Reklamcılar bunu sürekli kullanırlar: Özgürlüğün yerine spor araba, heyecanın yerine abur cubur ve gazoz, toplumsal kimliğin yerine “marka” ve modern yaşamda eksikliğini hissettiğimiz samimiyetin ikamesi olan seksin yerine neredeyse her şeyi satarlar. Bizler de kişinin kendi gücünü ifade etmesinin yerine spor yıldızlarına tapınmayı, sınırlarımızı zorlama-

* C. Eisenstein, *Kutsal Ekonomi: Geçiş Çağında Para, Armağan ve Toplum*, Okuyan Yayınları, İstanbul 2012—ç.n.

nın yerine lunaparkları, kendini sevmenin yerine pornografi ve ilişki kurma ya da anda olma duygusu yerine oburluğu koyuyor olabiliriz. Gerçekten ihtiyacımız olan şeylerin neredeyse hiçbirine toplumun bize sunduğu hayatlarda ulaşamayız. Görüyorsunuz; bencillik olarak görülebilecek davranışlar bile varlıklararasılığımızı yeniden kazanma çabası olarak yorumlanabilir.

Gerçek doğamıza işaret eden bir diğer bilimsel olmayan gösterge yine bir diğer açgözlülük gösterisinde karşımıza çıkar: Sınırsız servet arzusu ve hırs. Zengin insanların pek çoğunun ne kadar paraları olursa olsun asla doymamasını nasıl yorumlamalıyız? Hırslı insanlar ise ne kadar güç elde ederlerse etsinler yetinmezler. Belki de ortak faydaya hizmet etme arzusu bir ikameye yönlendirilmektedir ve kuşkusuz bu ikame hangi miktarda olursa olsun esas arzu nesnesine karşılık gelemeyecektir.

Ayrılığın açtığı yara, dünyanın acısı, her birimizi farklı şekillerde etkiler. Dolayısıyla ilacımızı bu yaranın durumuna göre ararız. Kişiyi bunu yaptığı için yargılamak bir bebeği ağladığı için kınamak gibidir. Bencillik, açgözlülük, egoistlik ya da kötülük olarak gördüğümüz şeyleri kınamak ve altında yatan yaraya bakmadan bunları bastırmaya çalışmak boşunadır. Acı, başka bir yolla mutlaka kendini yeniden gösterecektir. Bu noktada varlıklararasılığın temel farkındalıklarından biri karşımıza çıkar. “Senin yerinde olsam ben de aynısını yapardım,” der. Çünkü biz biriz.

O halde insanlığın yeni hikâyesi bir Varlıklararasılık Hikâyesi, bir kavuşma hikâyesidir. Bireysel düzeyde diğer varlıklara, sadece hayatta kalmak için değil sırf var olabilmek için bile, tamamen bağımlı olduğumuzu ortaya koyar. Benim varlığımın daha ziyade senin varlığın için olduğunu bilir. Kolektif düzey-

de ise yeni hikâye, bu kez insanlığın Dünya üzerindeki rolü ve doğanın geri kalanı ile ilişkisi hakkında, aynı şeyi söyler. Bizleri çok çeşitli aktivizm ve şifa alanlarından bir araya getiren de işte bu hikâyedir. Biz ne kadar bu hikâyeye göre hareket edersek, bunu yansıtan bir dünya yaratmamız da o kadar mümkün olacaktır. Biz ne kadar Ayrılık'a göre hareket edersek, mecburen o kadar Ayrılığa dayalı bir dünya yaratacağız.

4 Alaycılık

*Gençken hayat muhteşemdi, mucizeydi, güzeldi, büyüliydü
Ve ağaçlardaki bütün kuşlar, o kadar mutlu ötüyorlar, öyle
neşeli, öyle şakacı izliyorlardı ki beni
Sonra akli başında, mantıklı, sorumluluk sahibi ve
becerikli olmam için beni bir yere gönderdiler
Ve bu kadar güvenilir, soğukkanlı, entelektüel ve alaycı
olabileceğim bir dünya gösterdiler*

SUPERTRAMP

Yukarıda paylaştığım varlıklararasılık ilkelerinden tetiklenenlere seslenmek istiyorum; bu ilkelerin Yeni Çağ balonu koktuğunu itiraf ediyorum. Aslında izin verirsiniz, son derece dürüst olmak gerekirse, “Yeni Çağ balonu” ifadesini sadece böyle numaralarla işimin olmadığını, inatçı realistlerin tarafında olduğumu vurgulamak için kullandığımı belirtmeliyim. Bakın işte, sizin gibi ben de bununla alay ediyorum.

Bu sık kullanılan bir taktiktir. Liberaller radikal solcuları eleştirmekten zevk alırlar. Gerçek ufologlar kaçırılma hikâyeleriyle hararetli bir şekilde dalga geçerler. Zorbalığa maruz kalan bir çocuk kendinden zayıf birine aynısını yapar. Okulda pek popüler olmayan çocuklar *hiç* popüler olmayan çocuklardan uzak durmak için her türlü zahmete girerler. Fakat bunu yaptığımızda yıkmak istediğimiz sistemin kendisinden meşruiyet ödünç almaya çalışır, dolaylı olarak kendi meşruiyetimizi onunla ilişkilendirerek bu meşruiyeti güçlendirmiş oluruz. Akademik ya da profesyonel ehliyetlere önem ve-

ren kişileri etkilemek için müttefiklerimizin bu tür ehliyetlerini fazlaca öne çıkardığımızda da aynı hataya düşmüş oluruz. Sizi ekstrasomatik ölüm deneyimlerine * inandırmak için Dr. Eben Alexander'ın nörocerrahi profesörü statüsüne başvurduğumda, genel olarak bu statüye ve etrafını saran akademik bilim yapısına güvenmek gerektiğini dolaylı olarak onaylamış olurum. † Fakat bu statüye sahip olan ve bu yapının içinde yer alan kişilerin çoğu Alexander'ın savlarını reddetmektedir. Bir otoriteye sığınmak o otoriteyi güçlendirmekten başka bir işe yaramaz. “Bakın bu profesör, bu Cumhuriyetçi, bu işadamı, şu uzman benimle aynı fikirde” dediğimizde hangi üstü örtülü mesajı veririz? Meslek dışı kişilerin, hippilerin, bu konuda ehliyeti olmayanların, yayınlanmış eserleri olmayanların değil bu ehliyetli kişilerin meşru onay mercileri oldukları mesajını veririz. Bu taktiği kullandığımızda bu muharebeyi kazanabiliriz; ama savaşı kaybederiz. Audre Lorde bunu çok güzel ifade etmiş: Ev yapımında kullanılan aletlerle evi yıkamayız.

Benzer bir mantık çevreci amaçlar için kullanılan faydacı savlar için de geçerlidir. “Ekosistemin sunduğu hizmetler”in ekonomik değeri nedeniyle çevreyi korumamız gerektiği iddialarını hiç duydunuz mu? Bu tür savlar sorunludur çünkü tam da sorgulamamız gereken şeyi, kararların ekonomik hesaplamalara göre verilmesi gerektiği varsayımını onaylarlar. Aynı zamanda inandırıcı olmaktan da çıkarlar. Tasarruf edeceğimiz parayı düşünerek mi çevreci oldunuz? Hayır, hiç kimse bunun için çevreci olmaz. Savlarımızda bizi gerçekten

* Vücut dışına çıkıp geri gelme—ç.n.

† Burada Alexander'ın *Proof of Heaven: A Neurosurgeon's Journey into the Afterlife* (Cennetin Kanıtı: Bir Nörocerrahin Öteki Dünyaya Yolculuğu) adlı eserinden söz ediyorum.

harekete geçiren şeyi, güzel dünyamıza duyduğumuz sevgiyi öne sürmeliyiz.*

Bunları bildiğim halde neden kendi saydığım ilkeleri yermek için “Yeni Çağ balonu” gibi aşağılayıcı bir ifade kullandım? Acaba kendi itibarımı korumak için mi? Sevgili okuyucu; ben de senin gibi birbiriyle çelişen iki hikâyeyi, eskisini ve yenisini, aynı anda yaşıyorum. Varlıklararasılık Hikâyesi’ni anlatırken bile bir tarafım ayrılık dünyasında kalıyor. Ben kendi tamamladığı bir yolculukta sana rehberlik eden aydınlanmış bir varlık değilim. Bu da eski bir modeldir, bilincin evrimine dair çizgisel bir algıya dayalı manevi bir hiyerarşiden kaynaklanır. Şu an içinde olduğumuz geçişte ise her birimiz Kavuşma’nın eşsiz bir parçasına öncülük ediyoruz. Bu doğrultuda size sezgilerimin yanında kuşku ve çelişkilerimi de sunmak durumundayım. Bu manevi gerçekler –ki bu ifadeyi de pek beğenmiyorum– beni de, neredeyse bilimsel ortodoksinin en katı savunucularını tetiklediği kadar tetikliyor. Tek fark benim dalga geçtiğim şeyin kendim olması.

Naiflik suçlamalarını defetmek için kuşkuculuğun kelime haznesini kullanmakla kalmıyorum. İçimdeki alaycılığı motive

* Bunu söylerken ekonomik teşviklerle ekolojik esenliği aynı hizaaya çekme düşüncesini gözden çıkarmış değilim. Yeşil vergiler ve benzeri önlemler ekolojik değerlerin ekonomik sistemimize dâhil edilmesi için önemli yöntemler. Ancak bunların da kendi içinde sınırları var. Hiçbir önlemin, hiçbir miktarın sonsuzluğu kapsamadığını unutmamak gerekir. Değeri ölçülemez bir şeyi bir sayıya indirgemeye çalıştığımızda ucubeler ortaya çıkar. Örneğin bir yağmur ormanı ekosisteminin hizmetlerine 50 milyon dolar değer biçersen, onu yok ederek 51 milyon dolar kazanabiliyorsak bunu yapmamız gerektiği sonucu çıkar.

eden ne? Yukarıdaki ilkeler korkutucu; zira daha önce defalarca yaşandığı gibi yine kolaylıkla ezilip geçilebilecek, hassas ve savunmasız bir iyimserliği teşvik ediyorlar. Söyleşilerimde insanlar, “60’larda biz de yeni bir çağın doğuşuyla ilgili benzer şeyler söylüyorduk ama gerçekleşmedi. Bunun yerine şiddet ve yabancılaşma var gücüyle devam etti, hatta daha da aşırıya vardı. Bu sefer de aynı şeyin olmayacağını nereden bileceğiz?” diyorlar. Bu makul bir itiraz gibi görünüyor. Ben bu kitapta 1960’ların günümüzden hayli farklı olduğunu iddia ediyorum. Benim bu iddiam da, onu çürüten iddialar da çürütülebilir. Ama sonuçta bir şeyler canımızı acıtmakta ve bu yara açık kaldığı sürece alaycıları hiçbir sav ikna edemeyecek.

İçinizde ya da dışarıdan alaycı bir eleştiriyle karşılaştığınızda bunu hatırlayın. Alaycılığın bir yaradan kaynaklandığını aklınızda tutarsanız bu yarayı ele alacak şekilde cevap vermeniz mümkün olabilir. Nasıl cevap vereceğinizi önceden söyleyemem. Bu bilgelik doğrudan, şefkatli kulaklarla dinleyerek ve çekilen acı ile anda olarak gelecektir. Belki de şifalanmaya yol verecek bir bağışlamada ya da cömertlikte bulunmanız gerekiyordur. Bu gerçekleştiğinde, aslında sadece bir varoluş biçiminin ifadeleri olan entelektüel inançlar genellikle kendiliğinden değişirler. Bir zamanlar cazip gelen inançlar artık cazibelerini yitirir.

Alaycının alayları ezilip geçilmiş idealizm ve ihanete uğramış umutların açtığı yaradan kaynaklanır. Bu yarayı kültürel düzeyde Kova Burcu Çağı’nı beklerken yerine Ronald Reagan devri geldiğinde, kişisel düzeyde de daha güzel bir dünyanın mümkün olduğunu bilen, kaderimizin dünyaya anlamlı bir katkıda bulunmak olduğuna, hiçbir koşulda kendimizi satmayacağımıza ve asla ebeveynlerimiz gibi olmayacağımıza inanan gençlik idealizmimiz ertelenmiş hayaller ve düşürülmüş

beklentilerden ibaret bir yetişkinliğe dönüştüğünde aldık. Bu yaranın kabuğunu kaldıran her şey onu korumamız için bizi tetikleyecektir. Yarayı koruma yöntemlerimizden biri alaycılıktır ve kavuşmanın her tür dışavurumunu saçma, naif ya da akıldışı diyerek reddedip alay konusu yapar.

Alaycı alaycılığını gerçekçilik zanneder. Yarasına dokunan ümit verici şeyleri bir kenara atmamızı, kendi düşürülmüş beklentileriyle tutarlı şeylerle yetinmemizi ister. Ona göre gerçekçi olan budur. Oysa bir yere varamayan şey aslında alaycılıktır. Naif kişi alaycının imkânsız dediği işlere kalkışır ve bazen başarılı olur.

“Tüm bu birlik muhabbeti saçmalıktan başka bir şey değil,” diye düşünüyorsanız, iğrenme ya da küçümseme hissediyorsanız, sizden bu reddedişin kaynağına dürüstçe bakmanızı istiyorum. Yalnız ve çekingen bir tarafınız buna inanmak istiyor olabilir mi? Bu tarafınızdan korkuyor musunuz? Ben korkuyorum. Bu tarafımın büyümesine, hayatıma yön vermesine izin verirsem, yukarıda saydığım yeni hikâye kabullerine güvenirsem kendimi derin bir hayal kırıklığı olasılığına açarım. Bir amaca, bir rehber ve iyi olacağıma inanmak ve güvenmek çok savunmasız bir pozisyon. Alaycılığı, güvende olmayı tercih ederim.

Bu birlik muhabbetine alaycılıkla değil de savunma duygusuyla karşılık veriyor olsanız bile, bu sizin de alaycıyla aynı yarayı taşımadığınız anlamına gelmez. Belki de bu yarayı alaycının yaptığı şekilde kullanmak yerine onu görmezden geliyorsunuzdur. İçinizde bir şüphe uyandığında bunun verdiği acıyı azaltmak için şifa melekleri, ekin çemberleri ya da renkarnasyonla ilgili en yeni kitaplara gömülüyor olabilir misiniz? Kendinize manevi bypass mı yapıyorsunuz? Birlik ve bununla ilişkili paradigmalara olan inancınızın iyileşmemiş bir yarayı gizleyip gizlemediğini anlamanın yollarından biri,

kuşkucunun alaylarının sizde öfke ya da kişisel savunmayı tetikleyip tetiklemediğidir. Eğer tetikliyorsa, demek ki tehdit edilen şey bir görüşten ibaret değildir. Kuşkucu ve inanan birbirinden çok da farklı değildir; ikisi de yaralarını inançla korumaya çalışmaktadır. Dolayısıyla benim UFO'lerden bahsetmem ya da kuşkucuların bunları kuramsal olarak reddetmeleri sizi öfkelenendiriyorsa, bu duygunun nereden geldiğini düşünmenizi öneriyorum. İçimizde gizli olan şeyi görmek istiyoruz ki böylece yarattığımız yeni şeyde bunu körü körüne tekrar edip durmayalım.

Hayranı olduğum, en faka basmaz gerçekçilerden James Howard Kunstler bu kitabı okusaydı ne derdi bilmiyorum. Önemi de yok; içimdeki eleştirmen muhtemelen ondan daha sert: “Birtakım sihirli ‘varlıklararasılık teknolojileri’nin bizi kurtaracağını mı hayal ediyorsun?” diye homurdanıyor. “İşte bizleri kanaatkâr kılan ve felç eden iyimserlik tam da bu. Aslında sen gerçeklerle yüzleşmiyorsun, o kadar. Çıkış yok. Durumumuz umutsuz. Herkesin yarın sabah uyandığında bir anda durumu anlamasını sağlayacak bir mucize olmadığı sürece insanlık yok olmaya mahkûm. Evrenin bir ‘amacı’ ya da ‘zekâsı’ olduğuna dair hiçbir bilimsel kanıtı olmayan bu saçmalıklar işleri sadece daha da kötüleştiriyor.”

Fakat bunun içimdeki alaycının söylediklerinin tersi olduğunu fark ediyorum. Bizi esas felç eden bu felâket haberleri. Beni harekete geçmeye iten şey ise naif umutlar. Bunların ikisi de kendi kendini gerçekleştiren kehanetler olabilir. Peki, milyonlarca ya da milyarlarca insan, hiçbir eylemin önemsiz olmadığı Varlıklararasılık Hikâyesi’ne göre yaşamaya başlarsa ne olur? Dünya değişir.

Acımasız bir kötülük lobisinin dünyaya hükmettiği inancı da aynı derecede felç edicidir. Anlamlı her tür değişim her şeyi

gören şeytani güçler tarafından ezilip geçilecekse niçin herhangi bir şey yaratmak için uğraşılınsın ki? Bu teoriler bana sanki pekmez dolu bir havuzda boğuluyormuşum gibi bir ağırlık hissi veriyor. Ama bunu inkâr ettiğim için naif ve mantıksız olduğum söyleniyor. Gözlerimi açmalı ve gerçeği görmeliymişim!

Elbette bu komplo teorileri psikolojik bir olguya işaret ediyor. Bunlar insanların esenliğini istemeyen kurumlar ve ideolojilerce yönetilen bir dünyaya doğmuş olmanın verdiği çaresizlik, öfke ve kızgınlığı ortaya koyuyor. “Kötülük lobisi” aynı zamanda kendi benliğimizin hükmetme ve kontrol peşindeki gölge yönünü temsil ediyor. Bu gölge taraf, bize kayıtsız ya da hasmane bir evrendeki ayrı benliğin kaçınılmaz bir uzantısı. Komplo teorilerini kanıtlamaya dair bitmek bilmez çaba bir tür protestodur. “Lütfen bana inanın. Dünya böyle bir yer olmamalıydı. Korkunç bir şey dünyayı ele geçirdi,” diyor. İşte bu korkunç şey Ayrılık Hikâyesi ve onun sonuçlarıdır.

O halde bu yeni hikâye bir motivasyon numarası, yaptığımız şeylerin etkisi olacakmış gibi davranmamız için bir hile mi? İçimdeki alaycı son çare olarak, “Sanırım Varlıklararasılık Hikâyesi insanları harekete geçirmek için kandırmanın bir yolu ama aslında doğru değil,” diyor. Bunu yaparsam kendisi aslında inançlı olmayıp insanları dindar eylemlere teşvik eden bir vaiz gibi davranmış olacağım. Bu alaycı/kuşkuucu yaklaşımın altında yine acı ve kederli bir yalnızlık buluyorum. Varlıklararasılık Hikâyesi’nin doğru olduğuna, hayatın bir amacı olduğuna, evrenin zekâsı olduğuna ve benim ayrı benliğimden daha fazlası olduğuma dair *kanıt* talep ediyor. Keşke inancımı seçerken kanıtlara dayanabilseydim. Ama yapamıyorum. Hangi hikâye doğru: Ayrılık mı Varlıklararasılık mı? Ben bu kitapta ikincisine uygun bulgular sunacağım ama bunların hiçbiri delil teşkil etmeyecek. Hiçbir kanıt asla

yeterli olmayacak. Daima başka bir açıklama olacak: tesadüf, sahtekârlık, iyimserlik vb. Müspet delil eksikliği durumunda başka bir şeye dayanarak karar vermeniz gerekir. Örneğin, “Hangi hikâye özünüzde olduğunuz kişiye ve gerçekten olmak istediğiniz kişiye daha uygun?”, “Hangi hikâye sizi daha fazla neşelendiriyor?” “Hangi hikâyede değişim için daha etkili biri olabilirsiniz?” gibi dayanaklara göre. Böyle bir seçimi kanıtlara ve mantığa dayanmadan yapmak zaten başlı başına Ayrılık Hikâyesi’nden ve onun nesnel evreninden alabildiğine uzaklaşmayı gerektiriyor.

Yani sizi kandırıyor muyum? Elbette size yeni hikâyeyi sunarken gizliden gizliye aslında buna inanmıyor olsaydım, başarısız bir hikâyeci olurdu. İkiyüzlülüğüm bir şekilde su yüzüne çıkar ve senaryonun tutarlılığını mahvederdi. Size Varlıklararasılık Hikâyesi’ne tamamen girmiş olduğumu, inancım ve güvenimin tam olduğunu söylemiyorum. Tam tersi. Neyse ki, hikâyeyi anlatabilmem sadece kendi inancıma bağlı değil. Etrafımda, yine benim kadar yüzde yüz emin olamadan aynı hikâyeye inanan daha pek çok insan var. Onlarla birlikte bu hikâyenin derinliklerine doğru ilerliyoruz. Zaten aydınlanma denen şey bir grup çalışmasıdır.

5 Delilik

Aralarda uzun süren korkunç akıllılık molaları vererek delirdim.

EDGAR ALLAN POE

Alayıcı öğretisinin aksine, aşağıda göreceğimiz gibi, Varlıklararasılık Hikâyesi aslında Ayrılık Hikâyesi'nden daha az akılcı ya da daha az bulguya dayalı değildir. İnançlarımızı bulgulara dayandırdığımızı düşünmeyi severiz ama genellikle bulguları inançlarımıza uyacak şekilde düzenler, uygun olmayanları çarpıtır ya da dışlar, uygun düşecek olanları arar, etrafımızda da aynı inançlara sahip insanlar bulundururuz. Hele ki İnsanlık Hikâyesi'nin bir parçası olan bu inançlara boğazımıza kadar batmışsak ve mali çıkarlarla toplumsal onaylanma bunlara bağlıysa, tamamen farklı bir şeyi kabul etmek çok daha zordur.

İşte bu yüzden yeni hikâyede yaşamak zaman zaman meşakkatli ve yalnızlaştırıcı olabilmekte. Özellikle de parasal sistemimiz Varlıklararasılık Hikâyesi'yle örtüşmemekte, rekabeti, kıtlığı, doğaya yabancılaşmayı, topluluk bağlarının çözülmesini, gezegenin sınırsızca ve tek taraflı olarak sömürülmesini desteklemekte. Yaptığımız iş doğanın ürünlere ve ilişkilerin hizmetlere dönüştürülmesine katkıda bulunmuyorsa bundan pek de para kazanamadığınızı görürsünüz. Elbette istisnalar, sistemde teknik arızalar ve cömert kişi ve kurumların paralarının bir kısmını armağan ruhuyla kullandığı örnekler vardır. Ancak günümüzde para genellikle mümkün olduğunu kalpten bildiğimiz daha güzel dünya için kullanılmaz.

Aynı şekilde toplumsal statü sistemimiz, eğitim sistemimiz ya da basındaki hâkim söylemler de buna hizmet etmez. Bazılarının “mutabakat gerçekliği” olarak adlandırdığı şeye gömülmüş biri varlıklararasılık ilkelerine inanmaya başladığında akıl sağlığından şüphe edilir. Bu kabulleri bir tür manevi felsefe olarak benimsememiz hoş görülür ama bunlara dayanarak tercihler yapmaya, bunları yüzde 10 oranında bile yaşama geçirmeye başladığımızda insanlar bize deli gözüyle bakarlar. Hatta biz de kendimizden şüphe ederiz. Kendini sorgulama beraberinde derin bir yabancılaşma duygusu getirir. Daha bu sabah haberlerde göçmenlik reformu ile ilgili bir haberin 10 saniyelik kısmı kulağıma çalındı. Aklıma hemen dikenli teller, kontrol noktaları, kimlik kartları, evraklar, mülakatlar, sınırlar, güvenlik bölgeleri ve resmi “statüler” geldi ve “Bir dakika, Dünya'nın herkese ait olduğu, hiç kimseye ait olmadığı ve sınır diye bir şeyin olmaması gerektiği çok açık değil mi? Bir yerlerde yaşamayı ekonomik ve toplumsal politikalarla imkânsız kıldıktan sonra bu insanların oradan ayrılmalarını engellemek riyakârlık değil mi?” diye düşündüm. Yayındaki tartışmanın tarafları bu bakış açısından bahsetmiyorlardı bile; çünkü bu yaklaşım dikkate değer fikirler kümesinin tamamen dışında kalıyor. Kamuoyunda tartışma yaratan neredeyse tüm meseleler için bu geçerli. Kendimin haklı ve diğer herkesin haksız olduğunu düşünmek delilik değil mi?

Evet, bir bakıma delilik; çünkü akıllılık toplum tarafından inşa edilmiş, hâkim anlatıların ve güç yapılarının korunmasına hizmet eden bir kategori. Öyleyse hep birlikte delirmemizin zamanı geldi! Mutabakat gerçekliğini ihlal etmenin zamanı geldi.

İnsanlar sosyal hayvanlardır, kişinin kendi başına alternatif bir hikâyeyi yaşaması gerçekçi olmadığı gibi tehlikelidir de.

Burada bir tevazu molası verelim. Birkaç yıl önce adına Frank diyeceğim bir adamla tanıştım. Frank oldukça entelektüeldi ve birkaç bilim dalında derinlemesine bilgisi vardı. Ama günde 8-10 saatini ayırdığı esas işi ambalaj ve dergilerden kelimeler kesip çıkarmaktı. Bu ipuçlarını kullanarak çok büyük ve kapsamlı bir komplo teorisini ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Makas ve yapıştırıcı kullanarak kelimeleri yeniden düzenlediğinde bu komployu bozabileceğini ve tüm varlıklar nezdinde gerçekliği değiştirebileceğini düşünüyordu.

Birbirinden inanılmaz bağlantılar ortaya çıkartıyordu. Diyelim bir mısır gevreği kutusunun önünde “General Mills” yazıyor. “Mills”in içindeki “mil,” askeriye anlamına gelen “military” kelimesinin kısaltmasıydı. Kutunun arkasında ise sırasıyla 19 ve 13 kelimelik cümleler vardı. Bu da 1913, yani ABD Merkez Bankasının kurulduğu yıldır. İşte! Örüntü ortaya çıkmaya başlıyordu. Bu örnek Frank’ın ambalajlar, logolar, numeroloji ve daha pek çok şeyi birbirine bağlayan teorilerinin karmaşık labirentinin son derece küçük bir bölümüydü.

Herkes Frank’ın deli olduğunu düşünüyordu. Ama “Ben ondan farklı mıyım?” diye cidden düşündüm. Bu önemsiz bir soru gibi görünüyorsa da oldukça işe yaradığını gördüm. İkimiz de dünyanın işleyişine dair mutabakat gerçekliğini ciddi şekilde ihlal eden açıklamaları savunuyorduk. İkimiz de mevcut bir dilbilimsel ve kavramsal altlıktan aldığımız kelimeleri yeniden düzenleyerek gerçekliği değiştirmeyi umuyorduk. İkimiz de birçokları tarafından aykırı görülüyorduk, dolayısıyla pek mali destek ya da toplumsal onay görmeden yaşamak durumundaydık (o dönemde ben de onun kadar parasız ve tanınmamış biriydim).

Bazen bu Frank adlı adamın haklı olabileceği düşüncesiyle zihnimi eğlendiriyorum. Belki de Frank sihirli sembolik bir

düzeyde dünyayı kurtarmak için çalışan, gelmiş geçmiş en büyük ve en cesur dâhidir. Belki de çalışmalarını incelemeye zaman ayırsam ben de onun gördüklerini görebilirim.

Siz de bazen arkadaşlarınız ve akrabalarınızın biraz zaman ayırıp şu kitabı okumalarını, o belgeseli izlemelerini, gözlerini açmalarını ve sizin dünya görüşünüzü tek kalemde silmemelerini arzu etmiyor musunuz? Ah gözlerini açıp bir baksalar anlayacaklar!

Frank ile uzun zamandır görüşmüyorum ama gizli çalışmalarına halen devam ettiğinden şüphem yok. Ama pek çoğumuz bu kadar inatçı değiliz. Bizler sosyal hayvanlarız ve biraz olsun başkalarının onayına ihtiyaç duyuyoruz. Aykırı bir hikâyede tek başımıza yaşayamıyoruz. Bizi Ayrılık Hikâyesi'nin içine çekmeye çalışan bütün bir toplum karşısında müttefiklere ihtiyaç duyuyoruz. İşte bu kitap müttefikiniz olmayı amaçlıyor. Umarım deli olmadığınız ve eğer bir şeyler delirdiyse bunun dünyanın kendisi olduğu gerçeğini size gösterir ya da bu bilginizi pekiştirir.

Zaten inançlı olan insanlara vaaz verdiğimi düşünüyor olabilirsiniz. Evet. Ama ben de inananlardan biri olarak sözleriyle beni burada tutan ve inanmaya devam etmemi sağlayan vaizlere minnettarım. Onlar olmasaydı uzun zaman önce pes etmiş ve dünyayı yiyip bitiren Makine'nin çarklarını yağlayacağım bir iş bulmuş olurum. İşte bu yüzden alternatif kültür konferansları, inzivaları ve toplulukları çok önemli. Bunlar sayesinde birbirimizi yeni inançlarda tutuyoruz. "Evet, ben de bunu görüyorum, deli değilsin," demiş oluyoruz. Bizim gibilerle bir araya geliyor ve birlikte şarkı söylemeyi öğreniyoruz.

Eski hikâye çöküyor ve kölelerini hikâyeler arasındaki alanda bırakıyor. Şarkılarımızın güzel tınıları onları çağırarak ve bize katılacaklar. Önceleri yalnız başımıza, sonra küçük marjinal

gruplar halinde çok önemli işler yaptık. Şimdi yeni hikâyenin kuluçkadan çıkma zamanı ve her şey tuzla buz olduğunda bir zamanların umutsuz radikalliği ortak akıl haline gelir.

6 Güç

Varlıklararasılık durumu savunmasız bir durumdur. Bu, naif özgecinin, güven duyan sevgilinin, tedbirsiz paylaşımının savunmasızlığıdır. Bu duruma gelmek için kişi, kontrol üzerine kurulu bir yaşamın alaycılık, yargılama ve suçlama duvarlarıyla korunan sahte barınağını terk etmelidir. Ya verir de alamazsam? Ya daha büyük bir amaca inanır ve aldanırsam? Ya evren gerçekten güçler arasındaki bir arbededen ibaretse? Ya kendimi açarsam ve dünya bana tecavüz ederse? Bu korkular, normal koşullarda insanların eski hikâyeye tamamen çökmeden yeni hikâyeye girememesini sağlar. Bu sonradan edinilen bir şey değil içine doğduğumuz bir olgudur.

Bizleri böylesine savunmasız kılan varlıklararasılık, aynı zamanda bizi son derece güçlü de yapar. Bunu unutmayın! Aslında savunmasızlık ve güç el ele verir; çünkü ancak ayrı benliğin kalkanlarını indirdiğimiz takdirde onun bakış açısının ötesindeki güce erişebiliriz. Ancak o zaman ayrı benliğe imkânsız görünen şeyleri başarabiliriz. Diğer bir deyişle, nasıl “olduracağımızı” bilmediğimiz şeyleri yapabiliriz.

Bir şeyleri öldürmek için bir tür güç kullanmak gerekir. Sizden bana para vermenizi isteyebilirim ama size parayı nasıl *verdireceğim*? Eğer çelimsiz biriyseniz elinizi zorla cüzdanıma sokabilirim. Ya da başınıza bir silah dayarım. Hayatınıza karşı her tür tehdit bir tür güç kullanımımızdır. Bu tehdit son derece üstü kapalı da yapılabilir. Örneğin yasal güç aslında fiziksel güce dayalıdır: Mahkemenin kararlarını uygulamazsanız

eninde sonunda evinize elinde kelepçe ve silah olan bir adam gelir. Aynı şekilde ekonomik güç de paranın konfor, güvenlik ve hayatta kalma ile ilişkilendirilmesine dayalıdır.

Bir de psikolojik güç vardır ve bu sadece mecazi değildir. En temel güvenlik ihtiyacımızla, özellikle grup ve ebeveyn tarafından onaylanma arzusuyla ilişkili güdülerden faydalanmak anlamına gelir. Psikolojik güç kullanma eğitimimiz çocukluk döneminde, ebeveynin koşullu onayı ve reddi ile başlar ve belki her genç memelinin en derin korkusu olan anne tarafından terk edilme korkusuna dayanır. Uzun süre yalnız bırakılan bir memeli bebeği yürek parçalayıcı bir şekilde ağlayarak annesini çağırır ve işitme menzili içindeki tüm yırtıcıları kendine çeker. Ancak bu risk, ölümlü sonuçlanacağı kesin olan emziren anneden ayrı kalma durumuna yeğdir. Bu fani korku kafamıza dayanan bir silaha eşdeğerdir. Birçok modern çocuk bakım yöntemi bu korkudan faydalanır: “Bunu nasıl yaparsın!” “Neyin var senin?” “Aklın neredeydi senin?” gibi suçlayıcı ifadeler ve belki daha da kötüsü “Seni sadece benim onayladığım şeyleri yaparsan kabul ederim,” anlamına gelen çıkarıcı övgüler. “İyi çocuk” ya da “cici kız” olmak için didinmeyi böylece öğreniriz. Buradaki “iyi” anne ve babanın sizi kabul ettiği anlamına gelir. Sonuçta da bu reddedişi kendini reddetme, yani suçluluk ve utanç biçiminde, koşullu kabullenmeyi ise koşullu öz kabullenme olarak içselleştiririz. Bu kabullenilme oldukça tatmin edici iken reddedilme de son derece rahatsızlık vericidir. Bu tatmin duygusu “iyi” kelimesinin gerçek anlamının merkezindedir ve bu araştırılmaya değer bir alandır. Kendi kendinize tekrar edin: “Ben iyiyim. İyi çocuk. Ben iyi bir insanım. Bazı insanlar kötü ama ben değilim; ben iyi bir insanım.” Bu sözler üzerine samimiyetle düşünürseniz, bunların verdiği tatmin duygusunun son derece çocuksu olduğunu görebilirsiniz.

Koşullu öz onay ve ret güçlü birer öz kontrol mekanizması, insanın kendine psikolojik güç uygulamasıdır. Buna derinden koşullanmışız. Bu belki de “ayrılık alışkanlıkları” olarak adlandırdığım şeylerin en köklü olanıdır. O kadar koşullanmışız ki ebeveynin yerini alan her tür otorite figürüne ya da yönetime, neyin iyi neyin kötü olduğuna karar veren, onay veren ya da onay vermeyen tüm mercilere karşı da savunmasız durumdayız.

Aynı koşullanma diğer insanları ve dünyayı değiştirme girişimlerimizi de etkiler. “Sorunun mu yoksa çözümün mü parçasısın?” gibi sloganlarla suçluluk duygusu yaratırız. Batı medeniyetinin emperyalist tahribatlarına, çevre kırımına, kültür ve soykırımına kendimizi suç ortağı ilan ederiz. Eylemlerini değiştirmek istediğimiz insanların kendini beğenmişliğini emellerimize alet ederiz: “Şunu yapıyorsan demek ki iyi bir insansın.”

Siyasetçilere ve şirketlere de güç kullanmayı alışkanlık haline getirmişiz. Bu güç kimi zaman bir itibar sarsma tehdidi ya da kamuoyu nezdinde övgü ve pozitif imaj teşviki olabilir. Yargı yoluna başvurma ya da ürün toplatma kampanyası tehdidi olabilir. Mali tehditler ya da teşvikler olabilir: “Çevreye duyarlı uygulamalar yapmalısınız; çünkü sonuçta bu kârlılığınızı artırır.”

Peki, bu taktikleri kullandığımızda hangi dünya görüşünü, hangi hikâyeyi güçlendirmiş oluyoruz? Bu dünya görüşüne göre bir şeylerin olması ancak güç kullanılmasıyla mümkündür. Bu taktikler âdeta, “Seni tanıyorum. Akılcı ya da genetik çıkarlarını azamiye çıkarmak için her yola başvurursun,” der gibidir. Bu varsayımdan yola çıkar, bu çıkar arzusundan faydalanmaya çalışırız. Bunu başka insanlara da kendimize de yaparız.

Elbette övgü ya da itirazlarımızı esirgememiz veya başkalarının görüşlerinden etkilenmemeye çalışmamız gerektiğini iddia etmiyorum. Varlıklararası varlıklar olarak biz dünyaya ne verirsek o da bize onu sunar. Bizleri harekete geçiren cesur

tercihleri kutlamanın ya da bize zarar verecek kararlara karşı öfke ya da üzüntümüzü dile getirmenin sakıncası yoktur. Ancak güç kullanımına dayalı dünya görüşünden kaynaklanan çıkarıcı niyetlerle kullanıldıklarında sakıncalıdır.

Çeşitli güç kullanma biçimlerini alışkanlık haline getirmemizin kökleri çok derindir. Köhneleşmiş olmasına rağmen günümüzde halen yapılabirlik anlayışımızı oluşturan bilimsel paradigmaya göre, evrende hiçbir şey ona bir güç uygulanmadığı sürece değişmez. Bu doğrultuda, fiziksel gerçeklik üzerinde hâkimiyet, en fazla gücü kendinde toplayabilen ve bu gücü nereye uygulayacağına dair en fazla ve en doğru, eksiksiz bilgiye sahip olandadır. İşte bu nedenle güç tutkunları genellikle takıntılı şekilde bilgi akışını kontrollerine almaya çalışırlar.

Bu bakış açısıyla olaylar asla “kendiliğinden olmaz”; ancak bir şeyler onlara sebep olursa gerçekleşirler ve burada “sebebi” güç demektir. Sonuçta doğanın Dekartçı efendileri ve sahipleri olabilmemiz için ondan alabildiğimiz kadarını almamız, onu kontrol etmemiz ve onun üzerine tasarılarımızı uygulamamız, gittikçe daha fazla güç elde etmemiz ve bu gücü gittikçe daha büyük bir isabetlilikle uygulamamız gerekir.

“Yapılabilir” kelimesinin, medeniyetimizin verdiği hasarların altında yatan zihniyete ne kadar nüfuz etmiş olduğunu görebiliyor musunuz?

Ayrılık Çağı'nın inanç sistemleri dâhilinde faaliyet göstererek daha da fazla ayrılıktan başka bir şey yaratabileceğimizi düşünebiliyor musunuz?

Kontrol kendisine duyulan ihtiyacı kendisi yaratır. Toprağa kimyasal ilaçlar döktüğümüzde ortaya çıkan süperotlar ve süperböcekler yeni ve daha güçlü ilaçlar gerektirirler. Birisi rejim yapmaya başlayıp yeme güdüsünü kontrol altında tutmaya çalıştığında, baskılanan yeme arzusu belli bir noktada patlar,

tika basa yemeyle sonuçlanır ve bu da kendini kontrol altına almak için daha yoğun bir çabaya yol açar. İnsanlar kalıplara sokulduklarında, gözetlendiklerinde, zaman çizelgelerine bağlandıklarında, görevlere atandıklarında, sınıflandırıldıklarında ve bir şeylere zorlandıklarında çok çeşitli şekillerde, bazen akıl dışı ve hatta şiddet içerecek şekilde isyan ederler. “Ah” deriz; “bu insanların kontrol altına alınması lazım.” Tıpkı bağımlılıklarda olduğu gibi, bu artan kontrol çabaları da sonuçta kişinin, toplumun ya da gezegenin tüm kaynaklarını tüketektir. Sonuçta kontrol teknolojilerinin ancak erteleyebildiği ama asla çözemediği bir krize girilir. Her erteleme elde kalan kaynakların biraz daha tükenmesinden başka bir işe yaramaz.

“Yapılabilir”liğin eskisi kadar iyi işlemediği artık açıkça görülüyor. Sadece eskiden yapılabilir olan şeyler artık ihtiyaçlarımızı karşılayamadıkları için değil; kendi dünyalarında da gittikçe yetersizleşmesi, yapılabilir şeylerin artık yapılabilir olmaması yüzünden. İster beğenin ister beğenmeyin, yeni bir dünyanın içine doğuyoruz.

Bu kitap sizi kontrole dayalı düşünce biçiminden vazgeçmeye, böylece sahip olduğumuz gücün çok daha ötesinde işler başarmaya çağırıyor. Sebep sonuç ilişkisine kökten farklı yaklaşmaya, dolayısıyla neyin yapılabilir olduğuna dair bambaşka bir algıya davet ediyor. Bu doğrultuda hareket ettiğimizde tercihlerimiz eski paradigmadaki insanlara genellikle delilik, naiflik, mantıksızlık ve sorumsuzluk olarak görünebilir. Aslında bu tercihler eski hikâyede yaşayan tarafımıza da (bende olduğu kadar sizde de böyle bir tarafın var olduğuna inanıyorum) böyle görünebilir. Onun eleştirel, aşağılayıcı, şüpheli, kinayeli sesi tanıdık gelecektir. O bizim küçük ve güvenli kontrol baloncuklarımızın koruması altında kalmamızı ister. Bense sizin bu sesle kavga etmenizi ya da ondan kurtulmaya

çalışmanızı değil sadece onun ne olduğunun farkına vararak gücünü azaltabileceğinizi görmenizi istiyorum.

Asla güç kullanmayın ya da ebeveynlerinizin, yaşlıların ve grubun onayını kazanmayı amaçlayan her tür kültürel etkileşimden vazgeçin demiyorum. Bunlar daima insanlık dramının önemli parçaları olacaklar. Ancak derin ideolojilerimiz değişimi başlatmanın başka yolları olduğunu görmemizi engelliyor. Bu kitap gücün (ve mantığın, çizgisel düşüncenin vb) kendi alanına geri dönüşünü ele alıyor.

7 Bilim

Neyin “yapılabilir” olduğu konusundaki anlayışımızda bir tuzak gizlidir. “Yapılabilir,” eski dünyanın elimize tutuşturduğu sebep ve sonuç yasalarını deşifre eder ve bu yasalar yapacağımız hiçbir şeyin daha güzel bir dünya yaratılmasına, hatta bu dünyanın kötülüğünün biraz olsun azaltılmasına bile yetmeyeceğini söyler. Kriz çok büyük, iktidar sahipleri çok güçlü ve bizler küçücük bireyleriz. Sistemimizin en güçlü kişileri, devlet başkanları ya da CEO’lar bile kendilerinden daha büyük güçlerin insafına kalmış, üstlendikleri rollerin ve iş tanımlarının sınırları içine hapsolmuşsa, bizler hepten güçsüzüz demektir.

Dolayısıyla pek çok aktivistin bir noktada umudunu kaybetmesi şaşırtıcı değildir. “Genç ve idealistken sorunları çözmek için tüm enerjimi veriyordum ama sonunda sorunların ne kadar büyük ve değişime karşı direncin ne kadar güçlü olduğunu fark ettim. Yapacağım hiçbir şey yeterli olmayacak,” diyebilirler. Diğer bir deyişle, yapılabilir kategorisine giren her şeyi denemiş ve tüketmişlerdir.

Bu durumda karşımızdaki soru şudur: Büyük resme baktığımızda, yapılabilir olan hiçbir şey yapılabilir değilse ne yapmalıyız? Tabii ki, alıştığımız bakış açısıyla yapılabilir görünmeyen şeyleri yapmak zorundayız.

Burada önemli bir husus var: Neyin yapılabilir olduğuna dair alıştığımız anlayış hızla köhneleşmekte olan bir dünya görüşüne, bir mitosa dayalı. Dahası, köhneleşen bu dünya görüşü

tam da değiştirmek istediğimiz eski dünyanın temelini oluşturmakta. *Diğer bir deyişle, medeniyetin içinde bulunduğu kriz ve bu krizin yarattığı umutsuzluk, aynı şeyden kaynaklanmakta.*

Ayrılığın krizlerini çözmekte ayrılık teknolojilerinin ne kadar faydasız olduğunu fark ettiğimizde karşılaştığımız bu ümitsizliğin, Ayrılık Çağı'nın görevini tamamladığını gösterdiğini söyleyebilirsiniz. Bu durum bir dönüm noktasına işaret eder: Ümitsizliğe kapılıp pes ederiz ve karşımıza yeni bir seçenek çıkar. Eski hikâyeye sonunda inandırıcılığını yitirmiş, yeni bir hikâyenin doğması için yer açılmıştır. Eski hikâyeye hâlâ ümit verseydi bu mümkün olmazdı. Eski dünyada “yapılabilir” olan herhangi bir şeyin hâlâ başarılı olma şansı bulunsaydı bu, eski hikâyenin hâlâ canlı olduğu anlamına gelirdi. Guy McPherson'ınki gibi “yakın vadede yok oluş” iddiaları bu yüzden kıymetlidir. Kendi içlerinde çürütülebilir olmayan bu iddialar bu koşullar çerçevesinde her tür umudu söndürür, Ayrılık Hikâyesi'nin neyin mümkün olduğuna dair dar görüşlülüğünü deşifre ederler.

Eski hikâyede mantıklı olan her şeyi, sırf eski hikâyeye ait oldukları için reddetmeyi önermiyorum. Yeni eskiyi reddetmez, onu içerir ve onun ötesine geçer. Sadece, kendimizi bu eski şeylerle sınırlarsak önümüzdeki görevin imkânsızlaşacağını anlatmaya çalışıyorum. Umutsuzluğa düşmüş ya da düşmek üzere olanlar için dünyayı değiştirmeye yönelik her tür çaba umarsız bir naflıktır.

Umutsuzluğun karşı yakasında ise uçsuz bucaksız bir alan, sebep ve sonuca dair tamamıyla farklı bir yaklaşım ortaya koyan yeni bir dünyanın hikâyesi vardır. Ancak bu alan bu yakadan net olarak değil, arada bir, hayal meyal, göz ucuyla görülebilir. Karşı tarafın mantığıyla bakıldığında durumumuz hiç de umutsuz değildir.

Yapılabilirlik, gerçekçilik ve nedensellik kavramlarımız nereden gelir? Bunlar fizik bilimine dayalıdır. Ayrılık Hikâyesi ve bunun ürettiği kontrol programı kişisel ve kolektif düzeyde çökmektedir. Sadece gittikçe daha işlevsiz hale geldiği için ya da yaşanan krizler bu dünyayı yaratan mitlerimize duyduğumuz güveni yitirdiği için değil; tüm bunlar olup biterken ayrılığın bilimsel temelleri de çatırdamakta olduğu için. Bu derin paradigma değişiklikleri benliğin ve evrenin doğasına, dolayısıyla olayların nasıl gerçekleştiğine ve neyin yapılabilir olduğuna dair bambaşka bir anlayış sunar. Fizik, biyoloji ve psikolojideki bu en yeni gelişmeler sosyal, ekonomik ve politik varlıklar olarak davranışlarımızı belirleme açısından son derece önemlidir. Bu gelişmeler sadece ilginç olmakla kalmazlar. Hatta, dünyayı değiştirmek isteyen hiçbir hareketin bu daha derin paradigma değişikliklerine dayanmadığı sürece başarılı olamayacağını söyleyebilirim.

Bu değişikliklerin ilki, gen olarak adlandırdığımız görece iyi tanımlanmış DNA dizilimlerinin rastgele mutasyonla ve doğal seçimle evrildiğini ve bu genlerin esasen canlı organizmaları üreme çıkarlarını azamiye çıkarmaya programladığını söyleyen Neo-Darwinci ortodoksinin çöküşüdür. Artık bu görüşün çok dar bir alanda geçerli olduğunu, makroevrimin rastgele mutasyon yoluyla değil simbiyotik birleşme, dışarıdan DNA dizilimleri edinme ve organizmanın kendi DNA'sını kesmesi, parçalaması ve yeniden bir araya getirmesi yoluyla gerçekleştiğini, ayrıca hücresel ve epigenetik kalıtımın da etkili olabildiğini biliyoruz. Genetik açıdan çıkarlarını azami düzeye çıkarmayı amaçlayan münferit ve ayrı bir benliğin yokluğu Benlik Hikâyemiz'in birincil mecazi temelini çürütmektedir. Genetik benliğin sınırları akışkandır. Bu benlik diğer organizmalarla ve çevresiyle sürekli DNA alışverişinden doğan bir

yaratıktır. Elbette benliğin sınırları vardır; ancak bu sınırlar değişebilir olduğu gibi, bu sınırlar içindeki benlik de değişebilirdir.*

Dahası, ekoloji bilimi bize türlerin sadece kendi genetik çıkarlarına (organizmaların kendi genlerini ne zaman değiştirebileceklerini tespit etmek zordur) hizmet etmek için değil diğer türlerin ve bütünün ihtiyaçlarını karşılamak için de evrildiklerini gösterir. Bu bilgi, doğaya yakın yaşayan ve her türün kendine özgü ve gerekli bir armağanı olduğunu bilen kültürler için şaşırtıcı olmayacaktır. Fakat bilim bunu, örneğin bir türün soyu tükenirse tüm ekosistemin kırılganlığının arttığını, son dönemde ancak anlayabilmiştir. Bir rakibin daha ortadan kalkması diğer türlerin çıkarına değildir. Birinin çıkarı hepsinin çıkarıdır.

Eski Dünya Hikâyesi'nin önündeki daha derin bir sorun ise fizikteki kuantum devrimidir. Bugün 80 yaşını geçmiş olan kuantum devrimi bundan önceki yüzyılların bilimsel varsayımlarına ve hâkim hikâyeye o kadar yabancıdır ki bugün bu görüşü hâlâ mantık dışı ve “garip” buluyoruz. Bu alana daha derinlemesine girmekten çekiniyorum; zira “kuantum” kelimesinin çok çeşitli tartışmalı fikirler ve ürünlere bilimsel etiketler koyabilmek için gereğinden fazla kullanılması sonucunda kelimenin içi neredeyse boşaldı. Yine de, yukarıda açıkladığım gibi, kuantum olguları “yapılabilirliğin” temellerini o kadar net bir şekilde sarsıyor ki kısa bir açıklama yap-

* Bu iddiaların dayandığı bazı bilimsel temelleri pek çok kaynağa atıfta bulunarak *Ascent of Humanity* kitabımın 7. Bölümünde sunuyorum. Önemli bir akademik biyolog olan James Shapiro'nun *Evolution: A View from the 21st Century* (Upper Saddle River, NJ: FT Press, 2011) adlı kitabı da mükemmel bir kaynaktır.

mak şart. Lütfen kuantum mekaniğini bu kitaptaki herhangi bir iddianın kanıtı olarak değil, mitoşiiresel düzeyde, bir sezgi ve mecaz kaynağı olarak kullandığımı unutmayın.

Daha önce de açıkladığım gibi Newtoncu evrenin temel ilkelerinden biri hiçbir şeyin sebepsiz yere, “kendiliğinden gerçekleşmediği” dir. (Yani bunu sizin öldürmanız gerekir.) Kuantum dünyasında ise bu geçerli değildir. Foton ya da elektronlar gibi kuantum parçacıkları, üzerlerine uygulanan kuvvetler bütününe göre değil rastgele hareket ederler. Toplamda bunların davranışlarının olası dağılımını hesaplamak mümkün olsa da, belirli bir foton üzerindeki tüm fiziksel etkilerin hesaplanması davranışlarının öngörülmesini sağlayamaz. A fotonu yarığın içinden geçip buraya varabilir; B fotonu ise şuraya varabilir. Neden? Bunun bir nedeni, buna sebep olan bir şey yoktur. Dolayısıyla fizik bu davranışı rastgelelik olarak adlandırır. Burada fiziksel gerçekliğe getirdiğimiz açıklamanın temelinde nedensizlik yatar. Olaylar onları olduran bir kuvvet olmaksızın gerçekleşebilmektedir.

Yukarıda oldukça basitleştirerek anlattığım bu konu tartışmasıdır. Fizik bilimi determinizmi 90 yıldır korumaya çalışmaktadır ve başarısız olmuştur. Einstein ünlü sözü, “Tanrı evrenle kumar oynamaz”ı söylediğinden beri de durum düzelmemiştir. Belirsizlik sorununu ortadan kaldıramayan fizik bilimi bunu güvenli bir yere, mikrokozmosun derinliklerine gömmüştür: Rastgele kuantum davranışlar bir araya gelerek insan dünyasının belirli ve sebepsel davranışlarına benzerler. Bu sayede eskiden olduğu gibi yine bir kuvvetin sorumlusu olmadığı hiçbir şey gerçekleşmez.

Bir kuvvet onu çekmiyorsa neden bir foton bu tarafa, diğeri ise başka tarafa gider? Bir kuvvet sizi çekmediğinde neden bir şey değil de başka bir şey yaparsınız? Çünkü bir seçim ya-

parsınız. O halde en bariz cevap fotonun da rotasını *seçtiği*-*dir*. Ama elbette fizik bilimsel düşünceden bu kadar uzak ve bu kadar gülünç ötesi bir cevabı kabul edemez. Fizik –Dünya Hikâyesi'nin, neyin gerçek, neyin yapılabılır olduğunun ve dünyanın nasıl işlediğinin temelinde fiziğin yer aldığını aklımızdan çıkarmayalım– bilinçsiz, genel yapıtaşlarından oluşan bir evreni korumak üzere nedensizliği kabullenmek pahasına bu davranışın “rastgele” olduğunu söyler. Çünkü bir foton ya da elektron gibi âciz bir şeyin seçim yapabileceğini kabullenmek evrenimizin bir zekâya sahip olduğunu kabullenmeyi gerektirir. Bu kabul edilirse evren artık birtakım şeylerden ibaret olamaz, kendimize artık onun efendisi rolünü biçemeyiz. İnsanlık Hikâyesi'nin göbeğindeki proje temelden sarsılmış olur.

Burada bir ara verip Dünya'da bugüne kadar yaşamış insanların çoğunun evrenin zeki olduğuna inanmakta hiç zorluk çekmeyeceğini söylemeliyiz. Modernite öncesi insanlar, animistler ya da panteistler, sadece bitkilerin ve hayvanların değil taş ve bulutların bile ruhu olduğuna inanmıştı. Bizim toplumumuzda da küçük çocuklar buna eğilimlidir. Bizse buna kişilikleştirme ya da yansıtma der, çocuklardan ve animistlerden daha akıllı olduğumuzu, aslında evrenin ölü ve ruhsuz bir yer olduğunu düşünürüz.

Genişletilmiş bir yaratma gücüne erişiminizin, elektronların bile duyarlı ve akıllı olduğu savına dayanmasını kabul etmek istemiyor olabilirsiniz. Peki, tamam, bunda ısrar etmeyeceğim. Elimizde en azından davranışların sebebinin güç olmadığı bir alan var. Dahası modern fizik Ayrılık Hikâyesine karşı ikinci ve belki de daha ciddi bir sorun ortaya çıkarmakta: Ben/öteki ayrımının çöküşü.

Varoluşun mekân ve zamandan oluşan nesnel bir Kartezyen koordinat sisteminde gerçekleştiği bir evrene alışkınız. Bir

şey varsa mutlaka T zamanında ve bir x, y, z noktasındadır ve bu varoluş benden, sizden ya da evrendeki başka bir varlıktan bağımsızdır. Kuantum ölçüm paradoksu ya da dolaşıklığı hakkında bilgimiz olsa bile, bu nesnellik varsayımı zihinlerimize o kadar derinlemesine işlemiştir ki bunu inkâr etmek gülünç bulunur. Diyelim seçim sonuçları açıklanmadan önce yatmaya gittiniz. Ertesi sabah uyandınız. Kim kazandı? Henüz bilmiyor olabilirsiniz ama bunun çoktan belirlenmiş olduğunu, bir gerçeğin sizin bilginizden bağımsız olarak var olduğunu inkâr etmezsiniz. Ya da diyelim bir trafik kazasını araştırıyorsunuz. Kazanın taraflarının her biri farklı bir hikâye anlatıyor. Bu hikâyelerden bağımsız, “gerçekte yaşanan” şeylerden oluşan bir gerçekliğin var olduğunu inkâr eder miydiniz?*

Eski ve yanıltıcı Varlık Hikâyesi, dışsal ve nesnel bir evrende mahsur kalmış ayrı benliğin hikâyesi, gerçekten (gerçekten!) bir âcizlik ve umutsuzluk reçetesi olmasaydı, bu ontolojik düşüncelerle oyalanmazdım. Dünyadan ayrı olduğumuzda yaptığımız hiçbir şeyin pek bir etkisi bulunmaz. Evreni oluşturan ayrı

* Bu kitapta gerçekliğin doğası hakkında bir alternatif felsefi duruş kurmaya çalışmayacağım. Sadece sarsılmaz bir gerçekmişçesine önden varsaydığımız inancımızın hatalı olduğuna, Ayrılık Hikâyesi'ne ait olduğuna işaret etmek istiyorum. O hikâye kendi dilimize tamamen nüfuz etmiş olduğundan bunu dili kullanarak geri almak mümkün olmayabilir. Cümlelerin sonuna bakın: “...mümkün olmayabilir.” Görüyorsunuz, işin aslının başka olabileceğini ima ediyorum. “Aslında,” “gerçeklik” ve “olmak” gibi kelimeler bile nesnel bir gerçekliğin şifreleridir. “Nesnel bir gerçeklik yoktur” demek zaten en baştan böyle bir gerçekliğin olduğunu varsaymaktadır (hangi gerçeklikte nesnel bir gerçeklik vardır ya da yoktur?).

benliklerin ve kuvvetlerin engin ve gelişigüzel arbedesi içinde olayların gidişatını değiştirme yetimiz, toplayabildiğimiz ya da ilham verebildiğimiz gücün miktarına bağlıdır. (Tabii başkaları bizi dinlerse. Ancak diğerleri bizden ayrı oldukları için onların seçimleri bizim kontrolümüz dışındadır. Tabii onlara kendimizi *dinlettirmezsek*. İşte yine güç kullanmaya döndük.) İşte bu hikâye, duygu düzeyinde önemli olarak deneyimlediğimiz ve içinde yaşamayı arzu ettiğimiz dünyayı tanımlayan küçük ve kişisel hizmet eylemlerinin çoğunu değersizleştirir.

Örneğin, ayrılık dünyasında dünyayı değiştirmek, küresel ısınmayı durdurmak ya da deniz kaplumbağalarını kurtarmak istiyorsanız darülacezede gönüllü olmak, yolunu kaybetmiş bir köpek yavrusunu kurtarmak ya da evsiz birinin karnını doyurmak zaman kaybı olacaktır. O yaşlı kadın nasıl olsa ölecek, hayatının son günlerini biraz daha rahat geçirip geçirmedığının ne önemi var ki? Belki de orada harcayacağınız zamanı gençlere çevre farkındalığı kazandırmaya harcamalıydınız.

Kararlarımızı hesaplanabilir ve ölçülebilir etkilerine göre vermenin kendisi Ayrılık Hikâyesi'nin bir parçasıdır. Araççılık olarak adlandırabileceğimiz bu yaklaşım nedensellik anlayışımızın tam olduğu, kararımızın etkilerinin tam olarak ne olacağını kesinlikle bilebileceğimiz inancına dayanmaktadır. Fakat bu kesinlik gittikçe daha dayanaksız hale gelmekte. Bilim, kuantum belirsizliğini mikrokozmosa bağlayarak, kaostan düzen yaratan doğrusal olmayan dinamiklerin önemini göz ardı ederek, zekâsı olan ve birbiriyle bağlantılı bir evrene işaret eden her tür olguyu inkâr ederek bu inancı bir süre koruyabilmiştir. Ancak günümüzde bu yapıyı ayakta tutmak gittikçe zorlaşmaktadır.

Niyeti iyi bile olsa araççı zihniyet bizi, sadece başka bir Benlik ve Dünya Hikâyesi'nde anlamlı olan diğer bilgi ve reh-

berlik kaynaklarına yabancılaştırır ve korkunç sonuçlara yol açabilir. Bu “dava” için kimi ya da neyi kurban etmemiz gerektiğini kim bilebilir?

Orwell’in 1984’ünde, Parti yetkilisi O’Brien, Parti’yi dağıtmayı amaçlayan Devrimci Kardeşlik Örgütü’ne Winston’ın kaydını yaparken bu konuya değinilmiştir:

“Canını vermeye hazır mısınız?”

“Evet.”

“Cinayet işlemeye hazır mısınız?”

“Evet.”

“Yüzlerce masum insanın ölümüne yol açabilecek sabotaj eylemlerinde bulunmaya?”

“Evet.”

“Dış mihraklarla işbirliği yapıp ülkenize ihanet etmeye?”

“Evet.”

“Aldatmaya, dalavere çevirmeye, şantaja, çocukların beyinlerini yıkamaya, bağımlılık yapıcı uyuşturucular dağıtmaya, fuhuşu teşvik etmeye, zührevi hastalıklar bulaştırmaya, yani partinin gücünü zayıflatacak ve onları demoralize edebilecek her şeyi yapmaya?”

“Evet.”

“Mesela bir çocuğun yüzüne sülfürik asit dökmek bizim çıkarlarımıza hizmet edecek olsaydı, bunu yapmaya hazır olur muydun?”

“Evet.”

Burada Winston’un soyut ve ulaşılmaz bir amaç için her yola başvurmak konusunda Parti’den çok da farklı olmadığı gösterilmektedir. Devrimci Kardeşlik’in sahte olması, Parti tarafın-

dan yaratılmış olması, Parti'nin ta kendisi *olması* dikkat çekicidir. Aynı şekilde, belki sadece daha gizli kapaklı bir şekilde, insani değerleri bir dava için feda eden bir toplum ya da çevre savaşı da gerçek bir devrimci değil, tersine sistemin dayanaklarından biridir. Çevre örgütleri içinde, solcu siyasi gruplarda astların aynı şekilde zorbalığa maruz kaldığını, aynı güç kapmacalarını, her yerde karşılaştığımız aynı ego yarışmalarını tekrar tekrar görüyoruz. Bunlar şu anda örgütlerimizin içinde yaşıyorsa, başarıya ulaştığımız takdirde, yarattığımız dünyada da yaşanmalarını nasıl umabiliriz?

Bu durumun farkına varan bazı gruplar zamanlarının büyük bir bölümünü grup süreçlerine ayırmakta, topluma getirmeye çalıştıkları eşitlikçi, katılımcı hedefleri kendi örgütleri içinde uygulamaya çalışmaktalar. Buradaki tehlike grubun sadece kendisine odaklanması, grup dışı hedeflere ulaşamamasıdır. İşgal Et (*Occupy*) hareketindeki gruplarının birçoğu bu eğilimi deneyimlemiştir. Ama yeni örgütlenme ve mutabakat ilkeleri üretmeye yönelik bu çabalar içsel ve dışsal olanın birliği hakkında artan bir farkındalığa işaret etmekte. Amaç eşitlikçi ya da katılımcı davranarak kişinin kendi erdemlerini ortaya koyması değildir. Mesele kim olduğumuzun ve başkalarıyla nasıl ilişki kurduğumuzun yarattığımız şeye yansımalarıdır.

8 İklim

O halde, “Katılımcılık, bilinçaltına yerleşmiş ırk ve sınıf ayrımcılığının açığa çıkarılması, marjinal gruplara söz hakkı verilmesi, şiddetsiz iletişim, derin dinleme becerileri ve benzeri şeyler elbette çok önemli hedefler. Fakat burada türümüzün hayatta kalıp kalamayacağından söz ediyoruz. Karbondioksit salımımızı azaltmak için her yola başvurmak zorundayız. Bu tür şeylerse daha sonra düşünülebilir. Bu gidişle karşı karşıya kalacağımız 6 ila 8 derecelik sıcaklık artışını durduramazsak bunların hiçbirinin önemi kalmayacak. Bu yüzden insanların bunlara ve hatta çoğu toplumsal meseleye kendilerini adamaları şu an abesle iştigaldir,” diyen iklim aktivistine ne demeli?

İlk bakışta fark edilmeyebilir; ama bu yaklaşım yine Ayrı-lık Hikâyesi'nin bir başka versiyonuna dayalıdır. Bu hikâyeye göre evren birbirinden bağımsız çeşitli olgulardan oluşur. Bu evrende bir çevre örgütü liderinin ailesini ihmal etmesinin ya da asgari ücretle işçi çalıştıran firmalardan temizlikçi çağırmasının küresel iklim değişikliğine herhangi bir etkisi yoktur. Fakat kuantum mekaniği, benlik/öteki, nesne/evren, gözlemci/gözlenen ayrımlarını çökerterek, gerçekliğin nasıl işlediği konusunda bizlere yeni bir bakış açısı sunar. İnançlarımızı ya da ilişkilerimizi değiştirerek iklim değişikliği sorununu çözebileceğimizi “kanıtlar” demeyeceğim; ama her eylemin kozmosta bir etkisi olduğuna işaret eden bir bağlantılılık ilkesi öne sürer. Fakat bu ilkeye kuantum mekaniğine başvurmadan, sade-

ce “İklim değişikliğinin gerçek sebebi nedir?” diye sorarak da varabiliriz. Sebep karbondioksit ve diğer sera gazı salımları mı? Peki, bunların sebebi ne? Tüketim toplumu, teknolojik kibir ve mali sistemimizin üzerine inşa edildiği büyüme mecburiyeti olabilir mi? Peki, bunların sebebi nedir? Esas sebep dünyamızı yöneten köklü ideolojiler, medeniyetimizi şekillendiren ve Ayrılık Hikâyesi olarak adlandırdığım mitolojidir.

Karbondioksit salımları, bu salımları teşvik eden diğer her şey de değişmedikçe değişmeyecek. 1992 Rio iklim görüşmelerinde elde edilen büyük başarısızlığın da işaret ettiği gibi, karbondioksit salımını azaltmayı sadece istemek yeterli değil. Bu görüşmelerde dünya liderleri karbondioksit salımlarını o zamanki seviyede tutmak istediklerini resmi olarak açıkladı ve bunu izleyen 20 yıl içinde salımlar yüzde 50 oranında arttı. Karbondioksit salımındaki artışın Ayrılık Hikâyesi'nin diğer yönlerinden ayrı ele alınması mümkün değil. Dolayısıyla, bu yönlerin herhangi birinin üzerine giden her tür eylem iklim değişikliğinin de üzerine gider.

İklim değişikliğine yol açan ilişkiler ağı takmaya alışkın olduğumuz nedensellik gözlükleriyle de zaman zaman görülebilir. Örneğin kenevirin yasallaşması konusunda mücadele edenler yoğun teknoloji, yoğun enerji ve yoğun kimyasal içeren ilaçlara kıyasla bitkisel tıbbın daha ekolojik olduğunu, endüstriyel kenevirin biyoyakıt potansiyelini ve hatta marihuana kullanımının insanların sistemin bir arkı haline gelme güdüsünü azalttığını öne sürebilirler. Bazı aktivizm alanlarının iklim değişikliği ile nedensel bağlantılarını görmekse daha zor olabilir. Mesela eşcinsellere evlilik hakkı? İnsan ticaretinin durdurulması? Evsizlerin barındırılması? Bu konuların iklim değişikliğiyle nasıl ilişkili olduğu, ayrı benliğin nedensellik anlayışıyla bakıldığında görülemeyebilir.

O halde şunu soralım: Siyasi olarak edilgin, korku ve nefret güdülerıyla oy veren, sürekli maddi kazanç peşinde koşan ve değişim üzerine düşünmekten korkan biri nasıl bir insandır? Bu davranışlar hâkim dünya görüşümüzün ve dolayısıyla bunun üzerinde yükselen tüm kurumların içine işlemiştir. Doğadan kopmuş, toplumdan kopmuş, mali olarak güvencesiz, kendi bedenimize yabancılaşmış, kıtlık zihniyetine boğulmuş, kaybettiği var olma hissini açlığını sürekli çeken küçük ve ayrı benlikler içine hapsedilmişken, iklim değişikliğine sebep olan davranış ve sistemleri devam ettirmemek elimizde değildir. Bu soruna bulduğumuz çözümler en derine, maneviyat olarak adlandırabileceğimiz düzeye değinmek zorundadır.

Kolektif hastalığımızın kökleri buradadır, küresel ısınma bu hastalığın ateş yükselmesi şeklindeki belirtisidir. Bu belirtinin sadece en yüzeysel sebebini ele alıp hastalığın kaynağına dokunmayan önlemlere karşı ihtiyatlı davranalım. Daha şimdiden, iklim değişikliğini durduracağı gerekçesiyle, kaya gazı, nükleer enerji ya da ekolojik yıkıma sebep olan başka faaliyetleri savunanlar var. Teknolojik ideologlar stratosfere sülfürik asit ya da okyanuslara demir aşılınması için büyük jeomühendislik projeleri öneriyorlar. Bunlar çok ciddi ve öngörülemez sonuçlar doğurabilecek, içinde bulunduğumuz ekolojik açmazın kaynağı olan doğayı yönetme ve kontrol altına alma zihniyetini aynen taşıyan eylemler.

Bu yüzden, atmosferin ısınmasının suçunu tamamen karbondioksit ve diğer sera gazlarının salımına yükleyen geleneksel yaklaşıma karşı tetikteyim. Ama genel dinleyici kitlem için bu o kadar tartışma götürmez bir hikâye ki, Barack Obama'nın Müslüman olduğuna ve dünyanın MÖ 5000 yılları civarında 7 günlük bir zaman dilimi içinde yaratıldığına inanan biri gibi deli yerine konma korkusuyla, bu standart hikâyeden sapmaya

tereddüt ediyorum. * Geleneksel iklim değişikliği hikâyesi konusunda şüpheliyim çünkü bu hikâye merkezîyetçi çözümlere ve bir sayının azamiye çıkarılması ya da asgariye indirilmesi zihniyetine fazlasıyla yatkın. Daha güzel bir dünya yaratmak için yapmamız gereken tüm o küçük ve yerel şeyleri alıp, uğruna diğer her şeyin feda edileceği tek bir mücadele alanı yaratmaya çalışıyor. İşte bu, tek bir önemli amaç için hiçbir araca başvurmadan sakınmayan ve her tür fedakârlığı mubah gören savaş zihniyetidir. Toplum olarak bizler bu zihniyetin bağımlısı durumundayız. Bu yüzden Soğuk Savaş'ın yerini Terörle Savaş aldı ve bir gün iklim değişikliği bir savaş sebebi olarak popülerliğini yitirirse savaş zihniyetini gerekçelendirmek için bunun yerine başka bir şey, mesela Dünya'ya çarpacak bir meteor tehdidini ortaya atmak gerekecek.

Zafer için her şeyden fedakârlık etmemizi isteyen ve bunu mubah gören savaş zihniyeti aynı zamanda tefecilik zihniyetidir. *Kutsal Ekonomi*'de de anlattığım gibi, bizimki gibi faizli borca dayalı bir para sistemi para dünyasının sınırsız büyümesini ve çok çeşitli değerlerin değer olarak adlandırılan tekil bir niceliğe dönüştürülmesini amaçlar. Toplum paraya gittikçe daha fazla odaklanırken toplumun üyeleri paranın her tür ihtiyaç ve arzunun karşılanmasının anahtarı olduğunu kabul eder. Evrensel bir araç olan para bu şekilde evrensel bir amaç haline gelir. Teknolojik ütopya cenneti ya da kötülüğe karşı savaşta kazanılacak nihai zafer gibi, para da doymak bilmez fedakârlık taleplerinde bulunan bir tanrıya dönüşür. Onun

* Bu tür şeylere inanan insanların “deli” olduklarını düşünmüyorum. Onlar da herkes kadar akılcılar ve herkes gibi onlar da ilişkili bulguları göz ardı edip her şeyi kendine yontacak şekilde yorumlayan bir hikâyede yaşıyorlar.

peşinden koşarken hayatı gerçekten zenginleştiren, ama rakamlarla gerekçelendirilemeyen, küçük ya da niceliklendirilemeyen eylemler ve ilişkiler bir kenara bırakılır. Amaç para olunca parayla ölçülemeyen her şey kenara itilir.

Elbette aynı şey savaşlarda ya da tek bir büyük hedefi olan her tür kampanyada da yaşanır. Hayatınızın bir döneminde dünyayı kurtarmaya kalktıysanız hayatı güzelleştiren küçük şeylerin nasıl öncelik sırasından düşürülüp kenara itildiğini fark etmişsinizdir. “Ne tür bir devrim için uğraşıyorum? İnsanlara örnek olarak ne tür bir hayat sunuyorum?” diye içinizden geçirmişsinizdir. Bunlar önemli sorulardır! Sezgilerimizin de bize söylediği gibi, bugün karşı karşıya olduğumuz kriz gerçekten en dibe kadar iniyorsa, bunlar göz ardı edilmesi gereken sorulardır.

İklim değişikliğinin ormansızlaşma, sulardaki azot seviyesi artışı, balıkların tükenmesi, radyoaktif atıklar, nükleer kazalar, sulak alanların yok olması, genetik kirlilik, zehirli atıklar, ilaç kirliliği, elektromanyetik kirlilik, her türden habitat hasarı, toprak erozyonu, türlerin yok oluşu, yer altı suyu ve tatlı su kaynaklarının tükenmesi ve kirlenmesi, biyoçeşitlilik kaybı gibi diğer önemli çevre sorunlarının önüne geçip bunları görünmez kılması tehlikesi vardır. Karbondioksit salımımızı azaltmak için yapmamız gereken şeylerden bazıları bu sorunlara da çözüm getirebileceği gibi bazen de bu çözümler tamamen alakasız görülebilir. Mesela bir mercan resifinin ya da tek bir gölün iyileştirilmesi iklim değişikliğini durdurarak medeniyetin geleceğini kurtarmayacaksa o zaman bununla ilgilenmemize gerek yok diyebilir miyiz? Sera gazı salımlarına odaklanmak niceliklendirilebilir bir şeyi vurgularken nitel olanı (hatta kutsal olanı desem nasıl olur?) görünmez kılıyor. Çevrecilik rakamlara indirgeniyor. Toplum olarak bizler bundan

rahatsız olmuyoruz ama bence yapmamız gereken değişiklik çok daha derine inmeli. *Bu* orman, *bu* dağ, *bu* nehir ya da *bu* küçük toprak parçasıyla dolaysız, özenli ve duygusal bir ilişki kurmalı, bunları başka bir amaç için değil kendi değerleri adına korumalıyız. Sera gazlarının tehlikelerini inkâr etmiyorum; ama kurtuluşumuzun önümüzdeki kanlı canlı şeylerle dolaysız ilişkimizi geri kazanmamıza bağlı olduğunu düşünüyorum.

Dahası, çevresel mücadeleler iklim değişikliği ile fazla özdeşleştirildiği için, küresel ısınmanın içinde bulunduğu duraksama döneminin devam etmesi halinde (sıcaklıklar 1997'den beri oldukça sabit) çevre hareketinin saygınlığını kaybedeceğinden endişeliyim. Çünkü atmosfer kompozisyonunun daha önce görülmemiş bir hızla değişmesi, bu sırada da ormanlar ve okyanuslardaki temel dengeleri sağlayan sistemlerin bozulması nedeniyle ısınmanın devam mı edeceğini, yoksa sadece gittikçe şiddetlenen iklim dalganmalarıyla mı karşılaşacağımızı bilmiyoruz.

Duymaya alıştığımız iklim değişikliği hikâyesi konusunda şüpheli olmakla birlikte, iklim değişikliği şüpheliği konusunda çok daha şüpheliyim. Şüphecilerin hepsi olmasa da çoğunun diğer çevresel kaygıları da Dünya'nın ona yaptığımız her şeyi kaldırabileceğine dair o aynı gamsız özgüvenle göz ardı ettiklerini görüyorum. İklim değişikliği meselesi medeniyetimiz için nispeten yeni, önemli bir farkındalıktan, doğadan ayrı olmadığımızın, dünyaya ne yapıyorsak aynısını kendimize de yapıyor olduğumuzun, Toprak Ana'nın dinamik dengesinin bir parçası olduğumuzun ve Dünya üzerindeki canlılar topluluğunun sorumlu birer üyesi olarak davranmamız gerektiğinin farkındalığından kaynaklanıyor. Birçok iklim değişikliği şüphesinin ise her şeyin daha basit olduğu günlere, Dünya'nın bir parçası olduğumuz değil de onun sadece üzerinde yaşadığımız bir hikâyeye özlem duyduğunu görüyorum.

Varlıklararasılık Hikâyesi'nde, toplumumuzdaki ve kolektif psikolojimizdeki herhangi bir dengesizliğin Toprak Ana'nın süreçlerinde de benzer dengesizliklere sebep olmasını bekleyebiliriz. Karbondioksit ve diğer sera gazları kuşkusuz iklimi daha da istikrarsızlaştırır. Ancak bundan daha da tehlikelisi ormansızlaşmadır çünkü ormanlar gezegenin dengeleri için hayati önemdedir.* Sağlıklı ormanlarla kaplı bir gezegen krizlere daha dayanıklıdır. Ormanlar sadece birer ağaç topluluğu değil, içindeki tüm türlerin bütününe sağlığına katkıda bulunduğu karmaşık organizmalardır, bu da biyoçeşitliliğin iklimin düzenlenmesinde temel bir etmen olduğu anlamına gelir. Orman tıraşlama faaliyetleri bir tarafa, dünya çapında ağaç türlerinin teker teker soyları tükeniyor ve bu vakaların gizemi bilim insanları tarafından çözülüyor. Her örnekte farklı bir zanlı, bir böcek, bir mantar vb varmış gibi görünüyor. Ama bu ağaçlar neden bu kadar dirençsiz kaldılar? Asit yağmurları topraktaki silikattan serbest alüminyumunu yıkadığı için mi? Toprak seviyesinde biriken ozon gazı yapraklara zarar verdiği için mi? Başka yerlerdeki ormansızlaşmanın yol açtığı kuraklık stresinden mi? İklim değişikliği kaynaklı sıcaklık stresinden mi? Yırtıcılar ortadan kaldırıldığı için nüfusu aşırı artan ge-yiklerin alt orman katmanlarına zarar vermesinden mi? Yabancı böcek türleri yüzünden mi? Yoksa bazı kuş türlerinin azalması nedeniyle böcek nüfusunun aşırı artmasından mı?

Ya da bunların hepsi mi? Belki de ormanlardaki yıkımın ve iklim istikrarsızlığına yol açan tüm bu etmenlerin altında

* İklim düzenleme işlevleri aşırı avlanma, sularda azot seviyesinin artışı (gübre ve kanalizasyon sebebiyle) ve diğer kirlilik çeşitlerinden hasar gören okyanuslar için de aynı şey söylenebilir. Karbondioksit kaynaklı asitleşme de bu sorunu katmerleştirebilmektedir.

daha genel bir sebep yatıyordu. Bahsettiğim etmenlerin hepsi aslında bizim toplumumuzdaki bozukluklardan kaynaklanır. Bunların hepsi doğadan ve birbirimizden ayrı olduğumuz algısından kaynaklanır ve para, teknoloji, endüstri ve benzeri tüm sistemlerimiz de bu algı üzerine kuruludur. Bunların her biri bizim psişelerimize de yansır. Kontrol ideolojisi, “sebebini” tespit edebilirsek iklim değişikliğini kontrol altına alabiliriz der. Tamam ama ya sebep her şeyse? Ekonomi, siyaset, kirlilik, tarım ve tıptan dine, psikolojiye ve dünyayı anlamak için kullandığımız en temel hikâyelere varıncaya kadar her şeyse? O halde kontrol çabasının nafililiği ve dönüşme zorunluluğu ile karşı karşıya kalırız.

İzin verirsiniz varlıklararasılık savımı sonuna kadar götüreceğim. İklim değişikliği şüphecileri genellikle iklim dalgalanmaları için Güneş’i suçlarlar. Tabii ki Güneş insan etkinliklerinden etkilenmez, değil mi? İddiaya girerim ki modernizm öncesi halkların çoğu güneşin insanların eylemlerinden etkilenmediği düşüncesine katılmazdı. Bu insanların pek çoğu Güneş’e teşekkür etmek, onu teskin etmek ve ışık vermeye devam etmesini sağlamak için ayinler yaparlardı. Acaba bizim bilmediğimiz bir şey mi biliyorlardı? Güneş insanlığın Dünya’ya karşı nankörlüğü ve ona uyguladığı şiddet yüzünden acılar içinde kıvranıyor olabilir mi? Bizim sorunlarımız ona da yansıyor olabilir mi?

Evet arkadaşlar, başlattığımız kavramsal devrim işte bu kadar derine iniyor. Doğanın zihnini yeniden keşfetmemiz, köklerimizden dayandığı animizme ve ruhu olan bir evrene geri dönmemiz gerekiyor. Doğayı, gezegeni, Güneş’i, toprağı, suyu, dağları, kayaları, ağaçları ve havayı kaderleri bizim kaderimizden ayrı olmayan, ruhu olan varlıklar olarak görmemiz gerekiyor. Bildiğim kadarıyla dünya üzerindeki hiçbir yerli halk

taşların farkındalık ya da zekâya sahip olduğunu inkâr etmez. Biz kim oluyoruz da aksini iddia ediyoruz? Modern bilimsel bakış açımızın sunduğu bulgular böylesi bir küstahlığa bahane olabilecek kadar etkileyici mi? Biz onların yarattığından daha güzel bir toplum mu yarattık? Aslında, kuantum parçacığı örneğinin de işaret ettiği gibi, bilim de dönüp dolaşıp sonunda animizme yaklaşıyor. Elbette zekâsı olan bir evreni onaylayan bilimsel paradigmlar bugün aykırı görülüyor fakat yavaş yavaş ana akıma giriyorlar. Su örneğine bakalım. Bir tamamlayıcı tıp yöntemi olan homeopatinin, manevi olguları bilimsel yöntemlerle araştıran antropozofinin ve Masaru Emoto, Viktor Schauberger gibi marjinal isimlerin suyun olağandışı özellikleri ile ilgili araştırmalarından hareketle öne sürdükleri suyun canlı olduğu, en azından bir yapısı ve bireyselliği olduğu fikri, artık Gerald Pollack gibi ana akım bilim insanları tarafından araştırılıyor. Tüm maddelerin ruhu olduğu ve buna benzer diğer fikirlerin bilim tarafından kabul edilmesi bir yana açıkça dile getirilmesi için bile daha çok yolumuz var. Ama madencilik faaliyetleri için dağ tıraşlama, kaya gazı için hidrolik çatlatma ile yer altı sularının kirletilmesi gibi konularda bu yaklaşımın ne anlama geleceğini bir düşünün.

Sera gazları, ormansızlaşma ya da güneş dalgalanmaları; hangi mekanizmayla gerçekleşiyor olursa olsun iklim değişikliği bize önemli bir mesaj veriyor. Bizler ve Dünya biriz. Yukarıda neyse aşağıda da o var. Birbirimize, en küçük hayvan ya da bitkiye bile, ne yaparsak yapalım aslında varoluşun tümüne yapıyoruz. Belki de tüm küçük ve görünür olmayan eylemlerimiz bizim anlamadığımız şekillerde dünyada izler bırakıyor.

9 Çaresizlik

İklim değişikliğinin durdurulması için kökten bir değişim önermeyen alternatif teknolojilerden daha fazlasına ihtiyaç olduğunu birçok insan biliyor. Ancak eşcinsel evlilik hakkına, evsizlere şefkat gösterilmesine ya da otizmlilerin bakımına hayatını adayanların da türümüzün hayatta kalabilmesi için önemli bir katkı sunduklarını düşünen çok az. Bunun tek sebebi varlıklararasılık anlayışımızın hâlâ yüzeysel olması. Ben Ayrılık Hikâyesi'ni ihlal eden ya da bozan her şeyin bu hikâyenin yol açtığı sorunların hepsini çözebileceğini iddia ediyorum. Buna Ayrılık mantığına batmış akılcı zihnimizin asla fark yaratamaz dediği en küçük ve görünmez eylemler bile dâhil. Dünyayı kurtarmaya çalışan büyük haçlı seferlerinin kenara ittiği türden eylemler de.

Geçenlerde tüketim kültürü karşıtı *Adbusters* dergisinin kurucusu, tüm hayatını fiili aktivizmi teşvik etmeye ve uygulamaya adanmış Kalle Lasn ile görüştim. Bana bir süredir siyasetle ya da dergi ile fazla ilgilenemediğini, çünkü 95 yaşındaki kayınvalidesinin bakımını üstlendiğini söyledi. "Ona bakmak benim için diğer tüm işlerimin toplamından daha önemli," dedi.

"Dünya görüşümüzde bu söylediğinin doğruluğuna ve önemine yer vermeliyiz," dediğimde Kalle de benimle aynı fikirdeydi. Sevgili okur; gezegeni kurtarmak için 95 yaşındaki kayınvalidemizi ihmal etmek zorunda olduğumuz bir gerçekliği onaylıyor musunuz? Evrenin işleyişi konusundaki anlayışımız-

da, insanlığımızın en güzel yönlerinden biri olan başkalarına sunduğumuz içten ve hesapsız hizmetlere mutlaka yer olmalı.

Kalle, bu yaşlı kadının bakımını üstlenerek önemli bir iş yaptığına dair hislerine güvenmeli mi?

Siz de bunun önemini inkâr eden herhangi bir inanç sisteminin sorunun bir parçası olduğunu derinlerde bir yerde bilmiyor musunuz?

Kalle'nin yaptığı şeyin önemli olmadığı bir dünyada yaşamaya katlanabilir misiniz?

Dünyayı sömüren makinenin çalışmaya devam etmesini sağlayan görevlerimizi sürdürmek için bu önem duygusunu bastırmamız gerekir. Neyin yapılabilir olduğuna ilişkin soyut bir mantığın yapmamız gerektiğini söylediği şeyleri yapabilmek için kendimizi duygusuzlaştırırız. “Yapılabilirlik” zaman zaman “ekosistemin iyileşmesini, toplumsal adaletin sağlanmasını ve türümüzün hayatta kalmasını destekleyecek şeyler” anlamına gelir. Ama çoğu zaman, çoğu insan için, yapılabilirlik para, ya da başka güvenlik ve konfor araçlarını gerektirir. Para, mevcut sistemimizde, genellikle doğanın ürünlere, toplulukların pazarlara, vatandaşların tüketicilere ve ilişkilerin hizmetlere dönüştürülmesi yoluyla kazanılır. Eğer gönlünüzde bunların hiçbiri yatmıyorsa yapılabilirliğin genellikle kalbinizin sesiyle ters düştüğünü görürsünüz.

Sorun neyin yapılabilir olduğuna dair bencilce bir bakış açısından daha derindir. Sorun bunun da altında yatan sebep-sonuç anlayışındadır. Kalbinizin sesi sadece paranın emirleriyle değil araççı zihniyetin tamamıyla ters düşebilir.

Dünyada fiili değişiklikler yapma girişimlerimizde ne zihinsel mantığı göz ardı etmemiz gerektiğini ne de teknolojiyi, edebiyatı ve milenyumlardır süren Ayrılık yolculuğunun diğer meyvelerini terk etmemiz gerektiğini söyleyemiyorum. Kontrol araçlarının, gü-

cün ve mantığın elbette uygun olduğu yerler vardır. İnsanlık doğadaki bir istisna değildir; tüm türler gibi bizim armağanlarımız da eşsiz şekillerde bütününe hayrına ve gelişimine katkıda bulunabilir. Bugüne kadar armağanlarımızı bu ruhla değil hâkimiyet elde etmek ve zorla ele geçirmek için kullandık, Toprak Ana'nın ve onun tüm varlıklarının sağlığına, dolayısıyla kendimize de zarar verdik. Şimdi insana özgü armağanlarımızı efendilik taslama araçlarından hizmet etme araçlarına dönüştürme şansına sahibiz.

Peki, "yapılabilirlik" yöntemlerinin kullanılması ne zaman uygundur? Aslında sadece mevcut nedensellik anlayışımız kapsamında, bir şeyi nasıl yapacağımızı bildiğimiz zamanlarda uygundur. Mesela fırınınız alev aldıysa ve bir yangın söndürücünüz varsa elbette yangın söndürücüyü kullanabilir, yangını görmezden gelip bir mucize olsun diye dua etmezsiniz.

Ama evinizde büyük bir yangın çıktıysa ve elinizde sadece yangını söndürmeye yetmeyeceğini bildiğiniz minik bir yangın söndürücü varsa, onu elinize alıp kahramanlık yapmaya çalışmanız bir işe yaramaz.

İkinci örnek şu an içinde bulunduğumuz duruma benzer. Evet, evimizde yangın çıktı. Alarm zilleri çalan çevrecilerin söyledikleri doğru. Burada "pürtelaş" kelimesini aşağılama olarak kullanmıyorum. Durum (pürtelaş yaftasından kaçınmak için) kamuoyuyla paylaştıklarından daha bile kötü. Peki, bu konuda ne yapmalıyız? Ya da aslında bu konuda siz ne yapmalısınız? Modern dünyada hemen herkesin derinlemesine içselleştirdiği geleneksel nedensellik anlayışının tarif ettiği yapılabilirlik adına ne yapabilirsiniz? Hiçbir şey. Dolayısıyla bizi daha geniş bir yapılabilir şeyler âlemine götürecek başka bir rehberi izlemeyi öğrenmeliyiz.

Söylediklerim doğru bile olsa insanlarda böylesi bir çaresizlik hissi yaratmanın tehlikeli olduğunu düşünebilirsiniz. Ama çaresizlik hissi ben yaratsam da yaratmasam da orada.

Görüştüğüm bütün aktivistler tam da benim burada uyandırdığım gibi bir çaresizlik hissine zaman zaman kapıldıklarını doğruluyorlar. Genellikle bu duyguyu “Elbette hayatını değiştiren tek kişi sensen bir şey değişmez ama herkes yaparsa dünya değişir,” gibi bahanelerle örtbas ediyoruz. Doğru ama herkesin bunu yapmasını sağlama gücünüz var mı? Hayır. Yaptığınız şeyi herkes yaparsa bir işe yarıyor. O halde aynı mantıkla, herkes yapmadığı sürece sizin yaptığınız işe yaramıyor. Bu mantıktan bir kaçış yolu bulmayı asla başaramadım. Bu mantık, dayandığı varsayımları kadar, nesnel bir dünyada ayrı bir benlik varsayımı kadar güçlü. Daha da beteri, bazı insanlar yerel tüketim, geri dönüşüm ya da bisiklet kullanımı gibi bireysel çabalarımızın ters teptiğini, bize sahte bir gönül rahatlığı verdiğini, daha etkili devrimci eylemleri zayıflattığını ve büyük yıkım mekanizmasının önünü açtığını söylüyorlar. Derrick Jensen’in deyişiyle, daha kısa duşlar almaya hacet yok.

Bence çaresizlik hissini saklamaya çalışmamak daha iyi zira gerçek umut çaresizlik duygusunun hemen ardındadır. Çaresizlik hissi katetmemiz gereken bölgenin bir parçasıdır. Çaresizlik hissini karşı tarafa ulaşına kadar kalbimizde taşıyoruz, mücadele sırasında gerçekten faydalı bir iş yaptığımızdan asla tam olarak emin olamayız. Ne kadar kararlı olursak olalım eninde sonunda tereddüde düşer, enerjimizi kaybeder ve pes ederiz. Belki pes etmeyi gururumuza yediremediğimiz için etik davranma, bilinçli biri olma ve “çözümün parçası” olma imajımızı bir süre daha korumaya çalışırız. Ama bu da ihtiyacımız olan cesaret, adanmışlık ve inancı sağlamaya yetmez.

Gerçek iyimserlik ise bu çaresizlik bölgesini geçtikten ve burayı iyice tanıdıktan sonra gelir. İyimserlik krizin büyüklüğünden ya da şifalanmanın önündeki engellerden habersiz olmak değildir. İnsanlar kimi zaman söyleşilerimde bana mey-

dan okuyor, sistemimizin işleyişi hakkında bilinçsiz olduğumu ya da bunları bilmek istemediğimi düşünerek, güç elitleri ve propaganda makineleri, bunların finans ve siyaset alanlarında sahip oldukları kontrol, hatta zihin kontrolü teknikleri hakkında beni eğitmeye çalışıyorlar. Ya da kitlelerin umursamazlığını, olayı anlayamayan insanların açgözlülüğü ve cahilliğini, bu insanların değişmesinin ne kadar imkânsız olduğunu anlatmaya çalışıyorlar. Bunların hepsi çaresizlik bölgesinin bir parçası ve ben bu bölgeyi yakından tanıyorum. Hayır, gerçeklere katlanmadığım için kafamı başka yöne çevirmiyorum. İyimserliğin bu bölgenin hemen ardında olduğunu ve umudun onun müjdecisi olduğunu biliyorum.

Çaresizlik mantığı kendi içinde tutarlıdır. Gezegenin durumu hakkında kapıldığımız umutsuzluktan daha fazlasını içerir. Bize kuvvetlerden ve kütlelerden oluşan yabancı bir evrende yaşadığımızı öğreten efsanelerin içine de işlemiştir. Bu efsane bize hem evrende yalnız olduğumuzu, hem de burada dışı dokunur değişiklikler yapamayacak (hatta, eylemlerimizi de bu kuvvetler belirlediğine göre, hiçbir değişiklik yapamayacak) kadar güçsüz olduğumuz öğretir. Belki de bu yüzden, burada açıkladığım umutsuzluk savunusunun ardındaki duygusal enerji ile alternatif bilimsel paradigmalardan reddinin ardındaki duygusal enerji aynıdır. Önceki kitaplarımı okuyanlar modern çağın en büyük dehalarından biri olan Bertrand Russell'ın "Özgür İnsanın İbadeti" (A Free Man's Worship) adlı makalesinden bir bölümü bir kez daha alıntılıdığım için kusura bakmasınlar:

İnsanın, yol açacağı sonucu öngöremeyen birtakım sebeplerin ürünü olduğu; insanın kökeninin, gelişiminin, umut ve korkularının, aşklarının ve inançlarının tesadüfi

atom dizilimlerinin sonucu olduğu; hiçbir tutkunun, hiçbir kahramanlığın, hiçbir düşünce ve duygu yoğunluğunun bireyin hayatını mezardan öteye taşıyamayacağı; yüzyılların emeğinin, tüm bu adanmışlığın, tüm ilhamın, öğlen güneşi gibi göz alıcı parlaklıktaki insan dehasının güneş sisteminin sönmesi ile yok olmaya mahkûm olduğu ve insan başarılarının tamamının kaçınılmaz şekilde bir gün yıkılacak olan evrenin molozu altında kalacağı. Tüm bunlar tamamen tartışma götürmez olmasalar da kesin olmaya o kadar yakın gerçeklerdir ki bunları reddeden hiçbir felsefe ayakta kalamaz. Ruhun bundan sonra yaşayacağı yer, ancak bu gerçeklerin desteğiyle, ancak sağlam bir çaresizlik duygusu üzerine güvenle inşa edilebilir.

Daha önce ipuçlarını verdiğim gibi Russell'ın bu görüşlerini dayandırdığı hikâye artık o kadar da tartışmasız değil. Bunları reddeden bir felsefe, kuantumun bağıntılılığı ve belirsizliği, çizgisel olmayan sistemlerin kendiliğinden örgütlenme ve kendi kendini yaratma eğilimi, organizmaların ve ortamların kasıtlı olarak DNA'ları yeniden yapılandırma kapasiteleri ve gelecekte paradigma değişiklikleri vaat eden bilimsel anomalilerin yaygınlaşması temeli üzerinde pekâlâ ayakta kalabiliyor. Bu yönde şiddetli bir felsefi savunma yapmaya kalkışmadan, tüm bilimsel devrimlerin en azından mecazi olarak farklı Dünya Hikâyeleri'ne uygun düştüklerini öne süreceğim.

Umut bugünlerde bazı eğitimciler tarafından hor görülen bir kelime. Bir yandan, sanki bizleri gerçekliği sağlam kafayla değerlendirmekten alıkoyan ve gerçekçi olmayan beklentilere yol açan bir iyimserliği ifade ediyor. Nietzsche “Umut kötülerin en kötüsüdür çünkü insanın çilesini uzatır,” diyor. “Maneviyat” jargonunda ise bu anın reddini ya da belki kişinin niyetlerinin yaratıcı gücünü azaltan bir kuşku lekesini ifade ediyor. Fakat insan psişesinin bu temel öğesini tek kalemde silmeyelim. Bakalım تنها çaresizlik patikalarının kenarındaki bir çiçek gibi “sürekli yeniden biten” umut bize ne söylüyor.

İnsanların sıklıkla bu anın gerçekliğinden ve buna bilgelikle tepki verme gereğinden kaçmak için absürd şeyler umduğunu kabul ediyorum: Bilmezlikten gelirse göğsündeki kitlenin kendiliğinden yok olacağını uman kadın, anne ve babasının tekrar bir araya geleceğini uman çocuk, bilim insanlarının iklim değişikliğine çözüm bulacağını uman toplumumuz. Nasıl ifade edilirse edilsin, umut aslında “Her şey yoluna girecek,” duygusuna işaret eder. Bu bir bakıma doğrudur da. En büyük korkularımız gerçekleşmeyeceği için değil, bunlar gerçekleştikten sonra onlarla bir şekilde uzlaşacağımız için doğrudur. Kadının kitleyi bilmezlikten geldiği için değil onu kabul edip tedavi olduğu için ya da göğsünü kaybedip dış görünüşün ötesinde bir aşk ve öz kabulü deneyimleyeceği için ya da kendi ölüm sürecinde yaşayacakları sayesinde her şey yoluna girecektir. Bilim insanları aslında iklim değişikliğine birçok çözüm buldular.

Bu çözümler gözümüzün önünde: doğal çevrenin korunması, permakültür, yenilenebilir enerjiler, gönüllü sadelik, bisikletler, sıfır atık üreten imalat yöntemleri ve daha niceleri. Fakat bu çözümleri ciddi ölçeklerde uygulamaya başlamamız için iklim değişikliğinin bize sağlam bir tokat atması gerekiyor. Umut bize bir varış noktası gösteriyor; ama o nokta ile aramızda çok büyük bir geçiş bölgesi, bir çaresizlik alanı bulunuyor.

En yoğun çaresizlikte bile içimizde asla söndürülemeyen, en ufak iyi haberle bile körüklenerek alev alan bir umut kıvılcımını bulunur. Kuşkuculuk ne kadar cazip gelse de, içimizde daima inanmaya, daima yeni olasılıklara bakmaya hazır, sonsuz hayal kırıklıklarına rağmen hayatta kalan çocuksu bir idealizm yaşar. Alışkın olduğumuz eski normallige doğru çektiğimiz en karanlık anlarda bile aslında gönülsüzce gireriz oraya; çünkü enerjimizin bir bölümü hep dünyanın bildiğimiz hali dışında bir şeyler arar.

Eski hikâyenin mantığı ile bakılınca umut bir yalan, imkânsız bir şeyin sanrısı gibi görünür. Ama umut doğuştan gelen idealizmimizden, daha güzel bir dünyaya dair kalbimizdeki bilgidен kaynaklanır. Daha güzel bir dünyanın mümkün olmadığını söyleyen inançlarımız mümkün olduğunu söyleyen kalbimizle çatışır. Bu inançları ayakta tutan iskele yıkıldığında artık umudun garip kılıklara girmesi gerekmez. Yeni bir Dünya Hikâyesi, umut diye adlandırdığımız ve kalbimizle bildiğimiz şeyin fiiliyata geçmesine izin verir. İşte o zaman umut gerçek bir iyimserlik haline gelir. Mantıksız umutlarımız bize bir gerçeği işaret ediyor. Bu yüzden ona müjdecî diyorum.

Bu yeni hikâye farklı bir gerçeklik ve nedensellik anlayışı içerdiği için, neyin yapılabilir olduğuna dair algımızı da değiştirir. Varlıklararasılık Hikâyesi'nde, 95 yaşındaki kayınavlidemize bakmanın önemli olduğuna dair kalbimizdeki bilgi

artık zihnin mantığıyla çelişmez. Mantık kuralları değişmiştir. Kalp ve zihin artık çatışmaz. Onların birbirlerine yaklaşımları dünyamızın şifalanmasını sağlayan daha büyük bir kavuşma gidişatının parçasıdır. Bu gidişatta maneviyat ile madde, disiplin ile arzu, beden ile ruh, para ile armağan, doğa ile teknoloji, erkek ile kadın, evcil ile yaban, iş ile oyun ve yaşam ile sanat birbirlerine kavuşurlar. Bunların her birinin diğerini yarattığını ve içerdiğini anlarız. Artık bunların birbirinden ayrı olduğu yanılması ile yaşamayız.

Çoğunuz muhtemelen hâlâ yeni hikâyeye tam olarak adım atmadan önce aşmamız gereken çaresizlik bölgesindeyiz. Şahsen ben orada olduğumu biliyorum. Burada düşe kalka ilerlerken, eski hikâyenin bize nafile olduğunu söylediği şeyleri yapmak için gereken inanç ve cesareti topluyoruz. Bu farkındalık özgürleştiricidir. Pek çok insan armağanlarıyla çok önemli bir şey yapması gerektiği düşüncesiyle bunları saklı tutar. Çünkü kişinin kendi eylemleri yeterli görünmez. Mesele milyonlarca insana ulaşan bir kitap yazmak gerekir. Bu düşünce biçimi nasıl da bir fikir duyurma yarışına dönüşür. İnsanlığın büyük bölümünün küçük ve güzel uğraşlarını, tam da yaşanabilir bir gezegen yaratmak için kitlesel olarak yapmaya başlamamız gereken şeyleri, nasıl da geçersiz kılar bu. Gençler devamlı, “Permakültürle uğraşmak istiyorum; sevdiğim iş bu. Ama bundan daha büyük bir şeyler yapmam gerekmiyor mu?” gibi şeyler soruyorlar. Cevabım bu tercihlerinin sadece ayrılık gözlüğü ile bakıldığında küçük görüldüğüdür. Varlıklararasılık gözlüğü ile baktığımızda sizin tercihiniz en az Barack Obama’nın tercihleri kadar önemlidir.

Ayrılık mantığı bizi bir paradoksa sokar. Dünya ancak milyarlarca insanın farklı hayat tercihlerinde bulunmasıyla değişebilir. Oysa bireysel olarak bu tercihlerin hiçbiri fark yaratmaz.

Yani fark yaratan şeyler fark yaratmazlar. Ya ben yaparsam ve başka hiç kimse yapmazsa? Zaten kimse yapmıyor gibi görünüyor. O halde ben neden yapayım?

Bu küçük eylemler sihirli bir değnek gibi dünyayı değiştirecekler diye bunları yapmamız gerektiğini savunmuyorum (ama değiştirecekler). Önerim daha ziyade tercihlerimizin sonuçlarından çok sebeplerine bakmak. Yeni hikâyeye tercihlerimizi onaylar ve netleştirir; ama motivasyon başka bir yerden gelir. Eylemlerimizin sonuçlarının ne olacağını gerçekten bilebilir miyiz ki? Karmaşıklık teorisi bize iki çekim gücünün arasındaki kaotik alanda küçücük sapmaların büyük ve öngörülemez etkiler yaratabileceğini öğretir. Bugün tam da böyle bir yerdeyiz. Medeniyetimiz bir geçiş evresine yaklaşıyor. Eylemlerimizin sonuçlarını kim öngörebilir? Diyelim bir polis memuru, yalınayak bir evsize bir çift çizme vererek gözlerden ırak bir hayır işledi. Bu sırada birinin fotoğrafını çektiğini ve bu iyiliğinin milyonlarca insanda hayırseverlik duygusu uyardıracağını bilebilir miydi? Adamsa çizmeleri satıp uyuşturucu satın aldı ve milyonlarca insanın içindeki kuşkucuyu ortaya çıkardı. İster aleni ister görünmez olsun, inançla yapılan, kavuşma bölgesinin derinliklerindeki bir tutumdan kaynaklanan tüm eylemler nedensellik denizinde güçlü dalgalanmalara sebep olurlar. O ya da bu şekilde, belki de farkında bile olmadığımız yollarla, bunlar eninde sonunda su yüzüne, görünür dünyaya çıkarlar.

Çocuklarım küçükken onları bir Montessori anaokuluna gönderiyorduk. Daha önce bu kadar sevgi, neşe ve şefkat dolu bir okul görmemiştim, o zamandan beri de görmedim. Öğretmenler çocuklara derin ve içten bir saygı gösteriyorlar, onlara asla büyüklük taslamıyor, asla baskı yapmıyor, onları asla kınama ya da övgü ile yönlendirmiyor, onlara koşulsuz bir sevgi

deneyimi yaşatıyorlardı. Anaokulundaki o günler şimdi çocuklarımın anılarında kaldı. Oradan çıkıp sert ve onur kırıcı ayrılık dünyasına girdiler. Ama benim gözümde, içlerinde bir yerde küçük bir cevher parlıyor ve bu parıltıda bir tohum görüyorum. Gördüğüm şey anaokulunda aldıkları koşulsuz sevgi ve saygının tohumu, bu tohum çimlenip çiçekleneceği ve çocuklarımın tattıkları meyvenin aynısını onların dokundukları insanlara da sunacağı anı bekliyor. Belki bir ya da iki yıllık bir anaokulu eğitimi modern çocukluğu yöneten acımasız ayrılık mekanizmasını aşmak için yeterli olmayacak. Ama bu tohum kim bilir ne zaman ve nasıl çiçek açacak? Kim bilir nasıl bir etkisi olacak? Hayatın böylesine şekillendirici bir döneminde, bir ya da iki yıl boyunca her gün bir sevgi ve saygı mabedinde zaman geçirmek, kişiye mutlaka şefkat, güven, özsevgi ve özsaygı eğilimi kazandıracak. Kim bilir bu kazanımı, çocuğun yaşamının geri kalanında yapacağı seçimleri nasıl etkileyecek? Bu seçimler kim bilir dünyayı nasıl değiştirecek?

11 Morfogenez*

Alternatif kültürün farklı alanlarındaki öncülerle karşılaştığımda bu kişilerin alt ölçeklerde, belki minik bir ekoköyde, izole bir hapishanede, bir savaş bölgesindeki ya da çete çatışmaları altındaki bir toplulukta çalışırken, aslında bu işleri hepimiz adına yaptıkları hissine kapılıyorum. Yarattıkları değişimlerin, kendilerinin onlarca yıllık çaba ve öğrenme süreci ile başardıkları şeyleri bizim çok daha kısa sürede yapabilmemizi sağlayacak birer şablon oluşturduğunu hissediyorum. Mesela arkadaşım R., neredeyse imkânsız koşullar altında çocukluğunda istismar edilmiş olmasının açtığı yaraları o kadar derinlemesine iyileştirdi ki, “O iyileşebiliyorsa onun gibi milyonlarcası da iyileşebilir, onun iyileşme süreci diğerlerinin önünü açıyor,” diye düşünüyorum.

Bazen bir adım daha ileri gidiyorum. Bir gün, bir erkek inziyası sırasında, katılımcılardan biri bize 5 yaşındayken koruyucu ebeveynlerinden birinin onu cezalandırmak için sigarasını söndürerek penisinde bıraktığı yanık izlerini gösterdi. Adam yoğun bir bırakma ve affetme sürecinden geçiyordu. O an adamın dünyaya gelme amacının bu yarayı almak ve onu iyileştirmek olduğunu, bu şekilde hepimize dünyayı değiştirecek bir hizmet sunduğunu hissettim. Kendisine, “J., ömrün boyunca bu yarayı şifalandırmak dışında başka hiçbir şey yapmasan

* Hücrelerin programlanmış bir şekilde farklı proteinler üretilip farklı organlara dönüşmesi—ç.n.

bile bu dünyaya büyük bir hizmette bulunmuş olacaksın,” dedim. Bunun doğru olduğunu orada bulunan herkes biliyordu.

Ayrılık zihniyetine gömülmüş akılcı zihin bu şifalanmanın dünyada herhangi bir etki yaratabileceğinden şüphe duyar. Ancak bu konuyu bir şekilde kamuoyuna duyurabilirsen, mesela bir motivasyon hikâyesine dönüştürebilirsen, o zaman adamın doğrudan yarattığı etkinin ötesinde dünyaya bir etkisi olabilir der. Hikâyelerin gücünü inkâr etmiyorum. Belki J.’nin şifalanması benim bu hikâyeyi anlatmam sayesinde bir etki yaratıyor. Ancak hikâye, daha genel bir olgunun tezahür etmesinin yollarından sadece biridir. Projenizin, kişisel şifalanmanızın ya da sosyal icadınızın dünyayı değiştirmesinin yollarından biridir. Hikâyenizin hiç duyulmaması, tamamen görünmez kalması bile onun etkisini azaltmaz.

Burada öne sürdüğüm ilke “morfik rezonans” olarak bilinir. Bu terim ilk olarak biyolog Rupert Sheldrake tarafından kullanılmıştır. Doğanın temel özelliklerinden biri olarak biçim ve örüntülerin bulaşıcı olduklarını savunur. Yani bir şey bir yerde gerçekleştiğinde, bu olay aynı şeyin başka yerlerde de gerçekleşmesini tetikler. Sheldrake’in en sık kullandığı örneklerden biri turanoz ve ksilitol gibi kristallerdir. Bunlar uzun yıllar kararlı bir şekilde sıvı halde bulunurlarken birdenbire, dünyanın farklı yerlerinde aynı anda kristalleşmeye başlamışlardır. Kimyagerler bir maddeyi kristal haline getirmek için bazen yıllarca çalışırlar; bunu bir kez başardıklarında, sanki madde bunu nasıl yapacağını öğrenmiş gibi, artık bu işlem çok kolaylaşır.

Sheldrake bu olgunun “tohum parçacıklar” ile, yani rüzgârla uçuşan ya da laboratuvarı ziyaret eden bir kimyagerin sakalında taşınan minik kristal parçalarının aşırı doygun bir çözeltiliye bulaşması ve kristalleşmeyi başlatması ile açıklana-

bileceğini belirtir. Bu yüzden morfik rezonans teorisini sınamak için bir örneği toz filtresi kullanılan bir laboratuvar da karantinaya alalım der. Eğer kristaller burada da daha kolay oluşturulabiliyorsa morfik rezonans teorisi kanıtlanacaktır.

Tohum parçacıklar açıklamasının bu gizemli kristalleşme olgusunun bazı yönlerini açıklamada yetersiz kaldığı ve böyle bir deneyin bu açıklamayı çürüteceği konusunda Sheldrake ile aynı fikirdeyim. Fakat tohum parçacıklar açıklaması doğru olsa bile bence bu morfik alan açıklamasını çürütmez. Tam aksine, genel morfik rezonans ilkesi olayı başka yerlere taşıyan etmenin kristal tozları olup olmamasından bağımsızdır. Diyelim karantinadaki deney işe yaradı. O zaman da birisi çıkıp laboratuvarın elektromanyetik kalkanla da korunması gerektiğini, çünkü “tohum”un elektromanyetik titreşim biçiminde de olabileceğini söyleyebilir. Bu olmasa bile bizim aklımıza bile gelmeyen başka etmenler olabilir. Sheldrake morfik rezonansı her tür dolaysız nedensellikten ayırmaya çalışıyor ama ya tüm bu nedensel etmenler morfik alan tetiklenmesinin alternatifleri değil de bu alanın işleyişinin örnekleriyse? İşte bu, ölü bir maddi dünyaya zekâ bahşetmek için madde dışı bir şeylere başvurmak yerine, maddi dünyayı ruhun özelliklerini kapsayacak şekilde genişletme fırsatıdır.

Benzer bir şekilde, geçirdiğimiz kişisel, ilişkisel ya da yerel dönüşümlerin bunları başkalarının duyması yoluyla küresel önem kazanması elbette mümkündür. Ya da bu değişen insanın başka insanları değiştirerek yarattığı dalgalar şeklinde olabilir. Bunların ikisi de ayrılığa koşullanmış zihinlerimizin kabul edebileceği aktarım yolları, sebep-sonuç mekanizmalarıdır. Kabul etmekte zorlandığımız şey ise eylemlerimizin etkilerinin, aslında sadece genel bir metafizik yasanın uygulama araçları olan bu mekanizmalara bağlı olmadığıdır. Yaptığımız

bir şeyin etkisi, bunu hiç kimse asla bilmeseydi, hatta tek şahidi-miz ölmekte olan biri olsa bile, hakkında bir belgesel çekildi-ğinde yaratacağı etkiden daha az olmayacaktır.

Çabalarımızın daha geniş kitlelere ulaşması için alışılmış araçlara başvurmamalıyız demiyorum. Eylemlerimizin dünya-nın geri kalanına ulaşmak için kullandığı karanlık ve kıvrımlı patikaları göremiyor olsak bile, yaptığımız her şeyin önemli olduğuna inanmamız gerektiğini savunuyorum.

En güzel işler illa ki biraz mantıksızdır. Dünyayı en derin-den değiştiren eylemler Ayrılık zihninin kavrayamadığı ey-lemlerdir. Kalle Lasn'ın ne kadar iyi bir insan olduğunu gös-tererek kamuoyunu etkilemek için kayınvalidesinin bakımını üstlendiğini hayal edin. Böyle bir ikiyüzlülüğün kokusu he-men çıkardı. Kurulduktan çok kısa bir süre sonra kendilerine başkalarına örnek olma rolü biçen barış projeleri ve ekoköyler için de aynı şey geçerlidir. Lütfen deneyimlerinizin daha geniş bir etki alanı yaratabilmesi için “bu konuda bir kitap yazma-nız gerektiğini” düşünmeyin.

Bir gün bir kitap yazabilir ya da o barış projesinin belge-selini çekebilirsiniz. Ama bu tür çalışmalarda genellikle önce bir kuluçka süreci, bir şeyi sırf kendisi için yapma, bir “üst” hedefe değil sadece kendi hedefine odaklanma döneminden geçilir. İşin büyüğü oradadır. Eşzamanlılıklar buradan akmaya başlar; zorlama hissi değil kendi zekâsına sahip olduğu anlaşı-lan daha büyük bir akışa katılmak söz konusudur. Doğru za-manda doğru yerde olursunuz. Gerçek ihtiyaçları karşılırsınız.

Yaşlı bir kadının lazımlığını boşaltmanın dünyayı değiştirebileceğine inanabiliyor musunuz? Bunu dünyayı değiştirme amacıyla yaparsanız değiştirmez. Ama bunu kadının lazımlığının boşaltılması gerektiği için yaparsanız, işte o za-man değiştirebilir.

Eski eşim Patsy bir emlakçıydı. O zamanki müşterilerinden birinin annesi, Bayan K., ölümcül bir hastalığa yakalanmıştı ve kasabanın dışında harabe halindeki bir evde yaşıyordu. Bir gün Patsy ölçü almak için Bayan K.'in evine gitmiş, kadını yerde kendi idrarı ve dışkısı içinde yatarken bulmuştu. Kadın düşmüş ve düştüğü yerden kalkamamıştı. Patsy saatlerce uğraşıp kadını temizlemiş, kendi öğlen yemeği için aldığı terbiyeli çorbayı ona içirmişti. Bu Bayan K.'in uzun süredir yediği en besleyici yemektir çünkü oğlu çift vardiya çalışıyor ve arabayla bir saat mesafede yaşıyordu. Bayan K. bu olaydan kısa bir süre sonra vefat etti ve sanki evi o güne kadar Bayan K.'in alışkanlıkları ve hatıraları ayakta tutuyormuş gibi, ölümünden bir gün sonra ev kendiliğinden yıkıldı.

Patsy muhtaç bir kadına yapacağı insani bir yardımın dünyayı değiştireceğini ya da değiştirebileceğini hiç düşünmemişti. Bu hiç aklına gelmemişti; neden gelsin ki? Yardım etmek şefkat duyguları ile yoğun iş programı arasında bir tercih yapmasını gerektirmişti. Bir yanı, "Polis çağır, diğer randevularını kaçıracaksın, bu senin sorumluluğun değil, ne fark eder ki..." diyordu. Ama diğer yanı fark *edeceğini* biliyordu. Sevgiyi unutmamız, insanlığı unutmamız, yapılabilir olduğunu düşündüğümüz şeyler uğruna andan ve gerçeklikten fedakârlık etmemiz için kafamızın içinde lobi yapan ne kadar çok ses var. İşte çaresizlik hissinin şifası buradadır: Yapılabilirlikle ilgili yanılsamalarımızı kafamızdan çıkarmak bizi o anki ihtiyaçlarla yeniden iletişime geçirir ve o anlamsız ve mantıksız eylemlerin mucizeler yaratmasına izin verir.

Morfik rezonans ilkesi bu tür görünür olmayan, anlamsız eylemlerin aslında önemli olduğu duygusunu destekler. Şefkat duygumuzun verdiği emirlere güvenmek hangi morfik alanı tetikler? Karşımızdaki ihtiyaçları karşılamak için elinizden

gelen en iyi armağanları sunmak hangi morfik alanı tetikler? Siyasetçilerin ve şirket yöneticilerinin bu etki alanına yakalandıklarını, hesap kitapla değil şefkatle, soyut araçsal motivasyonlarla değil insanlıklarıyla hareket ettiklerini hayal edin.

Eminim bazılarınız, “Anlaşılan Eisenstein herkesin kendi büyükannesine bakmaya ve parktaki çöpleri toplamaya odaklanmasının küresel ısınmayı, emperyalizmi, ırkçılığı ve gezeğimizin karşı karşıya olduğu tüm feci sorunları sihirli bir değnek gibi çözeceğini düşünüyor herhalde,” dediniz. “Dünya yangın yerine dönmüşken tehlikeli bir edilginliği, insanların faydalı bir şeyler yaptıklarını sanarak gönüllerini ferahlatmalarını teşvik ediyor.” Son birkaç bölümü okuduysanız Eisenstein’ın böyle düşünmediğini anlamışsınızdır. Ama müsaadenizle bu eleştiriye dosdoğru cevap vereceğim. Sonuçta bu sadece başkalarından değil, sık sık kendimden de duyduğum bir eleştiri.

Öncelikle, sözünü ettiğim kişisel, yerel ya da görünürlüğü olmayan eylemler, kitap yazmak ya da boykot düzenlemek gibi eylemleri engellemez. Hatta tersine, görünür olmayan eylemlerde bulunma ihtiyacına kulak vermek ve bunların zamanlamasına güvenmek, daha büyük eylemlere de aynı şekilde yaklaşmayı teşvik eder. Burada hep birlikte varlıklararasılık alanına doğru yönelmekten ve her tür durumda bu alanda harekete geçmekten bahsediyorum. Evren farklı durumlarda farklı armağanlarımıza ihtiyaç duyar. Küçük ve kişisel armağanlarımıza ihtiyaç duyduğunda bunlara cevap verirsek, büyük ve geniş kitlelere hitap eden eylemlere ihtiyaç duyduğunda cevap verme alışkanlığını da edinmiş oluruz. Haydi, artık küçük ve kişisel olanı değersiz gören Ayrılık mantığını dinlemeyi bırakalım.

Tıpkı morfik rezonans etmenlerinin son derece sıradan şeyler olabilmesi gibi, imkânsız olanı gerçekleştirecek eylemler de kendi içinde oldukça doğrusal ve yapılabılır eylemler olabilir.

Bizim kapasitemizi aşan şey bunların yönetilmesidir. Birçoğumuz, gezegenin içinde bulunduğu durumun aciliyetinin baskısı altında, hiçbir yere varmayan büyük işlere kalkışmayı deneyimledik değil mi? Bir kitap yazdık ve kimse yayınlamadı. Blogumuzdan gerçekleri haykırdık ama zaten bizim gibi düşünenler hariç kimse anlamadı. Ama bazen farklı bir sonuç aldığımız da oldu. Peki, bu ne zaman ve nasıl oldu?

En büyük iki çocuğum küçükken birkaç yıl işe gitmeyip evde tam gün babalık yapmıştım. İlk kitabımı yazmaya çalıştığım bu dönemde boğazıma kadar bebek bezleri ve alışveriş listelerine gömülüydüm. Sık sık yılgınlık hissediyor, “Dünya ile paylaşacak çok önemli fikirlerim var ve ben burada bütün gün alt temizleyip yemek yapıyorum,” gibi düşüncelerle kendime işkence ediyordum. Bu düşünceler elimdeki armağana odaklanmamı ve çocuklarımla yaşadığım anların tadını çıkarmamı engelliyordu. İçinde bulunduğum duruma teslim olduğum, yazı işini bir kenara bıraktığım ve çocuklarıma tamamen kendimi verdiğim anların, yazabileceğim herhangi bir kitap kadar evrende etki yaratabileceğini anlamıyordum. Biz bunu her zaman göremeyebiliriz; ama her şeyin bir karmik etkisi vardır. Ya da Batı dinlerinin deyişiyle, Tanrı her şeyi görür.

Kendinizi ölüm döşeginde, geri dönüp hayatınıza bakarken hayal edin. Hangi anlar kıymetli görünecek? En çok hangi tercihler için şükran duyacaksınız? Patsy için cevap sattığı herhangi bir gayri menkul değil Bayan K.’yi temizlemek olacak. Benim için herhangi bir duyulmuş başarı değil Jimi ve Matthew’u oyuncak arabaları içinde yokuş yukarı itmek olacak. Ölüm döşegimde tüm bağlantı kurma, sevmeye ve hizmet etme tercihlerim için şükran duyacağım.

Ölüm döşeginde elde edilen bu anlayışın yanlış olabileceği bir evrende yaşamaya katlanabilir miydiniz? Gezegeni kur-

tarmaya kendimizi daha iyi adayabilmek uğruna bu tür şeyleri ihmal etmek için kendimizi duygusuzlaştırmak zorunda kaldığımız bir evren ister miydiniz?

İnsanlığımızı aşmak için kendimizi duygusuzlaştırmamızın başımızı bu derde sokan şeyin ta kendisi olduğunu görüyor musunuz?

İşte bu eski hikâyledir. Tıpkı doğayı fethetme işini bitirmek üzere olduğumuz gibi kendimizi fethetme işini de bitirmek üzereyiz. Neyse ki varlıklararasılık dünyasına girişimiz artık gerçekliğin doğası ile ilgili bilimsel açıklamalarla çelişmek zorunda değil. Evrenin zekâsı olduğu, bir amacı olduğu ve bir bütün olduğu anlayışını doğrulayan yeni bilimsel paradigmaları kucaklamaya başlayabiliriz. Bu yeni paradigmlar bu anlayışı teyit ettikleri için gelenekçileri öfkeliendirir. Bu yüzden bunların “bilimsel olmadığı” ya da “sözde bilim” olduğu söylenir. Bilim kadar bulguya dayalı olmadıkları ya da tutarsız düşüncelere dayalı oldukları için değil, “bilimsel” kelimesinin barındırdığı derin ve sorgulanamaz varsayımları ihlal ettikleri için.*

Gerçekçi olalım. Eğer her şeyin bilinci varsa o halde bugüne kadar mümkün, yapılabilir ve gerçekçi olduğuna inandığımız şeyler çok kısıtlayıcıdır. Şu anda doğanın akli ile temasa geçtiğimiz yeni bir çağın eşliğindeyiz. Onunla uyum içindeyken neler başarabiliriz? Burada “gerçekçi olmak” derken alışılmış anlamının –yani ölçülebilir olmayan ve öznel olanı göz ardı

* Bu varsayımlar aynı zamanda neyin yayınlanabilir olduğunu ve olmadığını, neyin hakem denetiminden kolayca geçebileceğini, neyin düşmanca bir titizlikle inceleneceğini, neyin fon desteği alıp neyin alamayacağını belirler. Bunlar, gerçek olguların “bilimsel olarak kanıtlanamamış” kalmasının sebeplerinden bazılarıdır.

edip nicelemeye ve kontrole uygun olana bakma– tam tersini kastettim. Çünkü o zihniyet insanın yapabileceklerinin enginliğini, bugün “alternatif” ya da “bütüncül” olarak adlandırdığımız, hepsi farklı şekillerde varlıklararasılık ilkesine dayalı olan kavuşma teknolojilerinin büyük bölümünü elimizden aldı.

Küçük, kişisel şefkat eylemleri ile dünyayı kurtaracak adımlar arasındaki çelişki aslında bir bostan korkuluğudur. Alaycının güçsüzlük yarasını ifade etmek için inşa ettiği, ters pozitif* bir mantıksal araçtır. Ama gerçekte, sevgi ile hareket etme alışkanlığı doğal olarak tüm ilişkilerimizde ortaya çıkacak, anlayışımız genişledikçe o da sınırlarını genişletecektir. Ekolojik ya da toplumsal şifa eylemleri de, dürüst oldukları ve bir imaj yaratmak ya da birinin iyi olduğunu kanıtlamak için tasarlanmadıkları sürece, küçük, kişisel eylemler kadar anlamsızdır. Çünkü onlar da denizde birer damladır. Tek bir kişi ne yapabilir? Daha önce de dediğim gibi, eski hikâyede çaresizlik duygusundan kaçış yoktur. Bunun alternatifi olan, bağlantılarla örülü, zekâya sahip bir evren ise bu eylemleri güçlü kılar. Ama bunun aktivist için bir bedeli vardır. Bu evren aktivistin dünyayı kurtarma paradigmasına uymayan diğer küçük ölçekli eylemleri de aynı derecede güçlü kılar. İklim değişikliği konusundaki farkındalık kampanyasını dârülcezedede lazımlık boşaltmaktan daha fazla ya daha az önemli kılmaz. Zaten başka türlü bir dünyada yaşamayı gerçekten ister miydiniz?

•

Geçenlerde bir arkadaşım, “Eğer gerçekten gezegenin tarihinde benzersiz bir yol ayrımına geldiysek, tüm yüce varlıkla-

* Hem sebebi hem de sonucu reddederek aynı yere varan—ç.n.

rın insanlığın doğumu için bir araya geldiği bu kritik noktada, geçmişin önemli ve kerametli şahsiyetleri neden ortalıkta görünmüyor?” diye sordu. “Buradalar; ama perde arkasında çalışıyorlar,” diye cevap verdim. Belki bir hemşire, çöpçü ya da anaokulu öğretmeni olarak buradadırlar. Büyük ya da ses getiren işler yapmıyor, bizim gözümüzde dünyayı kurtaracak mucizeler yaratmıyor olabilirler. Gözlerimiz bizi yanıltır. Bu insanlar dünyanın kumaşını bir arada tutuyorlar. Geri kalanımızın içine adım atacağı alanı tutuyorlar. Büyük ve ses getiren işler yapmak önemlidir; cesaret ve deha gerektirir. Ama o anaokulu öğretmenleri gibi insanların görünür olmayan mütevazı eylemleri kadar varlıklararasılık zeminine inanç ve metanet gerektirmez.

O halde, büyük ya da küçük şeyler yapmayı seçme sebepleriniz ne olursa olsun, sadece büyük ve duyulmuş işlerin kitleleri etkileme ve dünyayı kurtarma şansı olduğu korkusuna kapılmayın. Kitabın ilerleyen sayfalarında açıklayacağım gibi, parçası olduğumuz devrimin bir bölümü de tercihlerimizi nasıl yaptığımızla ilgili bir devrimdir. Mümkün olanı yapmak için eski yöntemler gayet yeterlidir. A’dan B’ye giden yol için elimizde bir harita varsa yol tarifine uymamız yeterlidir. Ama şu anda bunun zamanı değil. Hesaplanabilir sonuçlar yeterli değil. Mucizelere ihtiyacımız var. Varış noktamızı, umudun müjdelediği o varış noktasını göz ucu ile gördük ama oraya nasıl gideceğimizi bilmiyoruz. Haritası olmayan görünmez bir patikada yürüyoruz ve yol ayrımlarının bizi nereye götüreceğini göremiyoruz.

Keşke yeni hikâyenin bir haritası var diyebilseydim; ama yok. Yeni hikâye yön bulma sistemimizin önünü kapatan, kafamızı karıştıran o alışkanlık ve inançlar sisini, eski paradigma artıklarını önümüzden çekebilir. Varlıklararasılığın ilke-

leri tek başlarına kararlarımızı verirken kullanabileceğimiz bir formül sunmaz. “Ben ve dünya biriz” kabulünü yapmanız bile, evde kalıp karbon salımınızı azaltmanın mı, yoksa kaya gazı için hidrolik çatlatma uygulamasını protesto etmek için arabanıza binip eyleme gitmenin mi ruhu olan tüm varlıkların hayrına olacağını ayırt edemezsiniz. Böyle bir hesaplama kalkışmak eski hikâyeden gelen bir alışkanlıktır ve her şeyi sayısallaştırmaya, her eylemin etkilerinin toplamını bulmaya ve tercihleri buna göre yapmaya çalışır. Tercihlerimizi yaparken bu yöntemi kullanmak sadece bazı belirli durumlarda, özellikle sebep sonuç ilişkisinin hemen hemen çizgisel olduğu durumlarda faydalıdır. Birçok mühendislik probleminde ve mali kararlarda bunun kullanılması uygundur. Bu zihniyet riskleri ve getirileri tartmaya çalışan sigorta uzmanının zihniyetidir. Yeni hikâyeye ise riskleri yeniden değerlendirmekten ve yeni getiriler peşinde koşmaktan çok daha büyük bir değişiktir. Hesapçı bir zihinle tercihler yapmanıza yardımcı olmayacak, ama kalpten yaptığımız tercihlerin çok daha anlamlı görüldüğü bir mantık çerçevesi sunacaktır.

Ardında güzel bir manzara olduğunu göz ucuyla görebildiğimiz, ama oraya nasıl varacağımızı bilmediğimiz bir alana adım atıyoruz. Nedensellik anlayışımıza göre o manzaraya erişmek mümkün görünmüyor. Nasıl olduracağımızı bilmediğimiz şeylerin olması gerekiyor. Eğer bunu biz “oldurmayacaksak” ve yine de olacaksa nasıl olacak? Elbette bir armağan olarak olacak. Cömert insanların armağanları kendilerine nasıl da çektiklerini fark etmişsinizdir. Aynı şekilde biz de kendi hayatımızı hizmete adarsak bu tür beklenmedik olaylar daha çok başımıza gelecektir. Eski nedensellik algımızın ötesinde bir yaratıcı güç elde etmenin anahtarı budur.

Bugün hayatımızı adamaya değer olan her şey için bu gibi mucizelere, kendimizin *oldurmadığımız* ve *olduramadığımız* şeylere, armağan olarak gelmesi gereken şeylere ihtiyacımız var. Bu yüzden de kalbinizin sesini dinleyip böyle bir hedefe kendinizi adadığınızda, yaptığımız tercihler birçok kişiye ve bazen kendinize de delilik gibi görünecektir.

Durumumuz şu: Hedefi görüyoruz ama oraya nasıl ulaşacağımızı bilmiyoruz. Bu gerçek anlamda yeni olan her şey için geçerli. Böyle bir yola adım atmak cesaret ve aynı anda hem kibir hem de tevazu gerektiriyor. Kibir, çünkü özgüvenimizin dayanağı yok; tevazu, çünkü kendimizi bilinmezliğin insafına bırakıyoruz. Kendimizi yapmayı bildiğimiz şeylerle sınırladığımızda ancak bugüne kadar başarmakta olduğumuz şeyleri

başarıyoruz. Gezegenin durumuna bir bakın. Bugüne kadar başardıklarımız pek de yeterli değil.

İlginçtir ki bu kitapta, çalışmalarım için en sık aldığım eleştirilerden biri olan naifliğe çağrı yapıyorum. Belki de bu yakıştırmayı kabullenmeli ve hatta daha da fazlası için çağrıda bulunmalıyım. Naiflik, hiçbir belirtisini görmeseniz bile başkalarının iyi insanlar olduklarına ya da nasıl yapılacağını bilmeseniz bile bir şeyin gerçekleşebileceğine inanmaktır. Elbette naiflik yapılabilir bir işi engellediğinde tam bir baş belasıdır. Ama ben yapılabilir şeylerin yeterli gelmediği bir durumdan bahsediyorum. Gezegenimizin şu anda içinde bulunduğu durum bu. Birçok birey de şu anda aynı durumda ve nasıl elde edebileceklerini bildikleri şeyleri artık istemediklerinin farkında.

Çelişki şu ki, imkânsız başarımanın yolu, her biri mümkün olan birçok adımdan oluşur. Yani nasıl yapacağımızı bildiğimiz yapılabilir adımlar birleşerek nasıl yapacağımızı bilmediğimiz şeyi oluşturur. Yürümeyi biliyoruz; sadece haritamız yok. Yani ben yapılabilir olandan tamamen vazgeçmeyi önermiyorum. Sadece, yapılabilir şeylerin yapılamaz bir şey için kullanılmadıkları sürece yeterli olmadıklarını savunuyorum.

Yine aynı sebeple, Ayrılık Çağı'nı tanımlayan maddi ve bilişsel araçları da terk edemeyiz. Mantıktan vazgeçip yerine duyguyu, haberleşmeden vazgeçip yerine kucaklaşmayı, sembolik dilleri bırakıp yerine şarkıları ya da paranın yerine armağanı koymayacağız. Fakat bugün bu örneklerin her birinde, birincinin kendi alanından taşıdığı ve ikincinin alanını gasp etmekte olduğunu biliyoruz. Yeni hikâye eski hikâyeyi de içine alacaktır. Nitekim eski olanın kökünü kazıma fikrinin kendisi de eski hikâyeye aittir.

Naifliğin gücünü ortaya koyan birkaç olay anlatmak istiyorum. *Eradicating Ecocide* (Çevresel Soykırımı Nasıl Dur-

dururuz) kitabının yazarı, avukat Polly Higgins birkaç yıldır “doğanın hakları”nın resmi olarak tanınması ve çevresel soykırımın Birleşmiş Milletler tarafından tanınan beşinci barış karşıtı suç sayılması için çalışıyor. Bu çalışmanın başlarında bana Birleşmiş Milletler Roma Statüsünde değişiklik yapılması için başvurabileceği normal yolların aşırı derecede yavaş ve karmaşık olduğunu söylemişti. Bu yüzden ikna edebileceğini düşündüğü bir yüksek düzey yetkiliyle temasa geçmeye karar vermişti. Bu yetkiliye Bay E. diyelim. Tabii bu sırada yüzlerce başka aktivist ve örgütün de BM üzerinden yürürlüğe sokmak istediği fikirleri vardı. Tüm engelleri aşip bu adamla yüz yüze görüşmesi gerekiyordu.

Polly Bay E.’nin katılmayı planladığı Kopenhag’daki büyük bir iklim zirvesi sırasında şans eseri Almanya’daydı. Bay E. zirveye, özel davetli gazeteciler, STK temsilcileri ve diğer yetkililerle birlikte, özel bir trenle gidecekti. Polly, “Şu trene bir binebilsem,” diye düşündü; “onunla konuşma fırsatı bulabilirim.” Ama trene davet edilmek için bir yol bulamamıştı. Belki trene gizlice binebilirdi? Bu imkânsızdı. Tam da bunu yapmak isteyen aktivistleri engellemek için trenin etrafında yoğun güvenlik önlemleri alınmıştı. Polly Bay E. ile Kopenhag’da görüşebilme umuduyla başka bir trene bindi.

Polly’nin Hamburg’da aktarma yapması gerekiyordu. Trenin ilerken makiniste Kopenhag treninin yerini sordu. Adam özel BM trenini işaret edince, o trene binmesine izin verilmeyeceğini bildiğinden, “Hayır o tren değil,” dedi.

Makinist ona aldırmadı ve ağır Alman aksanıyla “Ya, ya, bu tren,” dedi. Polly birkaç kez daha karşı çıktıysa da adam “Ya, ya, sen benimle komme,” diyerek Polly’nin valizini alıp onu trene kadar götürdü. Avukat olduğunu belli eden giyimi ve yanında demiryollarından bir yetkiliyle trene binirken kimse

ondan davetiyesini göstermesini istemedi. Hemen koltuğuna yerleştirildi. Trene davet edilmiş bir STK görevlisi arkadaşına, “Trendeyim! 2. Vagon,” diye mesaj attı. Arkadaşı da mesaj atıp onu kendi vagonuna davet etti. Tam karşısında çok enteresan bir bey oturuyordu.

“Ona senden bahsediyordum. Yanındaki koltuk boş.”

Kim olduğunu anladınız. Bay E.’nin ta kendisi.

Bu olay Polly’yi AB PARLAMENTOSUNA, Lahey’e ve yüksek düzeyli başka pek çok mercie taşıyan ve Çevresel Soykırım Yasası’nın görünürlüğünü artıran bir dizi tesadüften sadece biriydi. Yapılamaz olana ulaşmak için yapılabilir olanı kullanmanın harika bir örneği.

Çok daha fazla kaynağı ve daha iyi bağlantıları olan birçok örgüt bunu yapamazken, Polly’nin kendi fikrini BM gündemine sokabileceğini düşünmesinin naiflik oluşunu herkes söyleyebilirdi. Bu kadar çok aktivist polis kalkanı ile yüzlerce metre uzakta tutulurken Polly’nin Bay E. ile yüz yüze görüşebileceğini düşünmesinin naiflik olduğunu herkes söyleyebilirdi. Bu tür tesadüfleri kimse önceden planlayamaz. Bunlar genellikle esas planı bozan şeylerdir. Elimizden geldiğince iyi planlar yapmamız ve elimizdeki her tür yapılabilirlik yoluna başvurmamız gerektiğini söylemiyorum. Ama kendimizi planlayabildiğimiz şeylerle sınırlamamalıyız. Hedeflerimizi, başarabileceğimizi bildiğimiz şeylerle sınırlamamalıyız.

Diane Wilson, Meksika Körfezi’nin Texas Eyaleti kıyılarında bir karides gemisi çalıştırıyordu.* 1989 yılında, milyon dolarlık Formosa Plastics şirketinin bu yörede dev bir polivinil klorür tesisi inşa etmeyi planladığını öğrendi. Körfezi

* Hikâyesini *An Unreasonable Woman* (Münasebetsiz Bir Kadın) adlı kitabında okuyabilirsiniz.

kirleteceğini düşündüğü bu projeyi durdurmaya karar veren Wilson, büyük bir naiflikle buna karşı bir kampanya başlattı. Beş çocuk annesi olan bu eğitimsiz kadının karşısında ticaret odası, yerel yönetim, meclis, vali, Eyalet Çevre Koruma Müdürlüğü ve ABD Çevre Koruma Ajansı vardı. Başarılı olması nasıl mümkün olabilirdi ki? Çoğumuz en önemsiz politikaları bile değiştirmekten âciz görünürken, bu kadar güçlü çıkarlar karşısında onun kazanmasını sağlayan neydi?

Elbette bunu sağlayan kısmen Diane Wilson'ın olağanüstü cesur ve inatçı bir kadın olması ve amacına ulaşmak için her yola başvurmaya, mesela açlık grevine ya da kendini şirketin çitlerine zincirlemeye hazır olmasıydı. Zaman içinde, aralarında sistemin işleyişini iyi bilenler de olmak üzere, başka insanlara da ilham vermiş ve mücadelesine onları da katmıştı. Belki de onun bu tevazusu şirket içinden de muhbirleri ona ulaşmaya teşvik etmişti. Bir planı yoktu: “Hiçbir şeyi planlamadım. Sadece bir niyetim vardı ve hayatımı riske atmayı göze almıştım,” ve bu insanların gelip onu desteklemesi için herhangi bir maddi ya da duygusal oyuna da başvurmamıştı. Kendisini desteklemeleri için onlara para vererek mali güce mali güçle yanıt vermeye kalkmamıştı. Bu insanlar da onun gibi, buradan hiçbir kazanç beklemeyen ve Diane'in müttefikleriyle genellikle dalga geçildiği için, kahramanlık gösterisi yaparak sosyal avantaj elde etmeyi bile beklemeyen insanlardı.

Alışkın olduğumuz dünya görüşünde çok da beklenmedik olmayan bu armağanların yanı sıra, Diane Wilson'a en azından bir tane de beklenmedik tesadüf yardımcı olmuştu. Çevre Koruma Ajansından bir yetkili Diane isminde başka birini aradığını sanarak onu aramış ve yanlışlıkla konu hakkında çok önemli bilgiler paylaşmıştı. Elbette bunu tamamen tesadüf diyerek bir kenara itebiliriz. Ama acaba bunu, alışageldiğimiz

güce dayalı nedensellikten farklı bir sebep-sonuç ilişkisinin tezahürü olarak da görebilir miyiz?

Yıllar önce Tayvan'da yaşadığım dönemde birkaç Amerikalı gençle arkadaş oldum. Bir gün bana adanın güney ucunda üç günlük bir alternatif müzik festivali düzenlemek istediklerini söylediler. Yirmili yaşlarımızın ortalarında bir grup erkek olarak bira içerken sık sık büyük planlar yapar ve bunları ertesi gün unutturduk. Ama bu sefer plan unutulmadı. Hem de hiç paraları olmaması, Çinceyi çat pat konuşabilmeleri ve ülkede sadece birkaç aydır bulunuyor olmalarına rağmen. “İnsanları alana getirmek için bir şirketle anlaşırız. Çadırları kiralarız. Belki yerel polisle de bir anlaşma yaparız.” Ardından yoğun çalışmalar ve armağanlar başladı. Nedense bu çocukların olur dedikleri şeye herkes inanmıştı ve hepimiz büyük bir şevkle katkıda bulunduk.

Bu girişimden hiç kimse para kazanmadı. Organizasyon baştan sona armağan ruhu ile yapıldı. Ama organizatörlerin cömertliğinin çekim gücüne kapılan armağanların dışında, Diane Wilson'daki gibi birkaç olağandışı rastlantı da oldu. Ekipman taşımak için bir kamyon lazımdı. Bir gün, İş İngilizcesi dersi verdikleri bir öğrenci, ihtiyaçlarından bihaber olmasına rağmen ve durup dururken, onlara “Bir kamyonu ihtiyacınız olabilir mi?” diye sordu ve onlara bir kamyon verdi. Bu tür şeyler birkaç kez tekrarlandı. Etkinliğin etrafında bir tür büyü vardı. Yerel polis hiç sorun çıkarmadı. Hatta bir memuru dans edenlerin arasında gördüğümü hatırlıyorum. Çünkü nedense bu etkinliği alışkın oldukları kategorilerden hiçbirine (asayiş tehdidi ya da rüşvet fırsatı vb) sokamamışlardı.

Sevgili okuyucu; hayatında hiç böyle bir durumun, her şeyin sorunsuzca akıp gittiği, tekrar tekrar doğru zamanda doğru yerde olup tam da doğru insanla karşılaştığın bir olayın

parçası oldun mu? İhtiyaç olan her şeyin bazen son anda, tamamen beklenmedik yollarla bulunduğu bir durumun? Her şeyi ve herkesi koordine eden görünmez bir dış güç varmış gibi hissettiğin bir durumun?

Peki, bu nasıl ve neden gerçekleşir? Aslında doğru zamanda doğru yerde olma teknolojisine bir şekilde hâkim olabilirsek, eşzamanlılığın akışına ayak uydurmayı bir öğrenebilsek, erk dünyasının erişebildiğinden çok daha büyük bir kuvvete erişebiliriz.

13 Gerçeklik

Peki, bunu nasıl yapacağız? Bu mucizeler dünyası, olduramadığımız bu şeylerin dünyası, armağanın dünyasıdır. Burada yaşamak için o eski kontrol, saklama ve kendini tutma alışkanlıklarını bırakmamız gerekir. Dünyaya armağan gözlüğü ile bakmayı öğrenmemiz gerekir. Bugün çoğumuz aynı anda iki dünyada, hem yeni hem de eski dünyada yaşıyoruz. Dolayısıyla mucizeleri tesadüfen yaşıyoruz. Bunlar elbette fiziksel ya da sosyal evrenin kurallarını ihlal ediyor gibi görünüyorlar, çünkü bu yasalar ayrı benliğin algılarından oluşuyorlar.

Yaptığım naiflik çağrısına bir uyarı notu eklemek istiyorum; çünkü bu dünyada imkânsız bir fantezinin peşinde koşmak diye bir şey var. İnsanı elindeki işi yapmaktan alıkoyan hezeyanlar diye bir şey var. Peki, ne zaman gerçek bir olasılığa hizmet ettiğimiz ve ne zaman kendimizi kandırdığımızı, bir vizyonun değil bir serabın peşinde olduğumuzu nasıl anlayacağız? Bize kendimizi iyi hissettiren herhangi bir fanteziye sorgusuz sualsiz güvenmeyi savunmuyorum.

“Gerçekliğin yaratımı” hakkındaki pek çok Yeni Çağ öğretisi bize bu dünyada bir şeyi “tezahür” ettirmek için düşünce ve inançlarımızı onunla hizalamamız gerektiğini ve bu sayede onun ortaya çıkacağını söyler. Burada tırnak işaretlerini kinaye için kullandım ama bu öğretilerin bazıları aslında oldukça gelişkindir. Aslında düşününce, inançların gerçekliği yarattığı pek çok durum bulabiliyorum. Her şeyden önce inançlarımız ve hikâyelerimiz bu dünyada herhangi bir şey başarabilme-

miz için oynamamız gereken roller içerir. Örneğin tek tekerlekli bisiklet sürmenin mümkün olduğu yönünde bir inanç olmasaydı, insanın bunun öğrenmek için haftalar harcaması mümkün olmazdı. Bir müzik festivali düzenlenebileceği yönünde bir inanç olmasaydı bunun gerçekleşmesi için gerekli işleri kimse yapmazdı. İnsan ancak “Ben bunu yapabilirim,” inancına sahip olduğunda o işi denemeye kalkar. İnançlarımız değiştiğinde motivasyonlarımız ve algılarımız da değişir. Yeni şeyler dener ve yeni fırsatlar görürüz.

İnancın gerçekliğe dönüştürülmesi için kullanılan bu sıradan araçların ötesinde, ben gizemli bir şeylerin de devrede olduğunu düşünüyorum. Bir insan derin bir dünya görüşü değişikliği yaşadığında bir tür sihir gerçekleşir. Sözümlü ettiğim sıradan araçlar belki de daha genel bir ilkenin örnekleridir. Gerçekliğin yaratımı ya da Çekim Yasası hakkındaki Yeni Çağ öğretilerinin sorunu metafizikten ziyade uygulamayla ilgilidir. Ben burada iki temel sorun görüyorum. Öncelikle, birinin inançlarını değiştirmek sandığımız kadar kolay değildir. Normal koşullar altında bir inancı irade ile değiştiremeyiz; çünkü inanç durumu bir varoluş durumudur. * İnanç beyindeki bir buhardan ibaret değildir. Benim gibi siz de zaman zaman olumlamalar ve benzeri yollarla “kısıtlayıcı inançlarınızı” değiştirmeye çalışıyorsanız, kendi kendinize “Şu anda tam bir mali bolluk deneyimliyorum,” ya da “Her gün, her yönden, hayat gittikçe daha iyiye gidiyor,” diye tekrar ederken bile bir

* İnsanlar bazen bir inancı irade ile değiştirebildiklerini söylerler. Bu, şüphe ve kötümserliğin üstün bir irade gücü ile defedildiği değil, söz konusu inancın değişmeye hazır olduğu anlamına gelir. Belirli bir inanca karşılık gelen varoluş durumu ömrünü tamamladığında inanç da hafif bir iteklemeyle değişiverir.

tarafınızın “Tabii, tabii. Sonuçları görünce inanırım,” dediğini biliyorsunuzdur. Beklediğiniz sonuçları alamadığınızda da bu gerçeklik yaratma programını Yeni Çağ zırvalığı olarak bir kenara atmış olabilirsiniz. Ama aslında temel ilkeyi ne kanıtlamış ne de çürütmüş sayılırsınız. Çünkü aslında sahte bir inançla, ya da en iyi ihtimalle çelişkili bir inançla uğraşmış olursunuz. Belki bir yanınız buna inanmıştı; ama gerçekten doğru olduğunu hissetmiş miydiniz? Bunun gerçekten mümkün olduğunu hissetmiş miydiniz?

Bu da ikinci bir soruna sebep olur: Neyin doğru ya da mümkün olduğuna karar vermek bizim elimizde değildir. Bazı öğretiler bize bir vizyon yaratarak başlamamızı söyler. Ancak bu hatalı bir başlangıçtır. Başlamak için bu vizyonun bize gelmesi gerekir. Ben buna “doğmak isteyen şeyin görünmesi” diyorum. Bu vizyonu kendimiz icat etmediğimiz için onun kendi başına bir varlık olduğunu hissederiz. Şüphe yakamızı bırakmıyor olabilir; ama şüphelerin altında bir şey görmüş olmanın verdiği bilgi bulunacaktır. Şüpheler daha önce bahsettiğim yaralardan, idealistliğimizin bize tekrar tekrar ihanet etmesinden, şevkimizin kırılmasından, endüstriyel toplumun amansız çirkinliğinden kaynaklanır. “Ya aptallık ediyorsam? Ya böyle bir lütfu hak etmiyorsam? Ya insanlık bunu hak etmiyorsa? Ya fırsatı kaçırdıysak? Ya kontrolüm dışındaki bir şey bunu mahvederse?” diye düşünürüz. Kendimiz ya da dünya için vizyonumuz ne kadar güzelse, uyanan şüpheler de o kadar acı verici olur. Doğmak isteyen şeyin ışığı gölgeleri aydınlatır, onları şifalandırıcı farkındalık ışığının altına taşır. Bu yüzden bu şüpheleri, gizliden gizliye bildiğiniz kendini kandırma gerçeğinden ayırt etme konusunda daha hassas davranmanızı öneriyorum.

O halde değişim yaratmanın ilk adımını size doğru gelen bir vizyon görmektir. İkinci adım ise bu vizyonun aydınlatığı ya-

raları ve şüpheleri şifalandırmaktır. Bunu yapmazsak çelişkiye düşer, aynı anda hem yeni hikâyeyi hem de yaralara refakat eden eski dünyayı yaşarız. Üçüncü adım doğmak isteyen şeyin hizmetine girmektir. Fakat bu süreç çizgisel değildir. Vizyon genellikle onu perdeleyen şüpheleri şifalandırdıkça netlik kazanır. Bu da onun hizmetine iyice girebilmemizi sağlar. Hizmetimiz derinleştikçe vizyonun yeni boyutlarını ve daha derin yaraları yüzeye çıkarır. Hizmet yolu kendini gerçekleştirmenin yoludur.

Gerçek olan bir şeyin hizmetine girdiğimizde, onun hakkında konuşurken sözlerimiz güç kazanır. Başkaları da onun gerçekliğini hisseder. Bazı insanların adeta sihirli bir güçle bir şeyleri konuşarak var edebilmeleri bu sayededir. Bir şey olacak dediklerinde, bunun gerçekleşmesi herkesin buna inanmasına bağlıysa da, herkes bunun olacağını bilir.

Kişinin gerçek olduğunu deneyimlediği bir şeyin hizmetine adanması hiyerarşik olmayan bir çağda liderliğin özüdür. Liderler hikâye sahipleridir. Bir şeyin gerçek olduğuna dair deneyimleri o kadar derindir ki başkaları yerine de inanabilirler. Günümüzde birçok lider zayıftır; çünkü iddia ettikleri şeylere aslında inanmazlar. Kendilerinin inanmadıkları şeylere başkalarının inanmasını nasıl sağlayabilirler ki? Kendileri de buna inanmadıkları için en ufak bir baskı karşısında taviz vermeye, uzlaşmaya hazırdırlar. Tüm nükleer silahların ortadan kaldırılmasını talep eder ama bunun olabileceğine gerçekten inanmazsanız, sınırlı bir test yasağı anlaşmasını kabul edersiniz. Orman tıraşlama uygulamasının durmasını istiyor ama bunun mümkün olduğuna inanmıyorsanız, sadece azaltılması ile yetinirsiniz.

Biz doğmak isteyen şeye ne kadar derinden hizmet edersek, onun da sebep-sonuç anlayışımızı aşan bir şeyi başar-

mamızı sağlayan rastlantıları ve beklenmedik olayları düzenlemesi o kadar mümkün olur. Kavuşma Çağı'nın en temel "teknoloji"sinin hizmet olduğunu söyleyebiliriz. Zamanımızı, enerjimizi, becerilerimizi ve hayatlarımızı armağan olarak sunar, güvenmeye başlar, her şeyden önce kendi çıkarımızı düşünme alışkanlığından vazgeçeriz. Ancak o zaman bu vizyon ile hizalanabiliriz. Bu hizalanmadan çok büyük bir güç doğar. Genişleyen benliklerimiz, dünyadan ayrı, onu ancak zorlayarak değiştirebilen ayrı bireyden çok daha güçlü ve daha korkusuzdur; kendini bırakıp hizmete girdikçe kapısında sıralanan inanılmaz tesadüflere şaşkınlıkla ve büyülenerек bakar. Bunlar nasıl "olduracağımızı" bildiğimiz şeyler olmadıkları için armağan olarak karşımıza çıkar, armağanın evrensel ilkesini doğrularlar: Nihayetinde verme ve alma mutlaka dengelenir.

Bu değişimi birlikte yaratma süreci inançla değil dürüstlikle başlar. Önce gerçek olduğunu düşündüğümüz bir şeyi göz ucuyla görmemiz gerekir. Dürüstlüğün bir çeşidi yanlışsamalarımızı fark etmek ve gözümüzün önünde duran şeyleri görmektir. Bu acı verici olabilir. "Üzerinde çalıştığımız şeyin mümkün olduğuna gerçekten inanmıyordum. Başından beri bunu bir yere ait olmak, kendime ve başkalarına erdemli biri gibi görünmek ve aslında çaresizlik duygundan kurtulmak için yapıyordum," itirafında bulunmak utanç vericidir. Ancak dürüstlüğün bundan daha da fazla cesaret gerektiren bir uygulaması vardır: Neyin mümkün ya da önemli olduğuna dair genel kanı ile çelişen gerçek bir vizyona inanmak. Doğru olduğunu bildiğimiz şeye inanmak yanlış olduğunu bildiğimiz şeye inanmamaktan daha fazla cesaret ister. Bu bilgi, vizyoner için başlangıçta yalnızlaştırıcı, etrafı hem içselleştirilmiş hem de dışarıdan gelen bir şüpheler yumağı ile sarılı bir bilgidir. O bir anlık berraklığa güvenmek ve bunu devam ettirmek, bunu

inanca çevirip bunun delilik ya da imkânsız olduğunu söyleyen tüm seslerin ortasında bu doğrultuda eyleme geçmek hiç de kolay bir iş değildir.

Alayıcı okuyucular bizi Ayrılık Hikâyesi'nin kasvetli ve iç karartıcı evreninden kurtarmak için "maneviyatı" önermemi bekliyor olabilirler. Bunu yapmayacağım. Çünkü ne yazık ki bizim tipik maneviyat anlayışımızın kendisi de ayrılığın temel bileşenlerinden biri. Bu anlayış bilimin sunduğu kasvetli maddeciliğin esasen doğru olduğunu onaylıyor; kutsallık, amaç, anlam ve bilinç maddenin kendisinde olamaz, maddi dünyanın standart atom altı yapıtaşları arasında bulunamaz diyor. Maneviyat bize bunların maddi olmayan başka bir âlemde, ruhlar âleminde bulunduğunu söylüyor.

Bu varsayımınla yola çıkıldığında maneviyatın amacı maddi âlemi aşmak ve manevi âleme yükselmek haline gelir. "Sen vücudun değilsin" gibi öğretiler ve "kişinin titreşimini yükseltmesi" gibi çalışmalarda bir tür anti-maddecilik vardır. Çevresel yıkımın da tamamen anti-maddecilikten (maddi dünyanın değersizleştirilmesi ve kutsallıktan arındırılmasından) kaynaklandığını düşününce, bu öğretileri bir kez daha değerlendirmek isteyebiliriz. "Yüksek" titreşimleri bu denli özel kılan ne? Bir fagot bir flütten daha az mı güzeldir? Bir taş bir buluttan daha az mı kutsaldır? Yeryüzü cennetten daha az mı kutsaldır? Üstün olan aşağı olandan daha mı iyidir? Yüksek alçaktan daha mı iyidir? Soyut somuttan daha mı iyidir? Mantık duygudan daha mı iyidir? Saf olan kirli olandan daha mı iyidir? Erkek kadından daha mı iyidir?

(Sırf işleri daha da karıştırmak için şunu da ekleyebilirim: İkiliksizlik ikicilikten daha mı iyidir? Bir şeyin başka bir şey-

den daha iyi olduğu düşüncesinin eleştirisi bile kavram olarak “daha iyi”yi kullanır, aslında bu kavramı meşrulaştırır.)

Ruhun maddeden soyutlanmasının, tanrıların evinin gök- sel bir âleme oturtulmasının ve ataerkilliğin doğuşunun yak- laşık aynı dönemde gerçekleşmesi tesadüf değildir. Bunların hepsi ilk büyük ölçekli tarımsal medeniyetlerle birlikte, bun- ların toplumsal sınıfları, işbölümleri ve doğal güçler üzerinde kontrol sahibi olma ihtiyaçları ile ortaya çıkmıştır. Daha ön- celeri bitkilerin ve hayvanların evcilleştirilmesi ile başlayan doğanın fethi o zaman sarıh bir erdem haline gelmiş, tanrı- lar doğanın kişileştirilmesi olmaktan çıkıp onun efendilerine dönüşmüştür. İnşaatçı toplumlar, orduları ve inşaat projeleri için standartlaşmaya ihtiyaç duymuş, muhasebe ve kaynak da- ğıtımı için soyut ölçü sistemleri geliştirmişlerdir. Bu yüzden doğal olarak düzenli ve öngörülebilir hareketler gözlemedik- leri gökyüzüne tanrısallığın tahtı olarak bakmışlardır. Bunun yansıması olarak üst toplumsal sınıflar, yani rahipler, soylular ve krallar, toprak ve insan ilişkilerinin kirliliğinden gittikçe uzaklaşmış, tapınak ve saraylarda yalıtılmış hayatlar sürmüş ve dışarı çıkmaları gerektiğinde tahtirevanlarla yerden yüksekte taşınmışlardır. Bu sırada da iyi ve kötü kavramları doğmuştur. Doğanın ve insan doğasının üzerindeki kontrolün artmasını engelleyen her şey kötü addedilmiştir: seller, yabancı otlar, kurt- lar, çekirgeler, tensel arzular, isyankârlık, miskinlik vb. Kişi- yi maddi dünyanın arzularının üstüne çıkarmak için ihtiyaç duyulan öz disiplin başlıca manevi erdem haline gelmiştir.

The Ascent of Humanity (İnsanlığın Yükselişi) adlı kitabı- nın 80 sayfalık bir bölümünü tek bir paragrafta özetlemeye çalışırken karmaşık bir tartışmayı birkaç klişeye indirgeme- diğimi umuyorum. Burada vurgulamak istediğim nokta ma- neviyat anlayışımızın çok derin kökleri olduğu ve bu kökleri

medeniyetimizin diğer tüm öğeleriyle, inanmayacaksınız ama bilimle bile, paylaşıyor olduğudur. Bu yüzden hâkim kurumlarımız çökerken maneviyatımızın da dönüşüm geçirmesi şaşırtıcı değildir. Ana akım din anlayışımızın uzun zamandır yer altında gömülü olan batını özünün kitlesel bilince açılmasıyla bu dönüşüm çoktan başlamıştır.

Maddi olmayan bir âlemin varlığını kanıtlamak için bugüne kadar çok ciddi miktarda enerji harcandı. Yakın geçmişten bir örnek vermek gerekirse, Eben Alexander en çok satanlar listesine giren *Proof of Heaven* (Cennetin Kanıtı) adlı kitabında ölümden dönme deneyimini anlatmış, bu deneyimin o sırada derin bir komada olan beyninden bağımsız gerçekleştiğini öne sürmüştü. Kitaba göre bu deneyimin önemli olmasının sebebi de buydu. Eleştirmenler, hep bir ağızdan varılan sonuçları reddetmiş, o sırada beyinde küçük de olsa bir faaliyetin bulunmadığını kanıtlamanın mümkün olmadığını iddia etmişlerdi. Olaydan sonra kişide gözlenen sahte hatıralar ve uydurma hikâyeler de göz önünde bulundurulduğunda maddeci ve beyin odaklı bir açıklama ortaya çıkmıştı. Ama bence hem eleştirmenler hem de yazarın kendisi kitabın esas önemini gözden kaçıırıyordu. Kitap, madde ötesi bir bilinç kaynağından değil klasik fizik, kimya ve biyoloji bakış açısıyla sahip olamayacağı özellikler taşıyan maddeyi ne kadar yüzeysel algıladığımızdan söz ediyordu. “Manevi”lik bu deneyimin kanıtladığı değil olduğu şeydi.

Neden maddi dünyadan kaçmak için bu kadar çabalıyoruz? Burası gerçekten de o kadar kasvetli mi? Ya da acaba bizler onu kasvetli yapmış, ideolojik at gözlüklerimizle canlı renklerini perdelemiş, kategorilerimizle sınırsız bağlantılılığını parçalamış, kendiliğinden oluşan düzeninin üzerine beton döke rek baskılamış, emtialarımızla sınırsız çeşitliliğini azaltmış,

saatlerimizle ebediliğini tuzla buz etmiş ve para sistemimizle bolluğunu reddetmiş olabilir miyiz? Eğer böyleyse, maddecilik hapishanesinden kurtulmak için maddi olmayan bir âleme başvurmakla yanlış yola sapmışız demektir?

Aktivistler bu tür girişimlere karşı ihtiyatlı olmakta haklılar. Eğer kutsal olan maddi olanın dışında ise maddi olanla uğraşmaya ne gerek var? Eğer ruhun çıkarları bedenın çıkarlarıyla çatışıyorsa bedenın dünyasını, yani sosyal ve maddi dünyayı iyileştirmek için uğraşmaya ne gerek var? Marx için din ne ise aktivistler için maneviyat odur: Kitlelerin afyonu, gezegenimizin karşı karşıya olduğu gerçek maddi sorunlara odaklanmamızı engelleyen bir şey.

Diğer taraftan, binlerce yıllık kutsal öğretileri bazı hayalperestlerin saçma fantezileri diye, son birkaç yüzyılın maneviyat anlayışını da mekanik ve amaçsız bir evrende yaşadığımız gerçeğini kaldıramayan insanların çırpınışları olarak bir kenara itmek oldukça kibirli bir yaklaşımdır. Bu insanlar aslında, kısa bir süre öncesine kadar insan deneyiminin her boyutuna yer vermeyi reddeden bilimsel dünya görüşünün muazzam bir eksikliğini gidermeye çalışırlar. Eskiden bilimsel ortodoksiye uymayan olguların var olmadığı iddia edilirdi. Bilimi doğal dünyanın neredeyse mükemmel bir açıklaması olarak kabul eden biri için bu tür olguları açıklamanın tek yolu bunları doğüstü güçlerle açıklamaktı.

Diğer bir deyişle, bilime göre evrenin kendine ait bir zekâ taşımadığında hemfikirsek, var olan zekânın maddi evrenin dışında bir yerden gelmesi gerekir. “Zeki Tasarım” öğretisi bu düşünce biçiminin örneğidir. Yaşamın sahip olduğu türden bir düzen, ölü maddelerden ve kör kuvvetlerden kendi kendine ortaya çıkmış olamaz. Dolayısıyla dışsal bir güç (Tanrı) tarafından tasarlanmış olmalıdır. Halbuki zekâyı, yani düzene, güzelliği

ve örgütlenmeye doğru gidişatı maddenin fitratındaki bir özellik olarak gördüğümüzde, böyle bir dışsal güce ihtiyaç kalmaz.

Bunlar kulağa geleneksel bilimsel maddeciliğin savunusu gibi gelebilir. Ama aslında tam tersini savunuyorum. Dini bakış açısına başvurmak ve etrafımızda gördüğümüz zekânın doğüstü bir kaynağı olduğunu söylemek yerine, bilim bu zekâyı tamamen inkâr eder, bunu bir tür yanılısama, kör kuvvetlerin rastlantısal bir yan ürünü, evrenin doğasında bulunmayan bir şey olarak açıklayıp savuşturur. Dolayısıyla kurum olarak bilim, maddenin doğasında zekâ ya da amaç olabileceğini öne süren tüm paradigmalara karşıdır.

Çeşitli heterodoks bilimsel kuramları ve bunlara dayalı teknolojileri araştırmaya yıllarımı adadım, bunların egemen çevrelerde neden bu denli düşmanlık uyandırdıklarını hep merak ettim. Sonuçta da aşırı tepki uyandıran bu tür kuramlar arasında ortak bir nokta olduğunu keşfettim. Bunların hepsi evrenin, daha önce de belirttiğim gibi, tepeden tırnağa zeki olduğunu ima ediyordu. Örneğin, suyun hafızasını düşünün. Bu kurama göre saf su amaçsız bir molekül kalabalığından ibaret değildir ve hiçbir su “numunesi” bir diğerine benzemez. Her numune birer bireydir, onlar da bizim gibi eski etkileşimlerin kayıtlarını tutup bu etkileri dokundukları her şeye aktarabilirler. Ya da “adaptif mutasyon;” yani genetik mutasyonun rastgele değil organizmanın ya da ortamın gerektirdiği mutasyonlara yönelik bir tercihle gerçekleştiğini anlatan kuram. Maddeye amaç yükleyen bu tür kuramlar bilimsel ortodoksi tarafından lanetlenir. Evrenin zekâsı ya da amacı olduğunu ima eden tüm kuramlar insanlığı, ayrıcalıklı doğanın efendisi konumundan indirmekle tehdit eder. Bu durumda bizim zekâmız da, artık anlamak ve onunla işbirliği yapmak isteyeceğimiz daha büyük bir zekânın parçası haline gelir.

Bilimin doğal düzenden ve maddenin zekâsından bahseden her şeye karşı düşmanca tavrı artık değişiyor. Bilimsel alanın tüm çeperlerinde bir zamanlar ruha sürgün edilmiş özellikleri maddeye iade eden yeni paradigmlar filizleniyor. Başka bir açıdan bakıldığında bunu ruh ile maddenin yeniden kavuşması olarak görmek mümkün.

Bu kavuşmanın bir boyutu da de aktivizm ile maneviyatın buluşmasıdır. Bir atölye sırasında İşgal Et hareketinin genç bir üyesi, gelenekçi bir Marksist olan babasının, kendisinin “bilinç” ve manevi bir yol ile ilgilendiğini duyduğunda ne kadar şaşırıldığını anlatmıştı. Geleneksel olarak solda, maneviyatla ilgili her şey ya ayrıcalıklı sınıflara has bir lüks, ya yapılması gereken işlere odaklanmanın önünde bir engel ya da sorunu doğru analiz etmeyi engelleyen bir fantezi olarak görülür.

Babasının tepkisini anlayabiliyorum. Aktivistler uzunca bir süredir sözde manevi arayışçılarla dalga geçiyorlar. “Meditasyon minderinden kalk ve bir şeyler yap! Etrafında bunca acı varken senin de ellerin, beynin ve kaynakların var. Bu acıları durdurmak için bir şeyler yap!” Evinde yangın çıksa oturup meditasyon mu yapacaksın; gözünde serin şelaleler canlandırıp bunların tezahür gücü ile yangını söndürmesini mi umacaksın? Evet, gerçekten de evimiz, dünyamız şu anda alev alev. Çöller genişliyor, mercan kayalıkları ölüyor, son yerli halklar yok oluyor. Sense tüm bunların ortasında durmuş kozmik ses OM üzerine düşünüyorsun. Bu açıdan bakıldığında maneviyat bir tür kaçış gibi görünüyor.

Bu güçlü eleştiriye maneviyatla ilgilenen arkadaşların aynı derecede güçlü bir cevabı var: “Kendinle ilgili derin bir çalışma yapmadığın sürece kendi içselleştirdiğin zulmü yaptığın her şeyde yeniden yaratmaktan nasıl kaçınacaksın?” Toplumsal değişim aktivistleri arasında, değiştirmek istedikleri ku-

rumlarda yaşanan güç suiistimallerinin ve örgütsel sorunların aynılarını sık sık görüyoruz değil mi? Peki, bu aktivistler bu sistemi değiştirmekte başarıya ulaşırlarsa yaratacakları yeni toplumun farklı olmasını nasıl bekleyebiliriz? Önce kendimizi dönüştürme üzerinde çalışmadıkça dönüştürmeye çalıştığımız medeniyetin ürünü olarak kalırız.

Sistemlerimizi değiştirirken düşünce, inanç ve iş yapma alışkanlıklarımızı da değiştirmek durumundayız. Tüm bu düzeyler birbirini destekler, alışkanlıklarımız ve inançlarımız sistemimizin psişik altyapısını oluşturur, bu da bizde ona karşılık gelen inanç ve alışkanlıkları tetikler. Siyasi aktivistlerin, “Senin inanç ve yaşam tarzı tercihlerin ne olursa olsun, sistem gerçek ve ölümcül bir kıtlıkla milyarlarca insanı eziyor. Böyle bir dünyada kıtlık konusundaki inançlarını değiştirmeye odaklanmak keyfi bir kaçış ve abesle iştiğaldır,” demeleri de; manevi öğretmenlerin, “Sadece kendinle uğraş. O zaman dünya da değişir. Sorunu topluma, yönetim sistemine, şirketlere vb yansıtarak gerçek ve kişisel meseleden kaçma,” demeleri de aynı derecede hatalıdır.

Bu iki tarafın ittifak yapması gerekir. Biri olmadan diğeri başarılı olamaz. Ne kadar çok insan şükran, cömertlik ve güven alanına adım atıp korkuya dayalı düşünce yapısının bir kısmını geride bırakırsa, sosyopolitik iklim varlıklarasılık değerlerini ortaya koyacak radikal reforma o kadar açık olacaktır. Sistemlerimiz bu değerleri taşıyacak şekilde ne kadar değişirse insanların kişisel dönüşümlerini gerçekleştirmesi de o kadar kolay olacaktır. Bugün içinde bulunduğumuz ekonomik düzen “Kıtlık!” diye, siyaset sistemi “Biz ya da onlar!” diye, tıp dünyası ise “Korkmalısın!” diye bağırıyor. Bunlar bir araya gelerek bizi yalnızlaştırıp değişimden korkmamızı sağlıyor.

Toplumsal ve fiziksel çevremiz orta düzeyde, yani aile, topluluk ve yerelde de ayrılığı dayatıyor. İzole kutucuklarda, çekirdek aileler halinde yaşamak, yaşamsal ihtiyaçlarımızı anonim yabancıların karşılaması, geçinmek için topraktan tamamen bağımsız olmak, ayrılığın dünyayla ilgili en temel algılarımıza işlemesini sağlıyor. Bu yüzden, bu koşulları değiştirmek için gösterdiğimiz tüm çabaların aslında manevi çalışmalar olduğunu söyleyebiliriz.

Aynı şekilde, insanların dünya ile ilgili temel algılarını değiştirmeye yönelik her türlü çaba yine siyasi bir çalışmadır. Her geçen gün genişleyen banliyölere sığınanlar ne tür insanlardır? Güvenlik dışında hiçbir ihtiyacı karşılamayan işlerde çalışanlar ne tür insanlardır? Ülkeleri ardı ardına haksız savaşlar başlatırken durup seyredenler ne tür insanlardır? Cevap korku içindeki insanlardır. Yabancılaşmış insanlardır. Yaralı insanlardır. Bu yüzden sevgi, bağlantı, bağışlayıcılık, kabul ve şifalanmayı yaymaya çalışan manevi çalışmalar siyasidir.

Herkesin tüm düzeylerde çalışması “gerekir” demiyorum. Hepimizin eşsiz armağanlarımız var ve bunlar bizi kullanacakları en uygun alanlara doğru çeker. Sağlıklı ve çok yönlü biri genellikle bir birey, bir arkadaş, bir ailenin üyesi, bir topluluğun üyesi, ekolojik bir havzanın sakini, bir ülkenin vatandaşı ve dünya üzerindeki yaşamın tamamını içine alan kabilenin bir üyesi, hatta bir kozmik vatandaş olarak, dünya ile birden çok düzeyde ilişki kurar. Ama zaman zaman, görece içe ya da dışa odaklandığı, eylem, sükûnet, dışavurum ve inziva dönemlerine girer.

Ne zamanki benlik ve öteki arasındaki katı ayrımlardan vazgeçeriz, o zaman dünyanın benliğinin yansıması olduğunu, kendimizle uğraşmak için dünya ile uğraşmanın şart olduğunu ve dünya için etkili işler yapabilmek için kendimizle uğraş-

mamız gerektiğini fark ederiz. Elbette siyasi olarak aktif olup maneviyatı güçlü insanlar ve manevi yönü derin siyasi aktivistler hep olmuştur. Ama bu iki âlemin birbirine uyguladığı çekim gücü artık karşı konulmaz bir seviyeye ulaştı. Gittikçe daha fazla toplum ve çevre aktivisti, çok daha kişisel yollarla, ana akım inançları reddediyor. İşgal Et hareketi destekçilerinin aynı zamanda doğal ebeveynliği desteklemeleri, meditasyon yapmaları, alternatif tıbbi desteklemeleri de olası. Hippilerle 60'ların radikalleri buluşuyor.

Maneviyat ile aktivizmin buluşması ruh ile madde arasındaki büyük kavuşmanın aynasıdır, bu kavuşma sayesinde bu iki âlemin bir olduğunu anlarız. Bu, bilimin manevi olarak adlandırabileceğimiz her tür olguyu açıkladığı iddiasından farklıdır. Ruhun maddeye indirgenmesinden ziyade, maddenin ruha yükseltilmesidir.

Kavuşma henüz tamamlanmış değil. Birçok siyasi aktivist, “bilimsel olarak kanıtlanmamış” olarak etiketledikleri olgulara ya da bilim dışı olarak etiketledikleri nedensel ilkelere bu kitapta atıfta bulunulmasını esefle karşılayacaktır. Bilimsel ortodoksinin ve hâkim kurumlarımızın aynı kumaştan dikildiğinin, aynı amaca hizmet ettiğinin farkında değiller. Bu da Ayrılık Hikâyesi’nin korunmasına katkıda bulunur.*

* Tıpkı örgütlü dinin batını özünde ayrılık öğretisinin bulunması gibi, bilim müessesesi ile Bilimsel Yöntem’in kendisini birbirinden ayrı tutabileceğimizi söylemeliyim. Bilimsel Yöntem’in bile yeterince araştırılmamış varsayımlarla (örneğin nesnellik, yani bir gerçeklikle ilgili bir hipotezin o gerçekliği değiştirmemesi ve deneylerin tekrarlanabilir olması gerektiği, çünkü zamanın, mekânın ve deneyi yapan kişinin test edilen hipotezden bağımsız olduğu varsayımı) dolu olduğu iddia edilebilirse de; sonuçta bir tür tevazu, yani kişinin bilinçli benliğinin dışından gelen bilgiler karşısında inançlarını değiştirme ya da genişletme niyeti barındırdığı görülür.

Diğer taraftan alternatif bilimsel paradigma ve teknolojilerle ilgili bilgi sahibi okurlar da, bunların insanlık için kurtarıcı bir rol oynayabileceklerini inkâr etmemden rahatsızlık duymuş olabilirler. Konvansiyonel bilimin imkânsız dediği bazı teknolojilerle ilgili şahsen tecrübe sahibi olsam da bunları bu kitapta savunmayacağım. Bunun sebebi, yine, “bunlar madem bizi kurtarabileceklerdi, neden şimdiye kadar kurtarmadılar” sorusudur. Bunların birçoğu yıllardır bilinir ve baskı altında tutulur. Bu baskılamanın bilinçli ve sistematik olduğuna dair iddialar sunan pek çok şey okudum. Bence bu çabalar daha çok bilinçsiz ve sistemiktir.* Binlerce mekanizma kullanarak baskılamamızın sebebi bunların mitolojimize ve kimliğimize uyum sağlamamasıdır. Ya da bugüne dek bunlara hazır olmadığımız da söylenebilir. Merkezileştirilmiş değil de yaygınlaştırılmış, kontrolü uzmanlardan alıp insanlara bırakan ve tüm varlıkların birbirine bağlı olduklarını görmeyi gerektiren teknolojilere hazır değildik. Bu hazırlıksızlığımızın belirtilerinden biri mucitlerin her yeni mucizevî cihazı alelacele patentleyip, yeni hikâyeye ait bir şeyi eskinin yapıların içinde tutmaya çabalamalarıdır. Belki de bizler kolektif bir şekilde cömertlik, hizmet, teslimiyet ve güven yoluyla bolluk örnekleri sunmaya başladığımızda, enerji, sağlık, zaman ve yaşam alanlarında bolluk yaratan bu teknolojiler de marjinal olmaktan çıkıp hâkim konuma geçeceklerdir.

Topyekûn bir metamorfozun eşiğindeyiz. Varlıklararasılık teknolojilerini ayrılık zihniyeti ile asla kucaklayamayız. Bu teknolojiler sihirli iksirler değildir. Bence şifalanma süre-

* Bilinçsiz komploların dinamiği üzerine düşüncelerim için “Synchronicity, Myth, and the New World Order” (Eşzamanlılık, Efsane ve Yeni Dünya Düzeni) adlı makalemi internet ortamında okuyabilirsiniz.

cimizin bir parçası olacaklar; ama önce algımızda, dünya görüşümüzde bir değişiklik gerçekleşecek. Şu an bulunduğumuz yol ayrımında varlıklararasılık teknolojilerinin birincil önemi bunların neler yapabilecekleri değil, içinde yaşayageldiğimiz gerçeklik baloncuğunu patlatmaları, ne bizim ne de dünyanın sandığımız gibi olmadığını göstermeleridir. Bunlar diğer paradigma yıkıcı fenomenler kadar önemlidir.

Ülkemizde iklim biliminin yaygın şekilde inkâr edilmesini araştırırken ilk akla gelen sorun insanların bilim dışı tutumlarıdır. “Keşke bilim insanlarına kulak verilse!” Ne yazık ki aynı açıklamaya bitkilerin genetiği ile oynanmasında, nükleer enerjide ve o büyük “bilim dışılık” etiketi ile yaftalanmamak için sözünü etmekten kaçındığım diğer tartışmalı teknolojiler bağlamında da başvurulur. GDO ve nükleer enerji konularında insan kaynaklı iklim değişikliği konusundaki gibi büyük bir fikir birliği sağlanmamışsa da, Michael Spacter gibi savunucular karşıt görüştekileri bilim dışı olarak yaftalamaktan kaçınmaz. Hele bütüncül tıp, çigong, biyodinamik tarım, suyun hafızası, biyolojik nükleer kimya, ekin çemberleri, parapsikolojik olgular, devridaim makineleri, radyoaktif atıklar ve Noel Baba hakkındaki inançlarımı duysalar ne derler kim bilir. Alın işte, açtım bayramlık ağzımı.

İnsanları, eski hikâyeyi alaşağı etme güçleri nedeniyle bu “bilim dışı” olguları araştırmaya teşvik ediyorum. Bunların insanda hem hayranlık hem de küçümseme duyguları yarattığını fark edeceksiniz. Bunlar ayrılığın omuzlarımızdaki yükünü hafifletir, keşfedilmemiş mucizeler, gizemler ve olasılıklarla ilgili çocuksu fikirlerimizi doğrularlar. Bir yandan da bu düşüncelerin birer sanrı olduklarına dair korkularımızı ve bu yolla daha önce sözünü ettiğimiz alaycıların küçümsemelerini tetiklerler.

Merak etmeyin; iyimserliğimi bizi kurtaracak mucizevî bir teknolojiye bağlamayacağım. Bizi kurtaracak şey teknoloji olsaydı, çoktan kurtulmuştuk. Bu gezegende bolluk içinde ve sürdürülebilir bir yaşam sürmek için gereken teknolojilere uzun süredir sahibiz; fakat bunları başka amaçlarla kullanıyoruz. Birçok tartışmasız teknolojiyi kullanarak bir yeryüzü cennetini çoktan yaratabilirdik: çevre koruma, geri dönüşüm, yeşil tasarım, güneş enerjisi, permakültür, biyolojik arıtma, bisikletler, onarıma, dayanıklılığa ve yeniden kullanılabilirliğe yönelik tasarım vb.* Bunlar zaten var olan, çoğu da onyıllardır ya da yüzyıllardır var olan teknolojiler. Yeni mucizevî teknolojilere ihtiyaç yok. Fakat bu mevcut teknolojilerin vaatlerini yerine getirebilmeleri için başka türlü bir mucizeye, sosyal ya da siyasal bir mucizeye ihtiyacımız var. Ormansızlaşmayı geri çevirmek, sera gazı salımlarını azaltmak, zarar gören su havzalarını iyileştirmek ve değişimin önündeki tüm yasal, sosyal ve ekonomik engelleri kaldırmak için ihtiyacımız olan bu. Şüphesiz bunun için farklı bir parasal sistem kurulması, dolayısıyla ekonomik güç ve ayrıcalıkların yeniden yapılandırılması gerekiyor. Militarizmden ve bunun ardında yatan tüm inanç sistemlerinden topyekûn uzaklaşmak gerekiyor. Milyonlarca insanın toprağa dönmesi ve küçük ölçekli, ve-

* Burada rüzgâr enerjisine özellikle yer vermedim; çünkü günümüzdeki uygulamalarının çevresel etkileri konusunda ciddi çekincelerim var. Ancak daha küçük ölçekli tasarımlar ümit verici. Sonuçta çözüm mevcut toplumumuzu ayakta tutmak için daha fazla enerji üretmek değildir. Çözüm toplumumuzu, pek çok alanda değiştirmenin yanı sıra, daha az enerji kullanacak şekilde değiştirmektir. Enerjiiyi kullanma biçimimiz zaten büyük oranda esenliğimize katkıda bulunmamaktadır.

rimliliği yüksek, emek yoğun tarım faaliyetleri ile uğraşması gerekiyor. Teknolojik olarak mümkün mü? Elbette. Siyasi olarak gerçekçi mi? Pek değil.

Şüphesiz ki nasıl yerine getirebileceğimizi bilmediğimiz bir görevle karşı karşıyayız. Bugün siyasi olarak gerçekçi denilecek herhangi bir öneri, karşı karşıya olduğumuz krizin ciddiyeti karşısında silikleşerek etkisini yitiriyor. İşte yukarıda bahsettiğim, ortodoks olmayan ve aykırı teknolojilerin önemi burada yatıyor. Bu tür şeyleri olasılıklar evreninden dışlayan dünya görüşü aynı zamanda bizleri dünyayı değiştirmek için gereken eylem türlerinden de uzaklaştırıyor. İki durumda da, karşımızda Dünya Hikâyesi'ni ihlal etmeden gerçekleştiremeyecek bir şey bulunuyor.

Bildiğimiz şekliyle bilim, yüzyıllara ya da binyıllara yayılmış bir doğaya hükmetme programının merkezinde yer alıyor, bilgi toplama yaklaşımı doğayı “ötekileştirme”ye ve dünyayı bir nesneye dönüştürme modelinin ta kendisine karşılık geliyorsa, bilimsel yönelimli kişiler genellikle ateşli çevreciler, sivil hakların, eşcinsellere eşitliğin ve diğer şefkatli tutumların savunucularıdır. Bu da genel bir ilkeye işaret eder: Yeni hikâyeye girişimiz topyekûn değildir. Yaşamın ya da düşüncenin bir alanında ayrılığın tüm kalıntılarından kurtulmuş, ancak başka bir alanda tamamen bunlara kapılmış olabiliriz. Bu beni daima şaşırtmıştır. Bazıları hem içsel hem dışsal olarak ırkçılık, sınıfçılık ve sömürgecilik kurumları hakkında derin bir içgörüyeye sahip olup, Batı tıbbının ve belirli bir düzeye kadar bilimin kendisinin de bu kurumlardan biri olduğunu göremeyebilir. Bir geleneksel beslenme konferansında gıda sistemimizdeki yozlaşmayı, bunun toprağa, sağlığımıza ve topluluklarımıza nasıl zarar verdiğini derinlemesine anlayan katılımcıların eğitim sistemimizin de neredeyse aynı et-

kiyi taşıdığıнын farkında olmadıklarını görürüm. Bu insanlar beslenme ile sınav sonuçlarını ilişkilendiren çalışmalara atıfta bulunur, “Çocuklar daha iyi beslenselerdi okul başarıları artardı,” der, derse gösterilen ilginin ve sınavlardaki başarının sağlıklı bir çocuğun göstergeleri olduğunu varsayarlar. Halbuki okul sisteminin çocuklarda otoriteye itaat, edilginlik ve ödül karşılığında sıkıcı işlere katlanma özelliklerini geliştirmenin aracı olduğunu fark edebilseler, okul başarısının bir esenlik göstergesi oluşunu sorgulamaya başlayacaklar. Belki de sağlıklı bir çocuk, okulda başarı gösteren değil okullaşmaya ve standartlaşmaya direnen çocuktur. Sonra bu konuyu anlayan insanların katıldığı bir eğitim konferansına giderim. Orada da yenilen yiyeceklere ve katılımcıların sağlık durumlarına baktığımda, bu kişilerin bedenleriyle bağlantı içinde olmadıklarını ve gıda sisteminin de okul sistemi kadar yozlaştığının farkında olmadıklarını görürüm. Neredeyse gittiğim her yerde, dinleyici kitlesi tarım, eğitim, cinsellik ya da siyaset konusunda ne kadar radikal olursa olsun, bu insanların sağlık sorunları yaşadıklarında modern tıba başvurduklarını görürüm.

Bu ve diğer alanlardaki aktivistler, uzunca bir süredir, sanki birkaç sorun dışında aslında sağlam olan bir sistemin yakalandığı münferit bir hastalıkla uğraşıyorlarmış gibi, sadece kendi alanlarında çalışıyorlardı. Örneğin hapishane reformu alanında çalışan birinin organik tarım için çalışan biri ile aslında aynı davanın başka bir yönüne adanmış olduğu anlaşılıyordu. Neyse ki bu durum artık değişiyor. İnsanların tüm sistemlerin ve kurumlarımızın birbirine bağlı olduklarını ve bunların hâkim söylemi ayakta tutma işinde suç ortağı olduklarını fark etmesi sayesinde, sinsice yaklaşan bir radikalleşme söz konusu. Bugünkü haliyle hapishane sisteminin dayandığı inançlar gıda, eğitim ve tıp sistemlerimizin de özünde bulun-

yor. Bunların hepsi aynı siyasi zihniyete, aynı ekonomik mekanizmalara ve aynı türden insani ilişkilere dayanıyor.

Bunlar aynı zamanda tek bir psikolojiden, aynı var olma durumundan kaynaklanıyor (ve buna katkıda bulunuyor). İşte bu yüzden sözünü ettiğim sinsî radikalleşme eninde sonunda maneviyat alanına da ulaşıyor. Burada bir kez daha manevi derken uhrevî bir şeyden değil, “Ben kimim?”, “Yaşamın amacı ne?” gibi soruların alanından bahsettiğimi belirtmeliyim.

Gittikçe daha fazla insan şu anda birkaç yönden birden yeni hikâyeye giriyor. Bu insanlar önceleri birbiriyle alakasız görülen aktivizm alanları arasında ittifaklar kuruyor ve eskiden sadece manevî arayışçılara ait sorgu alanlarına giriyorlar. Yaptıkları keşifleri kendi örgüt ve ilişkilerine uygulama arzusundalar. Yaşamın hiçbir alanı dünyamızın dönüşümüyle alakasız değil.

Bu bölümde muhtemelen neredeyse herkese dokunan bir şey olmuştur. Bir şeyler yıkıldığında sığınacak bir yer, iyiliğin ve doğrunun muhafaza edildiği tanıdık bir kurum ararız. Bu çağda böyle bir kurum yok: Ne bilim, ne eğitim, ne tıp, ne de akademi. Gördüğümüz gibi maneviyat bile ayrılığın düşünce biçimleri ile dolu.

Dünyanın yıkılışı karşısında savunmacı bir tepki vermek, ona daha da sıkı tutunmak çok doğal. Eğer çamur attığım kurumlardan biri sizin için kutsalsa ve yazdıklarımaya duygusal bir tepki veriyorsanız, bu muhtemelen fikirlerinizden daha fazlasının tehdit edildiği anlamına gelir. Akapunkturun ne kadar etkili olduğu ya da ekin çemberlerinin gerçek olup olmadığı konusunda bana katılmıyor olabilirsiniz. Peki, bu sadece entelektüel bir görüş ayrılığı mı yoksa biraz öfkelenmeniz mi? Bu görüş ayrılığına hangi duygu yüklü yargılarınız eşlik ediyor? Kerizin teki olduğum mu? Temel bilimsel doğrulardan biha-

ber olduğum mu? Aşırı iyimserliğimi bozacak karşıt bulguları incelemeyi ihmal ettiğim mi? İnandığım şeylerin ölçüsüz, rezil ya da ayıp olduğu mu? Bu küçümsemeyi, “Bu inançlar insanlara sahte umutlar veriyor ve gerçekten işe yarayacak çözümlere odaklanmalarını engelliyor,” gibi gerekçelerle mi haklı kılıyorsunuz? Öyleyse öfkeli olmanızın sebebi *gerçekten* bu mu yoksa başka bir şey mi? İnançlarımla çatışan bir düşünceye duygusal tepkiler verdiğimi fark ettiysem, bu genellikle o düşüncenin benim dünya hikâyemi ya da benlik hikâyemi tehdit etmesi, bir tür varoluşsal rahatsızlık yaratması yüzündendir. Böyle durumlarda bir tür saldırıya uğramış gibi hissederim.

Geleneklere aykırı sözlerime duygusal tepkiler vermeniz benim haklı, sizin haksız olduğunuzu kanıtlamaz. Sadece sizin bu fikirleri kanıtlara ya da mantığa başvurmadan reddettiğinizi gösterir. Kanıt ve mantık, inançlarımızı gerekçelendirmek ve bunların içini doldurmak için kullandığımız araçlardır. Ama bunların inançlarımızın kaynağı olduğu konusunda kendimizi kandırırız. Bu fikre geri döneceğim, çünkü inançların değişmesi sürecini anlamak için de bu çok önemlidir. Açıkça görülüyor ki, dünyamızın hayatta kalması için tek şansı birçok inancımızın değişmesidir.

Şimdi biraz soluklanıp yeni hikâyenin ne kadar yeni olduğunu sorgulayalım. Sonuçta eski hikâyenin en önemli özelliklerinden biri değişimi, yeniliği, eski olanın yenisi ve daha iyisiyle değiştirilmesini ve eski ilişkileri, bilgileri ve gelenekleri değersiz kılan sonsuz bir ilerleme destanı yazarak en yeni teknolojiyi yüceltmesidir. Yeniliği takıntı haline getirmek var olan sorunları göz ardı eden bir kaçışçılığa dönüşme riski de taşır çünkü bu yaklaşıma göre “yeni” bir dünyaya geçtiğimizde bunlar zaten geride kalacaktır. Kimileri teknolojiyi kurtarıcı olarak görür, bizi daha önceki yeniliklerin yol açtığı beklenmedik sorunlardan daha fazla yeniliğin kurtaracağını umar. Örneğin fosil yakıt teknolojisinin iklim üzerindeki olumsuz etkilerini nanoteknoloji giderecektir. Bu yenilik sevdasının yeni bir olgu olmadığını, yeni hikâyenin sadece biz modern “medeni” toplumların alışkın olduğumuz bağlamda yeni olduğunu en başından söylemek isterim.

Birçok okuyucu sözünü ettiğim Varlıklararasılık Hikâyesi'nin çeşitli yerli kabilelerin dünya görüşleri ve kadim bilgelik geleneklerini anımsattığını sanırım fark etmiştir. Burada öne sürülen ilkelerin hiçbiri yeni değildir. Fakat, öncelikle yerlilerin inanç sitemlerinin birbirinin aynısı olduğunu ima ederek barındırdıkları çeşitliliği göz ardı etmemek için; ikincisi yerlilerin manevi gelenekleri sık sık bağlamından koparıldığı ve çeşitli tartışmalı ürün ve fikirlerin pazarlanmasında kullanıldığı için; üçüncü olarak da medeni ile yerli arasında

fazla sert bir ayırım yapmak hepimizin insan olduğu gerçeğini yadsıdığı ve yerli olarak etiketlenen kesimi yüzeysel olarak yücelten ama aslında küçük gören bir tür ters ırkçılığa vardığı için, kendi inançlarımı meşru kılmak amacıyla “yerlilerin bilgeliğine” yaslanmaktan kaçınıyorum.

Batı medeniyeti için bile varlıklararasılık öğretilerinin hiçbirini yeni değildir. Bu öğretiler kültürümüzde hiçbir zaman baskın olamayıp, belki ancak insanlığın çeşitli altın çağlarında görkemli ama kısmi bir şekilde ifade bulan, çekinik bir gen gibidir. Yine de ben buna yeni hikâye diyorum; çünkü bugüne kadar bu hikâye herhangi bir medeniyet üretmiş değil. Alışkın olduğumuz dünyaya; para, okul, din, siyaset ve modern yaşamın diğer alanlarında vücut bulan Ayrılık'a ferahlatıcı bir tezat oluşturuyor.

Yerli halkların manevi geleneklerine gösterilen popüler ilgiyi, bir kültürün hikâyelerini, ayinlerini ve kutsal inançlarını gasp eden ve yozlaştıran kültürel bir cinayet olarak eleştirmek mümkün. Ama bu ilginin sebebi, kısmen de olsa, kendi ayinlerimizin, efsanelerimizin ve kurumlarımızın yok olduğu şu süreçte biz Batılıların, kaybettiğimiz ve artık nihayet duymaya hazır olduğumuz bazı bilgilere yerlilerin sahip olduklarının farkına varmamız.

Einstein'ın sorunları onları yaratan düşünce düzeyinde çözemeyiz sözünü ünlüdür. Doğru; ama nasıl başka bir düzeyde düşüneceğiz? Gerçekten farklı olan şeylerle, kendimize farklı olduğunu söylediğimiz ama aslında yeni kılıklara girmiş eski şeyleri nasıl ayırt edeceğiz? Hikâyemizin dışında kalmış bilme ve olma biçimlerini içeri almazsak, hikâyenin içinde sonsuza kadar kaybolacak, sadece eski bileşenlerin yerlerini değiştirmekle kalacağız. Neyse ki Ayrılık yolculuğunda yanımıza üç adet Kavuşma tohumu, yani geçmişten ve gelecekte bugüne

bilginin akışını sağlayacak üç tane kanal almışız. Belki üçten de fazla! Ben bu hikâyeyi şöyle anlatıyorum:

Üç Tohum

Bir varmış, bir yokmuş, bir zamanlar insanlık kabilesi Ayrılık adı verilen uzun bir yolculuğa çıkmış. Bu, yolculuğun gezegendeki tahribatına bakınca bazılarının sandığı gibi, öyle düşe kalka ilerlenen bir yolculuk değilmiş. Bu yolculuk bir düşünüş ya da insanın özündeki kötülüğün ifadesi de değilmiş. Bu yolculuğun bir amacı varmış. Amaç Ayrılık'ın aşırı uçlarını deneyimlemek, ona cevaben ortaya çıkan armağanları geliştirmek ve bunların hepsini gelecek olan Kavuşma Çağı'nda kullanmaktır.

Ama insanlık bu yolculuğun tehlikeli olduğunu, Ayrılık'ta yolumuzu kaybedebileceğimizi ve asla geri dönemeyebileceğimizi en başından beri biliyormuş. Yaşamın temellerini kökünden yok edecek kadar doğaya yabancılaşabilirmişiz. Fakir egolarımız çıplak kaldığında ve korkuya düştüğünde tüm varlıkların oluşturduğu topluluğu yeniden katılamayacak kadar birbirimizden kopabilirmişiz. Diğer bir deyişle bugün karşı karşıya olduğumuz krizi en başından beri öngörmüştük.

İşte bu yüzden binlerce yıl önce, Ayrılık yolculuğumuzun sonuna vardığımızda çimlenmek üzere üç tane tohum ekmişiz. Bu üç tohum geçmişten geleceğe üç mesaj; dünya, benlik ve insan olmakla ilgili bilgileri korumanın ve aktarmanın üç yoluymuş.

Bundan 3000 yıl önce yaşadığınızı ve gelecekte olacak her şeyi görebildiğinizi hayal edin: Sembolik dil, dünyayı adlandırışımız ve etiketlendirişimiz; tarım, yabanın evcil-

leştirilmesi, diğer türler ve yeryüzü üzerinde hâkimiyet; sistemin çarkları, doğal güçler üzerinde kontrol; dünyanın ne kadar güzel ve mükemmel olduğunun unutulması; bireyselleşme; insanların dere ve nehirlerden su içmekten bile korktukları bir dünya, yabancılar arasında yaşadığımız, kapı komşumuzu bile tanımadığımız bir dünya, tek bir düğmeye basarak dünyanın öbür ucunda birilerini öldürebildiğimiz, denizlerin karardığı ve havanın ciğerlerimizi yaktığı, dünyanın böyle bir yer olmaması gerektiğini hatırlamaya bile cesaret edemeyecek kadar bozulduğumuz bir dünya. Tüm bunların olacağını önceden bilebildiğinizi hayal edin. Üç bin yıl öncesinden insanlara nasıl yardım ederdingiz? Bu kadar büyük bir zaman uçurumunun diğer yakasına nasıl bilgi ve yardım gönderirdiniz? Belki de bu gerçekten olmuş ve bu yüzden bu üç tohum bulunmuş.

Birinci tohum binlerce yıl geriye uzanan, hayati bilgileri koruyan ve muhafaza eden iletim hatları, yani bilgelik gelenekleriymiş. Dünyanın dört bir köşesinde, ustalar öğrencilerine çeşitli bilgelik gelenekleri ve gizli öğretiler aktarmışlar. Bilgelik bekçileri, Sufiler, Zen üstatları, Kabalistler, Taoist büyücüler, Hıristiyan mistikler, Hindu swamiler ve daha niceleri, farklı dinlerin adı altında, bilgiyi dünya onu geri almaya hazır olana kadar korumuş. İşte şimdi zamanı geldi ve bu kişiler görevlerini yerine getirdiler. Birçok manevi öğretmen, hatta Dalai Lama bile, sırlar zamanının bittiğini söylüyor. Fazla erken açıklanan bilgiler gasp edilmiş, kötüye kullanılmış ya da genellikle görmezden gelinmişti. Ayrılık bölgesini henüz aşmamışken, hâlâ doğa üzerindeki hâkimiyetimizi artırmaya çalışırken, insanlığın Yükseliş hikâyesi henüz tamamlanmamışken, kavuşma, bağlantılılık, karşılıklı bağım-

lılık ve varlıklararasılığı duymaya hazır değildik. Çözümün daha fazla kontrol, daha fazla teknoloji, daha fazla mantık, daha iyi tasarlanmış bir rasyonel ahlak toplumu, madde, doğa ve insan tabiatı üzerinde daha fazla kontrol olduğunu sanıyorduk. Ama artık eski paradigmlar çöküyor, insan bilinci bu tohumun yeryüzüne saçılmasına izin verecek algı gücüne ulaştı. Tohum serbest bırakıldı ve şu an hepimizin içinde büyüyor.

İkinci tohum kutsal hikâyeler, efsaneler, destanlar, peri masalları, folklor ve tarih boyunca çeşitli kılıklarda tekrar tekrar karşımıza çıkan kadim temalarımız. Bunlar yolculuk boyunca hep bizimleymiş. Dolayısıyla Ayrılık Labirenti içinde ne kadar kaybolursak kaybolalım, incelmış ve birbirine dolaşmış da olsa bizi gerçeğe bağlayan bir cankurtaran halatımız daima varmış. Hikâyeler geldiğimiz yeri ve gittiğimiz yeri bilen içimizdeki bu minik hatıra kıvılcımını besliyormuş. Atalarımız, açıkça ortaya konduğunda gerçeğin gasp edileceğini ve saptırılacağını bildikleri için, bunu hikâyelerle şifrelemişler. Bu yüzden bu hikâyelerden birini duyduğumuzda ya da okuduğumuzda, taşıdığı sembolleri deşifre edemesek bile, bilinçaltı düzeyinde etkileniriz. Efsaneler ve peri masalları çok karmaşık bir psikik teknolojiyi temsil eder. Hikâye anlatıcıları hikâyelerden farkında olmadan öğrendikleri gizli bilgeliği yine farkında olmadan nesilden nesile aktarırlar.

Efsane ve hikâyelerimiz, ayrılık ve yükseliş paradigmalarıyla doğrudan çelişmeden, bambaşka bir gerçeklik anlayışını gizlice içeri taşırlar. “Alt tarafı bir hikâye” kivesi altında çizgisel mantık, indirgemecilik, determinizm ve nesnellik ile çelişen duygusal, şiirsel ve manevi gerçeği aktarırlar. Burada ahlakçı masallardan bahsetmiyo-

rum; bunların çoğunda herhangi bir gerçeklik payı yoktur. İkinci tohumu aktarabilmek için hikâyelerimizin önünde eğilmeli, bunları kendi ahlakçı emellerimize alet etmemeliyiz. Bu hikâyeler biz modern insanlardan çok daha bilge varlıklar tarafından yaratıldı. Hikâye anlatırken ya da aktarırken bunların özgün biçimlerine saygı duymalı, şairane bir ilham gelmediği sürece bunları değiştirmemeliyiz. Çocuk edebiyatı eserlerinden hangilerinin gerçek bir hikâye hissi taşıdığına dikkat edelim. Yeni çocuk kitaplarının çoğu bundan yoksundur. Gerçek bir hikâyeyi yarattığı imgelerin aklınızda yer etmesiyle ayırt edebilirsiniz. Gerçek hikâyeler psişenize kopyalanır. Hikâyedeki anlatı ile birlikte size başka bir şeyin, görünmez bir şeyin aktarıldığını hissedersiniz. Bu tür hikâyeler genellikle yazarlarının bile farkında olmadığı zengin bir sembolizm taşır. Yirminci yüzyılda yazılmış iki çocuk kitabını karşılaştırsak ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksınız. Bir boz ayı ailesinin başından geçen hikâyeleri anlatan, her biri ahlaki bir ders içeren *Berenstain Bears* kitapları serisinden bir hikâyeyi, sinemalarda “Grinç” adlı film uyarlamasını izlediğimiz çocuk klasığı *How the Grinch Stole Christmas!* hikâyesiyle karşılaştıralım. Bunlardan sadece ikincisi psişik bir kalıcılığa, gerçek bir hikâyenin ruhuna ve zengin bir arketipsel sembolizme sahiptir.

Üçüncü tohum ise yerli kabileler, belirli bir aşamada ayrılık yolculuğunun dışında kalmayı tercih eden halkarmış. Yolculuğun en başında İnsanlık Konseyi’nin toplandığını, bazı üyelerin ücra yerlere yerleşmeye ve ayrılıktan feragat etmeye gönüllü olduklarını, böylece doğayla mücadeleci ve kontrolcü bir ilişki içine girmeyi reddettiklerini, dolayısıyla ileri teknolojinin geliştirilmesini sağlayan

süreci reddettiklerini hayal edin. Bu ret aynı zamanda bu insanların Ayrılık'tan çıkıp gelecek insanlar tarafından keşfedildiklerinde, en büyük zulümlerle karşılaşacakları anlamına geliyormuş. Bu kaçınılmazmış.

Üçüncü tohum olan bu insanlar bugün görevlerini tamamlamak üzereler. Onların görevleri sadece yeterince uzun bir süre hayatta kalıp bizlere insan olmanın ne demek olduğuyla ilgili canlı örnekler sunmaktı. Her kabile bu bilginin bir ya da birden çok parçasını taşıdı. Birçoğu bize toprağı, hayvanları ve bitkileri nasıl görmemiz gerektiğini ve bunlarla nasıl ilişki kuracağımızı gösterdi. Bazıları ise rüyalarla ve görünmez şeylerle nasıl çalışacağımızı gösterdi. Bazıları bugün Jean Liedloff'un *The Continuum Concept* (Devamlılık Kavramı) adlı kitabı gibi kaynaklarda aktarılan doğal çocuk yetiştirme yöntemlerini muhafaza ettiler. Ağırıklı olarak şarkılarla iletişim kuran Hadza ve Pirahã gibi kabileler kelimeleri kullanmadan nasıl iletişim kuracağımızı, bazıları ise çizgisel zaman zihniyetinden nasıl kurtulabileceğimizi gösterdiler. Hepsi de sezgisel olarak tanıdığımız ve özlem duyduğumuz bir varoluş biçiminin örnekleri oldular. Kalbimizde bir hatırayı canlandırdılar ve oraya geri dönme arzusunu uyandırdılar.

•

Siyu reislerinden Oturan Boğa'nın torunu Aloysius Gelincik Ayı, bir görüşmemizde, bir gün büyükbabasına, "Dedeciğim, Beyaz Adam her şeyi yok ediyor, onu durdurmaya çalışmamız gerekmez mi?" diye sorduğunu anlattı. Büyükbabası, "Hayır, gerek yok. Durup seyredeceğiz. Kendi kendilerini alt edecekler," diye cevap vermişti. Büyükbabası bu cevapta iki şeyin far-

kındalığını ifade ediyordu: (1) Ayrılık'ın kendi ölümünün tohumlarını taşıdığıнын, (2) kendi halklarının rolünün kendileri olmak olduğunun. Bence bu, Beyaz Adam ne hali varsa görsün şeklinde bir umursamazlık değil *kendileri olmanın* önemini kavramış bir şefkat ve yardım tutumuydu. Onlar gezegenin ve üzerindeki tüm varlıkların oluşturduğu topluluğun ihtiyaç duyduğu bir şeyi canlı tutuyorlardı.

Aynı sebeple, kültürümüzün yerli halklarla ilgili her şey hayranlık duyması sadece yeni bir emperyalizm ve sömürü biçimi değildir. Evet, kültürel hâkimiyetin son aşaması yerli geleneklerini markalaştırmak, bir pazarlama imgesi haline getirmektir. Kültürümüzde topluluk ruhundan ve gerçek bir kimlikten mahrum kaldığı için yerli sözde kimlikler benimseyen, yerli kültürü, maneviyatı, halkları vb ile bağlantılarıyla övünen insanlar elbette var. Ancak bunun ardında, hayatta olan kabilelerin bize verecekleri çok önemli dersler olduğunu biliyoruz. Onların sundukları armağanlara, bugüne kadar muhafaza ettikleri tohuma büyük bir ilgi duyuyoruz. Bu tohumu alabilmek için onların ayinlerine katılmak, bir hayvan ismi almak ya da atalarımızın yerli olduğunu iddia etmek gerekmiyor. Sadece tevazu içinde, onların bizim için korudukları emaneti görmek yeterli ki böylelikle bu hatıra uyanabilsin. Kısa bir süre öncesine kadar bunu görmek bizim için imkânsızdı. Çünkü kültürel bir üstünlük kompleksi, bir kibir duygusu ve evrene hâkim olma konusundaki güya başarımız gözlerimizi karartmıştı. Ama şimdi ekolojik ve sosyal krizler bize yolumuzun yol olmadığını gösteriyor, ancak şimdilerde gözümüz başkalarının yollarını görmeye başlıyor.

17 Acelecilik

*Yol sakın ve geniş,
Kolay değil, zor değil.
Ama küçük akıllar kaybolur.
Acele edip geride kalırlar.*

SENG CAN

Bundan bir iki yıl önce Florida'da yaptığım bir söyleşide iki genç adam bana meydan okudu. Konuşmamda acelecilik paradigmasının, kahramanlık çabalarının ve mücadeleciliğin bizzat sorunun bir parçası olabileceğini, bunların kıtlık ve doğa üzerinde hâkimiyet kurma zihniyetinden kaynaklandığını, bu yüzden farkında olmasak da bu zihniyetleri yeniden ürettiklerini düşündüğümü anlatıyordum. Bunun yerine yavaşlamayı, belki de bazen hiçbir şey yapmamayı deneyebileceğimizi öneriyordum. Kendimize çok yüksek devrimci çilekeşlik standartları koymak yerine, hayata rahat yaklaşabilir ve onunla oynayabilirdik. Belki de bu sayede yaratıcı enerjimiz medeniyet için gerçek yenilikler yaratabilirdi.

Gençlerden biri şuna benzer bir şey söyledi:

Bir an için bile yerimizde oturmamızı nasıl önerebilirsin? Tam da harekete geçmemiz gereken noktadayız. Biz burada rahat rahat otururken ABD ajanlarının masum insanları kaçırdıklarını ve işkenceye gönderdiklerini bilmiyor musun? Biz burada konuşurken dev çiftliklerde hayvanların katledildiğini, oralardan çıkan atıkların nehirlerle

boşaltıldığını bilmiyor musun? Kültürel hikâyelerimizi değiştirme konusunda burada keyfince zırvalıyorsun ama dışarıda açlıktan ölen çocuklar var. Bunlardan biri karşına çıksa ve geçen cumartesi milisler ailemi öldürürken sen ne yapıyordun diye sorsa ne diyeceksin? Uyanık olduğun her anı Dünya'ya adalet getirmeye adanmadığın sürece nasıl huzur bulabilirsin? Kaybedecek vaktimiz yok. Keyif sürececek zamanımız yok. Oturup konuşacak, film izleyecek, oyun oynayacak zamanımız yok. Şu çimenlikte genç kızlara işkence yapıp tecavüz eden bir grup serseri olsaydı burada oturup konuşuyor, oyun hakkımızı geri almak hakkında atölyeler düzenliyor, “şefkatle dinleme noktaları” kuruyor olmazdık. Gidip onları durdururduk. Şimdi olan da tam olarak bu; sadece bizden biraz uzakta oluyor ve sen göremediğin için olmuyormuş gibi davranıyorsun. Kusura bakma ama tüm bu söylediklerin ikiyüzlülüğten başka bir şey değil. Yaşam tarzınla gezegenin talanına her anlamda suç ortağı oluyorsun ve sözlerinin bir şekilde seni temize çıkaracağını umuyorsun. Numara yapmayı kes, kıcını kaldır ve bir şeyler yap.

Bu görüşlere, arkadaşım Cynthia Jurs'ün acelecilik konusundaki sorusuna Dogon halkından bir yaşlının verdiği cevapla karşılık vermek istiyorum. Cynthia yeryüzünde barış ve ekolojik şifalanma sağlamak için dualar ve adaklarla doldurulan kil vazoların dünyanın dört bir yanına gömüldüğü *Earth Treasure Vase* (Yeryüzü Hazine Vazosu) ritüeli için Mali'ye gitmiş. Bu yaşlıya gezegenin karşı karşıya olduğu ormansızlaşma, iklim değişikliği vb tehditler ile işgalci güçlerin kabilesine ve yaşam biçimlerine yönelik tehditlerini sormuş. “Bu konuda acilen bir şeyler yapmak gerektiğini hissetmiyor musunuz?” Adam söz

konusu tehditleri çok iyi anlıyor, dünyanın dengesinin bozulduğunu çok iyi biliyormuş. Ama “Anlamıyorsunuz. Bizim burarlarda telaş bulunmaz,” demiş.

Dostlarım, sizce bu “ilkel” Dogon yaşlısı mı yoksa Florida’daki bu genç adam mı daha bilge? Bir kez daha saatleri, takvimleri ve kıtlığa dayalı çizgisel düşünüşü ile medeni insanın hep en doğrusunu bilmesi durumuyla mı karşı karşıyayız? Dogon yaşlısının eğitime mi ihtiyacı var? Yoksa kurtuluşumuzun anahtarını biz medenilerin varoluş biçiminde aramamalı mıyız? Yerlilerden öğrenebileceğimiz çok hayati bir şeyler olabilir mi? Bu kargaşadan tek çıkış yolumuz, Martin Pretchel’in dediği gibi, içimizdeki yerli ruhunu açığa çıkarmak olabilir mi?

Eğer yan odada bir çocuk istismara uğruyor olsaydı, evet, şu an bu kelimeleri yazıyor olmazdım. Bedenen harekete geçer ve tam olarak ne yapmam gerektiğini de bilirdim. Fakat şu an içinde bulunduğumuz büyük ölçekli felaket ile bunu birbirine benzetmek yanlış olur. Çünkü küresel ölçekte *ne yapmamız gerektiğini bilmiyoruz*.

Evimde yangın çıkarsa bilgisayarın karşısında oturmaya devam etmem. Şu anda dünya yanıyor! Neden bilgisayarımın karşısında oturuyorum? Çünkü dünyayı söndürmeye yetecek bir yangın söndürücüm ve arayabileceğim küresel bir Alo Yangın hattı yok.

Eğer kardeşim açsa ona yemek veririm. Şu an milyonlarca kardeşim aç, ama hepsine yetecek kadar yiyeceğim yok. Olsaydı bile, gıda yardımlarının ekonomisi konusunu araştırdığımda bunun zaman zaman bağımlılığa sebep olduğunu, adam kayırmacılık ve savaş ağalığı gibi durumları beslediğini, yerel gıda üretimini baltaladığını görüyorum ve doğru müdahale nedir emin olamıyorum. Marksistlere sorarsanız onlar da, gıda yardımları ile açlığı ortadan kaldırmanın sorununun ger-

çek kaynağının üzerini örtmekten ve altta yatan adaletsizliği sürdürmekten başka bir işe yaramayacağını söyleyeceklerdir.

Bir sorunun gerçek sebebini ve bu konuda ne yapmak gerektiğini biliyorsak o zaman o genç adamın söylediği her şey doğrudur. Harekete geçme zamanı, hatta acilen harekete geçme zamanı gelmiştir. Ama gerçek sebebe ulaşamadıysak ya da ne yapmak gerektiğini bilmiyorsak eyleme geçmek ters de tepelidir. Genç adamın sözleri aslında kendisi için geçerli olabilir: Aceleyle girişilen eylemlerin görüntüsü vicdanı rahatlatır, kişide çözümün bir parçası olduğu yanılması yaratır. Ama bu eylemler bir işe yarar mı? Dev bir yangının karşısına geçip kahramanca yangın söndürücü sıkan birini hayal edin. Belki böyle anlarda “eylemler” değil sözler daha etkilidir, belki de yardım için daha çok insan toplamak gerekiyordur. Peki ya bunun ne tür bir yangın olduğunu bilmiyorsak? Elektrik kaynaklı mı, yağ kaynaklı mı yoksa ahşap yangını mı? Ya yangın her yere yayılmışsa ve bazıları daha büyükse? Ya evlerin bazılarında çocuklar varsa? Peki ya insanların dörtte üçü evlerinin yandığına bile inanmıyorsa? Ya yangını söndürmek artık imkânsızsa ve bununla uğraşmak yerine daha iyi evler tasarlamak daha faydalı olacaksa?

Hatta acaba birbiri ardına gelen sorunları çözme telaşımız ateşi körüklüyor olabilir mi? Belki de küresel ısınma bizim bu acelecilik hastalığımızın bir belirtisidir.

Sonuçta küresel ısınmanın sebebi ne? En olası sebepler fosil yakıt kullanımı, iklim dengesini koruyan ormanlara ve biyoçeşitliliğe yönelik saldırılar. Peki, bunların sebebi ne? Verimlilik, yani işgücü verimliliği (bir birim işgücü ile daha fazla iş yapmak) ve ekonomik verimlilik (kısa vadede sermayenin getirisini azami düzeye çıkarmak). Verimlilik ise bir şeyi daha hızlı yapmanın diğer adıdır.

Dünyayı kurtarmayı amaçlayan iyi niyetli acele ile makineler kullanıp daha az çalışarak iş yapmayı amaçlayan kötü niyetli acelenin birbirlerinden farklı olduğunu düşünmek isteyebilirsiniz. Ama belki sorun bu iki acele türünün de altında yatan ortak zihniyettir. Bu zihniyet bir ayrılık alışkanlığıdır ve kitabın bir sonraki bölümü bunu ele alıyor.

Harekete geçmenin, beklemenin, dinlemenin ve gözlemlemenin zamanı vardır. Ancak o zaman anlayış ve netlik sağlanabilir. Anlayış olursa eylem de amaca yönelik, sağlam ve güçlü olur.

Ama bir dakika. Marksistlere göre, anlayacağımız şey muhtemelen açlığın kapitalizmden kaynaklandığıdır fakat eylemin ne olması gerektiği hâlâ net değildir. Kişi nasıl “kapitalizmi yıkabilir?” Mali sistemin sadece açlıkta değil dünyadaki sorunların çoğunda büyük bir payı bulunduğu Marksist olmayanlar için bile oldukça açıktır. O halde para sistemini hangi “eylemler” değiştirebilir? Dahası, *Kutsal Ekonomi*'de anlattığım gibi, para sisteminin kendisi de daha köklü bir temel üzerine, Ayrılık ve Yükseliş efsaneleri üzerine kuruludur. Medeniyetimizi tanımlayan mitolojiyi nasıl değiştirebiliriz?

Bence bugüne kadarki eylemlerimizin dünyayı izlediği çarpışma rotasından çıkarmakta bu derece başarısızlığa uğramasının sebebi, bu eylemleri genellikle gerçek bir anlayış üzerine oturtmamamızdır.

1970'lerin başında ABD'de yürürlüğe giren Tehlike Altındaki Türler Yasası, Temiz Hava Yasası ve Temiz Su Yasası'nın ardından, hem ABD'de hem de dünya çapında daha da güçlü mevzuat düzenlemeleri yapılsaydı bu kitabı yazıyor olmayacaktım. 1960'lı yıllarda yaşadığımız ırkçılığa ve toplumsal eşitsizliğe yönelik uyanış ekonomik sistemimizi dönüştürseydi şu an bunları yazıyor olmayacaktım. 1980 yılında küresel ısınma-

nın bilimsel olarak kabul edilmesi halen artmaya devam eden fosil yakıt tüketimini hızla azaltmamızı sağlasaydı yazıyor olmayacaktım. Ama gezegenin ve insanlığın yıkımı durmak bir yana yavaşlama bile göstermedi. Bugüne kadar kullandığımız strateji ve taktikler işe yaramadı. Ne yangın söndürme tüpümüzle büyük yangını söndürebildik ne de çatılara çıkıp feryat ederek itfaiyecilerin gelmesini sağlayabildik.

Yeni sorunlara öncelikle bildik çözümlerle yaklaşmak elbette çok doğal. Belki de ancak bunlar başarısızlığa uğradığında sorunların sandığımızdan farklı olduklarını anlayabiliyoruz. Her halükârda, birçoğumuz ne yapacağımızı bilmediğimiz bir noktaya varmış bulunuyoruz.

Meseleyi biraz fazla basitleştirmiş olabilirim. Gözlerimizi açıp gerçeği, amacı ve yaratıcı gücü görene kadar, hayatımızın yarısını cehalet ve âcizlik içinde geçiriyoruz demiyorum. Daha ziyade, yaptığımız şeylere inandığımız, hayatın biraz olsun anlamlı hale geldiği ve çabalarımızdan sonuç almayı umut edip bekleyebildiğimiz dönemlerden geçtiğimizi söylüyorum. Evet, çabalarımız bir süre sonuç verir ama o dünya içinde büyüdükçe varsayımlarımızı sorgulamaya başlarız. Kullandığımız araçlar artık o kadar işe yaramaz, hedeflerimize ve bunlara ulaşabileceğimize dair inancımızı kaybederiz. Bir dinlenme sürecine, bir boşluk sürecine gireriz. Dinlenmemize asla izin vermeyen, tembelliği kınayan ve ekonomik baskılarla bizi gittikçe daha çok meşguliyete iten bir sisteme boğazımıza kadar batmışken, bu evreyi kabullenmekte zorlanırız. Kendi kendimize sürekli bir şeyler yapmamız gerektiğini söyleriz. Zaman akıp gidiyor!

Söylediklerim eyleme geçmeye itiraz ya da edilginliğe çağrı olarak alınmamalı. Bu dünyada çabanın ve aceleciliğin de yeri var. Anlatmaya çalıştığım şey bir tür doğum sürecine benzi-

yor. Çocuklarımın doğumu sırasında gördüklerime dayanarak söyleyebilirim ki ıkınma zamanı geldiğinde ıkınma güdüsüne karşı koymak mümkün değildir. Bu, aceleciliğe en iyi örnektir. Kasılmalar arasında kadın dinlenir. Anneye, “Sakın durma! Çaba göstermelisin. Ya ıkınma güdüsü tekrar gelmezse? Sadece *canın istediğinde ıkınacak değilsin ya!*” dediğinizi düşünsenize.

“Canının her çektiğini yapamazsın.” “İstedğin her şeyi yapamazsın.” “Kendini dizginlemeyi öğrenmelisin.” “Sadece kendi isteklerini karşılamanın peşindesin.” “Kendi keyfinden başka hiçbir şeyi umursamıyorsun.” Bu ikazlardaki yargılayıcı tavrı duyabiliyor musunuz? Bunların medeniyetimizi yöneten hâkimiyet zihniyetini nasıl yeniden ürettiklerini görebiliyor musunuz? İyiliği sağlayan şey zapt etmektir. Sağlık bakterileri zapt ederek sağlanır. Tarım zararlıları ortadan kaldırarak geliştirilir. Toplumun güvenliği suça savaş açılarak sağlanır. Bugün yürüyüş yaparken yanıma bir grup öğrenci gelip pediatrik kanserle “savaş” a destek vermek ister miyim diye sordu. Ne kadar çok savaş, mücadele, kampanya, ne kadar çok düşmanı zor kullanarak yenme çağrısı var. Aynı stratejiyi kendimize de uyguluyor olmamız hiç şaşırtıcı değil. Batılı psişenin içsel yıkımı gezegende yol açtığı dışsal yıkımla tam olarak örtüşüyor. Siz daha farklı bir devrimin parçası olmak istemez miydiniz?

Eski dünya gözlerimizin önünde yıkılırken, bizler ondan tiksinti içinde uzaklaşmaya çalışırken bile, onun koşullanmalarını taşımaya devam ediyoruz. Eski Dünya Hikâyesi içimize işlemiş. Onun mantığının içine doğmuş, onun dünya görüşü ile asimile edilmiş, onun alışkanlıklarıyla bezenmiş ve tüm bunlar o kadar üzerimize sinmiş ki neredeyse görünmez hale gelmişler. Dogon yaşlısının anlatmaya çalıştığı gibi, krizin gerçek sebeplerini kanıksadık ve her yaptığımızla elimizde olmadan bunları yeniden üretiyoruz.

Dogon yaşlısının zamanın kıt olduğu varsayımını sorgulayışı gösteriyor ki bilgelik gelenekleri, yerlilerin dünya görüşleri ve kutsal hikâyeler Ayrılık Çağı'ndan getirdiğimiz bu bagajın bir kısmını açığa çıkarmamıza yardımcı olabilir. Dünyaya yeni bir açıdan bakmaya ne kadar alışsaksak kendimizi eski alışkanlıkların yükünden kurtarmaya da o kadar istekli oluruz. Bunların kim olduğumuzla ve kime dönüştüğümüzle örtüşmediğinin yanı sıra bu alışkanlıkların pençesinde kaldıkça onların yansımaları yaratmanın ötesine geçemeyeceğimizi anlıyoruz. Bu nedenle ayrılık alışkanlıklarından kurtulmak artık sadece bir kişisel gelişim meselesi değil; ne kadar etkili bir aktivist, şifacı ya da dönüşüm aktörü olduğumuzu belirliyor.

İlerleyen satırlarda da açıklayacağım gibi bu görme, düşünme ve yapma alışkanlıklarını değiştirmek hiç kolay değil. Öncelikle bunların görünür kılınması gerekiyor. İkincisi, değişimi gerçekleştirme biçimimizin bu alışkanlıklara dayan-

maması için uğraşmamız gerekiyor; çünkü değişimi anlama ve gerçekleştirme biçimlerimizin pek çoğu zapt etme, yargılama ve zorlama paradigmalarına dayanıyor. Üçüncüsü, sadece ekonomik ve sosyal araçlarla değil değiştirmek istediğimiz şeylerin ta kendisini kanıksamamıza sebep olan amansız bir gizli mesaj bombardımanıya da eski alışkanlıkları pekiştiren bir ortamla başa çıkmamız gerekiyor.

Örneğin borç indirimi mi yoksa mali teşvik mi tartışması, ekonomik büyümenin tartışmasız bir şekilde iyi olduğunu kanıksatıyor. Göçmen reformu meselesi sınırlar ve kimlikler hakkındaki toplumsal kalıpları kanıksatıyor. Üçüncü Dünya'daki yoksulluk istatistikleri paranın iyi bir refah ölçütü olduğunu kanıksatıyor. Televizyonda gösterilmek üzere seçilen haberler bunların yaşanan en önemli gelişmeler olduğunu ima ediyor. Kamusal alanlarımızı kaplayan “İmdat freni. Lüzumsuz kullanım cezaya tabidir,” gibi tabelalar toplumda düzeni cezaların sağladığı mesajını veriyor. Tıpkı her tarafa koyulan o güvenlik kameralarının insanların izlenmesi gerektiği mesajını vermesi gibi. Her şeyden öte, toplumsal rutinlerin normalleşmesi bize böyle bir yaşam biçiminin normal *olduğunu* söylüyor.

Birçok kişi için ayrılık alışkanlıklarını pekiştiren en güçlü etmen paradır. İlhamını sevgiden alan eylemler genellikle maddi çıkarlarımızı artırmaz, tersine bu tür eylemlerde para genellikle engel olarak karşımıza çıkar. Paramı boşa harcamış olur muyum? Bunu yapmak mantıklı mı? Bütçem buna yeter mi? Bazıları içinse bu etmen dini öğretiler, toplum baskısı ya da aile ve arkadaşların tepkilerine duyulan korkudur. “Bunlar boş işler.” “Çok riskli.” “Böyle acayip şeyler nerden aklına geliyor?”

Muhtemelen siz de eski hikâyenin sizi kendine geri çekme gücünü deneyimlemiştinizdir. Birliği, akışı, bağlantıyı, şefkati ya da mucizeyi, aşkın bir şekilde deneyimlemiş, bundan böyle

nasıl farklı bir yaşam süreceğinizi net bir şekilde görmüşsünüzdür. Bu insanların manevi diye adlandırdıkları bir deneyim ya da karbon ayak izi yüksek yaşam tarzlarının gezegene etkilerini kavramak gibi dünyevi bir deneyim olabilir. İlham verici bir kitap ya da seminer, bir şiddetsiz iletişim eğitimi, yogi felsefesi üzerine bir kurs olabilir. Bu deneyimi izleyen günler ve haftalarda farkına vardığınız şey doğrultusunda rahatlıkla yaşarsınız. Mesela etrafınızdaki herkesi tanrının tezahürü olarak görürsünüz. Ama bir süre sonra, başlangıçta çok net ve kolay olan şeyleri kendi kendinize hatırlatmanız, o deneyimi hatırlamak için biraz çaba göstermeniz gerekir. Önceleri ihtiyaç duymadığınız bir disipline ihtiyaç duyarsınız. Tanrıyı herkeste görmek önceleri kolayken artık bunun için egzersizler yapmanız gerekir. Ya da arabanızı daha sık kullanmaya başlar, tavizler verirsiniz. Hayat normale döner.

Burada olan şey insanların genellikle yeni hikâyeyi tek başarılarına taşıyamamalarıdır. Bir hikâye ancak bir topluluk tarafından taşınabilir; bu yüzden insanlar manevi düşüncelere adanmış, Dünya Hikâyesi'nin yıpratıcı etkilerine karşı korunaklı topluluklar kurmaya çalışırlar. Bir yere kadar bunu biz de yapabilir, çevremizi benzer değerlere göre yaşayan insanlarla doldurabiliriz.

Eski hikâye içimizde bir yerde çalışmadığı sürece hiçbir harici sosyal ya da ekonomik baskı, ne kadar güçlü olursa olsun, bizi orada tutamaz. Yeni hikâyeyi göz ucuyla gördükten sonra bizi tekrar eski hikâyeye çeken şey, dışarıdaki her şeyden çok daha fazla, kendi alışkanlıklarımızdır. Çok derinde oldukları için bu alışkanlıkların farkına varamayız. Farkına vardığımızda ise genellikle insanın doğasında olduklarını varsayız. Bunların birçoğunu üç başlıkta toplamak mümkündür: kıtlık alışkanlıkları, yargılama alışkanlıkları ve mücadele alışkanlıkları. Bundan son-

raki birkaç bölümde bu alışkanlıklardan bazılarını, köklerinde yatan kültürel ve kişisel varoluş durumlarını ve bunların yerini alabilecek yeni varlıklararasılık alışkanlıklarını açıklayacağım.

Ayrılık alışkanlıklarının pek çoğunun hayli tanıdık geldiğini fark edeceksiniz. Bunlara karşı uyarıları ana akım dini öğretilerde ve popüler ahlakta bulabiliriz. Çünkü hem din hem de kültür, aslında kavuşmanın tohumlarını taşır. Ama bu öğretilere bağlı yaşamakta zorlanırsız çünkü bunlar medeniyetin hâkim efsaneleri ve yapılarıyla tutarlı değildir. Bu yüzden kurallar, yasaklar, talimatlar vb haline gelirler, ayrılığın başlıca alışkanlığı olan benliği fethetmenin araçları halini alırlar. Bu kaçınılmazdır. Kişiyi bir ötekiler dünyasında münferit ve ayrı bir birey olarak tanımlayan bir hikâyenin içinde, etrafımız bu hikâyeyi canlandıran ve pekiştiren para gibi kurumlarla çeviriliyken, Altın Kural* gibi öğretiler gerçekten de doğal insan davranışlarına ters düşüyormuş gibi görünür. Ayrı benliğin gözünden bencillik hizmetin karşısı olarak görünür.

Yaşadığımız dünyayı kurallarla bağdaştırmaya çalışan dini otoritelerin evreni iki ayrı âleme, dünyevi ve uhrevi ya da maddi ve manevi âlemlere ayırmasına şaşırılmamak lazım. Evet, maddi dünyanın günahkâr olduğunu, bu dünyaya ait olan bedenlerimizin de günahkâr olduğunu kabullenmek zorundaydılar. Ama farklı kurallarla işleyen başka bir dünya daha vardı. Bu kurallara göre yaşayabilmek için maddi dünyanın ve tenin dayatmalarına direnmemiz gerekiyordu.

Lütfen bu programın aynısını aşağıda anlatacağım ayrılık alışkanlıklarına uygulama eğilimi hissediyor muyum diye bir düşünün. Ben size başka bir yol göstereceğim.

* Pek çok inanç ve kültürde yer bulan, kendine yapılımasını istemediğin şeyleri başkalarına da yapmama kuralı—ç.n.

Kıtlık modern yaşamın tanımlayıcı özelliklerinden biridir. Dünya çapında beş çocuktan biri açlık çekiyor. Petrol ve benzeri kıt kaynaklar için savaşıyoruz. Okyanuslardaki balıkları, toprağın altındaki temiz suyu tükettik. Dünyanın dört bir yanında halklar ve hükümetler parasal kıtlık nedeniyle tasarruf önlemleri alıyor, daha azla idare ediyorlar. Kıt kaynaklar çağında yaşadığımızı kimse inkâr etmiyor, pek çok kişi tersini hayal etmenin bile tehlikeli olduğunu söylüyor.

Diğer taraftan kıtlığın büyük oranda yapay olduğunu görmek zor değil. Gıda kıtlığını düşünelim: Gelişmiş ülkelerde büyük miktarlarda gıda, bazı tahminlere göre üretilen gıdanın neredeyse yüzde 50'si, çöpe gidiyor. Çok geniş araziler etanol üretimine, daha da büyük alanlar Amerika'nın başlıca ekinlerinden biri olan çimlere ayrılıyor. Öte yandan gıda üretimine ayrılan topraklar, aslında emek yoğun organik tarım ve permakültür yöntemlerine kıyasla (işçi başına değil hektar başına) daha az üretken olan, kimyevi maddelere dayalı, makinelere bağımlı yöntemlerle ekiliyor.*

Doğal kaynakların kıtlığı da yine sistemimizin eserlerinden biridir. Üretim yöntemlerimizin verimsizliği bir tarafa, üretilen şeylerin kendisi de çoğunlukla insanların esenliğine faydalı şeyler değildir. Doğa koruma, geri dönüşüm ve yenilenebilir enerji teknolojileri ise geliştirilmeden durdukları yerde çürüyor. Halbuki zaten elimizde olan teknolojilerle herhangi bir fedakârlıkta bulunmadan bolluk içinde yaşamak mümkün.

Kıtlığın yapaylığı belki de en açık şekilde para konusunda görülür. Gıda örneğinde gördüğümüz gibi, dünyadaki maddi

* Daha derinlemesine bir tartışma ve kaynakça için *Kutsal Ekonomi* Bölüm 2'ye ve "Permaculture and the Myth of Scarcity" (Permakültür ve Kıtlık Efsanesi) adlı makaleme bakın.

ihtiyaçların büyük bölümü somut şeylerin eksikliğinden değil paranın eksikliğinden kaynaklanır. İlginçtir ki para sınırsız miktarda üretebileceğimiz tek şeydir zira bilgisayar belleklerindeki bitlerden ibarettir. Ama biz onu kendiliğinden kıtlık yaratacak şekilde üretmeyi seçeriz, bu da servetin yoğunlaşma eğilimini destekler. Sonuç bazıları için aşırı bolluk, geri kalanlar içinse kıtlıktır.

Ancak zenginlik bile kıtlık algısından kaçış sunamaz. 2011 yılında Boston Koleji Servet ve Hayırseverlik Merkezi'nin yaptığı bir çalışmada, 25 milyon dolar ve üzeri net servet sahibi hanelerin (bunlar arasında alt sınırın çok daha üzerinde olanlar da bulunuyor, araştırmaya katılan hanelerin ortalama serveti 78 milyon dolar) zenginliğe karşı tutumları araştırılmış. İnanılmaz gelecek ama bu kişilere mali olarak güvende hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve katılımcıların çoğu hayır cevabı vermiş. Peki, mali güvence için ne kadar para gerekiyormuş? Katılımcılar servetlerinden ortalama yüzde 25 daha yüksek bir rakama sahip olurlarsa kendilerini güvende hissedeceklerini ifade etmişler.

Eğer 78 milyon dolarlık servete sahip biri kıtlık hissi yaşıyorsa, bunun ekonomik eşitsizlikten daha derin bir kaynağı olduğu açıktır. Bunun kaynağı Dünya Hikâyesi'nden başka bir şey değildir. Kıtlık varlık felsefemizde, benlik algımızda ve kozmolojimizde başlar. Buradan sosyal kurumlarımıza, sistemlerimize ve yaşam deneyimimize nüfuz eder. Kıtlık kültürü bizi o kadar içine alır ki onun gerçeklik olduğunu zannederiz.

Kıtlığın en yaygın, insanı en çok yiyip bitiren biçimi zaman kıtlığıdır. Dogon yaşlısının örneğini verdiği gibi "ilkel" insanlar genellikle zaman darlığı çekmezler. Günlerinin, saatlerinin ya da dakikalarının sayılı olduğunu düşünmezler. Hatta saat ya da dakika gibi kavramları bile yoktur. Ladakh kırsalını anlatan Helena Norberg-Hodge, "Onlarınsa zamansız bir

dünya,” der. Bedevilerin oturup hiçbir şey yapmadan zamanın geçişini keyifle seyrettiklerini, Pirahā halkının bir teknenin ufukta belirmesini ve saatler sonra kaybolmasını izlerken dalıp gittiklerini, yerlilerin oturup keyifle gerçek anlamda çimlerin büyüüşünü seyrettiklerini okuyorum. Bu bizlerin neredeyse hiç bilmediğimiz bir tür servet.

Zaman kıtlığı her şeyi ölçmek isteyen ve bunu yaparak aslında her şeyi sonlu kılan Bilim Hikâyesi'nin ayrılmaz bir parçasıdır. Varoluşumuzu tek bir biyografik zaman tüneline, bir ayrı benliğin sonlu alanının içine hapseder.

Zaman kıtlığının kökenlerinden biri de para kıtlığıdır. İçinde yaşadığımız rekabet dünyasında öne geçmek için her an daha fazlasını yapmak mümkündür. Zamanınızı daha üretken kullanmak için her an seçenekleriniz vardır. Para sistemimiz ayrı benliğin “sana daha fazlası düşerse bana daha azı düşer” şiarını hayata geçirir. Maddi kıtlık dünyasında rahat rahat oturmaya “bütçeniz” asla yetmez. Bu sadece bir inanç ya da algı meselesi değildir. Bugünkü haliyle para, bazı öğretilerin iddia ettiğinin tersine, “sadece enerji” değildir. En azından nötr bir enerji değildir. Para arzı daima yetersizdir. Para, bizim paramızda olduğu gibi faizli borç biçiminde üretildiğinde, mevcut borç miktarı daima ve mecburen mevcut paradan fazla olacaktır. Kurduğumuz sistemler kolektif algılarımızı yansıtır.

“Sana daha fazlası düşerse bana daha azı düşer” ifadesi Ayrılık'ın tanımlayıcı önermelerindendir. Bu önerme rekabetçi para ekonomisinde geçerliyken, eski armağan kültürlerinde geçersizdir. Zira bu kültürlerdeki yaygın paylaşım uygulamaları sayesinde sana daha fazlasının düşmesi bana da daha fazlasının düşmesi demektir. Kıtlık koşullanması ekonomi alanının çok daha ötesine uzanır; kendini gıpta, kıskançlık, üste çıkma, sosyal rekabet ve benzeri şekillerde gösterir.

Para kıtlığı ise sevgi, yakınlık ve bağ kıtlığından kaynaklanır. Ekonominin temel önermesi açıkça ifade eder: İnsanlar rasyonel çıkarlarını azami düzeye çıkartmaya çalışırlar. Bu önerme ayrılığın ve korkarım yalnızlığın beyanıdır. Herkes çıkarlarını azamiye çıkarmaya çalışır, kendini düşünür. Siz yalnızsınızdır. Bu önerme, en azından ekonomistlere, neden bu kadar doğru görünüyor? Bu yalnızlık algısı ve deneyimi nereden geliyor? Kısmen, bizi standart, kişiler üstü, oluşumlarını sağlayan ilişkiler ağından koparılmış emtialarla sarmalayan; kendileri ve birbirileri için bir şeyler yapan insan topluluklarını ücretli profesyonel hizmetlerle ikame eden para ekonomisinin kendisinden. *Kutsal Ekonomi*'de de açıkladığım gibi, topluluk armağanlarla örülür. Farklı biçimlerdeki armağanlar bağlar kurar, şükran duygusu yaratır, armağanı veren kişiye ya da başkasına bir armağanla karşılık verme isteği uyandırır. Para alışverişleri ise bunun tersine, mallar ve nakit el değiştirdikten sonra tamamen biter. Taraflar kendi yollarına giderler.

Sevgi, yakınlık ve bağ kurma kıtlığı evreni standart yapıtaşlarından oluşan, duygudan, amaçtan ve zekâdan yoksun bir şeyler bütünü olarak gören evren felsefemizin de içine işlemiştir. Bu aynı zamanda ataerkilliğin ve ona eşlik eden sahip olma isteği ve kıskançlığın da sonucudur. Halbuki insan dünyasında en bol bulunan şeyin, cinsel olsun ya da olmasın, sevgi ve yakınlık olması gerekirdi. O kadar çoğuz ki! İşte kıtlığın yapaylığı en net olarak burada görülüyor. İstesek dünyayı cennete çevirebiliriz.

Bazı atölyelerimde iki insanın uzun uzun bakışmasını gerektiren bir egzersiz yaptırıyorum. Başlangıçta duyulan rahatsızlık ortadan kalkıp dakikalar geçtikçe, çoğu katılımcı tarif edilmesi zor hoş bir yakınlaşma, gündelik etkileşimlerimizi

şekillendiren yapmacık tavırları ve sahtelikleri delip geçen bir bağ deneyimliyor. Bu sahtelikler sandığımızdan çok daha dayanıksızlar; birbirimize gerçekten baktığımızda yarım dakika bile geçmeden çözümlüyorlar. Muhtemelen bu yüzden insanların gözlerinin içine birkaç saniyeden fazla bakmak kaba bir davranış sayılıyor. Kendimize izin verdiğimiz yakınlaşma düzeyi genellikle bundan ibaret. Demek ki şu anda kaldıracabileceğimiz servet miktarı bu. Bazen etkinlikten sonra gruba şunları söylüyorum: “Düşünebiliyor musunuz; hissettiğiniz bu mutluluğu ne zaman isterseniz, sadece 60 saniye içinde elde edebileceksen, yıllarca bundan mahrum kalıyoruz. Bunu her gün deneyimleseydik insanlar gereksiz alışverişler yapmak, içki içmek, kumar oynamak ya da birilerini öldürmek isterler miydi?”

O halde mümkün olduğunu kalbimizle bildiğimiz daha güzel dünyaya ne kadar yakınız? Yakından da yakın.

Temel hayati ihtiyaçların ötesinde, insan için hangi ihtiyaç dokunulmaktan, kucaklanmaktan, ilgi görmekten, görülmekten, duyulmaktan ve sevimlenden daha önemli olabilir? Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında bunları telafi etmek için ne gibi şeyleri boşu boşuna tüketiyoruz? Bağ kurma ihtiyacını karşılamak için ne kadar para, ne kadar güç, insanlar üzerinde ne kadar kontrol sahibi olmamız gerekiyor? Ne kadarı yeter? Yukarıda sözünü ettiğim Boston Koleji araştırmasının da gösterdiği gibi, hiçbir miktar yeterli değil. Bir daha Toprak Ana'nın acılarının suçlusunun açgözlülük olduğunu düşündüğünüzde bunu hatırlayın.

Toplumumuzda görünmez hale gelecek kadar normal kabul edilen diğer kıtlık türlerinden de bahsedebilirim. İlgi kıtlığı. Oyun kıtlığı. Dinleme kıtlığı. Karanlık ve sessizlik kıtlığı. Güzellik kıtlığı. Ben yüz yaşındaki bir evde yaşıyorum. Etrafımızı

saran düzgün, fabrikasyon mükemmelliğinde emtia nesnelere ve binalar ile benim evimdeki bütün gece tıkırdayıp tıslayan, bükülmüş demirden, standart olmayan vanaları ve bağlantı elemanlarıyla gereğinden birazcık daha fazla özenle üretilmiş, canlı bir varlıkmiş hissi veren radyatörler arasında büyük fark var. Arabamla her biri birer rant modeli olan binaların, alışveriş merkezlerinin ve dev marketlerin, park yerlerinin ve oto galerilerinin, ofis binalarının ve konut sitelerinin önünden geçerken, “5000 yıllık mimari ilerlemenin sonunda vardığımız yer *burası* mı?” diye hayret ediyorum. Burada bilim ideolojisinin fiziksel tezahürünü görüyoruz: Sadece ölçülebilir olan gerçektir. Metre kareler ya da birim işgücü başına verimlilik gibi ölçülebilir şeylerin üretimini azami düzeye çıkarmak için niteliksel olan her şeyden, kutsallıktan, yakınlıktan, sevgiden, güzellikten ve oyundan vazgeçtik.

Güzellik eksikliğinin telafisi için ne kadar çirkinlik gerekir? Macera eksikliğini kaç tane macera filmi telafi eder? Kişisel yüceliğin köreltilmiş ifadesini telafi etmek için kaç tane süper kahraman filmi seyretmek gerekir? Yakınlık ihtiyacını karşılamak için ne kadar pornografi? Hayatımızda eksik kalan oyunların telafisi için ne kadar eğlence? Sınırsız miktarlarda. Bu ekonomik büyüme açısından iyi ama gezegen için kötü bir haber. Neyse ki gezegenimiz de bozulan sosyal dokumuz da bundan daha fazlasına izin vermeyecek. Bizi orada tutan alışkanlıkları bırakabilirsek yapay kıtlık çağı geçip gidivercek.

Kıtlıkla çevrelenmiş olmamız kıtlık alışkanlıklarına yol açıyor. Zaman kıtlığı acele etme alışkanlığına yol açıyor. Para kıtlığı açgözlülük alışkanlığına çanak tutuyor. İlgi kıtlığı gösteriş alışkanlığına sebep oluyor. Tembellik alışkanlığı anlamlı iş kıtlığından kaynaklanıyor. İnsanları yönlendirme alışkanlığı

koşulsuz kabullenme kıtlığından kaynaklanıyor. Tabii bunlar sadece birkaç örnek; bu eksikliklere verilen tepkiler insan sayısı kadar çeşitlenebiliyor.

Tüm bu kıtlık çeşitleri ortak bir kökene, bir türlü adlandırmayı başaramadığım bir varoluşsal kıtlığa dayanır. Bu bir varoluş kıtlığı, “Ben yetersizim,” ya da “Hayat eksik kalıyor,” duygusudur. Evrenin geri kalanı ile iç içe var olan genişletilmiş benliklerimizden kopuşun doğurduğu bu duygu bizi asla rahat bırakmaz. Bu, kendimizi asla evimizde hissetmediğimiz, kendimizinkinden daha büyük bir zekâ tarafından korunup kollanmadığımız, bizim dışımızdaki bir amacın parçası olamadığımız, ölü ve amaçsız bir güçler ve kütleler evrenine yabancılaşmamızın, böyle bir yere terk edilmemizin sonucudur. Bu varoluşsal rahatsızlığın tüketme ve kontrol etme arzusu üzerindeki tetikleyici etkisi, zaman ya da para kıtlığının etkisinden daha da fazladır.

Bunun yol açtığı başlıca alışkanlık sürekli bir şeyler yapmaktır. Burası ve şu an asla yetmez. Batılı insanların birçoğunun hiçbir şey yapmadan, televizyon seyrederek ya da bilgisayar oyunları oynayarak çok fazla zaman harcadıklarını öne sürüp buna itiraz edebilirsiniz. Fakat bu eylemler bir şey yapmamak değil bir şey yapmaktan kaçınma eylemleridir.

Bir şeyler yapmanın kötü olduğunu söylemiyorum. Yapmanın da yapmanın da zamanı olduğunu, yapma alışkanlığının kölesi olduğumuzda bunları ayırt edemediğimizi söylüyorum. Daha önce de belirttiğim gibi, yapmanın zamanı ne yapmanız gerektiğini bildiğiniz zamandır. Ne yapılması gerektiğini bilmediğinizde muhtemelen alışkanlıkla hareket ediyorsunuzdur.

Elbette “yapmak” kelimesine fazla takılmamak gerek. Çok yakından incelendiğinde yapmak ile yapmamak arasındaki ayrım kaybolur. Belki de bir örnek vererek derdimi daha iyi anlatabilirim. Geçenlerde dünyanın dört bir yanından yaklaşık 30 aktivistle birlikte tüm gün süren yerelleşme konulu bir toplantıya katıldım. Hepimizin daha önceden bir konferansta konuşma yapmışlığı vardı. Günün ilk sohbetinde bir iki saatin sonunda değişimin nasıl yaratılacağı konusunda bazı derin mevzulara değinmeye başladık. Ancak bazılarımız “sadece konuşmak” diye gördüğümüz şeyden rahatsızlık duyduk (yoksa dokunduğumuz daha derin mevzulardan mı rahatsız olmuştuk?) ve “bir şey yapmak” üzere görev odaklı gruplara ayrıldık. Grup bilincimizin bir bölümü bir eylem planı, bir beyanat ya da somut bir şey üretmediğimiz sürece günümüzü boşa geçirmiş olacağımıza inanıyordu. Etkinlik bittiğinde ise hiçbir şey “yapmadığımız” sabah seansının üretken geçtiğini, öğleden sonraki seansın ise zaman kaybı olduğunu hissediyorduk. Belki de sorun, grup henüz bir varlık olarak olgunlaşmadan “yapma” girişiminde acele etmemizdi. Acelecilik alışkanlığı ile hareket etmiştik. Bir kez daha söylemeliyim; asla plan yapmamalıyız, görev grupları kurmamalıyız, işler için birilerini görevlendirmemeliyiz ya da çizgisel, adımlar halinde düşünme biçimlerini kullanmamalıyız demiyorum. Sadece, bunları yapmak için doğru zamanı hissedecek hassasiyeti kazanmalıyız diyorum.

Labirente kaybolmuş bir adam gibiyiz. Adam telaş içinde oradan oraya koşuşturuyor, tekrar tekrar aynı çıkmazlara giriyor, daireler çizip yine başladığı yere varıyor. Sonunda dinlenmek, nefes almak ve düşünmek için duruyor. Derken bir anda labirentin mantığını çözüyor, artık sakın sakın yürüme zamanı geliyor. Bunun yerine, “Hayır, durup dinlenemem. Ancak

hareket ederek bir yere varabilirim. Durmamalıyım,” dediğini düşünün. Bizler genellikle bu duraksama, boşluk, sessizlik ve büyük resme bakma dönemlerinin kıymetini bilmiyoruz.

Bir labirentten nasıl çıkılır? Evet, gezinmek ve araştırmak işe yarar. Ama bir noktada durmak ve düşünmek de gerekir. Bu gezintilerde bir örüntü çıkıyor mu? Burada nasıl kaybolduğumu hatırlıyor muyum? Hem, bu labirentin amacı nedir? Belki de başlangıçtaki panikli koşuşturma ya da boşa kürek çekme aşaması gereklidir ama birçoğumuz başka bir yöntem denemeye artık hazırız.

Dünya'nın bugünkü durumu alışkanlıklarla hareket edemeyeceğimiz, bizi şu anki duruma düşüren çözümlerin benzerlerini tekrar tekrar uygulayamayacağımız kadar kötü. Peki, bambaşka eylemler için gereken bilgelik nereden gelecek? Hiçbir yerden, boşluktan, eylemsizlikten. Gördüğümüzde aslında hep gözümüzün önünde olduğunu anlayacağız. Aslında hiçbir zaman uzakta değildi. Ama aynı zamanda başka bir evrende, başka bir Dünya Hikâyesi'ndeydi. Bir Çin atasözü bunu çok iyi açıklıyor: “Ufuk çizgisi kadar uzak ve tam burnunun ucunda.” Sonsuza kadar ona doğru koşabilir, gittikçe daha hızlı koşabilir ve asla yaklaşılamazsınız. Ancak durduğunuz zaman zaten orada olduğunuzu fark edersiniz. Şu an hep beraber içinde bulunduğumuz durum tam olarak bu. Küresel kriz için tüm çözümler burnumuzun dibinde. Ama sanki başka bir evrendelermişçesine kolektif gözümüze görünmez durumdalar.

Bir hikâyenin içinde mahsur kaldığımızda ancak o hikâyenin tanıyabildiği şeyleri yapabiliriz. Genellikle kapana kısıldığımızın farkında olmamıza rağmen (eski hikâye sona ermektedir) başka bir seçeneğe erişemeyiz (yeni bir hikâyeye henüz geçmemişizdir). Toplum ve çevre örgütlerinin liderleri maddi kaynak bulma, üye toplama, basın açıklaması ve değer-

lendirme raporları yayınlama ile sınırlı kaldıklarından kapana kısılmış hissederler. Öfkelenmek için bir sebep daha çıkar. Ne yapmalı? Bir itiraz dilekçesi daha mı yazmalı? Çözümlerimiz her yönden gittikçe daha etkisizleşiyor ama hikâyemiz başka bir seçeneğe de olanak tanımıyor.

Aynı şey para politikasını yürütmekle yetkili kurumların mali krize yönelik müdahaleleri ve daha genel olarak dünyadaki hükümetler için de söylenebilir. Çoğu ülkede siyasi sistem gerçek çözümlerin masaya bile konmadığı saçma tartışmalarla kilitlemiş durumda. ABD’de ülke dışındaki asker sayısı, geri çekilme tarihleri gibi konular hararetle tartışılırken, neden dünya çapında tüm üslerden çekilme ve daimi ordunun tamamen dağıtılması çağrısı yapılmıyor? Gerçek çözümler dile dahi getirilmiyor. * Tabii ki bunun gündeme gelebilmesi için dünyanın işleyişinden savaş ve terörizmin sebeplerine, Amerika’nın uluslararası ilişkiler politikasından iyi ve kötü mefhumlarımızı kadar pek çok konuda yerleşik efsanelerin reddedilmesi gerekiyor. Bu efsaneleri sorgulamayan birine ordunun dağıtılması fikri gülünç derecede naif gelecektir.

Tarım politikalarıyla ilgili siyasi diyaloglarda büyük çaplı bir permakültüre geçiş hareketi, çim bahçelerinin büyük bostanlara dönüştürülmesi, kırsala dönüş, insan gübresinin kompostlaştırılması ve toprakla yeniden bağ kurmanın iyileştirici gücü neden tartışılmıyor? Halbuki bu yolla toprağa karbon geri gömülebilir, akarsulardaki azot kirliliği durdurulabilir, akiferler beslenebilir ve çölleşme tersine çevrilebilir. İş arayan milyonlarca insana anlamlı işlerde istihdam sağlanabilir, fosil yakıt kullanımı ciddi ölçüde azaltılabilir, daha küçük alanlar-

* Tabii ki marjinal gruplar bunları dile getiriyorlar. Ama bildiğim kadarıyla bu seçenek hükümet yetkililerinin gündeminde değil.

da daha fazla gıda üretilebilir ve yabani ekosistemlerin restorasyonuna olanak tanınabilir.

Evet, bu iddialarımızı desteklemek için bir şeyler yapmak şart. Birçok otorite, “7 milyara ulaşan dünya nüfusunu beslemenin tek yolu büyük miktarda fosil yakıt girdisidir,” diye kestirip atıyor. Bu iddiayı çürütmek için tarım ve beslenme konularındaki temel varsayımları bozmak gerekiyor. Bu yetkililerden kaç, yüzlerce örnekten birini vermek gerekirse tropikal iklimde hektar başına mısıra göre 8 kat daha fazla kalori üretebilen, çok daha besleyici, daha kolay depolanan, az işgücü ile hasat edilebilen, tarım ilacı gerektirmeyen, sadece bir kez ekilmesi yeterli olan, kuraklığa dayanıklı, büyük ve küçükbaş hayvan yemi olarak kullanılabilen ve altında sebze ekimi ya da su kültürü uygulamaları yapılabilen Maya ekmek cevizi (*brosimum alicastrum*) gibi ekinlerden söz ediyor? Bunun yerine Orta Amerika’da mısır ekmek için tarım alanı yaratmak üzere bu ağaçlar kesiliyor.*

* Burada mevcut paradigmalara sadece biraz çelişen bir örnek seçtim. Schauburger’den esinlenmiş su uygulamalarından, homeopatik toprak preparatlarından, Findhorn ekoköyünde kullanılan yöntemlerden ya da Machaelle Small Wright’in *deva* adını verdiği doğa ruhlarıyla yaptığı çalışmalardan da söz edebilirdim. Ama o zaman, Maya ekmek cevizini kabullenmeye hazır olup suyun zekâsı ya da doğanın ruhlarına henüz hazır olmayan okuyucular bundan sonra söyleyeceklerime şüphe ile yaklaşabilirlerdi. Hadi canım, bunlara gerçekten inanıyor olamam değil mi? Şaka bir tarafa, gerçek şu ki bunlara inanmak istemekle birlikte bu hikâyelere tam olarak girebilmek için hâlâ yardıma ihtiyacım var. *Devalardan* en son yardım istediğimde bahçemdeki her şeyi köstebekler yedi.

Elbette Maya ekmek cevizi gibi şu an yeterince faydalanmadığımız yüzlerce tür gıdanın üretimine geçilmesi için kültürel ve ekonomik değişimlerin de gerçekleşmesi gerekir. Gıda kültürünün yiyecekleri boğazımıza dizişi, endüstriyel beslenmeyi dayatan medya imgeleri, tarımsal emeği hor gören kültürel söylem, çiftçileri ticari ürünlere iten mali sistem, mevcut tarımsal uygulamaları sorgusuz sualsiz kabullenen mevzuat ve tohum ile ilaç şirketlerinin maddi çıkarları el birliğiyle tarımsal statükonun devamına katkıda bulunur. Kontrollü bir zeminde yetişen tek tip ekin kavramı, insanın düzen ve tasarımını uyguladığı, tek tip elemanlardan oluşan standart bir maddi altyapıya dair bilimsel paradigmaların ürünüdür.

Değişmesi gereken, üst üste binmiş çok fazla hikâye var. Bu yüzden yapacağımız devrimin en dibe, benlik ve dünya anlayışımıza kadar inmesi gerektiğini söylüyorum. Aynı şeylerden daha fazlasına sahip olmak, daha iyi mısır çeşitleri, daha iyi böcek ve ot ilaçları veya genetik ve moleküler kontrolün artması türümüzü hayatta tutmamıza yardımcı olmayacak. Tamamen farklı bir hikâyeye geçmemiz gerekiyor. Bu yüzden aktivistler de kendilerini, eninde sonunda, hikâye düzeyinde çalışırken bulacaklar. En yapılabilir ve en somut eylemlerin bile, acil ihtiyaçlara cevap vermenin yanı sıra bir hikâye anlattığını görecekler. Bu eylemler yeni bir Dünya Hikâyesi'nden geliyor ve ona katkıda bulunuyorlar.

Çoğu insanın ve muhtemelen çoğu toplumun yeni bir hikâyeye girebilmesi için önce eskisinden bir çıkış yolu bulması gerekir. Eski ile yeni arasında bir boşluk vardır. Bu alana girerken eski hikâyenin dersleri ve öğretilerinin bütünlüştürülmesi gerekir. Ancak bu iş tamamlandığında eski hikâye de gerçekten tamamlanmış olur. Bundan sonrası ise hiçtir; tüm varoluşu yeniden doğuracak bir boşluk. Öze döner, özden hareket etme becerimizi yeniden kazanırız. Hikâyeler arasındaki alana geri döner, seçimlerimizi alışkanlıklara göre değil özgürce yaparız.

Hiçbir şey yapmamak için en uygun zamanlardan biri çıkmazda hissettiğiniz anlardır. Bu kitabı yazarken bol bol hiçbir şey yapmadım. Sonuç bölümünü yazmak için günlerce uğraştım, havanda su dövdüm, daha önce yazdıklarımı temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp kullandım. Üzerinde çalıştıkça daha da kötüleşiyordu. Sonunda pes ettim; göğsümde asılı bir bebekle kanepede oturup ne yazacağım konusunu hiç düşünmeden yazdığım kitabın içinde zihinsel gezintilere çıktım. Sonuç bölümü kendi kendine, bu boşluktan doğdu.

Boşluktan korkmayın. Bizleri zincirleyen hikâyeler ve alışkanlıklardan kurtulmak için dönmemiz gereken yer bu boşluktur.

Çıkmazda olduğumuzda, boşluğa geri dönmeyi seçmesek bile, eninde sonunda oraya varırız. Kişisel düzeyde bu süreç size tanıdık geliyor mu? Eski dünya yıkılmış ama yenisi daha

kurulmamıştır. Bir zamanlar kalıcı ve gerçek gibi görünen her şeyin bir tür yanılısına olduğu açığa çıkar. Ne düşüneceğinizi, ne yapacağınızı, artık neyin ne anlama geldiğini bilmiyorsunuzdur. Kendinize çizdiğiniz hayat planı saçma görünüyor ama başka bir plan da hayal edemiyorsunuzdur. Her şey çok belirsizleşir. Tahayyül edebildiğiniz zaman dilimi birkaç yıldan bu aya, bu haftaya, bugüne ve hatta bu ana kadar küçülür. Bir zamanlar sizi koruduğunu ve gerçekliği süzgeçten geçirdiğini sandığınız düzenin yanılısaları kaybolduğu için kendinizi çıplak ve savunmasız hissedersiniz, ama aynı zamanda bir tür özgürlük duygusuna kavuşursunuz. Eski hikâyede bulunması mümkün olmayan olasılıklar, nasıl ulaşacağınızı bilmeseniz de karşınızdadır. Bizim kültürümüzde şu anda aşılması gereken zorluk kendimize orada bulunma iznini vermek, arada geçireceğimiz süre tamamlandığında bir sonraki hikâyenin doğacağına ve onu gördüğümüzde tanıyacağımıza güvenmek. Kültürümüz devam etmemizi, bir şeyler yapmamızı istiyor. Geride bıraktığımız eski hikâye ki bu genellikle üzerinde uzlaşmış İnsanlık Hikâyesi'nin bir parçasıdır, yakamızı bırakmak için ayak diriyor. Bu yüzden lütfen, eğer hikâyeler arasındaki kutsal bölgede iseniz, kendinize orada bulunma izni verin. Size güven veren eski yapıları kaybetmek korkutucudur; ama kaybetmeyi hayal bile edemediğiniz şeyleri kaybetmeniz bile bilin ki her şey yoluna girecek. Hikâyeler arasındaki bölgede bizi koruyan bir tür lütuf var. Bu bölgedeyken evliliğinizi, paranızı, işinizi ya da sağlığınızı kaybetme ihtimaliniz yok demiyorum. Aslında bunlardan birini kaybetme ihtimaliniz çok yüksek. Ama bunu kaybetmiş olsanız bile iyi olduğunuzu fark edeceksiniz. Çok daha kıymetli bir şeyle, yangında yanmayacak ve hırsızların çalamayacağı, kimsenin sizden alamayacağı ve kaybedemeyeceğiniz bir şeyle temas kuracaksınız.

Bu şey bazen görüş alanımızdan çıksa bile daima orada bizi bekliyor olacak. Burası eski hikâye yıkıldığında geri döneceğimiz dinlenme yeridir. Sisler dağılınca bir sonraki dünyanın, bir sonraki hikâyenin, hayatın bir sonraki aşamasının gerçek görüntüsünü görebileceğiz. Bu görüntü ile bu boşluk birleştiğinde büyük bir güç doğacak.

Yukarıda dediğim gibi, “Eski hikâyede bulunması mümkün olmayan olasılıklar, nasıl ulaşacağınızı bilmeseniz de karşınızdadır.” Bu cümle, hep birlikte yaklaştığımız yeri çok güzel tarif ediyor. Eski İnsanlık Hikâyesi’ni çeşitli şekillerde terk edenlerimiz insanlık vücudunun algı organları görevini görüyorlar. Medeniyet ise bu vizyonları, bu teknolojileri ve varlıklararasılığın sosyal biçimlerini algılamaya, hikâyeler arası bölgeye tümden girdiğinde hazır olacak.

Medeniyet henüz bu noktaya ulaşmış değil. Şu anda çoğu insan hâlâ alttan alta eski çözümlerin işe yarayacağına inanıyor. Yeni bir başkan seçiliyor, yeni bir icat duyuruluyor, ekonominin büyüdüğü iddia ediliyor ve umutlar tekrar canlanıyor. Belki her şey normale döner. Belki insanlığın Yükseliş’i tekrar başlar. Bugün, gerçeği inkâr etmek ve bahaneler bulmak için fazla çaba göstermeye gerek kalmadan, sadece zor bir dönemden geçtiğimizi iddia etmek hâlâ mümkün. Yeni petrol kaynakları bulabilirsek, ekonomik büyümeyi tetikleyecek yeni altyapı yatırımları yaparsak, canlılığın kendi dokularına saldırmasına sebep olan özbağıışıklığın moleküler bulmacasını çözersek, terörizm ve suça karşı daha fazla insansız hava aracı uçurursak, daha fazla ürün alabilmek için ekinlerin genetiği ile oynarsak ve çimentoya beyaz pigmentler ekleyip güneş ışınlarını geri yansıtarak küresel ısınmayı durdurursak bu dönemi atlatabiliriz.

Tüm bu çabaların beklenmedik olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ve çözmeye çalıştıkları sorunlardan daha büyük

sorunlara yol açabileceklerini düşünürsek, hiçbir şey yapmaktaki bilgeliği daha kolay görebiliriz. İlerleyen sayfalarda açıklayacağım gibi, aktivistlerin bir şeylerin engellenmesine odaklanması gerektiğini söylemiyorum. Hiçbir şey yapmamak, eskiden yaptığımız şeyleri motive eden hikâyenin çöküşünün doğal sonucudur ve dolayısıyla hikâyenin çöküşünü hızlandırmak için elimizden geleni yapmamızı ister.

Erkek kardeşim 1900 yılından sonra yazılmış şeyleri pek okumadığı için kendisinin zihni son derece berraktır. Büyük değişimin nasıl gerçekleşeceğine dair vizyonu şöyle: Bazı bürokratlar ve liderler oturup yeni mali kriz konusunda ne yapacaklarını düşünecekler. Tüm o alışılmış merkez bankası politikaları, kurtarma paketleri, faiz ayarlamaları, parasal genişleme ve benzeri müdahaleler masaya konacak; ama bu meselelere el atmak liderlerin bir türlü içinden gelmeyecek. “Boş ver ya,” diyecekler. “Haydi balığa gidelim.”

Eninde sonunda bir noktada durmak zorunda kalacağız. Sadece durmak; ne yapmak gerektiğine dair hiçbir fikrimiz olmadan. Silahsızlanma ve permakültür örnekleriyle açıkladığım gibi, elimizde bize sürekli daireler çizdiren ve hiçbir çıkış yolu göstermeyen bir harita ile bir cehennemin içinde kaybolmuş durumdayız. Buradan çıkmak için haritayı fırlatıp atmamız ve kafamızı kaldırıp etrafımıza bakmamız gerekiyor.

Eski hikâyemiz sonuna gelmiş ya da gelmekteyken, siz de kendinizi boş ver hastalığına kapılmış gibi hissediyor musunuz? Ertelemeler, tembellik, isteksizce girilen eylemler, çalışıyormuş gibi yapmak... Bunların hepsi eski hikâyenin artık sizi motive edemediği anlamına geliyor. Bir zamanlar anlamlı gelen şeyler artık anlamlı gelmiyor. O dünyadan uzaklaşmaya başlıyorsunuz. Toplum sizi bu uzaklaşmaya direnmeye ikna etmek için elinden geleni yapıyor; uzaklaşmaya direniş bu-

nalım olarak kendini gösteriyor. Odaklanmak istemediğimiz şeylere odaklanabilmemiz, önemsemediğimiz şeyleri yapmaya motive olmamız için gittikçe daha yoğun telkinler ve kimyasal araçlar gerekiyor. Yoksulluk korkusu işe yaramadığında psikiyatrik ilaçlar devreye giriyor. Çarkların dönmeye devam edebilmesi için katılımınızı sağlayacak her yola başvuruluyor.

Bize sunulan hayata hevesli bir şekilde katılmamızı imkânsız kılan bu bunalım kendini kolektif düzeyde de gösteriyor. Güçlü bir amaç ya da yazgının varlığından mahrum kalan toplumumuz öylece yuvarlanıp gidiyor, her şeyi üstün-kör bir şekilde yapıyor. Kolektif irademizin aracı olan para durgunluğa girdiğinde ekonomik “bunalım” yaşanıyor. Artık büyük işler yapmak için yeterince paramız yok deniyor. Diyabet hastalarının vücudundaki insülin gibi, otoriteler para girdisini sürekli artırırken paranın etkisi gittikçe azalıyor. Başka zaman olsa ekonominin tavan yapmasını sağlayabilecek miktarlar, bunalım durumunda ekonominin tamamen durmasını engellemeye ancak yetiyor. Belki de bu “durma” hali kendini ekonomik bir felç olarak gösteriyordur. Ama hikâyemizden sonsuza kadar vazgeçmemizi sağlayan herhangi bir şey de bunu sağlayabilir.

Hiçbir şey yapmamak her durumda geçerli olacak bir önerme değildir. Bir hikâyenin bittiği ve hikâyeler arası bölgeye girdiğimiz belli zamanlarda geçerlidir. Bunu Taoist *wu-wei* ilkesinden yola çıkarak söylüyorum. Kimi zaman “yapmamak” olarak tercüme edilen bu ilke için “eylemsizlik” ya da “zorlamama” karşılıkları daha iyi olabilir. Bunun anlamı reflekssel eylemden kurtulmak, eyleme geçme zamanı geldiğinde eyleme geçmek, eylem zamanı olmadığında ise eyleme geçmemektir. Bu sayede eylem şeylerin doğal devrimine uyum sağlar, doğmak isteyen şeye hizmet eder.

Bu konuda *Tao Te Ching*'den * güzel bir şiir bana ilham veriyor. Bu son derece yoğun şiir, birden çok anlam ve anlam katmanı taşıyor ve buradan aldığım ilhamı öne çıkaran bir tercümesine henüz rastlamış değilim. Bu yüzden aşağıda kendi tercüme denememi sunuyorum. Bu bölüm 16. kıtanın son kısmıdır. Mevcut tercümelemlerle karşılaştırdığınızda arada ne kadar büyük bir fark olduğuna inanamayacaksınız.

Her şey köklerine geri döner.
 Köklere geri dönünce durgunluk vardır.
 Durgunlukta gerçek amaç geri gelir.
 Gerçek olan budur.
 Gerçeği bilince berraklık gelir.
 Bilmeyince aptalca eylemler felaket getirir.
 Gerçeği bilmek ferahlık verir,
 Ferahlık tarafsızlık getirir,
 Tarafsızlık egemenlik getirir,
 Egemenlik doğal olanı getirir.
 Doğal olarak gelen şey Tao'dur.
 Tao'dan ebedi olanı getirir,
 Kişinin ötesinde süregiden.

* Lao Tzu, MÖ 5. yy—ç.n.

Eylemsizlik ilkesinin kullanımına örnek olarak yaşadığım içsel bir monoloğu sizinle paylaşmak istiyorum. Bir sabah arabamı muayene istasyonuna bıraktım. O sırada hamile olan karım Stella'dan beni kendi arabasıyla almasını istemek yerine 5-6 kilometrelik eve dönüş yolunu yürümeye karar verdim. Bunun benim için zahmetli bir iş olmadığını söylemeliyim; yürümeyi çok severim. Ayrıca ayağımda rahat ayakkabılar vardı ve hava soğuk ama güzeldi. Yine de yürürken, "Bu yürüyüş sandığımdan daha uzun sürüyor. Acaba bundan nasıl nemalanabilirim? Buldum! Eve varınca gerçekte olduğumdan biraz daha yorgun ve açmış gibi davranacağım ve Stella sırf onu zahmete sokmamak için büyük bir sıkıntıya katlandığını düşünecek. Böylece bana daha iyi davranacak," diye düşündüm.

Sonra bu numara biraz fazla bariz geldi ve daha iyi bir fikir buldum: "Kahramanlık gösterip yorgun ya da aç olmadığımı söyleyeyim, ama yorgun ve aç olduğumu davranışlarımla belli edeyim. O zaman hem bir fedakârlıkta bulunduğum için, hem de bunu belli etmemeye çalıştığım için puan kazanırım."

Düşündükçe bu iki planın da sevgi kıtlığı, yönlendirme ve kontrol ihtiyacı, aksi takdirde kendi çıkarını düşünecek olan bir "öteki"ne yönelik psikolojik güç kullanmak gibi ayrılık alışkanlıklarına dayandığını fark ettim ve bunları uygulamamaya karar verdim. İşte o zaman c planı aklıma geldi. Yorgunluğumu gerçekten saklayacaktım. Buna sessizce katlanacak ve çocukça entrikalarla uğraşmayacaktım. Ama bir dakika,

bu da olmazdı. Şehit rolüne girmiş, yine mücadeleyi yücelten ve beni hem Stella'dan hem de şükran duygusundan koparan bir ayrılık alışkanlığı ile hareket etmiş olacaktım. O zaman D planına geçtim. Tüm bunları aşmış biri olacaktım. O zaman kendi kendimi onaylayabilecek (ve hâlâ böyle numaralara başvuran insanlara tepeden bakabilecektim? Hayır!), hoşgörüle ve yargılamadan başkalarının da kendi yollarından gitmelerine izin verecektim.

Ne yazık ki çok geçmeden bu planın da Ayrılık kökenli olduğunu fark ettim. Neden iyi olduğumu kanıtlamak için, bir erdemlilik standardı yakalamak için uğraşıyordum? Bu da bir tür kıtlık yanılığsından geliyordu. Kavuşma'da sevgi ve kabullenilme doğal ve varsayılan durumdur. İnsanın kendi hakkındaki olumlu yargıları bile sonuçta yargılama ve koşullu onaydır.

Bu farkındalık ise beni E planına getirdi. Bu fırsattan yararlanıp, salim kafayla ayrılık alışkanlıklarımın dökümünü çıkaracak ve bunları geride bırakacaktım. Kendisi üzerinde ciddiyetle çalışan, kendine acımaya, kendini övmeye, kendini yargılamaya ya da bu önemli çalışmayı engelleyecek herhangi bir saçmalığa zaman ayırmayan biri olacaktım. Eyvah. İşte beğenebileceğim güzel bir öz imge inşa ediyordum. Yine ayrılık.

Belki son çare olarak tüm bu planlar için kendimden utanabilir, en azından kendimden öğrendiğim için günahlarımı affettirebilirdim. Aslında bu seçeneği hiç düşünmemiştim ama isterseniz siz deneyebilirsiniz.

Duyduğuma göre bu tür farkındalık silsileleri meditasyon yapanlar arasında yaygınmış. Sonrasında egonun ne kadar sinsi olabildiğine bakıp şaşırırlarmış. Bakın, aklıma ne geldi: Egoyla mücadeleyi aştığımızı ya da bundan öğrendiğimize göre, sanki önümüzdeki nasıl yerine getireceğimizi hiç bil-

mediğimiz o büyük görev karşısında tevazu içindeymişiz gibi, üzüntülü bir şaşkınlık içinde kafamızı sallayabiliriz. Bu çok olgun bir davranış olurdu, değil mi?

Tüm bu planları aklımdan geçirmek 15 saniye kadar sürmüştü. Bunların hiçbirini uygulamadım (belki A planını biraz uygulamış olabilirim, Stella'ya sormak lazım). Bir F planı bulamadığımdan değil; sadece hiçbirini uygulamadım. Alıştığımız anlamda bir tercih yapmamayı seçtim.

Eski hikâyenin sinsi alışkanlıklarından biri, bir plan yürürlüğe koyarak kendini geliştirmeye yönelik hedef odaklı çabadır. Bu tekniği eski hikâyenin alışkanlıklarını geride bırakmak amacıyla farkına bile varmadan uyguladığımız da olur. Ama bu tekniği kullandığımız sürece eski hikâyeyi alttan alta yaşıyoruz. Yukarıdaki hikâyeyi tekrar okuduğumda anlatımından, her bir planı bir ayrılık alışkanlığını temsil ettiği için reddettiğim sonucu çıktığını görüyorum. Fakat bu doğru değil. Gün boyunca tüm motivasyonlarımı değerlendirip ayrılık kökenli olan her şeyi ayıklamaya çalışıyor değilim. Daha ziyade, her bir tercihin verdiği hissi ve tercihin nereden geldiğini açığa çıkarmak üzere bunların ayrılıkla ilişkisine dikkat ediyorum.

Peki, tercihlerimi buna mı dayandırıyorum? Hayır! Tercihlerimi içimden geldiği gibi yapıyorum desem yeridir; ama tam olarak öyle de değil. Böyle dediğimde sanki tercih yapma konusunda bir ilke öne sürüyormuş, gönlünüzden geçeni seçin diyormuşum gibi görünüyor. Önceki kitaplarımda böyle bir ilke öne sürmüştüm; çünkü bu ilke zevki bir müttefik olarak kucaklayarak kendini reddetme alışkanlığını kırar. Ama aynı zamanda tercihlerimizi, iki alternatifi tartıp hangisinin daha iyi hissettirdiğini değerlendirerek ve irademizi kullanıp o seçeneği seçerek yapmamız gerektiğini ima ediyor.

Peki ya tercihlerimizi yaparken şu ya da bu ilkeye dayandığımızı zannederken kendimizi kandırırıyorsa? Ya tercihlerimiz başka bir yerden geliyorsa ve o tercih için gösterdiğimiz tüm gerekçeler birer bahaneyse? Aslında tam da bu konuyu ele alan çok sayıda sosyal psikoloji araştırması var. Farkında olunmayan sosyal uyum, öz imge, inanç sistemlerine ayak uydurma, grup normlarının ve dünya görüşünün onaylanması gibi güdülerin pek çok insanın sandığından daha büyük bir etki yarattığı ortaya konmuştur.*

Bu bulgular “insanın otomatikliği” hakkındaki bazı manevi öğretilerle örtüşür. Bu öğretilere göre hepsi olmasa da çoğu tercihimiz, aslında gerçek birer tercih değil, uzun zaman önce yapılmış başka tercihlerin otomatik sonuçlarıdır. Bu, kendimizi ya da dünyayı değiştirmeye çalışmaktan vazgeçmeliyiz anlamına gelmez (ilerde bahsedeceğim üzere, tam aksini söyler). Ancak bunu nasıl yapacağımız konusunda bambaşka bir yaklaşıma işaret eder.

Peki, bu konuda ne yapacağız? Ya benim gibi sizin de ayrılık alışkanlıklarınız varsa ve bunları değiştirmek istiyorsanız? Nasıl olacak? Pek çok kişisel motivasyon seminerinin sonunda yeni benlik beyanları, kişisel sorumluluk ve seçim olumlamaları yapılır. Ama birçok insan zamanla eski alışkanlıkların o beyan anında göründüklerinden daha güçlü olduğunu fark eder. “Şimdi ve daima, çocuklarıma sevgi dolu bir sabırla yaklaşmayı seçiyorum,” ya da “Artık peşin hükümsüzlük cesaretini göstereceğim,” diyebilir, “hesap verebilirlik” çalışma gruplarına katılabilirsiniz.

* Örnekler için bkz. Jon Hanson ve David Yosifon, “The Situation: An Introduction to the Situational Character, Critical Realism, Power Economics, and Deep Capture,” *University of Pennsylvania Law Review* 152 (2003-2004): 129.

Tövbe ettiğiniz şeyleri tekrar yapmaya ya da eski örüntüleri yaşamaya başladığınızda ise derin bir üzüntü ya da utanç hissedersiniz ve tekrar yemin edersiniz. Bir süreliğine yemininize sadık kalır ve kendinizi takdir edersiniz. Aslında bu durum rejim yapan birinin durumundan çok da farklı değildir. İrade gücü ve motivasyon cephaneliğinizdeki tüm teknikler, köklü bir değişiklik olmaksızın, sadece geçici etki yaratır. Bu köklü değişiklik gerçekleştiğinde kendimizi ve irade gücümüzü takdir edebiliriz ama bu bir yanılısamadır. Başarıyı güce bağlamaya alışmışızdır. İşte irade gücü dediğimiz şey bir düşmanı, yani kendinizi yenmek için kullanılacak bir tür psikolojik zorlamadır.

“Peki, bu konuda ne yapacağız?” soruma cevap vermeden önce, neden bunun bu kadar önemli bir soru olduğunu düşündüğümü açıklamak isterim. Yukarıda oldukça acıklı bir örnek verdim: A planını hayata geçirmeyi alışkanlık edinseydim sonuç, en kötü ihtimalle, Charles Eisenstein’in karısıyla biraz çocuksu bir ilişki yaşaması olurdu. Kadının biraz fazla anaç davrandığı bir sürü çift tanıyor sunuzdur. Tamam, isim vermeye gerek yok! Bunun çok seksi bir şey olduğu söylenemez ama dünyanın sonu da değildir. Fakat bir şifacının, bir aktivistin ya da yüksek idealleri olan herhangi birinin farkında olmadan bu anlattıklarım benzer küçük ego motivasyonlarının etkisinde kalmasının ne anlama geldiğini düşünün. Onların aktivizmleri gizli gündemlere kucak açacaktır. Bu durumdaki kişilerin enerjileri birbiriyle çelişen amaçlara bölünür.

Kime hizmet ediyoruz? Gerçekten mümkün olduğunu kalbimizin bildiği daha güzel dünyaya mı hizmet ediyoruz? Yoksa bu pankartın ardında aslında kendi kişisel onay alma, kimlik yaratma, gösteriş ve haklı çıkma emellerimizin peşinden mi koşuyoruz? İnternette yaptığımız siyasi tartışmaların ne kadarı kocaman bir “Bak işte ben haklıyım! Onlar haksız. Bunu nasıl

savunabilirler? Ne kadar aptallar. Çok kötüler değil mi? Ben iyiyim değil mi?” oyunu? Eğer enerjimiz bölünür, çoğunluğumuz bencil hedeflerin peşinden gidersek, bu hedeflere ulaşırız ama değişen başka pek bir şey olmaz.

Son paragrafı tekrar okumanızı ve bunu utanç, içleme ya da kınama uyandırmayan bir hikâyeden yola çıkarak yapmayı denemenizi istiyorum. Onay alma, gösteriş ve haklı çıkma gibi ifadeler kullanarak ciddi suçlamalarda bulundum gibi görünüyor. O halde bunlara olan ihtiyacın nereden geldiğine bakalım. Bunlar güçlü bir kimliğin oluşmasını sağlayan samimi bağlarını kaybetmiş, genç yaşta koşullu kabul ve ret ile koşullanarak onları daima onaya aç hale getiren derin bir kendini reddetme hissini benimsemiş yaralı insanların tepkileridir. Tüm ayrılık alışkanlıkları birer belirtidir ve şu anki durumumuzun sadece ikincil nedenleridir.

Sorduğum sorunun önemli olmasının ikinci nedeni ise bireysel düzeyde geçerli olanın kolektif düzeyde de geçerli olmasıdır. Medeniyetimiz değiştirmeyi beceremediğimiz örüntülere takılıp kalmıştır. Bunu görmek için 1992 Rio Zirvesi'nin heyecan verici bildirimlerine bakmak yeterli. Örgütler ve uluslar rutin bir şekilde üyelerinin sadece küçük bir bölümünün desteklediği, hatta örgütler özelinde bazen kimsenin desteklemediği politikalar yürütürler. Bu nasıl mümkün olabiliyor? Elbette bunun açıklaması kısmen mali ve siyasi gücü elinde bulunduran elitlerin çıkarlarıdır. Fakat bu gücün aslında yöneticilerin insanüstü güçlerinden değil sosyal anlaşmalardan kaynaklandığı unutulmamalıdır. Ayrıca küresel ısınma ve termonükleer savaş gibi şeyler elitlerin de çıkarına değildir. Yani bir kez daha kendini kandırma halindeyiz. Sorduğum soru şu: “Siyasal toplum, yani insan türünün tamamı, yıkıcı alışkanlıklarını nasıl değiştirebilir?” Bu soruyu ben bireysel düzey açısından araş-

tırıyorum; çünkü tam da benliğin ve ötekinin, makrokozmos ve mikrokozmosun, parçanın ve bütünüün birbirinin aynası olduğu bir evrende bekleneceği gibi, kolektif düzeyde bu sorunun mecazi ya da mecaz ötesi sonuçları olabiliyor.

Bu örnekte, yürüyüşüm bittiğinde ayrılık alışkanlıkları ile hareket etmememin sebebi (size benmerkezci bir mızımız gibi *davrandığım* örnekleri anlatmamı beklemiyordunuz herhalde) bunu yapmamak için çaba göstermem ya da bunu yapmamayı seçmem değildi. Sebep, alışkanlıkların kendisine ve altlarında yatan duygulara dikkatimi vermemdi. Bir alışkanlığa dikkatimizi vermek onun üzerimizdeki baskısını azaltır. Alışkanlığın altında yatan koşula dikkatimizi vermek onun motivasyonunu ortadan kaldırır. Tüm o küçük planlarımın altında yatan duygu hassas, zavallı bir yalnızlıktı. Kendimi bunları hayata geçirmekten alıkoyma gibi bir gündemim yokken bile bunlara dikkatimi verdim. Dikkatin gücüne güvendim. Belki de sonuçta A planını uygulayacaktım. Ama sonuçla ilgilenmiyordum.

Bunun yerine, yürüyüşümden nemalanma yönündeki gizli planlarımı fark edip kendimi ne pahasına olursa olsun durdurmaya karar verseydim ne olurdu? Kendimi cezalandırmakla (suçluluk, utanç, kendimi azarlama, iç sesimle sözlü taciz [“Derdin ne senin?”]) tehdit etseydim ve ödüllere (kendini onaylama, kendi kendime olgun biri olduğumu, Bob dayımdan daha iyi biri olduğumu söyleme vb) motive etseydim ne olurdu? Ne olurdu söyleyeyim. A veya B planını açık açık uygulamaktan kaçınır ama zihnimin rahatlıkla inkâr edebileceği bir şekilde yine de uygulardım. Eğer hedefim sadece kendi iç yargılayıcılığımın beraat etmek olsaydı, yargıç yönüm ve benliğimin diğer bölümleri beni masum ilan etmek için işbirliği yapacaklardı. İnsanın kendini kandırma kapasitesinin büyüklüğünü herhalde anlatmama gerek yok. Eğer amacımız

kendi kendimizi onaylamak ise bu onayı bir şekilde alırız; güzel olan her şey pahasına olsa bile.

Bu endişe verici bir durum, değil mi? Amacım sizi korkutarak değişim için harekete geçirmek değil. Bu mümkün olsaydı belki yapardım; ama istediğimiz değişim birini korkutarak yaptırabileceğimiz türden değil. Belki sizi korkutarak bunu denemenizi sağlayabilirim; ama sonuç yukarıda bahsettiğim ödül ve tehdit senaryosuyla aynı olur. Hayır; bu değişim zamanı geldiğinde zaten gerçekleşen türden bir değişim.

Ayrılık alışkanlıkları sadece dikkatimize yenik düşmekle kalmaz; zamanı geldiğinde yok olmak için ihtiyaç duydukları dikkati kendileri çekerler. Dikkat çekme yöntemlerinden biri fark edildikleri ve hayli utandırıcı olabilen durumlar yaratmaktır. Diğer bir yöntemse başka birinin bunlara ayna tutmasıdır. Yani başka birinde gördüğümüzde bizde kınama duygusu uyandıran şeyler genellikle bizde de vardır. Bu aynalama dolaylı da olabilir. Örneğin birinin önemsiz şeylerle ilgili sürekli endişe etmesi benim büyük bir meseleye yeterince ilgi göstermediğim gerçeğini yansıtabilir. Ama genellikle, içindeki bir şeyin kendini beni tetikleyen biri aracılığıyla bana göstermesi şeklinde deneyimlenir. Gizli bir alışkanlığın kendini göstermesinin diğer bir yolu ise yine bizlere ayna tutan manevi öğretiler ya da özellikle de hikâyelerdir.

Bu hikâyelerin ve ayrılık alışkanlıkları listelerinin bazıları arasında merak uyandırmasını, bu alışkanlıklardan hangileri bende var diye sordurmasını umuyorum. Lütfen bunları zorla durdurmaya çalışmayın. Buna kalkışsanız bile muhtemelen işe yaramaz, sadece kendinizi kandırırsınız. Aslında bir ayrılık alışkanlığı tespit ettiğinizde buna utanç, gücenme ve yeni bir sayfa açma arzusu ile karşılık vermek de bir ayrılık alışkanlığıdır. Bizler burada daha iyi insanlar olabilme arayışında deği-

liz. “İyi olmak” eski hikâyeye aittir. Modern ebeveynlik, eğitim ve dinden kaynaklı içselleştirilmiş bir onay arayışını yansıtır. İyi olma arayışı benliğe karşı savaşın ve bunun bir yansıması olduğu doğaya karşı savaşın bir parçasıdır.

İşte bir çelişki daha: Ancak daha iyi insanlar olma arayışından vazgeçersek daha iyi insanlar olabiliriz. Bu arayış ancak aradığı şeyin görüntüsüne ulaşabilir. Kötülüğe en yatkın olanlar kendini her durumda haklı görenlerdir.* Çok ilginç bir araştırmada, bazı katılımcılara paketlenmiş organik yiyecekler, bazılarına ise çikolatalı kek gibi abur cuburlar gösterilmiş. Organik yiyecek gösterilen kişiler abur cubur gösterilenlere göre daha az empati ve daha sert ahlaki yargılar sergilemişler. Çikolatalı kek yemeyi sizin de herkes kadar istediğiniz konusunda kendinize karşı dürüst olduğunuzda doğal olarak daha az yargılayıcı olursunuz. Bu gibi araştırmalar genellikle birer tevazu çağrısı olarak görülür. Ne yazık ki tevazu insanın sıkı çalışmayla ya da iradesiyle başarabileceği bir şey değildir. Bunu yapabiliyedik kendi tevazumuz için haklı olarak kendimizi takdir edebilirdik. Tevazu için ciddi çaba sarf edenlere dikkat edin; genellikle başardıkları şey sahte bir mütevazılıktır ve sadece kendilerini kandırdıklarıyla kalırlar. Hatta neşeli bir küstahlık bile bundan daha mütevazı olabilir.

Her durumda kendini haklı görme alışkanlığını fark ederseniz ne yapacağınızı biliyorsunuz: Buna dikkatinizi verin. Herhangi bir utanç ya da hüsrana duygusu hissettiğinizde, *bu duyguları durdurmaya çalışmadan* dikkatinizi onlara verin. Alışkanlıklarınıza ve altlarında yatan duygulara dikkatinizi

* Kendall J. Eskine, “Wholesome Foods and Wholesome Morals? Organic Foods Reduce Prosocial Behavior and Harshen Moral Judgments,” *Social Psychological and Personality Science* (Mart 2013).

verirken elinizden geldiğince yumuşak, sevgi dolu, affedici ve huzurlu olun. Hatta, ömrünü tamamladığını ve yakında yok olacağını bildiğiniz alışkanlığınıza bunca zamandır görevini yerine getirdiği için teşekkür bile edebilirsiniz.

Bu dönemde kimi zaman alışkanlıklarınızı çok ani ve dramatik şekilde terk edebilirsiniz. Beyanların ve irade gücünün bile bir zamanı vardır. Bu, içinizde kesin ve güçlü bir duygu hissettiğiniz zamandır: “Bırakma vakti geldi!” Bu, acı içinde kıvranarak o şeyi bırakmayı isteme duygusu değildir; güven ve bir tür katiyetle, net ve dolaysız hissedilir. Eğer böyle bir duyguyu yaşama lütfuna ererseniz o sigara paketini elinizden bırakabilir, gösteriş ya da son sözü söyleme alışkanlığından kurtulabilir ve bir daha asla başlamazsınız. Ama lütfen bunu yapabildiğiniz için manevi yönünüzün başkalarından daha güçlü olduğunu düşünmeyin. Sözümü geri alıyorum; durmayın düşünün ve bunu düşündüğünüzü fark edin. İçsel yargıcınızın “iyi kız” ya da “iyi çocuk” kararını vermesi için hangi şekillerde lobi yaptığınıza dikkat edin. Çünkü bu en zararlı ayrılık alışkanlıklarından biridir.

“Bu konuda ne yapacağız?” sorusuna verdiğim cevabın çelişkili olduğunu fark etmişsinizdir. “Yapmak” kategorisine koyduğumuz hemen her şey, genellikle benlikle mücadele ya da bir tür yargı üzerine kurulu bir ayrılık alışkanlığıdır. Aslında cevap şudur: “Zaten bu konuda bir şey yapıyorsun.” Bunu ayrılık zihninin kavraması zordur. Sanki size hiçbir şey yapmayın diyormuşum gibi geliyor. Hiçbir şey yapmamanın da bir zamanı var. Ama eninde sonunda, hiçbir şeyin ardından, kişinin bölünmemiş enerjisinin desteği ile doğal bir tepki gelecektir. Bu kitabı okumanın bazılarınız için bir süreç başlatmasını ya da uzun zaman önce başlamış bir süreci hızlandırmasını umuyorum. Bu süreçte daha önce göremediğiniz ya da

gücünüzü aşırıymuş gibi görünen şeyleri yaptığınızı ve yapmadığınızı fark edeceksiniz.

Söyleşilerime gelen insanlar bana ne yapmak gerektiğini sorduklarında, bazen benden onlara hakaret etmemi istemişler gibi geliyor. Bu, sigara içen birinin, “Beni yavaş yavaş öldüren sigara içme alışkanlığım konusunda ne yapmalıyım?” diye sormasına ve benden, “Sigarayı bırak. Daha fazla çaba göstermen gerek,” dememi beklemesine benziyor. Artık insanların sorunların ne olduğunu bilmediği bir dönemde değiliz. O 1970’lerdeydi. O zamanlar küresel çevre sorunlarından çok az insan haberdardı. Artık insanların çözümlerin ne olduğunu bilmedikleri bir dönemde de değiliz. O da 1980’ler ya da 90’lardaydı. Bugün kişisel düzeyden küresel düzeye kadar çok sayıda çözüm mevcut. Ancak bunları hiçbir düzeyde uygulamıyoruz ve bunları alışkın olduğumuz yöntemlerle uygulamamız mümkün de değil. Bu artık açıkça ortada değil mi?

“Hiçbir şey *yapmam* gerekmiyor. İstedğim değişim zaten gerçekleşiyor,” fikri üzerinde biraz düşünün. Acaba bu fikrin bende uyandırdığı duygular sizde de uyanıyor mu: Küçümseme, yükselen bir öfke ve gerçek olamayacak kadar güzel bir şey duyulan gizli bir özlem? Küçümseme ve öfke duyguları, “Bu bir kendini rahatlatma ve dolayısıyla bir felaket reçetesi. Çabalarım ne kadar güçsüz kalırsa kalsın onlardan da vazgeçersem hiçbir umut kalmaz,” diyorlar. Aynı zamanda bizleri amaçsız ve ruhsuz bir evrene yerleştiren bir dünya görüşünden kaynaklanan derin bir rahatsızlığı ortaya çıkarıyorlar. Zora dayalı dünyada eğer siz bir şeyi *oldurmazsamız* hiçbir şey olmaz. Asla kendinizi serbest bırakıp akışa güvenemezsiniz. Ama buna duyduğunuz o gizli özlem de oradadır. Her şey yoluna girecek mi? Yoksa ideolojimizin öğrettiği ve toplumun cisimleştirdiği hasmane evren, savunmasızlığımızdan bir kez daha faydalanacak mı?

Evet; yapmamak, ya da daha ziyade yapmayı dayatmamak korkutucu. Çoğumuz, bize anaokulundan ve hatta daha erken yaşlardan itibaren aslında hiç de istemediğimiz şeyleri yapmayı ve istediğimiz şeylerden kaçınmayı öğreten bir toplumda büyüdük. Buna disiplin, iş ahlakı, kendine hâkim olmak gibi isimler verildi. En azından Endüstri Devrimi'nin başından beri, bunlar başlıca erdemler olarak görüldüler. Sonuç itibariyle endüstrinin gerektirdiği işlerin çoğu, akli başında bir insanın isteyerek yapacağı şeyler değildi. Bu güne kadar toplumu *bildiğimiz şekliyle* ayakta tutan işlerin çoğu için de aynı şey geçerli. Gelecekte elde edilecek ödüllerin cazibesi ile kandırılıp, ceza ile tehdit edilerek çalışma zorunluluğunun zulmü altında yaşarız. Bu işler gerçekten gerekli olsaydı, insanların ve gezeğenin esenliğine katkıda bulunsaydı, bunlar belki de savunulabilirdi. Ama yaptığımız işlerin en az yüzde 90'ı gereksizdir.* Yapacağımız devrimin bir parçası da iş ile oyunun, iş ile sanatın, iş ile eğlencenin ve “yapmak zorundayım” ile “yapmak istiyorum”un yeniden bir araya getirilmesidir.

* *Kutsal Ekonomi*'de ayrıntılarıyla anlattığım gibi, yerel, denklerarası, ademimerkeziyetçi ve ekolojik üretim yöntemleri üzerine düşünülmesi, daha az yorucu ve daha anlamlı iş imkânlarının yaratılması bakımından da yararlı olur. Örneğin tek kullanımlık ürünlerin üretildiği montaj hatlarında çalışmakla iyi tasarlanmış sağlam ürünlerin tamir işinde çalışmak arasındaki farkı düşünün. Ya da monokültür tarım ile küçük ölçekli bahçivanlık arasındaki farkı... Bir otele temizlikçi olmakla bir pansiyon işletmek ya da gezginleri evlerinde ücretsiz ağırlayan insanlardan oluşan bir ağın üyesi olmak arasındaki farkı. Elbette yorucu işleriniz olacaktır; ama bu işler uzun yıllar boyunca haftanın beş günü yapılan işler gibi ekonomik bir zorunluluk olmaktan çıktığında bambaşka bir şeye dönüşecektir.

“Hiçbir şey yapmak zorunda değilsin” öğretisinin bize verdiği rahatsızlığın bir kısmı iş ahlakı konusunda aldığımız derin telkinlerden kaynaklanır. Bu telkinlere göre yapma disiplini olmaksızın hiçbir şey gerçekleşemez. Not kaygısı, ay başında yatacak maaş ve bu tür araçların yarattığı içselleştirilmiş çalışma alışkanlığı olmadığında, çoğu insan yaptığı işi yapmaya devam etmeyecektir. Sadece işini sevdiği için çalışanlar çalışmaya devam edecektir. Sadece işlerinde gerçek bir hizmet etme duygusu, bir şeylere katkıda bulunma hissi ya da bir anlam bulanlar çalışmaya devam edecektir. O halde böyle bir dünyaya hazırlanmak ve böyle bir dünya hazırlamak için gereken alışkanlığı geliştirelim, çalışma güdüsüne güvenelim ve bu güdü olmadığında ortaya çıkan panik, belirsizlik ve suçluluk duyguları sırasında birbirimize destek verelim.

“Hiçbir şey yapmak zorunda değilsin” öğretisinin yarattığı huzursuzluk duygusunun, daha güzel bir dünyanın mümkün olduğuna, savaş ağalarının ve şirket CEO’larının bile daha güzel bir dünyaya hizmet etme arzusunda olduklarına ya da kişisel tercihlerimizin gezegen için önemli olduğuna dair inançlarımıza meydan okuyan alaycılığa benzediğini fark etmişsinizdir. Bunların hepsi aynı Ayrılık yarasından kaynaklanır. Sana güvenilmez. Bana güvenilmez. Onlara güvenilmez. Kalpten bildiğim şeye güvenilmez. Evrende bizim dışımızda herhangi bir amaç, bir bütünlük, bir zekâ yok. Yabancı bir evrende tek başınayız.

Bu başlığı bir çelişki ile kapatacağım. Hiçbir şey yapmak zorunda değilsin. Neden? Hiçbir şey yapmak gerekmediği için mi? Hayır. Yapmak *zorunda* değilsin; çünkü zaten *yapacaksın*. Mümkün olduğunu sandığımızdan çok daha büyük ve etkili eylemleri gerçekleştirmek için karşı konulmaz bir dürtü zaten mevcut. Sizi buna güvenmeye çağırıyorum. Eyleme geç-

mek üzere kendinizi motive etmek, suçlu hissettirmek ya da kendinizi dürtmek için planlar yapmanıza gerek yok. Bu şekilde yapılan eylemler zaten kendiliğinden ortaya çıkanlardan daha güçsüz kalırlar. Ne yapmanız gerektiğini bileceğinize ve zamanının geldiğini fark edeceğinize güvenin.

Kendimizi bir şeylere zorlama alışkanlığımız o kadar yerleşik ve çoğu zaman o kadar sinsidir ki eylemlerinizin esas sebebinin ayırt etmenin bir yolunu bulmak faydalı olabilir. Bazen bir şeyi dolaysız ve plansız bir hizmet arzusuyla mı yoksa başkalarına ve kendime iyi bir insan olduğumu kanıtlamak, bir gruba dâhil olduğumu hissetmek, kendimden ya da başkalarından gelecek kınamalardan kaçınmak ya da ahlaklı olma görevimi yerine getirmek için mi yaptığımı tam olarak anlamıyorum. Fakat ilk seçenekten çok daha fazla keyif aldığımı görüyorum. Çünkü verme arzusu yaşam gücünün başlıca ifadelerinden biridir, armağan olarak yapılan eylemler insana capcanlı hissettirir. İşte aradığımız hissiyat bu.

Bu tavsiyenin sadece kişisel gelişim kitaplarında bulunabileceğini düşünenler çıkabilir. O yüzden size, Geçiş Şehirleri (*Transition Towns*)* hareketinin liderlerinden, arkadaşım Filipa Pimentel'in bu ilkeyi aktivizm alanında uyguladığı bir anısını anlatmak istiyorum. Filipa Portekiz'in en çöküntüleşmiş bölgelerinden birinde, işsizlik oranı yüzde 25'e ulaşmış, ekonomik buhrana girmiş bir yörede kurulan Geçiş Şehri girişimine katılmış. Girişimdeki insanlar üzerlerinde çok fazla baskı hissediyor, tükenmişlik yaşıyor, yaptıkları hiçbir şeyin yeterli gelmediğini düşünüyor, yaşanan krizin ve topluluğun

* İngiltere'de ortaya çıkmış, petrole bağımlı ve tüketim odaklı bireysel yaşam tarzlarını değiştirerek kendine yeterli topluluklar oluşturmayı amaçlayan sivil örgütlenme hareketi—ç.n.

ihtiyaçlarının ezici büyüklüğü karşısında kendilerini geri çekme ihtiyacı hissediyormuş.

Bir gün artık grubun dağılmakta olduğunu kabul etmek zorunda kalmışlar. Grubun öncüleri uzun bir toplantı yapmış ve saatler sonra şu konuda fikir birliğine varmışlar:

- Birbirlerine sahip çıkacaklar, birbirlerinin ihtiyaçlarını gözetecek ve birbirlerini koruyacaklar, gruptan biri zor duruma düştüğünde onu hep birlikte destekleyecekler;
- Tüm girişimlerin iyi niyet ve cömertlikten kaynaklanmasına özen gösterecekler;
- Grubun desteği ile herkes kişisel gelişim konusunda kesintisiz şekilde çalışacak ve en önemlisi de,
- Yaptıkları her şeyi keyifle, gerçekten isteyerek ve kendilerini ifade edebildikleri şekilde yapacaklarmış. Eylemler için kişilerin herhangi bir feragatte bulunmamasına, eylem önceliklerinin birilerinin neyin acil olduğuna dair kanaati doğrultusunda belirlenmemesine karar vermişler.

Bu son ilke aslında çekirdek ekipten birinin, bir takas etkinliği organizasyonu sırasında karşılaştığı bir duruma tepki olarak ortaya çıkmış. Bu etkinlik şehrin karşılanmayan ihtiyaçlarının fazlalığını düşününce belki de okyanusta bir damla gibiymiş ama etkinliği düzenlerken kadın çok iyi vakit geçiriyor ve konfor alanının oldukça dışına çıkıyormuş. Derken bazı insanlar projeyi eleştirmeye başlamışlar. Çalışmanın etkili olmadığını söylüyorlarmış. Sadece takas olmamalı, ikinci el pazarı şeklinde olmalı, böylece daha etkili olmalıymış. Bir süre sonra kadın kendine “Bu etkinlik gerçekten bir işe yarayacak mı?” diye sormaya başlamış, hevesi kırılmış, eli kolu bağlanmış. Bu konuda bir toplantı yapmışlar ve Filipa’nın anlatımıyla, “Bu şehrin bir dolu şeye ihtiyacı var: armağan çem-

berleri, ikinci el pazarları, çiftçi pazarı... Tüm bunlara ihtiyaç var ama biz bunların hepsini birden yapamayız. Ama her şeyi yapamamamız hiçbir şey yapmamalıyız anlamına gelmiyor,” sonucuna varmışlar. Artık onları heyecanlandıran, kendilerine keyif veren şeyleri yapıyorlar. Filipa “Önümüzde upuzun bir muhtemelen en gerekli şeyler listesi var ve bu listeye bakarken ilk ölçütümüz bu. İçimizden birinin bir etkinlik düzenlerken gerildiğini ve yorulduğunu hissettiğimizde, mutlaka ona yaptığın şeyle bağ kurabiliyor musun, bu seni mutlu ediyor mu, yoksa bunun için bir şeylerden feragat etmen mi gerekiyor diye soruyoruz. Eğer bu sana ‘iş’ gibi gelmeye başladıysa hemen *dur* diyoruz.”

Sadece kendilerini mutlu eden şeyleri, sadece bağ kurabildikleri şeyleri, sadece iş gibi gelmeyen şeyleri yapmak... Bunu yaptıklarında aciliyet güdüsüyle ve daha etkili şeyler yapma arayışıyla başardıklarından daha az iş mi başarıyorlar? Hayır. Daha fazlasını başarıyorlar. Filipa’ya göre, “Grubumuz çok daha uyumlu, duygularımızı suçluluk hissetmeden, tüm olumsuzlukların sorumluluğunu sırtımıza almadan ifade edebiliyoruz. Bence bir bakıma, ben ve yakınımdaykiler için, kendimizi korkmadan, gerçekten eğlenerek ve aidiyet duysuyla yaptığımız işe vermek çok daha kolay. Bu sayede grubun ilişkide olduğu insanların da bunu hissedebildiğini ve birçok ‘durumun’ çözüldüğünü düşünüyorum; eğer grup kendiliğinden akıyorsa işler büyük olasılıkla bir noktada kilitleniyor. Bu yaklaşımı benimsediğimizden beri çok daha fazla işi çok daha olumlu şekilde halledebiliyoruz.”

Siz de daha fazla işi daha olumlu şekilde halletmek istemez misiniz? Size iş gibi gelen şeyleri yapmaktan vazgeçebilir misiniz? “Kendinizi yaptığınız işe gerçekten eğlenerek ve aidiyet duygusuyla verseniz” ne kadar daha etkili işler yapardınız?

Çalışmak tabii ki kötü bir şey değil. İş ve oyun, iş ve eğlence... işte bu kutuplaşmayı sorgulamanın zamanı geldi. Bu miskinlik etmek demek değil. İnşaat sektöründe çalıştığım dönemde bana verilen işler zaman zaman çok yorucuydu ama eziyet gibi geldiğini pek hatırlamıyorum. Kendimle savaştığımı, kendimi zorladığımı hissetmezdim. Çok çalışmanın, insanın kendi becerilerinin sınırlarını zorlamasının da zamanı vardır. Sonuçta hepimize bu becerilerin verilmesinin bir sebebi var. Ama mücadele, yaşamın varsayılan durumu olmamalı.

Aynı şey manevi egzersizler için de geçerli. Ayrılık alışkanlıklarını bırakmak için tavsiye ettiğim reçetenin Budist farkındalık öğretileri ve egzersizlerine çok benzediğini de fark etmişsinizdir. İşte, sonunda yapacak bir şey! Artık hepimiz kahramanca farkındalık için çaba gösterebiliriz. Daha farkında olanlara (özellikle de, bir Thich Nhat Hanh kadar olmasak da, çoğu insandan daha fazla farkındalık sahibi olan kendimize) hayranlık duyabilir ve daha az farkında olanlara küçümseme ve küstah bir hoşgörü ile bakabiliriz. Tüm o psikolojik araçları artık yeni bir hedef için, farkındalığa ulaşmak için kullanabiliriz.

Umarım kitabın buraya kadarını okuyanlar bu plana şüpheyle yaklaşıyorlardır. Acaba farkındalık da bir armağan olarak, önceleri farkındalık eşliğimizin altında kalan şeylerin artık farkına varmamıza koşullar elverdiğinde ortaya çıkıyor olabilir mi? Sizleri farkındalığı bir armağan olarak görmeye ve benimsemeye çağırıyorum. Bu armağanı tümüyle kabul edin ve tadını çıkarın. Belki de farkındalığa giden yol irademizi kontrol altına almaktan geçmiyordur. İrademizi kullanma yönünde irade göstermek mümkün değildir. İsteklilik de bir armağan olarak gelir.

Doğru şeyi yapmanın doğru zamanı ne zamandır? Kimse bu soruya cevaben bir formül veremez. Zira eylem ve eylemsizlik aşamalarının ritminin de kendi zekâsı vardır. Eğer doğru frekansı yakalayabilirsek bu ritmi duyabiliriz. Antenimiz ise arzu, heyecan ya da kendimizi kaptırma, haklılık ve ayak uydurma duygusudur. Yaşadığını hissetmektir. Bu duyguya kulak vermek ve ona güvenmek başlı başına bir devrimdir. Hepimiz buna kulak verseydik dünya nasıl bir yere dönuşürdü?

Bu türden derin bir kendine güven, tam zıttı olan yaygın ayrılık alışkanlığını, mücadele alışkanlığını gözler önüne serer. Eski hikâyede, tıpkı insanlığın doğayı fethetmeye ve onu aşmaya yazgılıymış gibi görülmesi gibi, bireyler olarak bizlerin de beden dediğimiz doğa parçasını fethetmemiz ve onu aşmamız gerekir. Buna tüm zevkler, ihtiraslar ve tüm fiziksel kısıtlılıklar da dâhildir. Kendini reddetmek, irade gücü, disiplin ve kendinden feragat erdemdir. Doğaya karşı açılan savaşın aynası olan bu benliğe karşı savaşın sonucu ise hep aynıdır: Siz kaybedersiniz.

Benlikle mücadelenin dayattığı ilkelerden biri zor olan her şeyi yüceltip kolay olan her şeyi değersizleştirmektir. Bu aynı zamanda bir kıtlık ve nankörlük alışkanlığıdır. Diyelim hayatınızı meditasyona adadınız ve biri size “Ne iş yapıyorsun?” diye sordu. “Bir minderde oturup dikkatimi nefesime veriyorum,” diye cevaplırsınız. Soruyu soran kişi “Bu kadar mı? Bunda ne var ki?” der. Sizse buna içerler ve “Aslında oldukça zor bir iş!”

dersiniz. Zor olması bu işi geçerli hale getirir. Bu işi yapabilmek için sizdeki bir şeyin üstesinden gelmeniz, bir tür mücadeleyi kazanmanız gerekir.

İnsanlar meditasyon yapmaya başladığında mücadele paradigmasının hızla hükmünü yitirdiğini fark ediyorum. Nefesimize odaklanmak onu zorlayarak değil ancak ona izin vererek yapılabilir. Aslında son derece kolay bir iştir. Buna engel olansa bizim işleri zorlaştırma alışkanlığımızdır. Ama biz genellikle “kolay” kelimesini, “Kolay yolu seçti,” ifadesindeki gibi bir yerme ifadesi olarak kullanırız.

İyiliğin fedakârlık ve mücadele yoluyla elde edildiği inancı binlerce yıl öncesine, ama sadece binlerce yıl öncesine dayanır. “Emek olmadan yemek olmaz” tarımın tanımlayıcı zihniyetidir. Çiftçi atalarımız uzak gelecekte alacakları bir ödül için bedenini o anki dürtülerinden feragat etmeyi öğrenmek zorunda kalmışlardır. Tıpkı doğanın üstesinden gelmek için çok çalışmak (toprağı sürmek, ot yolmak vb) gerektiği gibi insan doğasının oynama, şarkı söyleme, yaratma ve sadece açken yiyecek arama arzusunun üstesinden gelmek için de çok çalışmak gerekir. Tarımsal hayat zaman zaman bu arzuların bastırılmasını gerektirir.

Bu programlamanın nereden kaynaklandığını ararken olayı abartıyor olmaktan korkuyorum. Avcı-toplayıcılıktan tarıma geçiş ne yaşam tarzı bakımından ne de psikolojik olarak ani bir kopuş değildi. Toplayıcılar geleceği düşünmüyor değildi. O anda aç olmasalar bile gıdanın bol bulunduğu yerlere ya da avlanmaya giderlerdi. Küçük ölçekli çiftçilerin bol bol boş vakti vardır ve işleri her zaman yorucu, bıktırıcı ya da endişe kaynaklı değildir. Pek çoğumuzun bildiği gibi bahçeyle uğraşmak gayet zevkli ve neşeli olabilir. Yani aslında kendine hâkim olmanın değer kazanması muhtemelen daha ileri bir tarihte,

ilk “inşaatçı” medeniyetlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Onlardaki yüksek düzey işbölümü, görevlerin standartlaştırılması, hiyerarşi ve diğer sistemler disiplin, itaat, feragat ve iş ahlaki erdemlerini gerektirmiştir.

Bu medeniyetler Endüstri Devrimi'nin kavramsal ve örgütsel temelini yaratmış, Endüstri Devrimi işbölümü, işlemlerin standardizasyonu ve buna eşlik eden yıkım, sömürü ve ezilmeyi daha önce görülmemiş seviyelere çıkarmıştır. Sistemin yükseldiği değerler de ifadesini tam anlamıyla bu noktada bulmuştur. Toplum milyonlarca insanın hayli zor işler yapmasına gerçekten ihtiyaç duymuştur. Bizi gelecek için bugünden feragat etmeye zorlayacak çok sayıda kurum geliştirilmiştir. Din bize ahirette cennetle ödüllendirilmek üzere bedensel iltirasları reddetmeyi ve aşmayı öğretmiştir. Okul, bizi gelecekte dışarıdan bahşedilecek bir ödül için aslında umurumuzda olmayan sıkıcı işler yapmaya koşullayarak yine bunu öğretmiştir. En çok da para bize bunu öğretmiş, aslında, faiz ve borç araçlarını kullanarak bizi buna zorlamıştır. Faiz, yatırımcıyı kısa vadeli tatminden (ya da cömertlikten) vazgeçirerek ileride daha fazlasını vaat eder. Borç ise aynı şeyi borçluya *dayatır*.

Bu toplumsal kurumlar temel bilimsel paradigmalarımızın dayandığı mücadeleyi somutlaştırmıştır. Sadece hayatta kalma mücadelesini anlatan Darwinci biyolojide değil, Termodinamiğin İkinci Yasası'nda öne sürülen entropiye, yani her sistemde doğal olarak bulunan bozulma eğilimine karşı sonsuz ve lanetli bir mücadele kurgusuyla fizikte de, doğa güçlerinin üstesinden gelmek ve kendimize güvenli bir alan yaratmak, amaçsız ve düzensiz bir kargaşaya kendi tasarımıımızı uygulamak için zor kullanmamızın gerektiği hasmane bir evrende yaşarız.

Kıtlık alışkanlıkları ile mücadele alışkanlıklarının nasıl iç içe geçtiklerini görüyorsunuz. Ekonomik düzeyde feraga-

ti motive eden ve dayatan şey kıtlıktır. Psikolojik düzeydeyse kişinin çelişkili bir şekilde kendini kendine hâkim olarak meşru kılma ihtiyacı başka tür bir kıtlıktan, “Ben yeterince iyi değilim,” düşüncesinden kaynaklanır. Dahası hem kıtlık hem de mücadele temel varlık anlayışımızın içine işlemiştir. Ayrı benlik asla doymaz; doğanın rastgele ve acımasız güçlerinin her tehdidini savuşturacak kadar güce, tüm olası talih-sizliklere karşı güvence sağlayacak kadar paraya, ayrı benlik için tamamen yok olmak anlamına gelen ölümü yenecek kadar güvenliğe asla sahip olamaz. Aynı zamanda, para, güç ve güvenlik elde etmek için diğer varlıklar pahasına çabalayan ayrı benlik özünde kötüdür. Ancak kendine hâkim olarak, kendinden taviz vererek diğer varlıkların çıkarına hareket edebilir. Bu kederli durum karşısında uhrevi bir ruh âleminin, sürekli yapmamız gereken fedakârlıkların karşılığının verildiği bir yerin neden cazip geldiğini anlayabiliriz.

Bu dünyada, yani ayrılık dünyasında, fedakârlık gerçekten de daimidir. Borçlu bunu yaşar. Yatırımcı bunu destekler. Okul çocukları bunu öğrenir. Bu sanrıdan uyanıp hayattan zevk almaya ne zaman başlayacağız?

Bu çok sarsıcı bir uyanış olacak; çünkü mücadele alışkanlığı modern yaşamın o kadar içine işlemiş ki bunu gerçeklikten ayırt etmekte zorlanıyoruz. Kişi kendisine hâkim olmazsa hem kendisi hem toplum bundan zarar görür sanıyoruz. Elbette iştahınıza hâkim olmazsanız kilo alır, aylıklık etme eğiliminizi sınırlamazsanız hiçbir işinizi yapamaz, öfkenizi dizginlemezseniz insanlara bağıırıp çağırırsınız. Arzulara güven olmaz! Ya canınız on dilim baklava yemek istiyorsa? Her akşam içmeye mi başlayacaksınız? Her gün öğlene kadar uyuyacak mısınız? Bağırarak, kavga edecek, tecavüz edip öldürecek misiniz? Belki bazı insanlardan daha iyisiniz ve böyle şeyler yapmak içi-

nizden hiç gelmiyor. Ya da kendinize hâkim olma konusunda obezlerden, bağımlılardan, suçlulardan, çocuk tacizcilerinden ve katillerden daha başarılısınız.

Kitaptaki başlıklardan birinde, birçok şeyin yanı sıra, kişiyi kendini arzularının kölesi olmuş insanlardan farklı ve üstün görmeye iten yargılama alışkanlığını da ele alacağım. Burada yaşamımızı mahveden ve yeryüzündeki yaşamın geri kalanını tüketim çılgınlığı ve açgözlülük biçiminde yok eden şeyin dizginlenmemiş arzular olduğu algısının karşısına dikilmek istiyorum. Bazen gerçekten böyle görünebiliyor. Ama bu görünüşten şüphe duymamız gerekiyor. Çünkü bu düşünce içselleştirmiş olduğumuz Doğayla Savaş ve Kontrol Hikâyesi ile bire bir örtüşüyor. Bu durumu anlamlandırmanın benliğe savaş açmayan bir yolu var mı?

İngiltere’de yaptığım bir söyleşinin sonunda bir kadın, bu tür söyleşiler için sık sık uçakla seyahat ediyor muyum diye sordu. “Evet,” dedim.

Kadın “Peki bunu nasıl meşrulaştırıyorsunuz?” dedi.

“Ne demek istiyorsunuz?” dedim.

Uçakla yapılan seyahatlerin karbon ayak izini anlatmaya başlayınca, bir noktada, “Bunu meşrulaştırmıyorum. Bana yaşadığımı hissettirdiği, bana keyif verdiği için yapıyorum. Hoşuma gittiği için yapıyorum,” dedim. Devam ederek, “İsterseniz bunun için meşru sebepler de üretebilirim. Belki kimi zaman insanların hayatlarını tamamen değiştiren söyleşilerimin ve uçuşlarımın olumlu etkisinin ulaşım sırasında sebep olduğum karbondioksit üretiminden daha ağır bastığını söyleyebilirim. Belki bazı insanlar beni dinledikten sonra vergi hukuku değil de permakültür üzerine kariyer yapmayı seçecekler. Belki de ekolojik bir topluma katkıda bulunacak şekilde yaşama cesaretini bulacaklar. Bunların doğru olduğunu düşünmekle bir-

likte, gerekçemin bu olduğunu söylersem size yalan söylemiş olurum. Gerçek sebep bunun hoşuma gidiyor olması,” dedim.

Kadın dehşete düşmüştü. “Ahlaki değerlerden tamamen yoksunsunuz,” dedi. “Bu mantıkla istediğiniz her şeyi, sırf canınız istedi diye yapabilirsiniz. Et yemeyi, kendi geçici damak zevkiniz için hissedebilen bir canlının hayatını feda etmeyi de haklı görebilirsiniz. ‘Canım istedi’ diye kendinizde cinayet işleme hakkı da bulabilirsiniz. Şaka yapıyor olmalısınız. İnsanlara *canları ne isterse onu yapmalarını* tavsiye ediyor olamazsınız!”

“Evet, yaptığım şey tam olarak bu,” diye cevap verdim. Sohbetimiz orada sona erdi ama ben burada devam edeceğim. “Ne isterseniz onu yapın” sözü üzerine düşünürseniz kısa bir süre içinde aslında ne istediğimizi bilmediğimizi ve arzunun doğal nesnelere konusunda bize anlatılanların kurmacadan ibaret olduğunu fark edeceksiniz.

Canınız ne istiyorsa ya da size ne iyi hissettiriyorsa onu yapmanın tam olarak nesi kötü? Neden kendimize hâkim olmak bir erdem haline gelmiş?

Eğer yapmak istediğimiz şey kendimize ve başkalarına zarar veriyorsa o halde insanları canları ne istiyorsa onu yapmaya teşvik etmek gerçekten kötüdür. Eğer Hıristiyan din reformcusu John Calvin külli günahkârlık konusunda haklıysa, eğer insanın ilerlemesi gerçekten de hayvani barbarlıktan yükselmesine bağlıysa, doğa aslında her şeye karşı verilen bir savaşa ve insanın doğası bu savaşı her ne pahasına olursa olsun kazanmak durumundaysa, insanlar rasyonel çıkarlarını insafsızca azami düzeye çıkarmayı amaçlayan canlılarsa, o zaman evet, arzularımıza hâkim olmalı, teni zapt etmeli ve hazzı aşmalı, dışarıdaki doğayı fethederken içerdeki biyolojik doğayı da fethetmeli, hem kendimizin hem de evrenin efendileri ve sahipleri olmalıyız.

Bu eski hikâyedir. Yeni hikâyede ise artık doğa ile savaşta değiliz ve benliği fethetmeye çalışmıyoruz. Arzunun bu kadar yıkıcı olmasının, bizlerin yanlış yönlendirilmiş olmamızdan kaynaklandığını keşfediyoruz. İstedığımızı sandığımız şeyler genellikle gerçekte istediğimiz şeylerin ikameleri ve peşinde koştuğumuz zevkler bizleri alıkoymaları keyifler kadar zevkli değiller. Normal bir bakış açısıyla, elbette disiplin sayesinde etrafımızdaki baştan çıkartıcı şeylere, oburluğa, uyuşturuculara, bilgisayar oyunlarına, anlamsız internet gezintilerine ve tükettiğimiz diğer tüm şeylere direnebiliriz gibi görünüyor. Bunlar elbette kendi yaşamlarımıza ve başkalarına zarar veriyor. Dolayısıyla arzularımıza daima güvenememiştir gibi görünüyor. Ama bunların gerçekten arzu ettiğimiz şeyler olmadıklarını fark ettiğimizde, amacımız arzuları bastırmak değil gerçek isteği ya da ihtiyacı tespit etmek ve bunu karşılamak haline geliyor. Bu ise kolay bir iş değil, derin bir kendini gerçekleştirme yolculuğudur.

Arzular karşılanmayan ihtiyaçların sonucudur. Bu kendine güvenmenin en temel kurallarındandır. Doğaya Karşı Savaşın yansıması olan Benliğe Karşı Savaşın tezahürlerinden biri de kişinin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlarken arzularının “bencilce” tatminini sınırlandırmasıdır. Bu eski hikâyeye aittir. Sadece kendini reddetmeye değil aynı zamanda peşin hükümlülüğe yol açar. Ben arzularımın tatminini sınırlıyorum, ama onlar sınırlamıyorlar. Ne kadar benciller. Kendilerine hâkim olmalılar. Disipline ihtiyaçları vardır. Bunu yapmazlarsa, bencil insanlarsa ve bunu beceremiyorsa o halde onları teşvikler, kurallar, ödüller ve cezalarla daha az bencil davranmaya zorlamamız gerekir. Bir kontrol programı uygulamamız gerekir.

Yeni hikâyede ise arzuları güden karşılanmamış ihtiyaçları araştırırız. Bu sadece kişisel gelişim için değil aynı zaman-

da, ileride açıklayacağım gibi, toplumsal değişim için de güçlü bir dönüştürücü araçtır. Karşılanmamış ihtiyacı doğrudan ele aldığımızda bu ihtiyaç yıkıcı olan arzuyu gütmeyi bırakır. İhtiyaca cevap veremezsek arzu treninin kazanında basınç birikmeye devam eder. Bağımlılıklar ve yüzeysel arzuların tatmin edilmesi tahliye vanası görevi görürler. Bu vanaları irade gücü ile kapattığımızda ise basınç artmaya devam eder ve sonunda, belki bir kaçamak ya da arzunun eski ifadesi artık kullanılamaz durumdaysa bağımlılık davranışı biçiminde, patlar. Bu, obezite ameliyatı geçiren kişilerde sık karşılaşılan “bağımlılık aktarımı” olgusunu açıklar. Bu kişiler, artık fazla yemek yiyemedikleri için içki, kumar ya da alışveriş takıntısı gibi alışkanlıklar edinirler.*

Benliğe Karşı Savaş'ın beyhudeliği, savaşı başlatan sorunun gerçek sebeplerine asla müdahale edemeyen savaşların hepsinin beyhudeliğini yansıtır. Bunun tek istisnası bir ulusun ya da liderlerinin gerçekten *kötü* olması olabilir. Eğer iyileştirilmeleri mümkün değilse zor kullanmak tek çözümdür. Aynı şekilde, kötü davranışlarınız özdeki bir kötülükten, doğuştan gelen bir ahlaksızlıktan kaynaklanıyorsa, o zaman tek çözüm bunu bastırmak olabilir.

Bu mantık sonunda çaresizlik duygusuna yol açar. Bastırmaya çalışıp başarıya ulaşamazsanız ne olacak? Ya o ahlaksız yönünüz çok güçlü, onu bastırmak için toplayabileceğiniz bütün güçten daha güçlüyse? Bu yönünüz hayatınızı yönetiyor-

* Bu hâlâ tartışmalı bir olgu. Bazı otoriteler var olmadığını iddia ederken bazıları yüzde 5 ila 30 gibi oranlardan söz ediyorlar. Şahsen tanıdığım ve ameliyat sonrasında hasta grupları ile görüşmeler yapan bir obezite cerrahı ise bu oranın yüzde 90'a yakın olduğunu söylüyor.

sa? Kötü niyetli insanlar dünyayı yönetiyorlarsa? Kendim de bir bağımlı olarak sizlere şunu söyleyebilirim: Daha büyük bir güç karşısında zor kullanmak yetersizdir. Rejim yapan kişinin arzusunun üstesinden gelmeye çalışırken hissettiği çaresizlik ile dünyayı yöneten hastalıklı güçlerin üstesinden gelmeye çalışan aktivistin hissettiği çaresizlik aynıdır. Hepimiz çok çeşitli biçimlerdeki aynı iblisle mücadele ediyoruz. Neyse ki şiddetin, açgözlülüğün ve benzerlerinin nereden kaynaklandığına dair fikirlerimiz, dolayısıyla da bunları zor kullanarak çözebileceğimiz fikri de yanlış.*

* Bunu açıklamak isterim. Her şey gibi zor kullanmanın da yeri ve zamanı vardır. İyileşmekte olan bir alkoliğin bugün içki içmeme yönündeki kararlılığından vazgeçmesini önermiyorum. Silahlı bir saldırganı ya da bir katliamı durdurmak için zor kullanmaktan kaçınalım da demiyorum. Bu çözümlerin sorunun kökenine inmediğini fark ettiğimizde gerçek şifalanma yerine bunları uygulamak istemeyeceğiz diyorum.

Peki, karşılanmayan bu ihtiyaçlar tam olarak nelerdir ve bunları nasıl tespit edip karşılayabiliriz? Temel insan ihtiyaçlarının birçoğu, kronik ve trajik bir şekilde, modern toplum tarafından karşılanmamaktadır. Bunlar arasında kişinin armağanlarını ifade ederek anlamlı bir işle uğraşma ihtiyacı, sevme ve sevilme ihtiyacı, gerçek anlamda görülme ve duyulma ihtiyacı, başka insanları görme ve duyma ihtiyacı, doğa ile bağlantı kurma ihtiyacı, oyun oynama ve macera ihtiyacı, duygusal yakınlık ihtiyacı, kendinden daha büyük bir şeye hizmet etme ihtiyacı ve bazen de hiçbir şey yapmama ve sadece var olma ihtiyacı bulunur. Karşılanmayan ihtiyaçlar acı verir; bir ihtiyacın karşılanması ise güzel bir histir. İhtiyaç, haz, acı ve arzu arasındaki ilişki işte burada yatar. Karşılanmayan ihtiyaç ne kadar derinse, duyulan acı o kadar büyük, bunun yarattığı arzu o kadar güçlü ve karşılandığında alınan haz da o kadar büyüktür. Acı ve haz, gerçekten ne istediğimizi ve gerçekten neye ihtiyacımız olduğunu keşfetmemizi sağlayan kapılardır.

Hikâyeler arasındaki alana girerken keşfettiğimiz şeylerden biri de, istediğimizi sandığımız şeyleri aslında istemediğimiz, hoşlandığımızı sandığımız şeylerden aslında hoşlanmadığımız gerçeğidir. İçimize bakar ve şu soruyu sorarız: Gerçekten ne istiyorum? Neden buradayım? Bana yaşadığımı hissettiren şey ne? En derin karşılanmamış ihtiyaçlarımız genellikle bize görünmez oldukları ve çok uzun süredir karşılanmadıkları için, fiziksel ve zihinsel sistemlerimiz bu acıyı bilinçaltına ite-

rek, dağıtarak ve gizleyerek bu ihtiyacın etrafından dolaşmaya alışmıştır. Bu da karşılanmayan ihtiyacı tespit etmeyi bazen zorlaştırır. Hayatımızdaki geçiş dönemlerinde bu ihtiyaçların üstünü örten hikâyeler parçalanır ve hayatımızda eksik kalan şeyler netlik kazanır. Kendimize “Bana ne acı veriyor?” diye sormaya ve cevaplar bulmaya başlarız. Bu cevaplar bizi bağ kurma, hizmet etme, oyun oynama gibi gerçek ihtiyaçlarımıza yönlendirir. Bu sırada keyif ve esenlik deneyimlerimizin derinleştiğini hissederek, bu duyguyu buna ikame ettiğini fark ettiğimiz zevklere tercih etmeye başlarız.

Aslında bu o kadar da doğru değil. Bağımlılıklarımız ve yüzeysel zevklerimiz sadece başka bir şeyin ikamesi değildir. Bunlar aynı zamanda bu şeylerin anlık görüntüleri, o şeyleri elde edebileceğimize dair vaatlerdir. Alışveriş yapmak birçok insana geçici bir bolluk hissi ya da bağ kurma deneyimi yaşatır. Şeker birçok kişiye kendi kendini sevme duygusunu yaşatır. Kokain kişinin kendini bir an için güçlü ve muktedir hissetmesini sağlar. Eroin kişinin süregelen acısını kısa bir süre için dindirir. Pembe diziler aslında her gün gördüğümüz insanların hikâyelerine dâhil olma yoluyla edinebileceğimiz aidiyet duygusunu sunar. Tüm bunlar Ayrılık halinin devamını biraz daha kolaylaştıran yatıştırıcı ilaçlardır. Aynı zamanda Ayrılık’ın yıkımı için tohumlar da barındırırlar. Birincisi, anlık esenlik, bağ kurma ya da canlılık deneyimlerinin daimi, sancılı ve sıkıcı yalnızlığımızla kıyaslanmasına yol açarak memnuniyetsizlik duygusunun tohumlarını atarlar. İkincisi, bu ilaçlar yaşamı, serveti ve sağlığı yıpratmaları için eski hikâyenin çözülüşünü hızlandırır. Bunların yatıştırıcı etkileri zamanla azalırken zararlı yan etkileri artar. İlaçlar artık işe yaramamaya başlar ve dozu artırırız. Ama sonunda o doz da işe yaramaz.

Medeniyetimiz de şu sıra aynı dinamiğin pençesinde kıvrıyor. Teknolojinin, yasaların, toplumsal baskının, tıbbi müdahalelerin dozunu sürekli artırıyoruz. Başlangıçta bu önlemler büyük ilerleme sağlıyor gibi görünüyordu. Ama artık normalliği korumaya ve acıyı sürekli pusuda tutmaya ancak yetiyorlar. İlaç sektörünün ilk reçeteleri sağlığımızda büyük ilerlemeler sağlamıştı. Şimdiyse ABD’de her gün dört milyardan fazla reçete yazılıyor, insanların gündelik hayatlarını devam ettirebilmeleri için sürekli yeni ilaçlar geliştirilmesi gerekiyor. İlk makineler insanların üretkenliğini ve boş vaktini büyük ölçüde artırmıştı. Bugünse insanlar sürekli yeni teknolojik cihazlar satın almalarına rağmen hâlâ hayatın hızına yetişememekten muzdarip. İlk kimyasal gübreler mahsul miktarlarını ciddi ölçüde artırmıştı. Şimdiyse kimyasal tarım şirketleri gittikçe güçsüzleşen topraklar, daha dirençli zararlılar ve daha pek çok soruna yetişmekte zorlanıyor. Bilimin ilk zamanlarında gözlemlenen olguların karmaşıklığının birkaç havalı yasaya indirgenmesi bizlere gerçekliği öngörme ve kontrol etme yetisi bahşetmişti. Bugünse Her Şeyin Teorisi’ne yönelik beyhude bir arayış içinde, o basit yasaları sürekli yeniden irdeliyor ve hep daha fazla karmaşıklık ve belirsizlikle karşılaşıyoruz. Bu sırada sarmallaşan ekolojik yıkım her şeyin kontrolümüzde olduğu iddiamızı çürütüyor.

Askeri müdahaleler, hükümet bürokrasileri, örtbas edilen yalanlar, ergenlerin kontrol edilmeye çalışılması gibi kontrole dayalı hızlı çözümlerin kısa vadede dramatik sonuçlar verdiği pek çok durumla ilgili benzer şeyler söyleyebilirim. Çocuğu odasına yolladık. Diktatörü devirdik. Artık biraz keyif yapalım. Bir kadeh bir şey içelim.

Hem kişisel hem de kolektif örneklerde, bu tarz çözümler esas hastalığı örtbas eder. İki örnekte de, bulunan geçici çözüm işe yaramaz hale geldiğinde esas sorun gün yüzüne çıkar

ve bununla yüzleşmekten başka çaremiz kalmaz. Bugün toplumumuzda yaşanan budur. Yukarıda da belirttiğim gibi, ihtiyaçları gizleyen hikâyeler çözünüyor, eksik olan şeyler daha net görülmeye başlanıyor ve kendimize sormaya başlıyoruz: “Bana acı veren şey ne?”

Kişisel dönüşüm çalışmalarını anlatırken, bir bağımlılığın ve onu barındıran hikâyenin çözülüşü sırasında açığa çıkan acıya tüm dikkatimizi vermek gerektiğini savunurum. (Bu “bağımlılık” öz imajımız ya da ne kadar etik ya da başarılı olduğumuza dair düşüncelerimiz gibi örtülü bir bağımlılık da olabilir.) Bir ihtiyacın karşılanması güzel bir duygu iken karşılanmayan ihtiyaçlar acı verir. Acı, ihtiyacınızın, sizden dikkatinizi ona vermenizi isteme şeklidir. Bu ihtiyacın yerine konabilecek tüm ikameler tükendiğinde, tüm hafifletici ilaçlar işe yaramaz hale geldiğinde, dağıtılan ve gizlenen acı eninde sonunda bizi o ihtiyaca götürür.

Aynı şey kolektif düzeyde de yaşanmakta. Kitle toplumu dünyasında yukarıda söz ettiğim dikkatin eşdeğeri nedir? Gezegenimizde olup bitenler hakkındaki hikâyelerin paylaşılmasıdır. Elbette bu hikâyeleri paylaşan, toplumu savaşın ve medeniyetin, ticaretin ve emperyalizmin insani maliyetinden haberdar etmeye çalışan aktivistler hep vardı. Ancak ilerleme ve büyüme anlatılarının perdesi bugüne kadar çok kalın olduğu için bu kişilerin seslerini duyamıyorduk.

Artık bu durum değişiyor. Eski hikâyenin bağımsızlık sistemi, yani rahatsız edici gerçekleri görüş alanımızın dışında tutan tüm mekanizmalar bozuluyor. Alınan her yeni çelişkiyle, hikâye biraz daha zayıflıyor, gittikçe büyüyen bir delikten gittikçe daha fazlasının girişine izin veriyor.

Sadece dikkatimizi vermenin kişinin herhangi bir eyleminden çok daha iyileştirici olabilmesi gibi, Yeryüzü’nde olup

bitenlerle ilgili gerçekleri anlatmak da olayların gidişatını değiştirme gücüne sahiptir. Burada yine sonuç eylemsizlik olmayacaktır. Sadece bilgiyi sindirmeyi başardığımızda, kim olduğumuz ve dolayısıyla yaptıklarımız da değişecektir.

Gezegeni talan etmeye ancak bahaneler sayesinde devam edebiliyoruz. Yaşam biçimimizin ürettiği rezillikler gezegenin dört bir yanına saçılmış haldeyken, toplum olarak nasıl olup da hiçbir şey yapmıyoruz? Nasıl oluyor da ayan beyan karşımızda duran uçuruma doğru hızla koşmaya devam ediyoruz? Bunun tek sebebi gözlerimizin kör edilmiş, duygularımızın köreltilmiş olmasıdır. Bankalar ve yatırım fonları, sahneledikleri sayısal tiyatronun ardında, kitlelerin ve gezegenin sahip olduğu serveti yağmalıyorlar. Her kâr tablosunun, şirket müdürlerinin aldığı her ikramiyenin ardında bir enkaz silsilesi var: açık maden ocakları, borçlu köleler, emeklilik kesintileri, aç çocuklar, mahvolmuş hayatlar ve yerler. Hepimiz bu sisteme katkıda bulunuruz ama bunu ancak hissetmediğimiz, görmediğimiz ya da bilmediğimiz sürece yaparız. Bir sevgi devrimi gerçekleştirmek istiyorsak sistemimizin gerçekliği ve kurbanlarıyla yeniden bağ kurmamız gerekir. İdeolojileri, etiketleri ve bahaneleri ortadan kaldırarak kendimize yaptıığımız şey hakkında gerçeği gösterebiliriz ve vicdanımız uyanır. O halde tanıklık etmek sadece bir taktik değil, sevgi devriminin vazgeçilmezidir. Eğer sevgi bir benliğin ötekini kapsayacak şekilde genişlemesi ise, aramızdaki bağları açığa çıkaran her şeyin sevgiyi besleme potansiyeli vardır. Bilmediğiniz şeyi sevemezsiniz.

Değişim aktörlerinin oynadıkları rollerden biri de dünyanın gözü ve kulağı olmaktır. İşgal Et hareketi sırasında yaşanan polis şiddetine dair videoların ne kadar etkili olduğunu hatırlayın. Pasif bir şekilde oturan protestocuların yüzüne biber gazı sıkıldığını gören neredeyse herkesin bundan tiksinti

duyması gibi, sayısal tiyatro perdesinin ardını görenler de mali sistemimizin dünyaya yaptıklarından tiksinti duyacaktır. Bizler, kolektif dikkati buraya çekmek için anten rolü oynayarak bu perdeyi paramparça edebiliriz. Faillerin bazıları daha da derin bir rasyonelleştirme ve inkâra başvurabilirlerse de, bazılarının fikri değişecektir. Gittikçe daha çok polis memuru vur ermine karşı gelecek, daha fazla yetkili güç kullanımının sınırlandırılmasını tavsiye edecek, çok daha fazla memur görevinden istifa edecek, ihbarcılık yapacak ya da kurumlarını içerden dönüştürmeye çalışacaktır.

Güç dediğin nedir ki? Elit kesimin ezici avantajlarının hepsi, yani askeri güç, gözetleme sistemleri, toplumsal olaylara müdahale teknolojileri, medya üzerindeki kontrol ve dünyadaki paranın neredeyse tamamı, sonuçta birtakım insanların emirlere uymalarına ve verilen görevleri yerine getirmelerine bağlıdır. Bu itaatkârlık ortak ideolojilere, kurumsal kültürün ve içinde rol aldığımız sistemlerin meşruiyetine bağlıdır. Meşruiyet ise kolektif algıya dayalıdır ve bizler insanların algılarını değiştirme gücüne sahibiz.

Kişisel ya da sosyal düzeyde acı üzerinde çalışmanın aracı dikkat ise, haz üzerinde nasıl çalışacağız? Hazın bir ihtiyacı karşıladığımızda elde ettiğimiz duygu olduğunu hatırlayın. İhtiyaç ne kadar güçlüyse haz da o kadar yüksektir. Bu ilke doğrultusunda, öncelikle ihtiyaçlarımızın meşru ve hatta güzel olduklarını kabul etmemiz gerekir. Hatta sadece ihtiyaçlarımızın değil, karşılanmayan ihtiyaçlardan kaynaklanan arzularımızın da... Nefesinizi tutun. Oksijen ihtiyacınız nefes alma arzusu yaratacaktır. Sıkıcı bir işte çok uzun süre çalışırsanız kendinizi geliştirme ihtiyacınız bu kısıtlanmış durumdan kurtulma arzusu doğuracaktır. Toplum bu özgürleşme dürtüsünü bastırmaya ya da içki, bilgisayar oyunları ve bungee jumping gibi şeylere yönlendirmeye çalışır. Ama gerçek özgürlüğün coşkusu ile bu tür hazlar hiç kıyaslanabilir mi?

Haz duygumuza güvenmek, dilimizin bir parçası haline gelecek kadar derinlere yerleşen norm ve inançlara karşı gelmektir. “Zor” ile “iyi, “kolay” ile “kötü” arasındaki denklemden bahsetmişim. “Bencil” ve “hedonist” gibi kelimelerin yergi terimleri olması da aynı temel inançtan kaynaklanır. Fakat varlıklararasılık mantığı bize en büyük ihtiyaçlarımızın yakınlık, bağ kurma, verme ve kendimizden daha büyük bir şeye hizmet etme ihtiyaçları olduğunu söyler. Bu ihtiyaçların karşılanması da en büyük hazzı verir.

Haz ve arzu, organizmaları gıdaya, ısıya, sekse ve ihtiyaçlarını karşılayan diğer şeylere yönelten doğal bir kılavuzdur. İn-

sanların doğanın yolunda bir istisna olduğunu mu düşünmeliyiz? Bizlerin bu kılavuzu aştığımızı, hazzın artık müttetikimiz değil düşmanımız olduğu daha yüksek bir âleme geçtiğimizi mi düşünmeliyiz? Hayır. Bu düşünce biçimi Ayrılık'a aittir. Hazzın kılavuzluğu bizde de mevcut. Gıda, seks ve barınak gibi temel hayvani ihtiyaçlarla da sınırlı değildir. Tüm biçimleriyle bizi ihtiyaç ve arzularımızın tatminine yönlendirir, dolayısıyla da potansiyelimizi gerçekleştirmemizi mümkün kılar.

Ona en çok yabancılaşmış olanlarımız için bunca yüzyıl sonra hazza tekrar güvenmek üzere atılacak ilk adım, karşımıza çıkan en sıradan hazların bilinçli ve kasıtlı olarak peşinden koşmak ve kendimize güvenme alışkanlığını yeniden kazanmak olabilir. Muhakeme kaslarımız güçlendikçe bunları gittikçe daha büyük hazlara yönelmek için kullanabilir, daha derin arzuları tatmin edebiliriz. Hedonizmin daima hafif bir ayrık hava taşımalarının iyi bir sebebi var. En yüzeysel hazlar da dâhil olmak üzere, hazzı tercih etmek, bu tercihimizi kucaklamak ve kutlamak Dünya Hikâyesi'ni baş aşağı edecek bir süreci başlatır. Sonuçta yüzeysel hazlar bıktırıcı ve yetersiz gelir ve keyif olarak adlandırdığımız zevklere geçeriz.

Bu yolu izlemek kontrol programını temelinden sarsar ve bu hikâyeden etkilenmiş kişilerin sezgilerini onları öfkelen-direcek kadar zorlar. Haz peşinde koşmanın korkunç sonuçları gözümüzde canlanır: tecavüz, cinsel taciz, oburluk, ero-inmanlık ve esrarkeşlik, spor arabalar ve özel uçaklar... Hatta sadistlerin işkence ve öldürmekten aldıkları haz. "Haz peşinde koşmayı ciddi ciddi savunuyor olamazsın Charles. Eminim sen de hazların ölçülülük, denge ve kendine hâkim olma yoluyla ayara getirilmesi gerektiğini kabul edersin."

Ben bundan o kadar da emin değilim. Öncelikle, acaba kaç kişi gerçekten haz alacağı şeylerin peşinde koşuyor diye sora-

lím. İnsan bir karar vermeden önce acaba ne sıklıkta durur ve dürüst bir şekilde, “Bana gerçekten iyi hissettirecek şey ne? Şu an ne yaparsam kendime gerçek bir armağan vermiş olurum?” diye düşünür? Benim savunduğum hazza adanmışlık aslında neredeyse hiçbirimizin bilmediği bir şey. Belki de haz bunun için en uygun kelime değil; belki de keyif kelimesini kullanmalıyım. Ama haz ve keyfin birbirinden ayrı şeyler olmadıklarını, birincinin ikincisine engel olmadığını, tersine bunların birbirini izlediğini de vurgulamak istiyorum. Gerçekten keyifli ya da bağlantıda hissettiğiniz bir ânı hatırlayın. Belki sevdiğiniz biri ölüm döşegindeyken başucunda durduğunuz bir ânı ya da onyıllarca süren bir küslüğü bitiren bir affediş ânını hatırlayın. Ben ormanda dolaşırken bir dişi geyikle karşılaştığım ânı hatırlıyorum. Aramızda birkaç adımlık bir mesafeyle durmuş, birbirimize bakıyorduk. Ya da sekiz yaşındaki oğlum Philip’in bu sabah onu okula bırakırken bana uzun ve masum bakışlarla “Baba seni seviyorum,” deyişini düşünüyorum. Sizin de böyle anlarınız olmuştur: bağ kurmanın keyfi, ayrılığın bir an için de olsa çözülmesi. Bu anlardan birini hatırlayın ve bir tepsi kurabiye yemek, porno izlemek ya da öfkeyle birine saldırmaktan aldığınız hazla bunu kıyaslayın. Hangisinin daha iyi hissettirdiğine göre karar verecek olsanız hangisini seçersiniz? Bunlardan hangisi kendinize vereceğiniz en iyi armağan olurdu?

Bencillik ve kendine hâkim olma kavramlarımızın baş aşağı edildiğini görebiliyor musunuz? Bizi Kavuşma’ya götürecek rehberin elimizden alınmasının bize karşı işlenmiş ne kadar büyük bir suç olduğunu görebiliyor musunuz?

Kalbimin bildiği daha güzel bir dünyada çok daha fazla haz var: Daha fazla temas, daha fazla sevişme, çok daha fazla kahkaha, birbirimizin gözlerine çok daha uzun süre bakma,

çok daha fazla ev yapımı kurabiye, çok daha fazla tarladan yeni toplanmış sıcacık domates, çok daha fazla şarkı, daha fazla dans, daha fazla zamansızlık, çok daha güzel bir yapılı çevre, çok daha fazla güzel manzara, çok daha fazla kaynağından içilen su var. Siz bir dağın içinde 20 yıl boyunca dolaştıktan sonra fışkıran bir pınardan gerçek su içtiniz mi hiç?

Bu hazların hiçbiri çok uzaklarda değil. Hiçbiri yeni icatlar yapılmasını ya da çoğunluğun azınlığa köle olmasını gerektirmiyor. Ama toplumumuz bunların hepsinden mahrum. Sözde zenginliğimiz yoksulluğumuzu perdeliyor ve eksik şeyleri ikame etmeye çalışıyor. Sunduğu şeyler gerçek ihtiyaçlarımızı karşılayamadığı için bağımlılık yaratıyor. Ne kadar çok olursa olsun yetmiyor.

Birçoğumuz bize sunulan yüzeysel ikame hazların sahteliğinin farkındayız. Bunlar bizi sıkıyor, hatta tiksindiriyor. Ama bunları reddederken hazzı da reddetmemiz gerekmiyor. Sadece derinlere kök salmış az hazzı çok hazza tercih etme alışkanlığından vazgeçmemiz yeterli. Peki, bu alışkanlık nereden geliyor? Bu, ayrılık dünyasının yapıtaşlarından biridir. Çünkü dünyayı yiyip bitiren makinenin işlemeye devam etmesi için bizim yapmamız gereken işler pek de iyi hisler vermiyor. İşte bu nahoş işleri yapmaya devam etmemiz için hazzı reddetmek üzere eğitilmemiz gerekiyor.

Endüstri Devrimi'nin başlarında işçilerin fabrikalarda çalışmaya ikna edilmesi hayli zor olmuştu. Biyolojik yaşamın organik ritimleri makinenin monotonluğu için feda edilmeliydi. Doğanın ve çocukların sesleri ve durağanlık değirmenin gürültüsüne, kişinin kendi zamanı üzerindeki egemenliği saatin tik taklarına feda edilmeliydi. Bu yüzden kendini reddetme üzerine kurulu yepyeni bir eğitim ve ahlak sistemi inşa edilmişti. Bugün hâlâ bu sistemlerin içinde yaşıyoruz.

Oyun, kutlama, gizem ve mizah öğeleri barındırmayan herhangi bir devrime şüpheyle yaklaşmak gerekir. Eğer yaptığımız şey özünde iç karartıcı bir mücadeleyse buradan bir devrim çıkması da pek olası değildir. Mücadeleye hiç yer olmadığını söylemiyorum; ama dönüşüm sürecini mücadele ile sınırlamak bunu eski dünyaya indirgemektir. Bu, sürecin diğer aşamalarını, gebelik, kuluçka, içe dönme, nefes, boşluk, gözlem, dinleme, besleme, üzerine düşünme, oyunlu keşif ve bilmeme aşamalarını değersizleştirir.

Bunlar dünyada daha bol bulunsa güzel olmaz mıydı?

Haz konusunda hassasiyetimizi ve muhakeme gücümüzü yeniden kazanmak uzun, kişiye özel, kendi hızı ve ritminde gerçekleşen bir süreç olabilir. Bu, tüm korkularımızı yenmek, kendimizi hiç tutmamak, tedbiri elden bırakmak ve tüm engelleri yıkmak *değildir*. Bu tür bir aşkınlık eski hikâyenin izlerini taşır. Korku, bazı manevi öğretmenlerin söylediğinin aksine, başdüşmanımız değildir; günah ya da ego gibi eski öcülerin yerini alan, yenmemiz gereken yeni bir öcü değildir. Evet, korku büyümeyi sınırlandırır. Ama aynı zamanda büyümenin gerçekleşebileceği güvenli bir alan yaratır. Ne zaman ki büyüme bu sınırlara çarpmaya başlar, o zaman sınırların yıkılmasının zamanı gelmiş demektir. Demek ki dikkat kesileceğiniz korku artık miadını doldurduğunu hissettiğiniz, yeni bir adım attırarak olan korkudur. Bu korku size endişeden ziyade neşe ve zindelik verecektir.

Aynı yaklaşım insanları yeni hikâyeye davet etmeye çalışırken onlarla kurduğumuz ilişki için de geçerli olabilir. Pazarlamacılar karşılanmamış bir ihtiyacı tespit etmenin ve bunu, onu karşılayacağını düşündüğümüz bir ürünle ilişkilendirmenin gücünü iyi bilirler. Karşılanmayan ihtiyaçları görmek ve bunları gerçekten karşılayacak bir şey sunmak o kadar güçlüdür

ki. Başkalarının karşılanmamış ihtiyaçlarını ve ifade edilmemiş armağanlarını algılama konusunda egzersizler yapabiliriz. Zamanla bu ihtiyaçları karşılayabilir ya da karşılanmaları için fırsatlar yaratabiliriz. İşte, daha az hiyerarşik bir dünyada liderliğin yarısı burada yatar. Liderler, başkalarına armağanlarını sunabilmeleri için fırsatlar yaratan kişilerdir.

Başkalarının ihtiyaçlarını karşılamamanın bir başka yolu da, onların hazzına, keyfine ve mutluluğuna hizmet etmemizdir. Bunlara dair kavrayışımız derinleştikçe karşılamak istediğimiz ihtiyaçlar da değişir. Elbette genellikle, bu ihtiyaçları görebilme becerimiz, madem varlıklararasılık dünyasındayız, bunları kendi içimizde karşıladıkça gelişecektir.

Umarım bu felsefenin normalde hedonizm olarak adlandırığımız şeyden ne kadar farklı olduğunu görebilmişsinizdir (gerçi bence hedonizm konusundaki reflekssel küçümseyiciliğimiz kendi kendimizi reddedişimizin belirtisidir). “Kendinizi sigaraya, içkiye ve seks amaçlı ilişkilere verin,” demiyorum. “Bunları gerçekten istediğiniz kadar yapmak için kendinize izin verin,” diyorum. Kendimize tamamen izin verip suçluluk duygusundan kurtulduğumuzda, bunların gerçekten istediğimiz şeyler olmadıklarını fark edebiliriz ya da arzularımız tatmin olduğunda başka şeylere yönelebiliriz.

Bundan yıllar önce, Ritalin bağımlılığından ve hayatındaki erkeklere yönelik takıntılı davranışlarından kurtulmaya çalışan bir kadına gönüllü danışmanlık yapıyordum. Eski erkek arkadaşına günde onlarca, hatta yüzlerce kez mesaj atıyordu. Beni gittikçe daha sık arıyor ve “Deli olduğumu düşünmüyorsun değil mi?”; “Bu bağımlılıktan kurtulmam ve normal bir hayata kavuşmam gerçekten mümkün mü?” ve “Seni çok mu sık arıyorum? Herhalde herkesi bunaltıp kaçırdığım gibi seni de kaçıracağım,” diyordu.

Ona “Beni, sana en iyi gelecek zamanlarda aradığına inanıyor, güveniyorum. Beni aramayı gerçekten istediğin her zaman arayabilirsin,” dedim. Bunu dedikten sonra daha az aramaya başladı. Ona istediği zaman arama izni vererek, aslında bilinçaltı düzeyde, gerçekten istemediği zamanlarda beni arama-masına da izin vermişim.

Haz güdümlü yıkıcı davranışlar genellikle gerçek arzuların ifadesi olarak değil bastırılmış arzuların patlaması şeklinde ortaya çıkarlar. Katolik rahiplerin karıştığı pedofili skandalları, bastırılan sağlıklı cinsel arzunun başka bir kanaldan kendini nasıl gösterdiğine iyi bir örnektir. Bunu genellemek de mümkün. Yaratıcılık, hizmet etme, yakınlık, bağ kurma ve oyun oynama dürtülerimizin bastırılması nasıl sonuçlar doğurur? Hedonizm dediğimiz şey bu bastırılmışlığın belirtilerinden biridir. Bu belirtiyi bastırmak yine arzu enerjisini başka bir çıkış yoluna, belki daha da yıkıcı bir davranışa yönlendirecek ya da kendini kanser ya da başka bir hastalık şeklinde ifade edecektir. Bunun yerine bu belirtiyi takip ederek gerçek sebebi bulabiliriz. Tıka basa yediğiniz bir ziyafetten, bir içki âleminde ya da haz amaçlı herhangi bir aşırılıktan sonra kendinize “Şimdi nasıl hissediyorum?” diye sorun. Bu davranışım, besleyici bir öğünün yaptığı gibi gerçek bir ihtiyacı karşıladı mı? Bir doygunluk ve esenlik hissi bıraktı mı? Yoksa geride hâlâ bir açlık mı var? Akşamdan mı kaldım? Uyuşturucuların etkisinin altında yatan, zonklaması süren bir yaram var mı? Bu duyguya dikkatinizi verin. Bu, kendinize hâkim olmayı öğrenmeniz için bir hile değil hayattan aldığınız zevki artırmak için iyi niyetli bir araştırma olsun. Dikkatin gücü deneyiminizi bir bütün haline getirir ve davranışın, içselleştirilmiş tüm çağrışımları ile birlikte, nahoş sonuçlarıyla da ilişkilendirilmesini sağlar. Bu sayede bu tür aşırılıklar artık diğer hazlardan

üstün görünmeyecek ve saplantılı arzulama hali azalacaktır. Dikkatimizi vermek kendimize hâkim olmaya çalışmaktan çok daha etkilidir.

Önceki sayfaları okurken uçakla seyahatlerim konusunda yaptığım küstahça denebilecek açıklamayı sorgulamış olabilirsiniz. Jet yakıtı tüketiminin etkileri, daha doğrusu genel olarak tüketimin etkileri hakkındaki bilgilerin önemini yadsımıyorum. Örneğin, satın aldığımız her elektronik cihazın çoğunlukla Kongo, Brezilya ve Ekvator gibi yerlerde, ekolojiye ve insanlara büyük zararlar verilerek elde edilen nadir elementlerin tüketimi anlamına geldiğini bilmek önemlidir. Bunun acısını duyumsamalıyız. İşte o zaman farklı tercihlerde bulunabiliriz ve “Ne istersen onu yap” dediğimizde bunun sonuçlarının ne olduğu kendiliğinden değişir.

Dikkatimizin kapsama alanını genişlettiğimizde kendimizi de genişletiriz. Bizler ne yersek oyuz ve dikkat verdiğimiz her şey bir tür gıdaya dönüşür. Güç odaklı bir dünya görüşüne bu derece koşullanmış insanlar olarak sadece bilgi ile insanların değişebileceğine güvenmek bizim için yeni bir yaklaşımdır. Bu durumu bir tür duygusal baskıyla, bir ithamla ve bir suçluluk psikolojisi ile desteklemek isteriz. Bu kitapta ben tüm bunların ters teptiğini savunuyorum. Bunlar bilgiye karşı direnç yaratıyorlar. Bunun yerine bilginin girişi için bir nevi Truva atı olarak mizah ve sevgiyi kullanmayı yeğlerim. At şehre girmeyi başardıktan sonra orada etkisini mutlaka gösterecektir.

Şimdi lütfen bu bölümde yazarların tamamen yanlış olduğunu, benim iradesiz biri olduğumu ve kendi disiplinsizliğimi ustalıkla bir psikolojik rasyonelleştirme yoluyla meşrulaştırdığımı düşünün. Pek çok saygıdeğer manevi öğretiyi bize öz disiplin, kendine hâkim olma ve ölçülülük gibi değerleri geliştirmemizi tavsiye ediyor. Benim gibi ayrıcalıklı doğmuş biri,

çileci kadim manevi gelenekleri ne hakla sorgulayabilir? Ama Budizm, Hinduizm ve Taoizmde ifade bulan yine çok saygıdeğer tantra geleneği de söylediklerimin hemen hemen aynısını söylüyor. O halde bunlardan hangisi doğru? Ben bu çelişkiyi çözebilecek herhangi bir mantık ya da otorite sunamam. Belki de tantra ve çilecilik aynı şeydir. Mesela benim bu hayatta haz güdüsüyle yaptığım şeylerin çoğu dışarıdan çilecilik olarak görünebilecek şeyler. *Tao Te Ching*'in 36. mısrasının doğruluğuna şahidim: “Bir şeyi azaltmak için onu genişletmek gerekir; bir şeyi zayıflatmak için onu güçlendirmek gerekir; bir şeyi yok etmek için onun serpilmesine izin vermek gerekir.” Arzu ettiğimiz bir şeyi aslında istemediğimizi, genellikle ancak ona ulaştıktan sonra anlarız. Biz bu döngüyü yaşadıkça başkalarının süreçlerini hızlandırırız. Bizim hikâyemiz başkalarının istemedikleri şeyler içinde kaybolarak geçirdikleri süreyi kısaltır. Bazen bizim o alanı keşfetmiş olmamız başkalarının oraya gitmesini engellemeye bile yeter. İnsanlığın yolculuğunda, tamamlanmışlık ve doyunluk hissiyle geri dönüşe geçilebilmesi için Ayrılık alanının tamamının keşfedilmesi gerekir.

Ben bu şekilde kendime istediğim kadar içki içme izni verdiğimde, gördüm ki neredeyse hiç içki içmiyorum. Kendime istediğim kadar şeker yeme izni verdiğimde, gördüm ki kendime hâkim olmaya çalıştığım zamanlara göre çok daha az yiyorum. Sınırsız alışveriş yapma izni ise beni çoğunlukla ikinci el şeyler almaya götürüyor. Bunun sebebi kendimi bu davranışları durdurmak üzere disipline sokmuş olmam değil. Bunun sebebi bu davranışların kendimi iyi hissettirmediği gerçeğini çeşitli düzeylerde bütünleştirebilmem. Bu noktada bu davranışları durdurmak parmağımı gözüme sokmamak kadar kolaylaşıyor. Eğer gözümde hiç sinir ucu bulunmasaydı parmağımı gözüme sokmamakta zorlanabilirdim. Aynı şekilde, bir

alışkanlığın öncesi, yapılışı ve sonrasındaki deneyimlere bir bütün olarak bakmadığımızda, onu bırakmakta zorlanıyoruz.

Toplumumuzda herhangi bir eylemin yol açtığı bir acıdan bir şekilde kaçınabileceğimiz yönünde bir inanç hâkimdir. Kötü mü hissediyorsunuz? Kafanızı dağıtmak için bir şeyler yapın. Bir sigara için. Daha da mı kötü hissettiniz? Bir film açın. Hâlâ kötü mü hissediyorsunuz? Bir içki için. Akşamdan mı kaldınız? Bir ilaç alın. Ardı arkası gelmeyen bu sonuçları yönetmeye çalışma alışkanlığı, sürekli bir önceki çözümün yol açtığı zararları gidermeye çalışan teknolojik çözüm zihniyetine benzer. Fakat esas yara hâlâ orada olduğu için, tüm çözümler denendikten sonra bile, acı da hâlâ orada bizi bekliyor olacaktır. Zen Budizminin kaynağı olan Chan Budizminde şöyle denir: Sıradan insanlar sonuçlardan kaçınır, Bodhisattva ise sebeplerden kaçınır. Neden? Bodhisattva bunun imkânsız olduğunu bilmeseydi muhtemelen sonuçlardan da kaçınmaya çalışırdı. Tüm çözümler denendikten sonra bile acı hâlâ orada, tünelin sonunda bizi bekleyecektir. Toplumumuzun şu anda bulunduğu nokta budur.

Bodhisattva'nın perspektifinden bakarsak bazı kuralcı dini öğretileri yeniden yorumlayabiliriz. Belki de On Emir aslında On Gösterge'dir; öldürmediğinizde, çalmadığınızda, büyüklerinize saygı gösterdiğinizde ve diğer emirleri yerine getirdiğinizde Tanrı'ya yaklaştığınızı göreceksiniz demektir.

Hazza, arzuya, neşeye ve keyfe odaklanmak sosyal ve siyasi çalışmalara da yol gösterebilir. Gidişatımızı değiştirmeyi amaçlayan tüm felaket tellallıklarına rağmen, gittikçe daha fazla ödün vererek mevcut dünyayı sürdürmeye değil, daha güzel bir dünya yaratmaya çalıştığımızı hatırlayalım. Sadece hayatta kalmayı amaçlamıyoruz. Bir felaketle değil muhteşem bir olasılıkla karşı karşıyayız. İnsanlara daha azına sahip olduğumuz, daha fazla ödün verdiğimiz, daha az eğlenip daha

çok acı çekeceğimiz bir dünya sunmuyoruz. Hayır; daha fazla güzellik, daha fazla keyif, daha fazla bağ, daha fazla sevgi, daha fazla tatmin, daha fazla coşku, daha fazla boş zaman, daha fazla müzik, daha fazla dans, daha fazla kutlama vaat ediyoruz! İnsan yaşamının aslında nasıl olabileceğine dair göz ucuyla yakaladığınız o ilham verici anlar var ya; işte onu sunuyoruz.

Eğer bu anlık görüntüye sıkıca tutunabilirseniz, aktivizminizin alt metninde bunu aktarmanız mümkün olacaktır. İnsanlar, “Ödünler vermeniz, daha yoksun yaşamanız gerekecek. Fazla bencilsiniz. Hayatınız fazla iyi,” şeklindeki mesajlara olumlu tepki vermezler. Bu mesajla onlara saldırdığınızı hissedeceklerdir ve bir bakıma haklıdırlar. Daha güzel bir dünyaya gerçekten hizmet edebilmek için vazgeçeceğimiz şeylerin keşfedeceğimiz şeyler kadar güzel olmadığını bilmemiz gerekir. Beş yüz metre karelik evlerin yürüme mesafesinde kamusal alanları bulunan mahalleler kadar mutluluk verici olmadığına inanmamız gerekir. Kolaylık ve rahatlık odaklı yaşam tarzının kendi gıdamızı yetiştirmek ya da pişirmek kadar mutluluk verici olmadığına inanmamız gerekir. Daha hızlı yaşamının daha iyi yaşamak olmadığına inanmamız gerekir. Medeniye-
tin sunduğu ıvır zıvırların insanların gerçekten ihtiyaç duyduğu şeylerin zavallı ikameleri olduklarına inanmamız gerekir. Eğer bu inançlarda samimi değilsek ve yaratmaya çalıştığımız dünyanın gerçek olmasına ihtimal vermiyorsak, sözlerimiz güçsüz kalacak, eylemlerimiz motivasyon yaratmayacaktır. İşte bu yüzden “sözde kalmamamız,” verdiğimiz nasihatleri kendimizin de uygulaması önemlidir. Bunun amacı iki yüz-
lülükten kaçınmak değildir (bu çaba iyi bir insan olmaya yönelik bir kampanyaya ait olurdu). Amaç yeni hikâyeyi keyifle ve etkili bir şekilde başkalarına sunabilmemiz için onu yaşama-
mak, onu vücuda getirmektir.

Kıtlık ve mücadele yapılarının ne kadar hâkim ve köklü olduklarını düşünürsek bunların izini kendi psikolojimizde taşıyor olmamız hiç de şaşırtıcı değildir. Bunlardan nasıl kurtulabiliriz? Bizi öylesine bağlamışlardır ki kurtulmaya çalıştıkça onları daha da güçlendirmemiz olasıdır. Örneğin, “Kendimizi nasıl özgürleştirebiliriz?” diye sorduğumda, bunun için yoğun gayret sarf etmek, kendimizi dönüştürmek için muazzam bir çaba göstermek gerektiğini mi düşündünüz? Zor olacağını düşündüyseniz ve kendinizi bu girişime hazırlamaya ya da bıkkınlık içinde bundan vazgeçmeye başladıysanız, mücadele alışkanlığınız devrede demektir.

Peki, bu alışkanlığı yenemediğiniz için üzgün ya da kendinizi savunmak zorunda hissediyor ya da bu alışkanlığı yenmiş olduğunuz için “sınavı geçtim” diye gururlanıyor musunuz? Her iki durumda da, yine bir ayrılık alışkanlığıyla düşünüyorsunuz demektir: Kendinizi koşullu olarak onaylıyor ya da koşullu olarak onaylamıyor, gerekli niteliklere sahip değilseniz yeterince iyi olmadığınıza düşünüyorsunuz. Kendini yargılamak benliğe karşı savaşın temel bileşenlerinden ve en yaygın ayrılık alışkanlıklarından biridir.

Birçok insan kendilerini fazla zorladıklarını, fazla ağır eleştirdiklerini ya da mükemmeliyetçi olduklarını itiraf etmekte pek de zorlanmaz. Sonuçta kültürümüzün erdem olarak tanımladığı bir şeyi itiraf etmektedirler: Benlikle mücadele. Başkalarına karşı kendimize olduğumuzdan daha eleştirel ya da

yargılayıcı olduğumuzu itiraf etmek ise daha zordur. Çünkü bu ikiyüzlü olduğumuzu itiraf etmek demektir.

Kendini eleştirmeyi seven kişilerin hoşuna gitmeyecek ama insanın başkalarına karşı yargılayıcı olmadan kendine karşı yargılayıcı olması imkânsızdır. Her günün sonunda geriye dönüp o güne baktığınızı, dürüst, ekolojik, savruk, etik ya da açgözlü olup olmadığınızı değerlendirdiğinizi ve buna göre kendinizi takdir ettiğinizi ya da kınadığınızı düşünün. Peki ya sizden daha az dürüst, duyarlı ya da etik tüm o diğer insanlar? Onlar sizin kadar iyi değiller mi? İster tepeden bakarak onları hoş görün ister kınayın; “Ben senden daha iyiyim” ya da “senden daha kötüyüm ama en azından birilerinden daha iyiyim” inancına kapılmanız kaçınılmazdır.

Yargılama derken ne kastediyorum? Yargılayıcı olmak sadece ayrımlar, tercihler ya da karşılaştırmalar yapmak değildir. Ahlaki bir değerlendirme, doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün bir insana atfedilmesi demektir. Bu atıf pek çok farklı biçim alabilir. “-meli,” “-malı”lı ifadeler, duyarlı ve duyarsız, doğru ve yanlış, etik, ahlaklı, haklı, meşru, ayıp ya da iyi ve kötü için kullanılan tüm diğer kelimeler, genellikle yargılayıcı ifadelerdir.

Yargılama ayrılıktır. Yargılama özünde “benden farklı bir tercihte buldun çünkü benden farklısın” demektir. “Senin yerinde olsam senin yaptığını yapmazdım,” demektir. “Ben bir şirketin yöneticisi olsaydım çevreye zarar vermez ve bu konuda kamuoyuna yalan söylemezdim,” demektir. “O kadar zengin olsaydım paramı spor arabalara ve gösterişli malikânelere harcamazdım,” “O kadar şişman olsaydım açık büfe sırasına dördüncü kez girmezdim.” Ben bundan çok daha iyiyim. Ben o kadar cahil değilim. Ben o kadar duyarsız değilim. Ben o kadar tembel değilim. En azından açık görüşlü biriyim. En

azından eldeki bulguları göz önünde bulunduruyorum. En azından eğitimliyim. Kredi borçlarımı ödedim. Fazla yemek yemiyorum. Namusumla çalışıp kazanıyorum. Ben hiç değilse çaba gösteriyorum. Bu insanlar neden böyleler?

İşte ayrılığın özü: Eğer ben senin koşullarına sahip olsaydım senden farklı davranırdım.

Pek çok araştırma bu düşüncenin yanlış olduğunu, gerçekten aynı koşullar altında olsaydınız sizin de aynı şekilde hareket edeceğinizi gösteriyor. Aşağıda açıklayacağım gibi, bu gerçeği kabullenmek belki de bir değişim aktörü olarak etki alanınızı genişletmenin en iyi yoludur. Kişinin kendini başkasının yerine koyması şefkatin ta kendisidir; sen ve ben biriz, dünyaya farklı gözler aracılığıyla bakan, evrensel ilişkiler ağında farklı düğüm noktalarında ikamet eden tek bir varlığımız demektir.

Bunu kabul etmek de çok zordur. Çocuklarım aç kalsaydı hırsızlığa başvurabileceğimi ya da çocukluğumda yaşadıklarım beni öfkeyle doldurmuş olsaydı nasıl düşüncesizce kamu malına zarar verebileceğimi hayal edebiliyorum. Ama hangi koşullar Anders Breivik'in yaptığı gibi 27 kişiyi katletme, önümde salya sümük diz çöküp acımam için yalvarırlarken onları tek tek silahla vurmama sebep olabilir, bunu hayal edemiyorum. Hangi koşullar altında 90 metre boyundaki bir sekoya ağacını motorlu testere ile keserdim? İtiraf ediyorum ki kendimi bir işkencecinin, çocuk tacizcisinin, kadın tacirinin ya da bir katilin yerine koymakta zorlanıyorum. Ama bu insanlardan daha üstün olduğumuza inanmamalıyız. Bu insanları yargılamamız, onlarla aramızda çok temel bir fark bulunduğunu değil sadece bizim anlayışımızın kıtlığını gösterir.

Burada dile getirdiğim pozisyona sosyal psikolojide “durumculuk” (situationism) denir ve anlamı, tercih ve inançla-

rımızı belirleyen şeyin içsel ve dışsal durumlarımızın toplamı olduğudur. Ancak bunun tersine, toplumun büyük bölümü “yaratılışçılık” (dispositionism) görüşüne sahiptir ve bu kesim insanların kararlarını, nispeten değişmez yaratılışlarına ya da tercihlerine göre, özgür iradeyle verdiklerine inanır. Biri iyi bir şey yaptığında, yaratılışçılara göre bu onun iyi bir insan olmasından kaynaklanır. Durumcular ise hayır, bu bir hatadır, “temel atıf hatası”dır derler. Birçok araştırma günümüz toplumunda insanların durumsal etmenleri sürekli olarak yaratılışsal özelliklere bağladıklarını ve bu nedenle koşulların insan davranışları üzerindeki etkisini göz ardı ettiklerini göstermiştir. Biri kaba bir laf söyler ve ilk aklımıza gelen şey bu insanın kaba biri olduğudur. Belki sonradan kadının o sırada dışının ağrıdığını öğrenir ve hakkındaki düşüncemizi değiştiririz; ama ilk tepkimiz yaratılışsal bir yargıda bulunmaktadır.

Bu tesadüf değildir. Yaratılışçılık ve ona eşlik eden yargılayıcı yaklaşım Dünya Hikâyesi’ne kodlanmıştır. “Senin yerinde olsam aynı şeyi yapmazdım, çünkü senden farklı ve ayrıyım.” Durumculuk ise “ben”in bireyden daha büyük olduğunu, öznenin, aktörün ve seçim yapanın birey ile bireyin ilişkilerinin toplamı olduğunu söyler. Benliğin bağımsız bir varoluşu yoktur. Dünya ile ilişkilerinden soyutlandığında benlik artık kendisi değildir.

1960’larda gerçekleştirilen Milgram deneylerinden günümüze pek çok araştırma, “şu şirketin müdürünün, şu siyasetçinin, eniştemin, eski eşimin, şu öğretmenin, şu madde bağımlısının, o terbiyesizin yerinde ben olsaydım onun yaptığını yapmazdım” şeklindeki kibir yüklü inancımızı çürütmektedir. Sizce bir psikoloji deneyi için masum bir deneğe acı verici, hatta hayatını tehlikeye atabilecek düzeyde elektrik şoku veren biri nasıl bir insandır? Elbette bunu ancak çok kötü kalp-

li biri yapabilir değil mi? *Siz* asla böyle bir şey yapmazdınız değil mi? Ne yazık ki yanılıyorsunuz. Bunu “siz” de yapardınız; tıpkı Stanley Milgram’ın laboratuvarında yaptığı deneye katılan neredeyse herkesin yaptığı gibi. Bu deneylerde doğru koşullar oluşturulmuş, geçerli bahaneler ve geçerli bir hikâye sunulmuştu. “Herhalde Yale Üniversitesinden bir bilim insanı söylüyorsa doğrudur.” “Sonuçta denekler bu deneye katılmaya gönüllü olmuşlar.” “Sorumluluk bana ait değil, ben sadece bana söyleneni yapıyorum.” Prestijli bir üniversitenin laboratuvarlarında, bilim kisvesi altında korkunç bir şey yapıyor olabileceği hâkim Dünya Hikayesi’ne o kadar aykırıydı ki, meşruiyet ve yerindelik hakkındaki toplumsal konsensüsün de desteğiyle gönüllüler birer birer düğmeyi en yüksek seviyeye çeviriyor ve kolu çekiyorlardı.

Araştırmanın amacı Yahudi soykırımının Adolf Eichmann gibi vasat bürokratlar ve birer ss subayı ya da toplama kampı gardiyanı olmadan önce sıradan hayatlar yaşayan sıradan insanlar tarafından nasıl gerçekleştirildiğini açıklamaktı. “Kötülüğün sıradanlığı” nasıl açıklanabilir? Bu soruya döneceğim; çünkü Kötülükle Savaşımızdan vazgeçmek için kötülüğü, ona verdiğimiz tepkiyi değiştirecek şekilde yeniden çerçevelayebilmemiz gerekiyor. Çünkü Dünya üzerinde bazı korkunç şeylerin yaşandığını inkâr edemeyiz. Bu kötülükler tabii ki durmalı. Kötülüğe göz yummamız gerektiğini iddia etmiyorum. Kötülüğü üreten duruma, yani boğazımıza kadar batmış olduğumuz hikâyeye daha da dikkatli bakmayı öneriyorum.

Durumculuk, sosyal psikolojide çeşitli şekillerde kabul görmüş bir yaklaşımdır. 1973 yılında John Darley ve C. Daniel Batson tarafından yapılan bir deney, durumun eylemlerimize etkisi konusunda bir örnek daha sunar. İncil’de anlatılan İyilik Yapan Samiri hikâyesini duymuşsunuzdur. Bir adam haydutlar

tarafından dövülmüştür ve yol kenarında inleyerek yatmaktadır. Bir rahip adamın yanından geçip gider. Sonra bir Levi* (bir rahip yardımcısı olabilir) aynı şeyi yapar. Ardından bir Samiri† durup adama yardım eder. İsa bu hikâyeyi anlatarak bu üçünden hangisinin dövülen adama “iyi komşu” olduğunu sorar. İsa, Samirinin iyi kalpli olduğunu söylemese de bugün bu hikâye İyilik Yapan Samiri olarak adlandırılır ve onu rahip ve Leviden ayıran şeyin ahlaki yaradılışı olduğunu ima eder.

Bahsettiğimiz deneyde papaz okulunda okuyan bir grup öğrenciye (araştırmacıların espri anlayışı biraz gelişmiş olacak ki günümüzün rahip ve Levi adaylarını seçmişler) kampusun başka bir bölümüne gidip İyilik Yapan Samiri hikâyesini anlatmaları gerektiği söylenir. Öğrenciler üç gruba ayrılır ve gruplara ayrı talimatlar verilir. İlk gruptakilere, “Acele etmeniz iyi olur, görüşmeye geç kaldınız,” denir. İkinci gruba, “Acele etmeniz iyi olur, görüşme birkaç dakika içinde başlayacak,” denir. Üçüncü gruba ise, “Şimdi gidebilirsiniz. Görüşmenin başlamasına daha var ama buradaki işimiz bitti,” denir.

Çocuklar konuşmanın yapılacağı mekâna doğru giderken bir kapının önüne yatmış inlemekte olan bir adamın yanından geçerler. Bu adam deney için oraya yerleştirilmiştir. Çocukların gitmek istedikleri yere varmak için gerçek anlamda adamın üzerinden atlamaları gerekir. Peki, çocuklar durup yardım ettiler mi? Tahmin edebileceğiniz gibi, çocukların tepkileri hangi grupta olduklarına göre değişir. İlk gruptakilerin sadece yüzde 10'u, üçüncü gruptakilerinse yüzde 60'ı adama yardım etmiştir.

Neden birinci gruptakiler “acı çeken” bir adamın üzerinden atlayıp geçerken, üçüncü gruptakiler durup yardım etmiştir?

* Leviler İbranilerce en üstün kavimlerden sayılır—ç.n.

† Samiriler İbrani kavimlerinde düşman olarak görülür—ç.n.

Sebepten tabii ki tüm iyi kalpli çocukların üçüncü grupta olması değildir. Belki de İncil’den alıntıladığımız bu hikâyenin adı “Acelesi Olmayan Samiri” olmalıdır. Belki de suçlamak istediğimiz insanlar suçlanmamalıdır. Belki de dünyanın sorunlarının çözümü kötülüğü yok etmek değildir.

Sadece kişisel yargılarımız değil, sosyal kurumlarımızın birçoğu, özellikle de hukuk sistemimiz yaradılışçı varsayımlara dayalıdır. Normalde insanların eylem tercihlerinden kendilerinin sorumlu olduklarını varsayar, baskı altında yapılan şeylerle gönüllü olarak tercih edilen eylemleri birbirinden ayırırız. Fakat baskı dediğimiz şey aslında durumsal etkinin uç bir örneğidir. Bizi biz yapan deneyimler toplamı bizim suçumuz mudur?

Benzer şekilde sözleşme hukuku da özgür iradeleriyle bir anlaşma yapan tarafların kendi çıkar ve tercihlerinin farkında olduklarını varsayar. Her sözleşmede şifreli bir zorlama vardır ve sözleşme “Burada anlaştığımız şeyi yapmam için beni zorlamana izin vereceğim,” demektir. Gündelik işlerimizde biri bir söz verdiğinde kimi zaman “durumların değişebileceğini” bilir ve eğer koşullar çok değiştiyse o kişiyi verdiği sözü yerine getirmek için zorlamayız. Sözü veren kişinin içinde bulunduğu koşullardan ayrı tutulamayacağını, bu koşullar değişince onun da değişeceğini kabul ederiz. O sözü veren kişi, bir bakıma, artık mevcut değildir. Sözleşmeler ise bu gerçeği reddetme çabalarıdır.

Elbette durumculuk yaklaşımı tercih, özgür irade, motivasyon, ahlaki yükümlülük ve cezai adalet kavramlarını derinden etkilemektedir. Jon D. Hanson ve David G. Yosifon’un etkileyici ve güçlü bir çalışma olan “The Situational Character: A Critical Realist Perspective on the Human Animal” (Durumsal Karakter: İnsan Hayvanına Yönelik Eleştirel Gerçekçi Bir

Bakış Açısı) ve tamamlayıcısı sayılabilecek “The Situation: An Introduction to the Situational Character, Critical Realism, Power Economics, and Deep Capture” (Durum: Durumsal Karakter, Eleştirel Gerçekçilik, Güç Ekonomisi ve Şirketlerin Denetim Kurumlarını Ele Geçirmesine Giriş) başlıklı makaleleri bu konuları ele almaktadır.

Durumculuk, deneyimlerimizden yola çıkarak dolaysız olarak erişebildiğimiz bir anlayıştır. Başka bir insanın neler hissettiğini anladığınız, birdenbire onun dünyasına girdiğiniz ve yaptığı her şeyin çok makul görüldüğü anlar yaşar mısınız? O diğer kişi artık bir canavar, bir öteki değildir. Onun deneyimini biraz da olsa anlayabilirsiniz. Bu içgörü doğal olarak bağışlayıcılığı getirir ve nefret duymak imkânsız hale gelir. Dahası, bu deneyim bize birinden nefret ettiğimizde kendimizden de nefret ettiğimizi gösterir.

Hâlâ Nefret Hikâyesi'nde yaşamakta olan müttelikler için rakiplerini birer insan olarak görmek zor olabilir. Bu yeni bakış açısını zayıflık ya da ihanet diye yorumlayabilirler. "Nasıl onları savunabiliyorsun?"

Eski bir asker olup şu anda hayatını barışa adanmış olan bir arkadaşım, milyonlarca özgürlükçünün sefil bir insan, duygusuz, ikiyüzlü, işbirlikçi bir savaş çığırtkanı olduğunu düşündüğü Dick Cheney'nin özel açısı olarak çalışmış bir arkadaşının hikâyesini anlatmıştı. Arkadaşım, kendi bakış açısı için onay beklentisi içinde, arkadaşına Cheney ile çalışmanın nasıl bir şey olduğunu sormuş. Arkadaşı, "Harika," demiş. "Bir insanın karakterini anlamanın en iyi yollarından biri yardımcılarına nasıl davrandığına bakmaktır. Altı üstü bir aççıydım ama Cheney bana karşı daima samimi ve saygılıydı."

Dick Cheney'nin siyasi görüşlerini ya da yaptıklarını haklı göstermeye çalışmıyorum. Sadece, herhangi bir insanla aynı motivasyon ve korkuları taşıyan makul bir insanın, bir bağlamda korkunç şeyler yaparken başka bir bağlamda takdir edilecek davranışlar gösterebildiğini anlatmaya çalışıyorum.

Kötü davranışları kişinin kötü kalpliliğine yorma hatası bir yönüyle gerçekten de bir tür ihanete yol açabilir. Bu ihanet, Cheney'nin ya da bir şirket müdürünün arkadaş canlısı ve zeki biri olduğu için görüşlerinin de doğru olduğunu varsaymaktır. Bu da, Washington'daki özel ve kamu sektörü temsilcileri ile çok uzun süreler ve yakından çalışma sonucunda bu

kesimlerin dünya görüşlerini, daha da kötüsü neyin mümkün, yapılabilir ve meşru olduğuna dair fikirlerini benimsemeye başlayan kişileri ifade eden “Beltway çevreciliği” olgusuna yol açar. Hem hizmet ettiğimiz şeye sadık kalmak hem de buna hizmet etmeyen kişileri kötülemekten kaçınmak çok zordur.

Sorunumuz sadece, iktidar sahibi kötü kalpli bireylerin açgözlülüğü ve taş kalpliliği olsaydı her şey çok güzel olmaz mıydı? O zaman çözüm çok basit olurdu: İktidarı bu insanların elinden alalım ve dünyayı kötülükten arındıralım. Fakat bu, ilk tarımsal toplumların kötülük kavramını icat edişinden beri yürüttüğümüz kötülükle mücadelenin aynısıdır. Aynı mücadeleyi sürdürmek aynı sonuçları üretir. Çok daha köklü bir devrimin zamanı gelmedi mi?

Geçiş Şehirleri aktivisti Marie Goodwin şöyle diyor: “Kötülüğü’ kökünden söküp atmaya yönelik çözümler, dünyanın çok büyük ve ağır görünen sorunlarını çözmeyi mevcut paradigmamız içinde mümkün hale getirir. Bu yüzden, ne pahasına olursa olsun bunu savunuruz. Bence günümüzde insanlar kötülüğe karşı savaşta –çoğunlukla güç kullanarak– iyiliğin kazanması sayesinde çözülebileceği söylenen kötü haberler ve felaket hikâyeleri duymaktan çok yoruldu.”

Bu söylem bizi rahatlatıyor çünkü birçok sorunu tek bir soruna indiriyor ve dünyayı köklü mitolojimize meydan okumayan bir çerçeveye koyuyor.

Biraz çelişkili gibi gelecek ama aslında nefret etmeyi reddetmek de bir tür ihanettir. Nefretin kendisine ihanettir. İyi ile kötüyü karşı karşıya getiren Dünya Hikâyesi’ne ihanettir. Bu ihanet, karşıtlarımızı sadece azılı birer düşman olarak görmediğimiz için zayıf ve naif olduğumuzu düşünen ve bizimle alay eden eski müttefiklerimizi kızdırır.

Zeki ve kışkırtıcı solcu yazar Alexander Cockburn’ün bir

köşe yazısını okumuştum. Yazıda, siyaset muhabiri olarak aldığı eğitimde yaşadığı dönüştürücü bir deneyimden bahsediyordu. Bir editör bütün stajyerlere sorduğu “Nefretin saf mı?” sorusunu ona da sormuştu. Onun dünyası ikiyüzlüler ve palavracılardan, rüşvet ve açgözlülüğten, arsız yalancılar ve gaddar liderlerden ve bunlara güç veren dalkavuklar ve işbirlikçilerden oluşuyordu. Karşıtlarına yönelttiği nüktelerin ve zehrin hoşuma gittiğini itiraf etmeliyim. Ama, sunduğu kanıtlar ya da mantık silsilelerinin yanında, acımazsızca saldırdığı kandırılmışlar ve apolojistler tayfasına dâhil olmak istemiyorsam beni onunla aynı fikirde olmak zorunda bırakan psikolojik baskının da farkındaydım.

Sağcı düşünürler de aynı coşkuyla, belki biraz daha az ustalıklı, Alexander Cockburn’ün yaptığıнын aynısını yapıyorlar. Farklı fikirlerin ardında aslında aynı zihniyet yatıyor. Fikirleri tartışmak yerine fikir sahiplerine yönelik karalamaları haksızlık ya da konuyu saptırma olarak görüyor ama inançlarımıza nüfuz etmiş yaradılışçılık nedeniyle bunlara başvurmaktan kendimizi pek alıkoyamıyoruz. “Şu kişi benimle aynı fikirde değil çünkü *kötü bir insan*.” “Kötü” yerine bir sürü farklı sıfat kullanabiliriz, ama yargılayıcı tavrımız hep aynıdır. Kendi makalelerim için yapılan yorumları okumayı bıraktım çünkü kişisel saldırı ve hakaretleri eleyip gerçek yorumlara ulaşmaya çalışmaktan çok yoruldum. Yorum yazarlar bende pek çok entelektüel ve ahlaki kusur buluyorlar. Naifmişim. Hayatında gerçek bir deneyim yaşamamış narsisist bir hippie özentisiymişim. Mikrofonu elinden bırakmak istemeyen kendini beğenmiş beyaz erkeklerden biriymişim. Yazdıklarımnda çok basit bir mantık hatası varmış. Gidip gerçek bir işe girmeliymişim. Beni destekleyenlerse bana, sahip olmadığım ya da belki her insan kadar sahip olduğum çok çeşitli erdemler yüklüyorlar.

Bu güzel bir duygu. Sorun, bu kadar yükseğe çıktıktan sonra gidilecek yönünün hep aynı olması. Facebook sayfamdaki en ufak kusur bile çok yoğun eleştiriler alıyor. Oğlumun kendisine eşlik etmesi için mezuniyet balosuna götürdüğü kız ile fotoğrafını yayınlıyorum ve durumu bu şekilde dümdüz ifade ettiğim için kadınları nesneleştirmekle suçlanıyorum. Ben yazı yazarken kucağımda uyuyan bebeğimin fotoğrafını yayınlıyorum ve onu radyasyona maruz bıraktığım, ona yeterince ilgi göstermediğim için eleştiriliyorum. Kendimi savunmaya çalışmıyorum; eleştirilerde haklılık payı tabii ki var. Sorun bu eleştirileri yöneltenlerin kimi zaman “o halde anlattıklarının da sorgulamalıyım” ya da “artık çalışmalarını tüm kalbimle savunamam” demeleri. İşte bu endişe verici bir durum. *Kutsal Ekonomi* kitabında sunduğum önerilerin kabul edilmesinin, benim kişisel ahlaki üstünlüğüme dayandırılmasını kesinlikle istemem. Elinizdeki kitabı benim bir tür ermiş olduğumu düşündüğünüz için okuyorsanız isterseniz burada bırakın; çünkü bir gün Facebook’ta diğer insanlardan üstün bir tarafım olmadığını keşfedebilir, ihanete uğramış hissedip vermeye çalıştığım mesajı riyakâr birinin safsataları diye göz ardı edebilirsiniz. O yüzden, umarım buradaki fikirleri benim kişiliğim bağlamında değil kendi içinde ele alıyorsunuzdur.

Kişiyeye yönelik karalamaların amacı elçinin saygınlığını zedeleyerek mesajın da saygınlığını zedelemektir. Bu taktik insanların kötü oldukları için kötü şeyler söyledikleri yönündeki yaradılışçı bakış açısının tersine işletilmesidir: Eğer bir insan kötü ise söylediği şeyler de kötüdür. Durumcular ise bu görüşün hatalı olduğunu ve buna dayalı taktiklerin de tersine tepeceğini bilirler. Evet, tarihin ve dünyanın işleyiş biçiminin gerçeklerini ortaya çıkarmaya devam etmeliyiz. Ama bu gerçeklerin duyulmasını istiyorsak bu ifşaları alışılmış suçlayıcı-

lık yaklaşımının gölgesinde bırakmamalıyız. Kontrol zihniyeti bize kişileri utandırarak onları değiştirebileceğimizi söyler. Ama aslında bu, onları hikâyelerine iyice gömmekten başka bir işe yaramaz. Bana saldırıldığını hissettiğimde beni savunacak müttefikler, “Hayır, sen değil, esas çevreciler kendilerinden utanmalı!” diyecek birilerini ararım. Ve suçlamalar bu şekilde aramızda dönüp durur.

“Asıl suçlu halkın çektiği sıkıntıları ya da çevreye verilen zararı umursamayan kodaman banka hortumcuları” gibi büyük laflar ettiğimizde, çoğu insan gibi diğer insanları ve gezegeni önemseyen bankacılar karşısında gülünç duruma düşüyoruz. Eğer onlara ulaşmak istiyorsak sorunu ifade ederken onları kötü insanlar olmakla suçlamamalı, ama sorunun dinamiklerini açıklarken taviz de vermemeliyiz. Bunu yapabilmek için size bir formül sunamam. Doğru kelimeler ve stratejiler, şefkat gösterdiğimde, yani bankacıların ya da başka birilerinin yerinde ben olsaydım benim de aynı şeyleri yapacağımı anladığımda kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Diğer bir deyişle, şefkatli ve etkili kelimeler, ortak noktamız olan insanlığımızı fark ettiğimizde ortaya çıkacaktır. Ve bu ancak aynı şeyi kendimize de uyguladığımız ölçüde mümkündür. Gerçekten etkili bir aktivist olabilmek için, aynı düzeyde bir içsel aktivizm gerekir.

Kendimiz suçlama ve nefret hikâyesinin dışında durduğumuzda başkalarını da buradan çıkarma yetisi ediniriz. Barışçıl kalplerimiz *durumu* değiştirir, nefreti doğallıkla doğuran hikâyeyi bozar ve yeni bir hikâye öneren bir deneyim sunar.

Bir dakika. Belki de tüm bunları naifliğimden söylüyorum. Belki de el bebek gül bebek yetiştirilmiş biri olduğum için kötülüğün ne kadar gerçek olduğunu ve onunla güç kullanılarak mücadele etmek gerektiğini göremiyorum. İnsanla-

rın birbirlerine yapabilecekleri en kötü şeyleri birinci elden deneyimlemediğim doğru. Ama size Güney Koreli çiftçi aktivist Hwang Dae-Kwon'un hikâyesini anlatmak istiyorum.* Hwang 1980'lerde antiemperyalist bir militandı ve bu, sıkıyönetim rejimi altında tehlikeli bir etkinlikti. 1985 yılında gizli servis tarafından tutuklandı ve Kuzey Kore için casusluk yaptığını itiraf edene dek 60 gün işkence gördü. On üç yıl hücre hapsinde yaşadı. Bu süre içinde sadece hücreesindeki sinekler, fareler, hamamböcekleri ve bitler, bir de avluda tanıştığı yabancı otlarla arkadaşlık ettiğini söylüyor. Bu deneyim onu bir ekolojist ve şiddet karşıtına dönüştürmüş. Bana, maruz kaldığı şiddetin kendi içindeki şiddetin yansıması olduğunu söyledi.

Artık Hwang'ın en önemli aktivizm prensibi barışçıl bir kalp taşımak. Geçenlerde katıldığı bir gösteride toplumsal olaylara müdahale ekipmanlarıyla donanmış bir polis safı göstericilere doğru yürümeye başlamış. Hwang polislerden birine yaklaşmış ve yüzünde kocaman bir gülümsemeyle onu kucaklamış. Polis memuru olduğu yerde kalakalmış; Hwang, "gözlerindeki korkuyu görebiliyordum," diyor. Hwang'ın barışçılığı onun şiddet yetisini elinden almış. Fakat bunun işe yaraması için bu barışçılığın hakiki ve derin olması gerek. Yüzünüzdeki gülümseme gerçek olmak zorunda. Gösterilen sevgi gerçek olmak zorunda. Amaç kandırmak, üste çıkmak, kendi şiddetsizliğini göstererek karşı tarafın gaddarlığını vurgulamak olursa, bu gülümsemenin ve kucaklamanın gücü azalır.

* Hwang'ın bu deneyimlerini hem konferanslarda hem de kişisel sohbetlerde dinleme şansım oldu. Ayrıca hapiste geçirdiği dönem anlattığı ve Kore'de en çok satanlar listesine giren *A Weed Letter* (Bir Yabancı Ot Mektubu) isimli bir kitabı var.

Dünyanın esas sorununun kötülük olduğu ve çözümün onu yenmek olduğuna dair toplumsal mutabakatın ardında karşılanmamış bir kendi kendini onaylama ihtiyacı yatar. Siyasi söylemlerimizin büyük bölümü haklı olma ve kendimizi İyi'nin tarafında görme ihtiyacımızı karşılamayı amaçlar. Benimle aynı fikirde olmayan adam bunu aptal, naif, kandırılmış ya da kötü olduğu için yapıyorsa, o halde ben de akıllı, uyanık, akli başında ve iyi biri olmalıyım. Hem pozitif hem de negatif yargılar kendilerini nirengi noktası olarak alır ve tembel aslında “benden daha tembel,” duyarlı ise “benim gibi duyarlı” anlamına gelir.

Neden sizi mutsuz eden ve öfkeliendiren o web sitelerine giriyorsunuz? Kendiniz için nasıl bahaneler bulursanız bulun (diyelim ki “dünyadan haberdar olmak”), belki de gerçek sebep duygusal tatmin, yani haklı, akıllı, kısacası iyi biri olduğunuzu hatırlamaktır. Grubun içindedesiniz. Biraz daha fazla onay istiyorsanız bir internet tartışma grubu ya da yüz yüze görüşen bir grup kurabilir, başka insanlarla bir araya gelerek ne kadar haklı olduğunuzu ve diğerlerinin ne kadar korkunç, akıl almaz, kötü niyetli ve sapkın olduklarını konuşabilirsiniz. Ne yazık ki onaylanma duygusu bağımlılık yapar ve ne kadar onay alırsanız alın yetmez. (Burada esas ihtiyaç kendi kendini kabul etmektir ve bunun yerine sunulan şey gerçek ihtiyacı karşılamaz, karşılayamaz.) Kısa bir süre içinde herkes gruptaki diğer insanlardan daha haklı olmak ister ve bu da zamanla grup içinde çatışmalara yol açacaktır.

Belki daha da haklı olmak istiyorsunuzdur. O halde gidip bir sivil itaatsizlik eyleminde bulunun, kendinizi tutuklattırın ve polise dövdürün. İktidar sahiplerinin ne kadar canavarlaşabileceklerini kendi acılarınız aracılığıyla gösterin. “Gördünüz mü bana ne yaptılar!”

Tüm protesto ve doğrudan eylemlerin kendini beğenmişlikten kaynaklandığını söylemiyorum; hatta çoğu için bile bu söylenemez. Bunlar adaletsizliğin yaygınlaşmasını sağlayan hikâyeyi bozmanın güçlü yöntemleridir. Normallik perdesinin ardındaki çirkinliği ortaya çıkarırlar. Ancak en sıkı aktivistlerde bile gerçekten hizmet etme arzusu ile kendini beğenmişlik bir arada bulunur. Bu ikinci motivasyonun ne derece güçlü şekilde bulunduğu eylemlerden alınan sonuçlara da yansır. Amacınıza ulaşır, kendinizi iyi ve haklı, karşılarınızı ise kötü gösterirsiniz. Ve dünyadaki nefret miktarını artırırsınız. Sempatizanlarınız kötülere karşı nefret ve öfkeyle dolar. Sanıyorum, dile getirilmese de aslında burada arzu edilen sonuç bu öfkenin yeterince büyümesi ve hep birlikte ayaklanıp elitleri devirmemizdir. Peki, biz bu kadar kendini beğenmiş ve savaş ideolojisi ile doluyken onları devirip yerlerine ne koyabiliriz?

Militanlık, toplumu değiştirme kisvesi altında kendi haklılığını gösterme niyetini sezen çekimserleri savunulan görüşe yabancılaştırması nedeniyle de dezavantajlıdır. İnsanlar öfkeli feministe, bağınaz vegana, militan çevreciye düşmanca davrandıklarında sadece kendi memnun oldukları Dünya Hikayesi'ni savunmakla kalmayıp, dolaylı bir saldırıya karşı kendilerini de savunurlar. Eğer toplumsal dönüşüme ya da ailenizin daha sağlıklı beslenmesine yönelik aktivizminiz düşmanlık uyandırıyor, bu sizdeki içsel bir uyumsuzluğu yansıtıyor olabilir.

Militanlığa karşı tepkiler düşmanca değilse bile militanı karalamak çok kolaydır: “Aslında bunu savunduğu görüşe olan bağlılığından değil militanlığa olan bağlılığından yapıyor.”

Aktivist Susan Livingston California Teknoloji Enstitüsünde, üniversitenin BP ile yaptığı biyoyakıt sözleşmesine karşı çıkan İşgal Et grubuna yazdığı öneri hakkında bana şunları anlattı:

“Bu öneriyi yazmak istedim çünkü forumlardaki bazı insanların militanca tutumlarından rahatsız oldum. Çatışmaya konu olan topluluğa, yani alt düzey bürokratlara, küçük hissedarlara ve geçim kapıları BP’ye bağlı olan bayilere beklediğim özen gösterilmiyordu. Bu insanlar neydi, zayıf mı? Ve özellikle Shell’in Nijerya’da yol açtığı çevresel ve insani yıkımı konu alan *The Drilling Fields* (Sondaj Tarlaları) adlı filmi izledikten sonra, ne yardan ne serden geçen birkaç tane ayrıcalıklı öğrencinin hoşnutsuzluğu karşısında BP’yi tek başına hedef alma taraftarı değilim. Ama bir yerlerden başlamak zorundayız ve bu ayrıcalıkların etkili bir direniş kampanyası yürütmek için bize kapasite sağladığı kesin.”

Susan burada ayrıcalıklılık ile militanlık arasında temel bir bağlantı kuruyor. Militanlık, yani savaş zihniyeti, daima zayıf içerir. Davamız için hep bir şeyler gözden çıkarılmalıdır. Başkalarını, yani “çatışmaya konu olan topluluğu” gözden çıkarmak elitizmin de tanımlayıcı zihniyetidir: Diğerleri benden, benim sınıfımdan, benim davamdan daha az önemlidir. Ayrıcalıklı kesimler daima başkalarının iyiliği için o başkalarını gözden çıkarırlar. Arada bir kendilerini de kurban etseler de bu elitizmi ortadan kaldırmaz.

Benzin istasyonu sahiplerinin gelir kaynaklarını kaybetmelerini için petrol şirketleri yaptıklarına devam etmelidir demiyorum. Sadece, herkesin ihtiyaçları görülmeli ve göz önün-

de bulundurulmalı, göz ardı edilmemelidir. Militanlar pes etmenin kötü adamların yollarına aynen devam etmesi anlamına geldiğini düşünürler. İnsanlar gerçekten iyiler ve kötüler olarak ikiye ayrılmış olsalardı bu doğru olabilirdi. Ancak filmlerin bize anlattığının tersine gerçek hayatta insanlar ikiye ayrılmaz. Dolayısıyla değişim için savaşmaktan daha etkili alternatifler bulunabilir.

Kendini beğenmişlik kaynaklı eylemler, genellikle doğurdıkları düşmanca tepkiler aracılığıyla kendini beğenmişliği onaylar. “Gördünüz mü? Onların çok kötü kalpli olduklarını söylemiştim!” Doğrudan eylemler, protestolar, açlık grevleri ve benzeri eylemler ancak kendini beğenmişlikten arındıkları düzeyde güçlüdür. Mümkün olanın vizyonuna hizmet etme niyetiyle yapıldıklarında, bunlar gerçekten güçlüdür. Bunların savaşçı eylemler olmaları da gerekmez; gerçekleri söyleme, iyilik, hizmet eylemleri olabilirler. Peki, eyleminizin sevgi kılıfına girmiş savaş değil de hakikaten bu türden bir eylem olduğunu nasıl bilebilirsiniz? İnternet üzerinden ya da sokaklarda katıldığınız siyasi eylemlerde gerçek niyetinizin ne olduğunu nasıl bilebilirsiniz? Şöyle: Bunlara katılmayan kişilerden üstün olduğunuzu düşünüyor, gerçekleri göremeyenleri kınıyor ya da onlara kibirle hoşgörü gösteriyor, dolayısıyla onlar adına kendinizi feda edecek kadar onurlu olduğunuzu hissediyorsanız, burada neredeyse kesinlikle bir kendinin iyi olduğunu kanıtlama motivasyonu bulunduğunu söyleyebiliriz. Başaracağınız şey de sadece bu olacaktır. Artık kendiniz için duyduğunuz hayranlığı mezarınıza kadar götürebilirsiniz. Mezar taşınıza “Ben, bazılarının aksine, sorunun değil çözümün bir parçasıydım,” yazdırabilirsiniz. Bunu diyebilmek yerine dünyayı değiştirmek istemez miydiniz?

Zenginlerin, güçlülerin, Muhafazakârların, Demokratların, gösteriş için avlananların, et endüstrisini yönetenlerin, kaya

gazı çıkaranların ya da insanlığın herhangi bir alt kümesinin kötü, utanmaz, tiksindirici, iğrenç vb olduğunu düşünüyorsanız kendinize şunu sorabilirsiniz: Bu inançtan vazgeçmek sizi daha etkili bir değişim aktörü haline getirseydi bundan vazgeçer miydiniz? İnanç sisteminizin kendi olumlu öz imgenize hizmet eden büyük bir oyunun ne derece parçası olduğuna bakmak ister misiniz?

Tarif ettiğim zihniyet içinizi kaldırıyorsa, bunun içinde yaşayanları yargılıyorsanız ya da bunun sizin için de geçerli olup olmadığı konusunda savunmaya geçme ihtiyacı hissediyorsanız, belki siz de bundan tamamen azade değilsiniz. Ama sorun değil. Bu zihniyet medeniyetin neredeyse hepimizde bıraktığı derin bir yaradan kaynaklanıyor. Bu ayrı benliğin feriyadıdır: “Peki ya ben?” Buradan hareket etmeyi sürdürdükçe kötülüğe ya da kötülük olarak görülen şeye karşı savaşı kimin kazandığı önemli değildir. Dünya girdiği ölüm sarmalından kurtulamayacaktır.

Birçoğumuz (umarım bunu yapan sadece ben değilimdir) görünüşte etik ya da ahlaki tercihlerde bulunurken aklında örtük bir niyet taşır: Kendimize ve başkalarına erdemli olduğumuzu göstermek, kendimize kendimizi beğenme ve onaylama izni vermek. Bu niyetin ayrılmaz bir ortağı da bulunur: Bu tercihleri yapmayanları yargılama. “*Bazı* insanların aksine ben atıklarımı geri dönüştürdüğüm için iyi bir insanım.” “Vegan olduğum için iyi bir insanım.” “Kadın haklarını savunduğum için iyi bir insanım.” “Hayır kurumlarına para yardımı yaptığım için iyi bir insanım.” “Sosyal sorumluluk yatırımları yaptığım için iyi bir insanım.” “Toplumun sunduğu ödülleri elimin tersiyle itip ezilenlerin yanında saf tuttuğum için iyi bir insanım.” “Ormanda yaşayıp yabani meyve ve kökler yediğim, karbon ayak izimi sıfıra düşürdüğüm için iyi bir insanım.” Biz

kendi kendini beğenmişliğimizi göremeyiz ama başkaları onu kilometrelerce öteden tanıyabilir. Aktivistler ve iyilik yapıcılar olarak üzerimize çektiğimiz düşmanca tepkiler bize bir şeyler anlatır. Bu tepkiler bizim içimizdeki şiddeti yansıtır.

Derrick Jensen, kendisine Audre Lorde'nin bir sözü aktarıldığında şöyle demiş: "Kimin araçlarını kullandığım hiç umurumda değil." Efendilerin araçlarını kullanmaktan kaçınmamızın sebebi bir tür ahlaki lekeden kaçınmak değildir. Amaç iktidar sahipleriyle aramıza mesafe koymak ve zalimlerin yöntemlerini kullanmaktan kaçındığımızı herkese ve özellikle de kendimize göstermek değildir. Bunun sebebi bu araçların sonuçta işe yaramamasıdır.

Eğer eylemlerimizin amacı olumlu bir öz imge inşa etmek ise, varacağımız yer bundan ötesi ya da berisi değil, tam da burası olacaktır. Hayatımızı, kendimizi üstün etik ilkelerimiz için takdir ederek, ışığı göremeyenlere acıyarak ve bizim feda ettiklerimizi feda edemeyenlere içerleyerek geçireceğiz demektir. Ama etrafımızdaki dünya zamanla yıkılırken ve daha güzel bir dünyanın inşasına katkı verdiğimizden emin olma ihtiyacımız karşılanmadıkça, zaferimizin sönüklüğü gittikçe daha görünür olacaktır.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti hakkında yazdığım bir makale hakkında bir okuyucudan hayli eleştirel bir yorum almıştım. Kongo'daki savaş ağalarından bahsettiğim için beyaz adamın yardımına ihtiyacı olan Afrikalı vahşiler söylemini pekiştirdiğimi, Batılı şirketler ve yönetim kurullarındaki gerçek suçluların bu işteki rolünü perdelediğimi söylüyordu. Aslında makalemin ilk üçte birlik bölümünü sorunun sömürgecilik, kölelik, madencilik ve küresel finans kaynaklı olduğunu anlatmaya ayırmıştım. Mevcut ekonomi ve finans sistemimiz için daima bir Kongo bulunacaktır demiştim. Hatta "Muhteşem

Beyaz Kurtarıcı” zihniyetini de açıkça eleştirmiştim. O halde okuyucuyu sinirlendiren şey aslında neydi?

Yorumu üzerine okuyucu ile sürdürdüğüm diyalog konuyu açıklığa kavuşturdu. Kendisine cevaben savaş ağalarının hem suçlu hem de kurban olduklarını, ancak aynı şeyin şirket yöneticileri ve bankacılar için de geçerli olduğunu, hatta Kongo gibi yerlerde, çok vahşi yöntemlerle elde edilen nadir minerallerle üretilen cep telefonlarını kullanan herkes için de bunun geçerli olduğunu söyledim. Hepimiz hem suçlu hem kurbanız dedim. Gerçek suçlu sistemdir. Dolayısıyla suçu herhangi bir kötü kalpli insan grubuna atan tüm stratejiler hatalıdır ve sonuçta başarısızlığa uğrayacaktır.

Bu cevap okuyucuyu iyice öfkelen-dirmişti. “Milyonlarca insana kasıtlı olarak eziyet eden savaş ağaları ile cep telefonu kullanan sıradan bir tüketiciyi ahlaki olarak nasıl bir tutabilirsiniz? Bu insanların ifşa edilmeleri, yargılanmaları ve cezalandırılmaları gerekiyor.”

İşte, diye düşündüm. Sinirlenmesinin sebebi makalemin onun haklı öfkesini desteklememesiydi. Elbette sistemin işleyişi, tüm düzeyleriyle ifşa edilmeli. Ama bu çabanın ardında bu insanların ayıplanacak kişiler oldukları, onları cezalandırmanın ve “sorumlu tutmanın” sorunu çözeceği varsayımı yatıyorsa, sorunun kökenine inmemiş oluruz. Bu yolla geçici ve lokal iyileştirmeler sağlayabiliriz ama temel nefret ve şiddet dalgası kabarmaya devam edecektir.

Bazı insanlar “şu kötü kalpli insanlar durdurulmalı” hikâyesini o ya da bu şekilde desteklemeyen herhangi bir şey okuduklarında öfkelenirler. Bu yazıları “naif” diye yaftalar ya da yazarı ihanetle, ırkçılıkla ya da iktidar sahiplerinin kötülüğünü göremediği için kandırılmışlıkla suçlarlar. (Bahsettiğim okuyucu da benim, söylemimi yumuşatarak, bazı prestijli

dergilere girmeye çalıştığımı ima ediyordu.) Aslında bu kişiler sadece kendi hikâyelerini savunuyorlar. Bu saldırılardaki şiddet bu savunmaya geçme halinin kişisel ve duygusal boyutunu da ortaya koyuyor. Sorunun birkaç kötü insan olduğunu düşünmek kişinin kendisini “iyi insan” kategorisine koyuyor ve sorundaki payını mazur görmesini sağlıyor. Bu hikâyeye yönelik herhangi bir tehdit de, dolayısıyla, kişinin kendi iyiliğine ve öz onayına tehdit oluşturuyor ve bir nevi yaşamsal tehdit hissi vererek böylesi şiddetli tepkilere yol açıyor.

Kişi kötü olduğuna inandığı birine karşı kendini genellikle aynı suçlamaları saldırgana yönelterek savunur. İnternette yayınlanan makalelere yapılan okuyucu yorumlarına bakın. Solcu ya da sağcı bir sitedeki yüzeysel görüşler farklılaşsa da esas söylem aynıdır: Karşı taraf insanlıktan nasibini almamıştır. Onlar cahil, kendini beğenmiş, aptal, ahlaksız, mazur görülemez, hasta insanlardır. Bu sadece siyasette değil tüm kutuplaşmış tartışmalarda geçerlidir. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Bilim, Din ve Köken Araştırması yazarlarından biri olan ateist fizikçi Max Tegmark, sadece kökten dincilerden değil daha ziyade ateistlerden aldığı zehir zemberek yorumlar karşısında şaşır kalmış. “Yelpazenin hem dindar hem de din karşıtı uçlarındaki insanların tartışma tarzları arasındaki benzerlik karşısında hayrete düştüm,” diyor.*

Elbette kendi tarafındakilerin daha iyi insanlar olduğu konusundaki iddialarında iki grubun birden haklı olması mümkün değildir. Bu yüzden, birbirlerini şeytanlaştıran karşıt görüşteki insanları bir odada bir araya getirmek ve derin dinleme

* Max Tegmark, “Religion, Science and the Attack of the Angry Atheists (Din, Bilim ve Öfkeli Ateistlerin Saldırısı),” *Huffington Post* (19 Şubat 2013).

ya da geçici olarak yargılardan arınma gibi, ortak insani yönlerini ortaya koyan koşullar yaratmak çok etkilidir. İsraililer ve Filistinliler, kürtaj karşıtları ve kürtaj hakkı savunucuları, çevreciler ve şirket yöneticileri, el altında tuttıkları “onlar kötü insanlar” açıklamasının geçerli olmadığını bu yöntemle öğrenebilirler. Sonrasında belki farklı görüşlerini koruyabilirler ve aralarındaki çıkar çatışmasını üreten daha büyük sistemler varlığını sürdürebilir. Karşıt olmaya devam edebilirler. Ama artık düşman olmayacaklardır.

Bir çatışmanın iki tarafı da karşı tarafın yenilmesini ve küçük düşmesini arzu ediyorsa, bunların ikisi de aynı tarafta, yani savaşın tarafındadırlar. Ayrılığa düştükleri fikirleriye, ifade edilmeyen ve genellikle bilinçaltına atılan ortak noktalarından, yani dünyanın sorununun kötülük olduğu düşüncesinden, çok daha yüzeyseldir.

Bu düşünce son derece yaygındır. Hollywood filmlerinin çoğunun senaryolarına bakın: Çatışmalar hep iflah olmayan kötü adamın yenilmesi sayesinde çözülür. *Avatar* gibi basit ve çarpıcı bir kavram üzerine kurulu filmlerden *Aslan Kral* gibi çocuk filmlerine, sorunun çözümü hep aynıdır: Kötülüğü yenmek. İlginçtir ki, bu senaryoyu en çok kullanan film türü, çocuk filmlerinden sonra “aksiyon” (*action*) filmleridir. Her tür siyasi eylemin (*action*) ardındaki sorgulanmayan ve varsayılan programın kötü adamı yenmek olmasına şaşırılmaması lazım. Bunun aynı zamanda savaşın temel zihniyeti olduğunu söylememe herhalde gerek yok. “Kötü” etiketi bir “öteki” yaratmanın aracı olduğu için, bunun doğayla, bedenle, ırk azınlıklarıyla ve ötekileştirdiğimiz diğer her şeyle ilişkimizin temelini oluşturduğunu da söyleyebiliriz.

Biraz daha örtülü bir şekilde, Batı'nın hikâye ve senaryo anlayışında, üç ya da beş perdeli anlatım yapısının bir parça-

sı olarak, bir tür savaş hep vardır. Bir çatışma ortaya çıkar ve sonra çözülür. Bunun dışında, sıkıcı olmayan ve senaryo denilebilecek başka bir yapı mümkün müdür? Evet. Blog yazarı “*Still Eating Oranges*” (Hâlâ Portakal Yiyorum) Doğu Asya’da, Japonca *Kishōtenketsu* denen hikâye yapısının çatışmaya dayanmadığına dikkatimizi çekiyor.* Fakat biz Batılılar, neredeyse her zaman, hikâyelerin birinin bir şeyi yenmesine karşılık geldiğini düşünüyoruz. Bu elbette dünya görüşümüzü etkiliyor ve “kötülük”ü, yani yenilmesi gereken şeyin özünü, bu dünyayı ve sorunlarını anlamak için inşa ettiğimiz hikâyelerin temeli olarak görmeyi normalleştiriyor.

Siyasi söylemimiz, medyamız, bilimsel paradigmamız, hatta dilimiz bile değişimin mücadele, çatışma ve güç ile elde edileceği fikrini pekiştiriyor. Ancak yeni hikâyeye göre eyleme geçmek ve bunun üzerine bir toplum inşa etmek için topyekûn bir dönüşüm gerekiyor. Buna cesaretimiz var mı? Ya ben yanılıyorsam? Gelin şimdi kötülüğün doğasına daha yakından bakalım.

* “The significance of plot without conflict” (Çatışmasız senaryonun önemi), Tumblr yayını, 15 Haziran 2012.

Değişimin iktidar sahiplerini yenmekle değil onları dönüştürmekle gerçekleşeceğini savundum. Dünyaya farklı gözlerden baksak da özümüzde tek bir varlık olduğumuzu söyledim. Kötülük algımızın kendimizi başka bir insanın yerine gerçekten koyamamaktan kaynaklandığını anlattım. Başkasına yaptığımız her şeyi aslında kendimize yaptığımızı ve bunu hissedebildiğimizi savundum. Ve armağan ilkesini, kendimizden daha büyük bir şeye armağanlarımızı sunmak için burada olduğumuzu ve bunu yapmadıkça doygun hissedemeyeceğimizi iddia ettim. Tüm bunlara cevaben bazen insanlar psikopatları örnek gösteriyor, insanlığın şefkat, sevgi ve utanma duygusu taşımayan bir kesimini argüman olarak kullanıyorlar.

O insanların sadece kendilerini düşündüklerini, kısa vadeli çıkarları için acımasızca davranıp bundan vicdan azabı da duymadıkları söyleniyor. Bu duygusuz, cazibeli, karizmatik, cesur ve acımasız insanlar genellikle iş dünyasında ve devlet kademelerinde yükseliyorlarmış. İktidar sahipleri dediğimiz kesimi çoğunlukla bunlar oluşturuyormuş ve bu insanları şiddet ve güç kullanmadan durdurabileceğimizi düşünmek saflık olarak nitelendiriliyor. Birkaç ilkel duygu dışında hiçbir şey hissedemeyen bu acımasız ve vicdansız insanlar kötülüğün timsaliymiş. Birçok araştırmacıya göre bu insanların iyileştirilmesi imkânsızmış. Çünkü hallerinden memnunlarmış.

Psikopatlığın sebepleri konusunda herhangi bir uzlaşma bulunmamakta. Bu alandaki en önemli araştırmacılardan biri

olan Robert Hare, açıkça kimsenin bu konuda bir fikri olmadığını söylüyor. Psikopatlığın genetik bir eğilim olabileceği düşünülüyorsa da bu teoride de herhangi bir kesinlik yok.

Yukarıdaki bakış açısını aynen benimsediğimizde iyi ve kötü karşıtlığı yeniden dünya görüşümüze dâhil olur. Kimin psikopat olup kimin olmadığını kim bilebilir? “Psikopat,” “kötü kalpli” yerine kullanılacak bilimsel bir terim haline gelir.

İyilik ve kötülüğün karşıtlığı söylemini ve bunun beraberinde getirdiği (dünyayı değiştirmek için zor kullanmak gerekmesi gibi) düşünceleri meşrulaştırmak için psikopatlık savına başvurmak yanıltıcıdır. Bir an için psikopat diye adlandırdığımız iflah olmaz bir insan kategorisinin gerçekten var olduğunu düşünsek bile, bunları sistemik koşulların yarattığını da kabul etmemiz gerekir. Hem evrimsel biyolojide hem de ekonomide geleneksel yaklaşımlar doğamızın özünde hayli psikopatça olduğunu savunur: Kendi çıkarlarımızı azami düzeye çıkarmaya çalıştığımız, çıkarlarımızla çelişen özelliklerimizin de, her nasılsa, yine çıkarlarımıza hizmet ettiği söylenir. İlk akla gelen örnek özgeciliğin aslında çiftleşme amaçlı bir gösteriş olduğu ya da bonkörlüğün statü kazanma ve başkalarını kontrol etme amacını taşıdığı iddialarıdır. Bu paradigma ekonomik sistemimizin iliklerine kadar işlemiştir. Şirketinizin çıkarlarını azami düzeye çıkarmazsanız bunu yapan diğer şirketlerle rekabet edemezsiniz. En iyi fiyata ulaşmaya çalışan tüketiciler için bile, etiketteki her kuruş indirim ürünü üreten işçilerin yeterli gelir elde etmeleri ya da üretimde çevre dostu uygulamaların benimsenmesi arzularıyla çelişir. Bu şekilde üretilen ürünler daha pahalıdır. Psikopatlığı ödüllendiren bir sistemde yaşarken psikopatların basamakları daha hızlı tırmanmalarına ve hepimizin içindeki psikopatça eğilimlerin bu derece

yüzeye çıkmasına şaşdırmamak gerek. İçinde bulunduğumuz durumdan psikopatları sorumlu tutmak hatalıdır; onlar sebep değil sonuçtur.

Hangi koşullar altında soğuk ve duygusuz bir insana dönüşüyorsunuz? Hangi koşullar altında empati yapmayı bırakıyorsunuz? Ne zaman kendi çıkarınız için başkalarını kullanıyorsunuz? Ben bunları genellikle kendimi güvende hissetmediğim durumlarda yaptığımı fark ediyorum.

Güvensizlik, Dünya Hikâyemizin bir parçasıdır: Ayrı benliğimiz rekabet içindeki varlıklardan, rastgele kazalardan ve doğanın tanımsız, belirsiz güçlerinden oluşan düşmanca bir evrende yaşamaktadır. Güvensizlik bu hikâyenin doğurduğu yapıların da, mesela bizi (nesnel bir bakışla bolluk içindeyken bile) en temel ihtiyaçlarımız için rekabete sokan ekonomik sistemin de bir parçasıdır. Gün içinde gördüğümüz yüzlerin isimlerini bilmediğimiz, ihtiyaçlarımızın yabancılar tarafından para karşılığı sağlandığı ve komşularımızın bile hikâyemizi pek bilmediği bir kitle toplumunda yaşamak bile başlı başına bu güvensizlik duygusunu derinleştirmektedir. Ayrılık dünyasındaki davranışlarımız bu dünyanın sırtını yasladığı varsayımı doğrular ve bizi bencil, salt çıkarıcı, yarı-psikopat insanlara dönüştürür.

Herhangi bir kültürel özellik mutlaka bazı insanlar tarafından aşırı uçlarda yaşanır. Bu da bunu kendi içimizde görebilmemizi sağlayan bir ayna görevi görür. İşte bunlar psikopatlardır.*

* Modernite öncesi toplumlarda da psikopatların varlığı konusunda güçlü savlar mevcut. Bu toplumlarda psikopatlığın görülme sıklığının çok daha düşük olduğu bilinmekte, ancak bu durum belki de bu kültürlerdeki daha düşük Ayrılık seviyesine bağla-

Evet, psikopatlık eğilimi taşıyan insanlar günümüzde ciddi bir güce sahipler ve buna karşı koyan her şeyi engellemeye çalışıyorlar. Peki, bu bizim de zor kullanmamız gerektiği anlamına mı geliyor? Bu olasılığı toptan reddetmek istemiyorum. Benim de şahsen zora başvurabileceğim durumlar var; örneğin birisi çocuğumu tehdit etseydi zor kullanırdım. Ama bu tür durumlardan genel çıkarımlar yapmak tehlikelidir: Bir de bakmışsınız birisi, dolaylı bir şekilde birilerinin çocuklarının tehdit altında olduğunu gerekçe göstererek, siyasi amaçlar için işkenceyi meşrulaştıran “saatli bomba” senaryoları geliştirmeye başlamış. Dahası, şiddetin meşru olduğu ve olmadığı durumları ayırt etmek için etik ilkeler ortaya koyma çabası bile tehlikeli bir yanılsamayı, eylemlerimizi önceden belirlediğimiz kimi kılavuz ilkelere göre (bazı ilkeleri göz önünde bulundurup sonra harekete geçerek) gerçekleştirmemiz gerektiği (bazen durum zaten böyledir) yanılsamasını sürdürür. Gerçekte ise, bu kitaba ne yazarsam yazayım ve neye inanırsam inanayım, çocuklarım tehdit altında olsaydı beni başka inançların ele geçireceğinden eminim. Kavga mı ederdim? Belki. Adama sakince “Bunu yaptığına göre çok çaresiz durumda olmalısın. Sana nasıl yardımcı olabilirim?” mi derdim. Belki. Buradaki tercih kuşkusuz kısmen yaşam deneyimlerime ve öğrendiklerime göre şekillenirdi. Eğer hem kuramda hem uygulamada şiddetsizlik üzerine çalışmış biriysen, kavganın en etkili yöntem olmadığı durumlarda bu anlayışı başarıyla uygulama

nabilir. Fakat psikopatlık yine de mevcuttur. Bazı araştırmacılar evcilleştirme uygulamasını benimsemiş, hatta sembolik kültür (dil) sahibi tüm toplumların çoktan Ayrılık yolunda yürümeye başladıklarını savunur. (Örneğin, John Zerzan’ın *Elements of Refusal* [Reddedişin Öğeleri] adlı eserine bakılabilir.)

şansım daha yüksek olurdu. Fakat şiddetsizlik anlayışını benimsemek ve hayatımıza dâhil etmek, bunu bir kural olarak koymaktan ve zamanı geldiğinde bu kuralı kendime uygulayacağımı hayal etmekten çok farklıdır. “İlkelî” biri olma arzusu aslında bir tür ayrılık, kontrol programının bir parçasıdır. İçgüdülerimizi, sezgilerimizi ve sıklıkla da kalbi geri plana atmaya çalışır. Tarihte o ya da şu ilke bahane gösterilerek ne çok zulüm işlendiğini düşünsenize.

Toplumumuzda erkin psikopatların elinde olduğunu söylerken tam olarak ne kastediyoruz? İnsan toplumlarında erk, o topluma ait bir sözleşmeler sistemine dayalıdır. Psikopat bir şirket yöneticisi güçlü kaslara ya da büyük silahlara sahip olduğu için erk sahibi değildir. İnsanları zorlama ve kandırma gücü büyük ölçüde paraya ve bununla ilişkili şirketleşmiş yönetişim aygıtına dayalıdır. Evet, kurallara uymayı reddedenleri bastırmak için hazırda bekleyen kas gücü ve silahlar vardır; ama yönetici bu silahları şahsen idare etmez. Bu silahlar, ortalama birinden daha psikopat olmayan, yeterince saygın polis ve güvenlik görevlilerinin elindedir.

Diğer bir deyişle, karmaşık toplumlarda erk hikâyeden, yani dünyamızı ayakta tutan sözleşmeler ve söylemler sisteminden kaynaklanır. Şu anki hikâyemiz psikopatlığın yükselişini kolaylaştırır ve psikopatları güçlendirir. Nihayetinde iktidardakileri güçlendiren şey kaba kuvvet değil hikâye olduğundan, onları koltuklarından indirmek ve sistemi değiştirmek için de kaba kuvvet düzeyinde değil hikâye düzeyinde çalışmamız gerekir. İşte bu yüzden değişimin birincil yolu olarak zor kullanımını savunmak ters teper ve zaten şu anki durumumuza sebep olan Ayrılık Hikâyesi’ni pekiştirir. İyi insanların sonunda ayaklanıp kötülerini devirmeleri hikâyesi de bunun bir parçasıdır.

O halde psikopatlık kategorisini sorgulamada bir adım daha ileri gidelim. Psikopatların doğuştan empatiden yoksun olduğu doğru mudur? Bir diğer açıklama da psikopatın empati yetisiyle doğduğu ancak bunu küçük yaşlarda bıraktığı ve kendini duygusuzlaştırdığıdır. Bunun sebebi ne olabilir?

Belki de bunun sebebi psikopatın düşündüğümüz şeyin tam tersi olmasıdır. Ya psikopat duygusuz doğmuş biri değil de olağanüstü bir empati kapasitesiyle ve duygusal acılara karşı aşırı hassasiyetle doğmuş biri ise? Bu yoğunluğa katlanamayıp bu hassasiyetini tamamen kapatmışsa? Çoğumuz bunu yapmaya ihtiyaç duymayız çünkü dünyanın muazzam acıları bizi bu kadar yoğun bir şekilde etkilemez. Ya da hepimizi farklı şekillerde, belki daha derinden, belki daha dolaylı ya da daha karmaşık şekillerde etkiler diyelim.

Çocuk yetiştirme kültürümüzün pek çok yönüyle, özellikle de erkek çocuklarda, duyguların bastırılmasını teşvik ettiğini sanırım tahmin edebilirsiniz. Çocukluğun da ötesinde, bu kültür, toplumun tamamını ele geçirmiştir. Neden son elli *cool** kelimesinin en yaygın onaylama kelimesi haline geldiğini hiç merak ettiniz mi? Neden “soğuk” “iyi”ye eşittir? Neden duygularımızı dışa vurmamak, fazla bir şey hissetmemek, fazla umursamamak, hiçbir şeyi ciddiye almamak istenen bir tavırdır? Bunun sebeplerinden biri katlanmanın çok acı verdiği bir dünyadan geri çekilme güdüsü olabilir. Bir diğeri, bize önemsememiz gerektiği söylenen şeylerin pek çoğunu iflas ettiğini fark etmemiz olabilir. Medya bize, zamanla umursamamayı öğrendiğimiz, aralarına düzenli şekilde birbiriyle ilişkisiz

* Bir kişiyi betimlemek üzere “sıkı,” “kıyak,” “havalı,” “iplemez” anlamlarında kullanılan kelime, düz anlamıyla “soğuk, serin” demektir—ç.n.

gibi görünen şok edici dehşet haberleri serpiştirilmiş sınırsız saçmalıklar ve pandomimler sunuyor. Bunlara alışmamızın sebebi psikopat olmamız mı? Yoksa bunların bir çeşit gösteri, daha derin bir hastalığın belirtileri olduklarını hissetmemiz mi? Belki de yaygın söylem aslında umursamak istediğimiz şeylerin çoğunu kararttığı için kendimizi geri çekiyoruz.

Genel olarak duyguların bastırılıp âdetâ kapatıldığı bir ortamda birçok klasik psikopatlık davranışı akla yatkındır. Duygulara karşı hassasiyetini kaybetmiş olan psikopat bile hepimiz gibi bir şeyler hissetmek için güçlü bir fizyolojik ihtiyaç duyar. Bu yüzden kendi çıkarlarıyla hiç de örtüşmeyen dürtüsellik, dram yaratma, gereksiz risk alma gibi davranışlara yönelir. Kendi ördüğü duvarları yıkacak kadar güçlü olan her şey onu cezbeder. Kimileri için bu tutkulu bir kara sevda, kimileri için cinayet, kimileri içinse büyük bir iş anlaşması yapmak olabilir. Büyük bir risk, büyük bir alışveriş, büyük bir bahis olabilir. Birçok psikopat kendisine yaşadığını hissettirdiğini söylediği bir şeylere bağımlıdır. Çoğu akademik araştırmacı psikopatlığın iki bağımsız değişkenlik ekseninin kesişimi olduğunu düşünür: empati eksikliği ve dürtüsellik. Ben bu ikisinin birbirine sıkı sıkıya bağlı oldukları varsayıyorum. Riskli davranışlar aslında bu hissizliği kırmaya yönelik çabalardır.

Bu varsayımı destekleyen çok az sayıda araştırma olduğunu kabul etmeliyim.* Ben bunu kendi deneyimlerime, en başta da kendimle olan deneyimlerime dayandırıyorum. Fazlasıyla hassas bir çocuktum ve ilk gençlik yıllarımda yaşadığım travmatik zorbalıklar nedeniyle duygularımın çoğunu bastırmayı

* Örneğin bkz. tıp doktoru Willem H. J. Martens'in "Emotional Capacities and Sensitivity in Psychopaths" (Psikopatlarda Duygusal Kapasite ve Duyarlılık) başlıklı makalesi.

öğrendim. Bir psikopatınki kadar derin olmasa da, bu hissizleşme oldukça duyarsız ve çıkarıcı davranabilmemi sağlıyordu. Ayrıca dürtüsellik ve dram yaratma eğilimi gibi psikopatça özellikler de gösteriyordum. Hissizlik kapanına kısılmıştım ve bir şeyler hissetmek için yanıp tutuşuyordum. Tori Amos'un şarkı sözleri beni çok etkiliyordu: "Bana hayat ver, bana acı ver, bana beni geri ver."

Dahası, birkaç psikopat ile yoğun ilişkiler yaşadım ki içlerinden en az biri hayli ileri düzeydeydi. Bu adamın acımasızlığı sınır tanımazdı; adına C. diyeceğim. C.'de de bazı klasik psikopatlık özellikleri vardı: Hazır cevaplık, utanmazlık, aşırı derecede dürtüsellik, olağanüstü bir karizma ve sık sık gözü karalığa varan büyük bir fiziksel cesaret. Fakat, nadiren de olsa, onda başka bir şeyler de görebiliyordum: Kendiliğinden, gizlice ve bazen hayli yüce gönüllülük taşıyan bir cömertlikte bulunma ya da bakıcılık yapma gibi eylemlerle kendini gösteren dolambaçlı yollarla dışa vurulan bir hassasiyet ya da saflık. Bunlar havalı görünmek için düzenli olarak kullandığı alaycı tavırlardan çok farklıydı. Bu eylemlerinde başka bir şey, gerçek bir insan vardı. Bildiğim kadarıyla o gerçek insan hâlâ derinlerde bir yerde gömülü ama orada ve bir gün bir şekilde uyanabilir.

Psikopatları dönüştürmek teorik olarak mümkün olsa da olmasa da, uygulamaya gelindiğinde herhalde çoğu psikopatın durdurulması gerekir. Psikopatlığın kökenleri hakkındaki bu spekülasyona kalkışmamın iki sebebi var. Birincisi kötülüğün varlığı konusundaki yaygın iddiaya bir alternatif sunmak. Etrafımıza baktığımızda bazen gerçekten ipler psikopatların elindeymiş gibi görünüyor. Benim varmaya çalıştığım nokta ise kötülüğün bir sebep değil sonuç olduğu ve ona karşı savaş açarak savaş için yeni sebepler ürettiğimiz. Psikopatlık, hep-

mizin içinde ve etrafımızı saran kültürde var olan bir şeyin aşırı şekilde dışarı vurumudur. Genişletilmiş benliğimizin bir kısmının kesilip atılmasından kaynaklanır.

Bu konuya girmemin ikinci sebebi ise psikopatın dönüşümünün medeniyetimizin dönüşümü üzerinde etki yaratacak olmasıdır. Kendi çıkarı için doğayı ve insanları sömüren, diğer kültürleri geri plana itmek için yüzeysel albeniler kullanan, yaptığı her şeyi ilerleme hikâyesini öne sürerek meşrulaştıran medeniyetimizin de psikopatlıktan geri kalır yanı yoktur. Bireysel düzeyde elbette kalkınmanın yoluna çıkan türler, kültürler ve ekosistemler için empati duyuyoruz. Ama kolektif olarak bunu durdurmak için sadece arada bir harekete geçiyoruz; tıpkı arada bir çarpık da olsa biraz insanlık gösteren arkadaşım gibi. Dahası, “Hissetmeyi tekrar nasıl öğrenebiliriz?” sorusu sadece psikopat dediğimiz kişileri değil hepimizi ilgilendiriyor; çünkü her birimiz, farklı şekillerde, genişletilmiş benliklerimizin parçalarıyla kurmamız gereken duygusal bağlardan yoksunuz.

Ben tesadüf eseri psikopatların değişebileceklerini biliyorum; çünkü değişen bir psikopat tanıyorum. Üniversitede ders verdiğim dönemde yirmi yaşındaki bir öğrenci ofisime gelerek oldukça şaşırtıcı bir itirafta bulunmuştu. Kendinden emin bir ses tonu ve herhangi bir böbürlenme ya da utanma duygusu hissettirmeksizin “filanca şehrin en büyük kokain toptancısıyım. Haftada 10 bin dolar nakit gelirim var ve bunun tamamını harcıyorum. Her gün Dom Pérignon içiyorum. Gece dışarı çıktığımda varoşlardan bulduğum dört korumayla geziyorum. Savcılığın hakkımda bir dosya hazırladığını duydum ama umurumda bile değil,” dedi.

Ona “Peki, bu kulağa çok hoş geliyor. Sorun ne?” dedim. “Bu işten biraz sıkıldım. Beni heyecanlandırmıyor. Kampus-

ta gezerken etrafımda insan yüzleri değil 100 dolarlık banknotlar görüyorum. Yüz doları onlar torbacılarına, torbacılar dağıtımcılara, dağıtımcılar da bana veriyorlar. Artık bu beni heyecanlandırmıyor. Sanırım bu işi bırakacağım.”

Ona, “Pek kolay olmayacaktır,” dedim. “Bu âleme bir girdin mi çıkmak neredeyse imkânsızdır. Seni tekrar oraya çekmek için çok uğraşacaklardır.”

J.’nin işini bırakması kolay olmadı. Pek çok psikopat gibi, J. de empati yoksunluğunun ötesinde pek çok olağanüstü özellik taşıyordu: sıra dışı bir yaratıcılık, karizma ve beceri, geleneksel kurallar ve ahlak karşısında tahammülsüzlük. Neredeyse girdiği her işte, “Bunu neden yapıyorum?” sorusuna takılıp kalıyordu. İlk işi bir dondurmacıdaydı ve çok hızlı bir şekilde “Kendi dondurmanı kendin koy!” demeye başlamıştı. Sonra konut kredisi satma işine girmiş, ilk ayında tüm satış rekorlarını kırmış ve sonra işi bırakmıştı. Fotoğrafçılığa başlamış ve hiç deneyimi olmamasına rağmen birkaç ay içinde seans başına binlerce dolar kazanmaya başlamıştı. Bunun sebebi iyi bir satıcı olması değil modellerinin alışageldikleri savunma kalkanını indirmelerini sağlayabilmesiydi. Bu onu biraz daha uzun bir süre oyalamış ama bir süre sonra bundan da sıkılıvermişti. Yaratıcı ifadeye daha fazla odaklanmak istiyor ve insanların büyük paralar kazanmak için yaptıkları şeylerle uğraşmak istemiyordu. Sonunda gönüllü çalışmaya başladı.

J. bu dönemde, özellikle de içkiyi bırakmaya karar verdiğiğinde, ciddi duygusal ve psikolojik acılar çekti. Sıradan değil sıra dışı bir hissetme kapasitesi geliştirdi. Bu aralar günlerini bebeğinin bakımıyla ilgilenerek, fotoğrafla ve diğer dijital sanatlarla uğraşarak geçiriyor. Olağanüstü yeteneklerini ilerde nerelere yönlendireceğini bilmiyorum. Toplumumuz onun

gibi insanlara hazır pozisyonlar sunmuyor. Bu insanlar kendilerine sunulan kalıplara sığabilmek için kendilerini küçültmek zorunda kalıyorlar. Peki, dünya onun gibi insanları içine alabilmek üzere genişleseydi nasıl bir yere benzerdi?

Onun durumu aslında hepimiz için geçerli. Toplum bizi kutucuklarına sığabilmemiz için küçültüyor ve hepimiz bu projenin suç ortaklarıyız. Bu küçültme programı başarısızlığa uğradığında ya da bastırılan enerjiler kontrolden çıktığında, toplum sizi bünyesinden çıkarıyor. Hissiyatlarınızı tam kapasite yaşadığınızda normal bir toplumun aktif bir bireyi olarak kalmanız mümkün görünmüyor. Hislerimiz yoğunlaştığında fazla umursuyoruz ve makinenin çarklarından biri olmamız istendiğinde bu bize katlanılmaz geliyor. İyi haber şu ki; uçuruma doğru ittiğimiz şey bu makinenin ta kendisi.

Cool kelimesinin kullanımı için verdiğim ikinci sebebi hatırlayın: Önemsememiz gerektiği söylenen şeylerin iflas ettiklerini fark etmemiz. Psikopatlarda bu özellik çok güçlüdür. Hem baskı altındayken doğüstü derecede serinkanlıdırlar hem de toplumun bizi yönetmek için kullandığı ödül ve utanç mekanizmalarının çoğundan etkilenmezler. Aktivistler olarak pek çoğumuz, özellikle de eylemlerimiz sosyal normları ihlal ettiğinde, bu kısıtlamalardan özgürleşme arzusu duyarız. İnsanların ne düşündüğünü umursamamak gıpta ettiğimiz pek çok psikopatlık özelliğinden biridir. Aslında psikopatlar, genellikle manevi üstatlara atfedilen bağlanmama, odaklanabilme, anda olma ve cesaret gibi özelliklere sahiptirler. Hatta bazı manevi öğretmenlerin psikopat oldukları bile söylenebilir (ilk olarak aklıma Gurdjieff ve Chögyam Trungpa geliyor).

Liezi'nin Dördüncü Bölümü'nden bir hikâye daha paylaşmak istiyorum (Thomas Cleary'nin çevirisiyle):

Lung Shu, doktor Wen Chi'ye, "Sanatında çok ustasın. Bir rahatsızlığım var, bunu iyileştirebilir misin?" demiş.

Doktor "Dediğini yapabilirim; ama önce bana belirtilerini anlat," demiş.

Lung Shu, "Bütün köy beni övse bile gururlanamıyorum. Bütün ülke beni yerse bile utanç duyamıyorum. Hayatı ölüm olarak, serveti yoksulluk olarak görüyorum. İnsanları domuz olarak, kendimi de onlar gibi görüyorum. Evimde sanki bir handa gibiyim ve kendi köyüm yabancı bir ülke gibi. Hal böyleyken hiçbir ödül beni teşvik etmiyor, cezalarsa korkutmuyor. Yükselme ya da alçalma, kazanç ya da kayıp ile değişemiyorum; acı ya da mutluluk bana dokunmuyor. Bu yüzden devlete hizmet edemiyor, arkadaşlarımla ilişki kuramıyorum, evimi çekip çeviremiyor, hizmetkârlarımı yönetemiyorum. Bu hastalığın adı nedir? Çaresi var mıdır?" Doktor, Lung Shu'dan lambanın önünde durmasını istemiş ve göğsünün içine bakmış. Bir süre sonra, "Tamam! Kalbini görüyorum; içi boş! Sen neredeyse ermişsin. Kalbindeki odaların altı tanesi açık ve bir tanesi kapalı. Muhtemelen bu yüzden bilgeliğin bir hastalık olduğunu düşünmekte. Maalesef benim sanatım bunu iyileştirmeye yetmez," demiş.

Psikopatlık görüldüğünden daha karmaşık bir durumdur. Onu kötülükler kategorimize sokmaya çalışabiliriz; ama bunu yapmak için bazı boyutlarını göz ardı etmek gerekecektir. Henüz bahsetmediğim bir diğer ipucu ise psikopatların yaşları ilerledikçe "yumuşama" ve empati geliştirme eğilimleridir. Belki de onları heyecanlandıran hikâyenin zamanla tadı kaçıyor. Psikopat arkadaşım C.'de bu olasılığı hissettiğimden, hedeflerine ulaşma konusundaki becerikliliğini ve gö-

züpeklğini takdir eder, onunla birlikte gülerken, bir yandan da sonuçlardan (bir kadını yatağa atmasından, birini küçük düşürmesinden ya da bir iş anlaşması yapmasından) pek etkilenmemiş gibi davranıp, “Çok daha büyük işler başarabilirsin,” demeye çalışırdım.

Çoğu insan C. kadar uçlarda değilse de, hangimiz yapabileceklerimize kıyasla çok daha küçük işlerle oyalanmadığımızı, elde ettiğimizde bize “E, bu kadar mıydı?” dedirten önemsiz ödüller peşinde koşmadığımızı söyleyebiliriz? Psikopat olsun olmasın, toplumumuzun kazananları daima en çok kandırılanlardır.

Bundan bir ya da iki nesil önce, yeryüzü bu denli acı içinde kıvranmıyordu ve o zaman bile hayli fazla olan acının büyük bölümünü emen bir Yükseliş Hikâyesi’nde, ilerleme ve hükmetme hikâyesinde yaşıyorduk. Bugünse teknolojinin Dünya üzerinde yaşamı gittikçe iyileştirdiği hikâyesi tökezliyor ve biz bunu reddetmeye çalışsak da acı gittikçe büyüyor. Bir süre için dikkatimizi dağıtacak bir şeyler, bir şeyler hissedebileceğimiz alelade bir konu bulabiliyoruz. Cafcaflı spor gösterileri, aksiyon filmleri, fantezi romanlar, magazin haberleri ve ana akım medyada düzenli olarak sunulan çeşitli yürek parçalayıcı trajediler, duygu cimnastiği yapıp normal hayatımıza devam edebilmemizi sağlıyor. Fakat eninde sonunda önemsiz şeyleri önemsemekten vazgeçiyoruz ve o trajedilerin bile çok daha derin bir işlev bozukluğunun en belirgin uzantılarından başka bir şey olmadığını fark ediyoruz. Hayat anlamsızlaşıyor. Konut kredisi işinde çalışan J. gibi, biz de tüm bunları niye yaptığımızı merak ediyoruz. Belki mali sıkıntı çekme korkusuyla ayaklarımızı sürüye sürüye işimize, okulumuza gitmeye devam ediyoruz; ama bir noktada artık bu korku bile devam etmemizi sağlayamıyor. Sonrasında ilaçlar geliyor: Bizi acılara

karşı duyarsızlaştıran antidepresanlar, bir şeylerin çok yanlış olduğu hissini bastıracak kaygı giderici ilaçlar, umursamadığımız şeylere dikkatimizi verebilmemiz için uyarıcılar. Ama tüm bunlar yaşam gücümüzü daha da derine gömmekten başka bir şeye yaramıyor. Bu güç orada birikiyor ve sonuçta kanser olarak yüzeye çıkıyor, otoimmün hastalıkları biçiminde vücudumuza saldırıyor ya da şiddet biçiminde dışarı taşıyor. Son yirmi yıldır yaşanan okul katliamlarının hepsinde psikiyatrik ilaçların rolü olmasına şaşırılmaması gerekir.

Bu bastırılmış yaşam gücünü önemsemeye değer bir şeye yönlendirseydik dünya neye benzerdi? Elbette çoğumuz kişisel düzeyde önemsemeye değer şeylere erişebiliyoruz. Kucaklanacak bebekler, yaslanıp ağlanacak omuzlar, ekilecek bahçeler var. Ancak Dünya'ya ve onun sistemlerine dair hikâyemiz bu basit hizmet biçimlerini genellikle yaşamın aceleci kıyılarına sıkıştırıyor. Ayrıca, en azından hayatımızın belirli dönemlerinde, bundan daha fazlasına da ihtiyaç duyuyoruz. İşte bu yüzden bizler, özellikle de gençler, kendimizi adayacak bir dava arayışındayız. J. gibi biz de bir şeyleri önemsemek istiyoruz. Kalbimizin baraj kapaklarını açmanın bir yolunu bulmak istiyoruz. "Afrika'da çocuk felcini ortadan kaldırmak" ya da "internet özgürlüğü" gibi şeyler bizi bir süre oyalayabiliyorsa da eninde sonunda artık bizleri heyecanlandırmıyor. Belki tükenmişlik sendromu ya da şefkat eksikliği sebebiyle kapaklar tekrar kapanıyor. Bazılarımız içinse bu davaların hiçbiri tek başına can sıkıntısını, umursamazlığı, soğukluğu geçirmeye yetmiyor. Hizmet ettiğimiz daha büyük şeyi görmeye ihtiyacımız var. Gerçekten önemsedığımız bir Dünya Hikâyesi'ne ihtiyacımız var.

Bazen söyleşilerimin soru cevap bölümlerinde ya da internetteki yazılarıma yapılan yorumlarda, “insan doğasının karanlık yönünü” göz ardı etmekle eleştiriliyorum.

Bu eleştiri biraz açmak istiyorum. İnsan doğasının karanlık yönü nedir? Herhalde, “İnsanlar bazen çok korkunç şeyler yapıyorlar”ın ötesinde bir anlamı var; zira yol açılan zarar birinin suçu ya da niyeti olmadığı sürece buna karanlık bir yön diyemeyiz. Ayrıca, çalışmalarımı okuyan herkes, insanların birbirlerine ve gezegene yaptıkları korkunç şeylerden haberdar olduğumu bilir. Hayır, sözü edilen bu değildir. İnsan doğasının karanlık yönünden bahsettiğimizde yaradılışçı bir iddiada bulunuruz: Kötü şeyler yaparız çünkü içimizde kötülük vardır. Kötülüğü, fesatı, bencilliği, açgözlülüğü, gaddarlığı, şiddeti, nefreti ve aldırışsızlığı içimizde taşırız.

Bu, yüzeysel olarak kısmen doğrudur. Bunların hepsi insanlık halleridir. Bunları koşullar ortaya çıkarıyorsa bile, ortaya çıkarılmaları için zaten orada olmaları gerekir. Ama olay bundan ibaret olsaydı durumcuların cevabı yeterdi: Kötülüğü ortaya çıkaran koşulları değiştirin. Söylemesi kolay; bu “koşullar,” en temeldeki Ayrılık ve Yükseliş mitolojilerine kadar, medeniyetimizin tüm yapısını içerir. Ama yine de ilkesel olarak, daha güzel bir dünya mümkündür.

Anladığım kadarıyla bu eleştiri sahipleri bunun ötesinde bir karanlıktan söz ediyorlar. “Yarattığımız kurumların birçoğu, örneğin para sistemi, kötülüğü besliyor ve ödüllendiriyorsa da

kötülük sadece bizim kurumlarımızın bir ürünü değildir. Kötülük bunların hepsinden önce de vardır. Zaten kötü kurumlar da kötü insanlar tarafından yaratılmış ve bize dayatılmıştır. Dahası bu tür insanlar bugün hâlâ aramızda dolaşmaktadır. Bunlar sizin sistemi değiştirmenize de izin vermezler. Dünyada kötülük vardır Charles; temelde bir kötülük vardır. Kendini bunun nasıl şifalandırılabilceği konusunda fantezilerle rahatlatman da onun işine gelecektir. Kötülükle yüzleşmek ve onu savaşarak yenmek gerekir.”

Bu görüştekilerin bazıları, kötülüğü dünyayı yönetmek için gizli planlar yapan kötü kalpli illuminati örgütünün komploları diyerek kendilerinin dışında tutar. Bazıları ise kötülüğü kendilerine de atfeden daha duyarlı bir pozisyondadır. Ama sonuçta iki grup da kötülüğün özümüzde olduğunda hemfikirdir.

Bu eleştiriye cevap vermeden önce, bu dünyada yaşanmış ve yaşanmakta olan en korkunç şeylerden bihaber olmadığımı konusunda sizi temin etme ihtiyacı duyuyorum. İnsanların kurumsal ya da kişisel kötülükten bahsederken ne kas ettiklerini biliyorum. Uluslararası tefecilerin çocukların açlıktan öldüğü ülkelere faiz istemesine başka ne denebilir ki? Kongo’da kadınlara süngülerle tecavüz edilmesi kötülükten başka ne olabilir ki? Yeni yürümeye başlamış çocukları darağacına göndermek nedir? İnsanlara elektrikli aletler ve penselelerle işkence etmek nedir? İnternette yayınlanan bebek pornosları nedir? Eylem yapan işçi anne babaları cezalandırmak için gözleri önünde çocuklarını öldürmek nedir? Amerikan yerlisi çocukları, kendi dillerini ve yaşamlarını unutsunlar diye zorla okula göndermek nedir? Balta girmemiş ormanların kâr amacıyla tıraşlanması nedir? Doğal obruklara zehirli atıkların doldurulması nedir? Şehirlerin sırf ibret olsun diye atom bombalarıyla yerle bir edilmesi nedir? Bu gezegen üzerindeki

gaddarlık ve ikiyezlülük sınırsızdır. İnsanın insana yapabileceğini hayal edebildiğiniz en büyük kötülükler zaten çoktan yapılmıştır. Bunun sebebi kötülük değil de nedir?

Bu şeylerin gerçekliğini kabul etmeyen herhangi bir dünya görüşü iyimserlik, inanç ve cesaret vermekte eninde sonunda başarısızlığa uğrayacaktır. Bunların yaşandığı bir dünyaya doğduğumuz için hepimiz bunların izlerini taşıyoruz. Bunların farkında olsak iyi olur. Zaman zaman en güncel soykırımları okumak, katran kumullarındaki çalışmaların fotoğraflarına bakmak, dünya çapındaki ormansızlaşma hakkındaki yazılara göz atmak ve savaşlar, hapisane endüstrisi ve benzeri şeylerin etkilediği insanların hikâyelerine dokunmak bence önemli. Zaten ancak bunu yaparsam, yani en kötü şeylerden haberdarsam iyimserliğim gerçek bir iyimserlik olur. Beni en çok etkileyen şeyler genellikle küçük ve kişisel olaylardır. Örneğin California'da hasta oğluna verilen ilaçları kullanmayı reddeden bir kadınla tanışmıştım; çünkü verilen her yeni ilacın oğlunu biraz daha hasta ettiğini söylüyordu. Çocuğun kullandığı ilaçları en az yirmi kere değiştirmişlerdi ve kadının sabrı tükenmişti. Sonrasında Sosyal Hizmetler çocuğu kadının elinden almış ve çocuk bir ay sonra ölmüştü. Bu ve buna benzer yüzlerce hikâyeyi gittiğim her yere beraberimde götürüyorum.

Gözü ve kulağı olan herkes bu tür ya da bundan daha da korkunç hikâyelerle sık sık karşılaşır. Peki, bunların yarattığı çaresizlik uçurumuna düşmeden, bu boşluğun içine bakabilir misiniz? Bu hikâyelerle, bunlardaki nefrete, öfkeye ve kötülüğe karşı savaş açma davetini kabul etmeden yüzleşebilir misiniz? Bu davet o çaresizlik duygusuyla ilişkilidir. Savaşta kötülük iyilikten daima daha güçlüdür. Çünkü kötülük vicdan azabı çekmez. Gereken her yola başvurur. İşte bu yüzden dünyanın tüm devletlerini, şirketlerini ve bankalarını kötü

kalpli illuminati örgütünün yönettiğini anlatan söylemlerde en ufak bir umut kırıntısı bulunmaz.

Bu korkunç hikâyelerin bizi davet ettiği başka bir yere, kendimize vereceğimiz, “Bunların artık yaşanmayacağı bir dünya için tüm gücümle çalışacağım,” sözüne dikkat çekmek istiyorum. Çünkü bu tür hikâyeleri farkındalığıma katmak bana, hâlâ hâkim olan ve her şeyin aslında gerektiği gibi olduğu Dünya Hikâyesi’ne karşı bağımsızlık kazandırıyor.

Bundan yıllar önce o zamanki eşim Patsy, oğlumuz Philip’in günde birkaç saatliğine başka çocuklarla vakit geçirebileceği bir yer arayışıyla bir ev-kreşini ziyaret etmişti. Aslında ikimiz de kreş fikrinden hoşlanmıyorduk. Patsy orada 0-4 yaş grubunda 12 kadar çocuğa iki kadın ve bizim elektrikli bebek bakıcısı dediğimiz bir televizyonun baktığı bir ortamla karşılaşmış. Bebeklerden biri 9 aylıkmiş ve tam emekleme çağındaymış. Fakat küçük bir park yatağın, yani bir kafesin içine oturtulduğundan emekleyemiyormuş. Ağlamıyor, sadece orada öylece oturuyormuş. Patsy çocuğun bu şekilde hapis tutulmasına çok üzülmüş. “Neden onu dışarı çıkarmıyorsunuz?” diye sormuş. Görevli kadın, “Baksanıza ne kadar meşgulüz. Ayakaltında dolaşiyor. Beslememiz, altını değiştirmemiz ve göz kulak olmamız gereken bu kadar çocuk varken onu serbest bırakamıyoruz...”

Bunun üzerine Patsy, “Ben ona göz kulak olurum,” demiş ve bakıcı bebeği bir süreliğine kafesten çıkarmayı kabul etmiş.

Patsy çocuğu kafesten çıkarmış. Çıkar çıkmaz çocuğun gözleri parlamış. Sonunda özgürce emekleyebiliyormuş! Oraya buraya gidebiliyor, diğer çocuklara yaklaşabiliyormuş. Çok mutlu olmuş. Bu durum 15 dakika sürmüştü. Patsy’nin artık oradan ayrılması gerektiğinde çocuk da tekrar kafesine konmuş. Bebeğe verilen özgürlük sadece 15 dakika sürmüştü.

Bu hikâyeyi duyduğumda kendi kendime, “Çocukların kafese tıklımadığı bir dünya yaratmak için tüm gücümle çalışacağım,” diye söz vermiştim. Bunun medeniyetimizi süsleyen bunca korkunçluk arasında küçük bir dipnot gibi göründüğünü biliyorum; ama beni çok etkilemişti. Bu olayın, verimlilik için insanlıktan taviz verişiyse, yakın ilgiyi parasallaştırmasıyla ve kontrol rejimini yaşamın her alanına dayatışıyla, bugün yaşanan her şeyle nasıl bağlantılı olduğunu görmüştüm. Bir kez daha, “Bebeklerin kafeslere konmasını gerektirecek kadar sefil bir yoksulluk durumuna nasıl ulaştık,” diye merak etmiştim. Kafesteki bir bebek, her şeyi kapsayan Dünya Hikâyemizin küçük ve ayrılmaz bir parçasıydı.

Bebeklerin kafeslere konduğu, hatta palalarla öldürüldüğü bu dünya katlanılmaz bir yer. Katlanılmaz bir şeye katlanmaktan başka seçeneğimizin olmaması ise Cehennem’in tanımı değil de nedir? Dünya Hikâyemiz bize bunu durdurmak için bir yol sunmuyor. Çünkü ister genetik çıkarıcılık isterse şeytansı güçler kılığında olsun, kötülük bu evrenin temel güçlerinden biridir ve bizler bir ötekiler okyanusu içinde yüzen güçsüz bireyleriz. Yani Dünya Hikâyemizin bizi oturttuğu yer bir cehennemdir.

O çocuklara bakan kadının kötü kalpli olmağı açık. Çok yoğun ve yorgun biri ve yaptığı her şeyin makul olduğu bir hikâyede yaşıyor. Kötülük konusu şu noktada gündeme gelebilir: Bu kadın hırslı savcılar, rüşvet yiyen politikacılar ve hatta sadist işkencecilere kadar varan bir çizginin parçası mıdır? Yoksa sıradan, kusurlu insanlar ile gerçek kötülerini ayıran bir boşluk var mı? Buradan hemen çeşitli sonuçlara atlamadan önce, en iğrenç eylemlere bile yol açan “durumun” ne olduğunu anlamak için elimizden geleni yapmalıyız.

Belki de insan doğasında kötülük olarak gördüğümüz şeyler kökleri eskilere uzanan alabildiğine yaygın koşullara da-

yalıdır ve biz bu yüzden böyle olduklarını göremiyoruz. Bizi başkalarına zarar verebilir hale getiren “ötekileştirme” ve bu ötekileştirmeyi içeren hikâyeler, bir ölçüde yerli halklarda bile mevcuttur ve modern toplumun çözüğü ve atkılarını oluşturur. Varlıklararasılık Hikâyesi'nin yarattığı bir ortamda insan doğası neye benzerdi aslında bilmiyoruz. Her şeyin birbirine bağlantılı oluşunu onaylayan ve bununla ilişkili algıları, duyguları, düşünceleri ve inançları besleyen bir toplumda yetiştirilmek neye benzerdi bilmiyoruz. Kendimizi reddetmeyi ve yargılamayı hiç öğrenmemiş olsak hayat neye benzerdi bilmiyoruz. Kıtık yerine bolluk koşullarına nasıl tepki verirdik bilmiyoruz. *Kutsal Ekonomi*'de, “Açgözlülük kıtlık algısına karşı verilen bir tepkidir,” demiştim. Yani eğer herkes varlıklı olsaydı ve toplum cömertliği ödüllendiren bir paylaşım ekonomisi içinde yaşasaydı, açgözlülük çok saçma olurdu. Belki de bunu genişletip, “Kötülük ayrılık algısına karşı verilen bir tepkidir,” diyebiliriz.

Düzenlediğim bir inziva etkinliğinde, katılımcılardan kalıp birer ayrı benlik olarak etrafta dolaşmalarını istedim. Güneşi bir hidrojen topundan ibaret görecektik, ağaçları odunsu dokudan ibaret görecektik, kuş seslerini genetik olarak programlanmış çiftleşme çağrıları ve alan belirleyici sinyaller olarak duyacaklardı. Birbirlerini açgözlü ve bencil birer ego, dünyayı ise üzerinde rekabet edilen bir arena olarak görecektik. Bir de onlara sürelerinin kısıtlı olduğunu hatırlattım. Egzersizden sonra deneyimlerimizi paylaşırken bir katılımcı, “Öfkelenmeye başlamıştım. Birine vurmam, bir şeyleri öldürmek istedim,” dedi.

Katılımcılardan benimsemelerini istediğim bu ayrılık algısı modern toplumun üyeleri olarak soluduğumuz havanın ta kendisi. Bunlar kültürümüzün derinliklerinde yer etmiş

inançlar. Bu kadar öfkeli, böylesine şiddete eğilimli olmamıza şaşırılmaması lazım. Böyle bir dünyada yaşarken kim bunun tersini yapabilir ki?

Bunları söylerken dışarıda çok sayıda tehlikeli insanın gezdiğini inkâr etmiyorum. Bu insanlar Ayrılık'a o kadar koşullanmışlardır ki onları değiştirmek için bir mucize gerekir. Bu tür mucizeler zaman zaman yaşanır; ama her durumda bu mucizelere güvenmenizi tavsiye etmem.

Tekrar ediyorum; silahlı biri evime girip çocuklarımı tehdit etseydi, bu hareketinin bir çocukluk travmasından kaynaklanıyor olmasına aldırmaz, muhtemelen güç kullanarak onu durdurmaya çalışırdım. Tehlike altında olduğumuz anlar böyle travmaları şifalandırmak için uygun zamanlar olmayabilir.

Diğer taraftan olabilir de. Yaşadığım bazı durumlarda –ki benim deneyimlerimden çok daha uç durumlarda, başkaları da bunu keşfetti– korku yerine birlik anlayışıyla harekete geçmenin gerilimli durumlarda inanılmaz etkiler yaratabildiğini gördüm. Husumet husumeti, güven güveni doğurur. Bunun her seferinde işe yaradığını söyleyemem; ama alışılmış senaryodan sapmak en azından farklı bir sonucu olası kılar. Birine korkusuzca yaklaşmak ona, “Tehlikeli değilsin. İyi bir insan olduğunu biliyorum,” mesajı verir. Onun da içine girebileceği yeni bir senaryo yaratır. Kişi bu rolü reddedebilir; ama en azından bir ihtimal yaratılmış olur.

Geçenlerde oğlum bir eşyasını mahalledeki başka bir çocuğa 75 dolar karşılığında satmış. Eşyayı teslim etmek için çocukla buluşmuşlar ama çocuk Jimi'ye parayı vermeden eşyayı alıp kaçmış. Jimi çocuğu kovalamış ama yakalayamamış. Çete üyesi bir çocuk olayı görmüş ve Jimi'ye onu neden kovaladığını sormuş. Jimi olayı anlattığında çocuk silahını ona göstermiş ve “Sana yardım edebilirim. Yaşadığı yeri biliyorum,” demiş.

Jimi de, “Tamam, haberleşiriz,” demiş. O akşam olayı bana anlattı ve “Sence ne yapmalıyım baba?” diye sordu.

Biraz düşündüm ve “Şu anda güçlü konumdasın ve muhtemelen güç kullanarak paranı alabilirsin. Ama silahlı çocukla birlikte hırsızın evine gidip eşyanı ya da paranı aldıktan sonra olayların nasıl gelişeceğini biliyorsun: Çocuk ya senden ya da büyük ihtimalle kendinden daha zayıf birinden intikam almak isteyecek. Şiddet döngüsü devam edecek. Bunun yerine durumu değiştirmeye ne dersin? Silahlı çocuğa bir mesaj atıp, ‘Ona söyle, bu eşyayı o kadar çok istiyorsa benim hediyem olsun. Gerçekten. Alt tarafı bir eşya,’ diyebilirsin,” dedim. Ona bu yaklaşımın kendisi güçlü taraf olmasaydı işe yaramayacağını da anlattım. Çünkü o zaman bu bir teslimiyet gibi görünürdü. Ama mevcut durumda böyle bir mesaj ondan beklenenin tam tersi olacaktı.

Jimi bunu düşüneceğini söyledi. Sonuçta benim tavsiyemi dinlemedi ama ne yaptığını size anlatmak istiyorum. Aynı hafta içinde Jimi hırsızla bir buluşma ayarladı. Buluşmaya dövüş sanatlarında usta bir arkadaşı ile birlikte gittiler. Hırsız da iki tane arkadaşını getirmişti. Çocuk eşyayı gerçekten istediğini ama parasını vermek istemediğini söyledi. Arkadaşları onu ve Jimi’yi dövüşmek için kışkırtmaya çalıştılar. Boyu 1,90 olan ve kendisi de dövüş sanatlarıyla ilgilenen Jimi, “Unut bunu, bu önemsiz eşya için seninle dövüşmeyeceğim. Sende kalsın. Paranı da istemiyorum,” dedi.

Hırsız afalladı. “Olmaz öyle şey. Onu böyle almam doğru değildi. Sana biraz para vereyim. Elli dolar olur mu? Çünkü başka param yok.”

Başlangıçta birbirlerine düşmanlıkla yaklaşan bu iki genç arasında artık insanlık konuşuyordu.

Pancho Ramos Stierle, California’nın Oakland şehrinde, şehrin en tehlikeli semti sayılan bir yerde, iki farklı çete böl-

gesi arasındaki sınırdaki bir barış evi kurmuş. Anlatılana göre eve soygun ya da cinayet amacıyla girenler olmuşsa da, her giren bir barış gönüllüsü olarak çıkıyormuş.

Pancho bundan yıllar önce astrofizik bölümünde doktora yaptığı California Berkeley Üniversitesinde bir protestoya katılmış. Üniversitenin nükleer silah geliştirme çalışmalarına katılmasını protesto etmek için açlık grevi yapıyorlarmış. Grevin dokuzuncu gününde üniversite buna daha fazla göz yummamaya karar vermiş ve polis çağırarak açlık grevindekilere müdahale ettirmiş. Polis memurları insanların kol kola girerek oluşturduğu barikatı kırmış ve polislerden biri ufak tefek biri olan Pancho'yu havaya kaldırıp beton zemine fırlatarak zorla kelepçelemiş.

Bu noktada muhtemelen çoğumuz ayrılık hikâyesine ve alışkanlıklarına saplanıp kalırdık. Nefret, alay ve yargılama ile tepki verirdik. Polise karşı koymaya fiziksel gücümüz yetmediği için onları uluorta küçük düşürmeye çalışırdık. Ben olsam sanırım ömrüm boyunca gördüğüm tüm adaletsizliklerin acısını o polis memuruna yansıttım. Nihayet suçlayacak ve nefret edecek birini bulmuşum. O bana ne kadar çok zulmederse ben de o kadar yücelmiş, o kadar davam için kendimi feda etmiş, o kadar masum ve suçsuz hissederdim. İnsanlığını yitirmiş birinden nefret edebilmek güzel bir duygu değil mi? İnsan kendini günahlarından bağışlanmış hissediyor ve kötülüğü kişileştirdiğimizde dünyanın sorunları çok daha basit görünüyor. Şu kötü insanlardan kurtulalım yeter.

Pancho ise farklı bir tepki vermiş.* Polis memurunun göz-

* *Parabola* dergisinde yayınlanan, "If You Want to Be a Rebel, Be Kind" (İsyankâr Olmak İstiyorsan Kibar Ol) başlıklı yazıda bu olayın detaylarını okuyabilirsiniz.

lerine sevgiyle bakmış ve ona kendini suçlu hissettirmeye çalışmadan, “Kardeşim, seni affediyorum. Ben bu eylemi kendim için ya da senin için yapmıyorum. Bunu senin çocukların ve onların çocukları için yapıyorum,” demiş. Polis memuru bir anlığına şaşakalmış. Pancho memura adını sormuş ve “Meksika yemeği seversin değil mi kardeşim?” demiş. Garip bir sessizlikten sonra memur, “Evet,” demiş. “San Francisco’da çok güzel *carnita*, *fajita* ve *quesadilla* yapan bir yer biliyorum, bütün bu tantana bittikten sonra açlık grevimi seninle orada bozmak istiyorum. Ne dersin?”

İnanılmaz ama memur bu daveti kabul etmiş. * Nasıl etmesin ki? Pancho’nun ve diğer protestocuların kelepçelerini gevşetmiş. Pancho’nun bu hareketinin gücü onun başka bir hikâyeden sesleniyor olmasından kaynaklanıyordu ve Pancho o hikâyede o kadar sağlam duruyordu ki, bu polis memuru gibi başkalarının da oraya adım atabilmesi için o hikâyenin alanını tutuyordu.

Tao Te Ching şöyle der: “Düşmanını hafife almak en büyük talihsizliktir. Düşmanını hafife almak onun kötü kalpli olduğunu düşünmektir. Böyle düşünürsen sahip olduğun üç hazineyi mahvedersin ve kendin de bir düşmana dönüşürsün,” (Mısra 69, İngilizceye Mitchell çevirisi). Pancho’nun ve oğlunun hikâyeleri buna örnektir. Düşmanlarını hafife alsalardı başlarına gelebilecek talihsizlikleri düşünmek bile istemiyorum. † Polis memuru orada küçük düşseydi ya da cezalandırıl-

* Pancho sonuçta birlikte öğlen yemeğine çıkmadıklarını eklememi istedi.

† Bu pasajın aslının hayli muğlâk olduğunu söylemeliyim. Birçok çevirmen “düşmanını hafife alma” deyişini geleneksel bir şekilde çevirmeyi tercih ediyor. Mitchell ise metnin daha incelikli,

saydı ya da hırsız kavgada yenilseydi, gerçek “düşman” daha da güçlenecekti. Dünyadaki nefret düzeyi azalmayacaktı.

Pancho'nunkine benzer sözlerin işe yarayabilmesi için bunların kesinlikle samimiyetle söylenmesi gerektiğinin altını çizmek istiyorum. Bunları söylüyor ama aslında böyle düşünmüyorsanız, size zulmeden kişiyi kendi şiddetsiz ve sevgi dolu nezaketiniz karşısında daha da zalim göstermek için bunları söylüyorsanız, düşman muhtemelen size daha fazla zulmederek karşılık verecektir. İnsanlar, özellikle de polis memurları, onları yönlendirmeye çalıştığınızı hemen anlar ve bundan hoşlanmazlar. Şiddete şiddetsizlikle karşılık vermenin amacı ne kadar iyi bir insan olduğunuzu göstermek değildir. Hatta iyi bir insan *olduğunuzu* göstermek de değildir. Bunu gerçekleri yalın haliyle gördüğünüz için yaparsınız. Pancho söylediği şeylerde samimiydi. Polis memurunun aslında bunu yapmak istemediğini biliyordu. Ona baktı ve çok net bir şekilde bildiği gibi, “Sen bu değilsin. Ruhun bunu yapmak için fazlasıyla güzel,” dedi.

Bu tür olaylara şahit olmanın ya da bunları okumanın Varlıklararasılık Hikâyesi'nde daha güçlü bir şekilde yer almamı sağladığını fark ediyorum. Belki de Pancho'nun hikâyesini bilmek, yeni hikâye içinde yer almamı zorlayan durumlardayken hikâyeyi çok daha derinden benimsememe yardım ediyor. Elbette bu tür zorluklarla her gün karşılaşıyorum. Polisten hiç

daha sezgisel ve bence daha isabetli bir yorumunu sunarak cümleye, hafife almak derken kastedilenin düşmanın kötü olduğunu düşünmek olduğunu ekliyor. Bu cümle asıl metinde bulunmakla birlikte, ordular çatıştığında şefkatli ya da empatik tarafın kazandığını söyleyen bir sonraki dizede üstü örtülü bir şekilde anlatılmaktadır.

dayak yemedim ama hemen her gün insanların onları “ötekileştirmeme,” şeytanlaştırmama ve onları cezalandırmaya ya da değiştirmeye çalışmaya davet edecek hareketleriyle karşı karşıya kalıyorum. Bazen bazı gazetelerin tamamen okuyucuyu bu zihniyete sürüklemek üzere tasarlandığını düşünüyorum. Bizi affedilmez, korkunç insanlardan oluşan bir dünyaya davet ediyor ve bizi sosyal ilişkilerimizde buna göre davranmaya zorluyorlar.

Bundan birkaç hafta önce, İngiltere’de kültürümüzün değişen mitolojisi hakkında bir söyleşi yaptım. Bu değişimin bilimsel boyutunu tarif ederken, dikey gen transferi ve ekolojik dayanışma gibi kolay hazmedilebilir paradigma değişikliklerinin yanı sıra daha ihtilafli denebilecek morfik alanlar ve su hafızası gibi örnekler de değindim. Bulduğumuz küçük salondaki dinleyicilerden biri gözlerini devirip, “Yok artık!” diye mırıldandı. Bu protestonun ardında yatan duygu son derece somuttu ve kendimi savunma ihtiyacı hissettim. Ne yapmalıydım? Güç zihniyetiyle yaklaşıyordum bu adamı alt etmeye çalışırdım ve itiraf etmeliyim ki başta buna yöneldim. Yirminci yüzyılın en büyük bilim insanlarından biri olan Rustum Roy ile tanışıklığımızdan söz ettim. Roy neredeyse evrensel olarak maddi bilimciler tarafından saygı gören ve bu alanın kurucusu sayılan, suyun nanoyapılandırılması ve mikroyapılandırılmasına yönelik mekanizmalar geliştirmiş bir bilim insanıdır. Ben tam suyun hafızası konusunda Washington Üniversitesinden Gerald Pollack’ın araştırmalarına, Jacques Benveniste’ye karşı yürütülen karalama kampanyasına vs atıfta bulunarak bilimsel savunuma devam edecektim ki, dinleyicinin suratındaki alaycı ve küçümseyici ifadeyi fark ettim. Su hafızası konusundaki inkârının ideolojik olduğu, herhangi bir araştırmaya dayanmadığı açıktı. Dolayısıyla bu konuda tartışmaya hazırlıklı

değildi ve kaybedecekti. Küçük düşecekti. Ben kazanacaktım. Ama bu ne işe yarayacaktı? Adam fikrini değiştirecek miydi? Muhtemelen hayır. Büyük ihtimalle benim yanlı olduğum sonucuna varacak ve eve dönüp skepdic.com'dan su hafızasıyla ilgili kuşkucu yazılar okuyacaktı. Bu onun inancını daha da güçlendirmekten başka bir işe yaramayacaktı.

İnsanları küçük düşürmekten hoşlanmadığım için başka bir yol izledim. Dinleyicilere bu sorunun ardında çok fazla duygusal enerji yattığını söyledim. Neden? “Çünkü bunun salt zihinsel bir anlaşmazlık olmadığı açık,” dedim. Bu duygusal enerji nereden geliyor? Olasılıkla, beyefendi, bu gezegene çok önem veriyorsunuz ve fantastik inançların yapmamız gereken önemli ve gerçekçi işlerden bizi alıkoyduklarını düşünüyorsunuz. İklim değişikliği gibi alanlarda bilimin göz ardı edilmesinin verdiği zararı gördüğünüz için olabilir. Olağanüstü olasılıklar bize korku verdiği için olabilir. Çünkü eğitim, çocuk yetiştirme, din, ekonomi ve hukuk sistemlerimizin insan hayatının olağanüstü olasılığına sistematik bir şekilde ihanet ettiği bir medeniyette yaşıyoruz. Belki de büyük paradigma değişimlerinin dünya görüşlerimizde yol açtığı çözümlerden korktuğumuz içindir.

Adam sakinleşmemiştii. Fazla geçmeden kalkıp gitti. Ama daha sonra birkaç kişi bunun tüm söyleşinin en güçlü noktası olduğunu söyledi. Kim bilir, belki de yüzleşilip küçük düşürülmemek bu adamın deneyimler envanterine bir dirhem daha sevgi eklemiştir.

Sun Tzu, en iyi zaferin kaybedenlerin kaybettiklerini fark etmedikleri zafer olduğunu söyler. Eski hikâyede kötülüğü yener, düşmanlarımızın tozunu attırır, burunlarını sürteriz. Ama artık böyle değil. Şimdi herkes aynı gemide. Yeni hikâyede, arkada kalan herkesin varacağımız noktada bir eksiklik an-

lamına geldiğini anlıyoruz. Her insanın dünyaya bakan eşsiz bir göz olduğunu anlıyoruz. “Bu adam benim perspektifimden görünmeyen hangi gerçekleri görebiliyor?” diye merak ediyoruz. Orada mutlaka önemli bir şeyler olduğunu, her birimizin varoluş matrisinde gerçekten de farklı yerlerde durduğumuzu ve bunun bütüne eşsiz deneyimler katmak için gerekli olduğunu biliyoruz.

Pancho'nun polis memuruyla yaşadığı olay o adamın hayatını doğrudan değiştirdi mi bilmiyorum. Ama biliyorum ki her sevgi deneyimi, her nefret deneyimiyle birlikte, içsel durumumuzda iz bırakıyor. Her sevgi deneyimi bizi Varlıklararasılık Hikâyesi'ne doğru itekliyor. Çünkü ancak o hikâyeye uyabiliyor ve Ayrılık mantığına meydan okuyor.

Bence bu tür hikâyeler varlıklararasılıktan yola çıkarak hareket etmenin enayilik, pasiflik ya da şiddete göz yummak olmadığını açıkça ortaya koyuyor. Bunun dünyada olup bitenleri görmezden gelmekle hiç alakası yok. Bazen naif olduğuma dair eleştirilere tam zıt düşen şu tür yorumlar alıyorum: “Charles, anlamıyor musun? Her şey olması gerektiği gibi. Hepimiz biriz. Tüm bu ‘kötü’ şeyler bizim büyüyebilmemiz için yaşanıyor. Bize verilen nimetlere odaklanalım ve olumsuzluktan uzaklaşalım. Teknolojiyi eleştiriyorsun ama bak internet sayesinde Çin'deki oğlumla görüşebiliyorum. Her şey mükemmel bir şekilde gerçekleşiyor.” Ben bu bakış açısına katılmıyorum. Daha doğrusu bence bu yaklaşım bir metafizik prensibin sadece kısmen anlaşıldığını gösteriyor. Dünyanın acılarını ve çirkinliğini görmek istemeyip pembe gözlükler takmak bir zehirli atık alanının üzerine asfalt döküp onun yok olmasını ummaya benziyor. “Her şey olması gerektiği gibi,” sözü bir bakıma doğrudur. Ama bu, bir şeylerin son derece yanlış olduğuna dair algımız için de geçerlidir. “Her şey olması gerektiği

gibi” durumunu gerçekleştirecek olan da işte bu algı ve bu algının içimizde daha güzel bir dünya yaratmak için tutuşturduğu ateştir. Gelişimin mükemmelliği kusurları da kapsar. “Olumsuzluğa” direnmenin kendisi de, şüphenin, korkunun ve benzeri duyguların olumsuz olduğunu varsaydığı için, aslında bir tür olumsuzluktur. Fakat her şey gibi bunlar da önemli bir role sahiptir. Bunu inkâr etmek, korku ve acımızı inkâr etmek, karanlık tarafı görmezden gelmektir. Varlıklararasılıktan hareket etmek bize sunulan hiçbir gerçeği ya da deneyimi inkâr etmez. Bu deneyimleri alışılmış şekillerde yorumlamaktan vazgeçmemizi gerektirir. Bu zor olabilir; çünkü bu tarz yorumlar hem gizli ve açık şekilde kültürel olarak pekiştirilmekte, hem de çoğumuzun taşıdığı derin Ayrılık yaralarını gizleyen bir çeşit örtü görevi görmektedir.

Bir kez daha söylemek istiyorum: Nefret, Kötülük Hikâyesi, Ayrılık yarasının üzerini örten örtülerdir. Bu yaranın iyileşebilmesi için bu örtüyü kaldırmamız ve bu yaraya ilgi göstermemiz gerekir. Aksi takdirde kendimiz de Ayrılık’tan hareket etmeye devam ederiz ve farkında olmadan, yaptığımız her şeyde, onu yeniden üretiriz. Tekrar soruyorum: Yaşanan korkunçlukların açtığı boşluğa nefrete kapılmadan bakabilir misiniz? Bu hikâyelerin açığa çıkardığı sızlayan yaralarla anda kalabilir misiniz? Bunun bir daha ve bir daha acı vermesine izin verip bu acıyı içselleştirdikten sonra, düşmanların saldırısına baskın çıkacak bir bilgelik, netlik ve etkililikte hareket edebilir misiniz?

Varlıklararasılıktan hareket etmek, kötülüğe korkakça boyun eğmek şöyle dursun, ciddi cesaret gerektiren bir iştir diyecektim. Ama bunu bu şekilde ifade etmek yine ayrılıktan gelen bir düşüncedir. Bunu yapmayanların cesaretsiz olduklarını ve sevgi ile hareket etmek için cesaret besleyip büyüt-

meniz gerektiğini ima eder. Gerçekte ise, bizim Varlıklararasılık Hikâyesi'nin sularına dalmamız kendiliğinden bu cesareti yaratır.

Evet, şiddetsiz yöntemlerin başa çıkmakta yetersiz kalacağı durumlar olabilir. Fakat kötülük kavramına, güç paradigma-sına ve ötekileştirme alışkanlığına bu kadar alışmış insanlar olarak neredeyse tüm durumları bu kategoride toplama eğilimindeyiz. Şiddet hayli dolaylı, örneğin “hesap sormak” gibi kavramların ardına saklanmış olabilir. Bu çoğu zaman ayıplama, küçük düşürme ve cezalandırma niyeti taşır. Saldırganın ya da nankörün ya da budalanın insanlığını hissedip onu anlamaya çalışarak harekete geçmek için gereken hayal gücü, cesaret ya da becerilere çok azımız sahibiz. Nankör, budala, yalancı, kaçık, apolojist, emperyalist, ırkçı gibi kelimelerin varlığı bile bizi insanların bu şeyler *olduklarına* dair yaradılışçı inanca davet eder. Ayrılık dilimize yerleşmiştir.* İnsanlık du-

* Bu yüzden bazıları tüm aşağılayıcı etiketlerin dilimizden çıkması gerektiğini savunurlar. “Narsisist”i “narsisist eğilimlere sahip kişi” ile, “bağımlı”yı “bağımlılığı olan kişi” ile, “yalancı”yı “yalan söyleme alışkanlığı olan kişi” ile değiştirirsek, dili kullanma şeklimiz aracılığıyla tüm insanlığın onurunu korumuş olacağımızı, kişi ile davranışlarını birbirinden ayrı tutabileceğimizi düşünürler. “Kahraman” kelimesinin bile “kahramanca işler başaran kişi” ile değiştirilmesi gerektiğini söyleyebilirler. Böylece bu etikete sahip olmayanların kahraman olmadıkları anlamı çıkmaz. Tutkulu dilde doğruculuk savunucularından genellikle rahatsızlık duyuyorum; affedersiniz, tutkulu savunuculuk eğilimi olduğu düşünülebilecek insanlar demek istedim. Bunun birkaç sebebi var: Birincisi kurban zihniyetini destekler ve bizi kolaylıkla gücenmeye teşvik ederler. İkincisi, bu yeni terimler

rumuyla ilgili ne kadar derin bir devrime kalkıştığımızı görebiliyor musunuz? İçinde bulunduğumuz bağlam bizi ne kadar güçlü bir şekilde kötülüğü dünyanın gerçekliği olarak görmeye koşullandırıyor görebiliyor musunuz?

Okuyucu doğal, yaradılışsal kötülük diye bir şeyden bahsedilemeyeceğine ikna olmadıysa bile, en azından çoğu zaman kötülük dediğimiz şeyin aslında bir durumdan kaynaklandığı açıklığa kavuşmuş olmalı. Okuyucu hâlâ “sıradan kusurlu insanla gerçek kötülerin aynı çizgi üzerinde yer olmadığını” düşünüyorsa bile, ilkinin sık sık ikincinin sınıfına soktuğumuz aşikâr. Bu çok önemli; çünkü kötülük ancak ondan daha üstün bir güçle yenilebilir. Ama bunun dışındaki her şey, durumun, yani içsel ve dışsal koşulların bütününün değiştirilmesiyle dönüştürülebilir. Bu koşullar da büyük ölçüde, kişisel ve kültürel Benlik Hikâyemize kadar inen, çok sayıda hikâye katmanından oluşur.

Farklı bir toplum yaratmak için çalışmamız gereken düzey budur. Yeni Dünya'nın hikâye anlatıcıları olmamız gerekir. Sadece kelimelerle değil bu hikâyeden doğan eylemlerle de bu hikâyeyi anlatmamız gerekir. Bu tür eylemlerin her biri şahitlerine orada bir yerde başka bir dünya olduğunu, başka bir görme ve duyma şekli olduğunu, onun orada olduğunu düşünmenin delilik olmadığını gösterir.

Her cömertlik eylemi cömertliğe bir davettir. Her cesur

çok geçmeden o eski küçültücü ya da alçaltıcı anlamı üstlenirler. Morondan geri zekâlıya, zihinsel özürle, zihinsel engelliye ve şu anda artık hangi terim uygun görülüyorsa ona doğru yaşanan değişim buna iyi bir örnektir. İnsanlar acımasızlıklarını en doğrucu kelimelerle sunabilirler. Daha derin bir bakışla, her zaman doğru şeyleri söyleyip hiçbir şey yapmayabiliriz.

davranış cesarete bir davettir. Her özgeci davranış özgeciliğe bir davettir. Her şifalandırıcı eylem şifalandırmaya davettir. Eminim bu tür eylemlere şahit olduğunuzda siz de bu daveti hissetmişsinizdir.

Bir gün Peru'da yaşanan bir tren kazasının haberini okudum. Yolcular ve turistler kış ortasında, dağın başında mahsur kalmış. Civardaki köylüler onlara yiyecek ve battaniye taşımasalar pek çoğu o gece ölebilirmiş. Bunu yapanlar son derece fakir köylülermiş ve kazazedelere getirdiklerinden başka battanileri yokmuş.

Bu hikâyeyi okuduğumda kendi gelecek kaygılarımın ne kadar zavallıca olduğunu, kalbimin ne kadar kapalı olduğunu ve cömertliğimin ne kadar kısıtlı olduğunu hissettim. Bir tür açılma hissettim. O yoksul köylüler ellerindeki tek battaniyeyi başkasına verebiliyorlarsa maddi geleceğim için kaygılanmam yersizdi. Verebilirdim. Korkacak bir şey yoktu.

Bu hikâyeden çıkan sonuçlardan biri de yoksul sandığım köylülerin aslında benden daha zengin olduklarıdır. Zenginliğin tanımını yeniden yapmaya çalışalım: “Cömert olma rahatlığı ve özgürlüğü.” Belki de bu köylüler, bizim para ve çeşitli hayali güvenceler peşinde koşarak aradığımız şeye sahipler. Her şeyden önce, onlar bir topluluk halinde yaşıyorlar ve gerektiğinde etraflarındaki insanların onlara bakacaklarını biliyorlar. Bu bizimki gibi paraya dayalı ekonomilerde pek de geçerli değil. İkincisi, bu köylüler toprakla derin bir bağ kurmuşlar ve aidiyet duygusu hissediyorlar. Bu ilişkiler sayesinde kim olduklarını gayet iyi biliyorlar. Bu, yerini hiçbir para miktarının tutamayacağı bir zenginlik. Biz bağlarını yitirmiş modernlerin yeniden inşa etmemiz gereken ne çok şeyi var. Bu köylüler ve varlıklararasılıkta yaşayan herkes, bize potansiyel zenginliğimizi ve varlıklararasılığın temel gerçekliğini hatırlatıyor.

latıyor. Onların cömertliğine sadece şahit olmakla bile bizleri zenginleştiriyor.

Hepimiz zaman zaman cömertliğe şahit olma şansını yakalamış ve bunun kalbimizi nasıl açtığını hissetmişizdir. Ama buna rağmen, benim gibi biriyseniz, içinizden bir ses, “Peki ya hata ediyorsam? Ya ben verirsem ve biri benden faydalanırsa? Ya verirsem ve bende hiçbir şey kalmazsa ve kimse bana bakmazsa?” diyor olmalı. Bu üzücü soruların ardında çok daha derin bir soru yatar: “Ya evrende yapayalnızsam?” Bu, ayrı benliğin en temel korkusudur. Bu mantıkla baktığımızda vermek deliliktir. Dünya ve ben bir isem, dünyaya yaptığım her şeyi kendime yapmış olurum – cömertlik doğaldır. Ama ben dünyadan ayrı isem, yaptığım şeylerin bana döneceğinin garantisi yoktur. Verdiklerimin bana geri dönüşünü benim tasarlamam, geri dönüş yolunu inşa etmem, bir güvence bulmam gerekir. Eğer verirsem, verdiğim şeyi geri alabilmem için alıcı üzerinde yasal ya da duygusal bir tür etki yaratmam gerekir. Hiç değilse başka insanların cömertliğini görmesini sağlamam gerekir ki insanlar bundan etkilenirler ve verdiğimin sosyal bir getirisi olsun. Bu zihniyetin bütünüyle armağan ruhuna aykırı düşüğünü görebiliyorsunuz.

Birlik ya da varlıklararasılık felsefesinin “karanlık tarafı” göz ardı ettiğine dair kaygıların altında da “Ya kimse bana bakmazsa? Ya hata ediyorsam? Ya evrende yapayalnızsam?” gibi sorular yatar. Birileri bana kötülüğün varlığını kabul ettirmeye çalıştığında, onların acı verici bir yerden konuştuklarını bilirim. Bunu iyi bilirim çünkü bu benim içimde de var. Bu duygu haksızlığa uğramışlık, hüsrana ve çaresizliktir. Dışarıda amansız, tüm evrene yayılmış kötü niyetli bir Öteki vardır ve güvenmeyi ve vermeyi aptallık haline, sevmeyi tehlikeli hale getirir. Elbette bunu sık sık deneyimlediğimiz bir dünyada ya-

şıyoruz. Bunu gerçeklik, reddini ise tehlikeli bir naiflik olarak görmemiz çok doğal. Ama aslında yaptığımız şey, kendi deneyimimizi gerçekliğe yansıtma, gördüğümüz yansımaya dayanarak ve bu mantıkla hareket ederek onu somutlaştırmak.

Kötülük sadece ayrılık algısına verilen bir tepki değil aynı zamanda bu algının ürünüdür. Bu amansız, art niyetli “kötülükle” nasıl başa çıkabiliriz? Onun anladığı tek dil güç olduğu için, güç kullanmak zorunda kalırız. Daha önce alıntıladığım Orwell diyalogunda gördüğümüz gibi, biz de kötüleşiriz. İnsanlar binlerce yıldır kötülükle savaş adı altında korkunç şeyler yapmakta. Kötülüğün kimliği sürekli değişir: Türkler! Gâvurlar! Bankacılar! Fransızlar! Yahudiler! Burjuvazi! Teröristler! Ama zihniyet değişmez. Çözüm hep aynıdır: Güç. Sonuç da öyle: Daha fazla kötülük. Sonsuza kadar kendi yarılsamamızla mı savaşıcağız? Bunun sonuçlarını yaralı gezegenimizin her yanında görüyoruz. Bir atasözü şöyle diyor: “Şeytan’ın en güçlü silahı Şeytan’ın var olmadığı inancıdır.” Belki de bunun tam tersi doğrudur: “Kötülüğün en güçlü silahı Kötülük diye bir şeyin var olduğu fikridir.”

Bu paradoks üzerinde biraz düşünün. “Kötülük yoktur,” demiyor. Aslında kötülüğün bir hikâye olduğunu söylüyor. Bu onun gerçek olmadığı anlamına mı geliyor? Hayır. Kötülük fillerin dişlerini kesen avcı, Hint köylülerine GDO’lu tohum pazarlayan Monsanto, cenaze törenlerine insansız hava araçlarıyla saldırı düzenleyen hükümet kadar gerçektir. Bunlar buzdaiğının sadece görünen kısmını oluşturur. Gezegenimizi yerle bir eden sarsıntılara kıyasla bunlar hafif birer sarsıntı gibidir.

Kötülük gerçektir, herhangi bir hikâye kadar gerçek. Bu diğer hikâyelere örnek vermek gerekirse: Amerika bir hikâyedir, para bir hikâyedir, hatta benlik bile bir hikâyedir. Kendi benliğinizden daha gerçek bir şey var mı? Ama tanrısal bir lütuf

ya da egzersizler aracılığıyla onun hikâyesinden kurtulduğumuzda, benlik bile bir yanılısama olarak görülebilir. Mesele kötülüğe gerçek değilmiş gibi yaklaşmak değildir. Mesele onu ele alırken onun kendi gizli varsayımlarını ve mantığını kabul etmek yerine ona hikâye düzeyinde yaklaşabilmektir. Bunları kabul edersek onun yarattığı bir şey haline geliriz. Ama ona hikâye düzeyinde yaklaşır, içinde yaşadığı mitolojiyi kelimeler ya da eylemlerle bozarsak, o zaman onu yenmeden de kazanabiliriz. Bundan sonraki bölümlerde, hikâye düzeyinde çalışma ve eskisini bozup yenisini anlatma konusunda daha detaya gireceğim.

Burada birkaç tane paradokstan söz ettik: “Her şey olması gerektiği gibi” çünkü korkunç bir yanlışlık olduğunun farkındayız; Şeytan’ın en güçlü silahı Şeytan diye bir şeyin var olduğu fikridir; kötülük, kötülük algısından kaynaklanır. Bu bölümde sunduğum kötülük ontolojisinde herhangi bir boşluk bırakmamak için korkarım ortaya bir paradoks daha atmak zorundayım: Hem gerçek hem de hikâye olan tek şey kötülük değildir; “gerçek” de hem gerçek hem de hikâyedir. Gerçek kelimesinin kullanımı, “Bilim” başlıklı bölümde gördüğümüz üzere, son derece şaibeli olan nesnel bir evrene dair varsayımlar içerir. “Gerçeklik gerçek değildir” bile diyemeyiz, çünkü yine gerçekliğin gerçek olduğu ya da olmadığı nesnel bir zemin kullanmış oluruz. “Ya gerçeklik senin için gerçek ve benim için değilse?” diye sorabilirim ama o zaman bile “gerçek” ve “değil” kelimeleri aynı şeyi yapar. Yine de sizden nesnellik alışkanlığınızı bir anlığına bırakmanızı ve kötülüğün, Ayrılık Hikâyesi’nde var olup Varlıklararasılık Hikâyesi’nde var olmasının mümkün olup olmadığını düşünmenizi istiyorum. Kötülüğün bir hikâyede onaylanıp diğerinde onaylanmaması değil kastettiğim. Demek istediğim, bir hikâyeden diğerine ge-

çerken gerçeklikler arasında da bir geçiş yaşadığımız. Peki, bu geçişi nasıl yapabiliriz? İşte bu kitap bunu anlatmaya çalışıyor.

Özne ile nesne arasındaki kesin ayrımı sorgulamak, bizi kötülük deneyiminin kendimizde neyi ortaya çıkardığını ve kişinin mutlak kötülüğe inanmasını ya da inanmamasını tetikleyen varoluş durumunun ne olduğunu merak etmeye itiyor. Amansız ve art niyetli bir güçle, insan formunda ya da değiştirilmiş bir bilinç durumu biçiminde, şahsen karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız, bu deneyimin yarattığı bunaltıcı düzeyde yoğun âciz bir öfkeyi, keder ve korkuyu bilirsiniz. Kişi kurban arketipini üstlenir, güçsüzdür, tamamen merhametsiz gücün merhametine sığınır. İnsan böyle bir deneyim yaşamadan önce bu durumun her birimizin içinde potansiyel olarak bulunduğunu göremez. Bu deneyim bir kendini keşfetme aracıdır, kişiyi benliğin çok karanlık ve erişilmez bir köşesine götürür. Bu haliyle bir tür ilaçtır, acı bir ilaç. Ama belki de farkındalığı açığa çıkarmak ve bu yolla çok temel bir yarayı iyileştirmek için gereklidir. Psikopatlar ya da başka art niyetli güçlerin saldırısına uğramış insanların ortak yönlerini merak ediyorum. Bu insanlar rastgele kurbanlar mı, yoksa bu insanlarda bu deneyimi çeken bir özellik mi var?

Şamanik olarak adlandırdıkları çalışmalar yapan kişiler, bu sorunun aynısını insanlara tutunan “varlıklar” konusunda soruyor olabilirler. Bu varlıklar, doğanın ayırım gözetmeyen güçleri gibi, birtakım bahtsız kişilere rastgele yönelen yağmacı güçler midir? Yoksa o insanda bu varlığı çeken bir enerji deliği, eksik bir parça, o varlığı mükemmelen tamamlayan bir yara mı vardır? Böyle ise, belki de bu varlık bir hizmet sunuyor, konakçı ile simbiyotik bir bütün oluşturuyordur. Bu varlığın gerçekten ayrı bir varlık olup olmadığını, psişenin kopmuş bir parçası olup olamayacağını sorabiliriz. Bu iki kategori

arasında anlamlı bir ayırım var mı acaba? Benlik nedir ki? Eğer varlıklararası varlıklar isek, yani ilişkilerimizin toplamından oluşuyorsak, o zaman yabancı bir şeyin, ötekileştirilmiş bir “kötü”nün varlığı oldukça tartışmalıdır.

Kötülüğün daha büyük bir simyasal dansın parçası olduğu fikri, kötülüğü yenmek üzere iyiliğin tarafında savaşıma söylemini ciddi ölçüde karmaşılaştırır. Bunun yerine, karşılaştığımız kötülüğü kendi içimizde gizli olan bir şeyin dışsallaştırılmış imgesi olarak görebiliriz. Mutlak, acımasız kötülük kavramı ise Newtoncu evrenin bize rastgele zarar verebilen, ayırım gözetmeyen acımasız güçlerine benzer. Bu aynı zamanda Darwinci doğal seleksiyonun genler tarafından yönetilen, amansız rekabet halindeki robotlarını çağrıştırmaktadır. Bu bilimsel yaklaşımların ikisi de eski hikâyenin temel direklerindedir. Kötülüğün de bir diğer direk olduğu açık değil mi?

Benim gördüğüm bazı rüyalar, psikedelik deneyimler ve uyanık bilinçle yaşadığım bazı şeyler, kötü niyetli bir güçle her karşılaşmamda benim içimde onu tamamlayan bir şey olduğunu gösteriyor. Karşımdaki bir insan olduğunda iki yöne birden çekildiğimi hissediyorum: Ötekini tamamen kötü kalpli biri olarak görme ya da bu esef verici davranışın daha masum bir açıklaması olduğuna dair, hatta bendeki kusuru da içine alan bir yorumlama. Fakat ne kadar uğraşırsam uğraşayım bunlardan hangisinin doğru olduğuna karar vermem mümkün olmuyor. Bu entelektüel bir merak değil. Bu tür durumlar için önlem mi almalıydım? O insana amansız bir düşman gibi mi davranmalıydım? Uzlaşmacı gibi görünen bir davranışın bir taktik olduğunu mu düşünmeliydim? Benim hissettiğim ortak sorumluluk duygusu karşımdakine avantaj mı sağlıyor, dolayısıyla da kendimi daima haklı çıkarmaya dayalı bir zırh mı kuşanmam gerekiyor? Nasıl emin olabilirim?

Bu soruların nasıl cevaplandığı gezegenimiz için büyük önem taşır. Çünkü bunlar Filistinlilerle İsraililerin, Sünnilerle Şiiilerin, Hindularla Müslümanların savaş ile barış arasında bir tercih yapmaları için cevaplamak zorunda oldukları sorulardır. Gördüğüm kadarıyla, bu soruları cevaplamak için, sanki ortaya çıkarabileceğimiz nesnel bir gerçek varmışçasına kesin bulgular bulmak genellikle imkânsızdır. Bunun yerine, çoğunlukla kişi hangi cevabı seçerse o doğru olur. Bu tercih yapılmadan önce, sanki zulüm yapan kişi birtakım durumların birbiri üzerine bindiği bir kuantum alanında gibidir. Olası hikâyelerin her birinde diğer kişi için farklı bir rol vardır. Bu hikâyelerden birini seçerek onların oynayacağı rolü biz belirleriz.

Şimdi birkaç sorun daha var. Birincisi, aile içi şiddet gibi durumlarda ya da bir bağımlı ile karşı karşıyayken, naif ve işleri daha da kötüleştirecek şekilde bu tür şüphelerle saldırgan avantaj sağlamaya devam edildiği durumlarda ne olacak? İkincisi, diğer tarafın barışçıl bir rol üstlenme davetimizi kabul etmediği durumlarda, Varlıklararasılık Hikâyesi'ne katılmayı reddetmesi halinde ne olacak? Üçüncüsü, belirli bir psikolojik yapıya sahip insanların zulüm gördükleri ya da istismar edildikleri durumlara kendilerini sürüklediklerini ve kötülükle karşılaşmaların gelişim süreçlerinin bir parçası olduğunu söylemek mümkünse de, bunu ebeveynleri tarafından istismar edilen bebekler ya da soykırımı uğrayan halklar için söylemek gerçekten büyük bir duyarsızlık ve küstahlık olur.

Bunlardan söz etmemin başlıca sebebi okuyucuların çok temel argümanları göz ardı ettiğimi düşünmelerini istemem. Bu sayfalarda bu sorulara kesin cevaplar bulmaya kalkışmayacağım. Sadece bunlara nasıl yaklaşabileceğimize işaret edecek ve gerisini okuyucuya bırakacağım. Birincisi, “o kötü biri” hikâyesini reddetmek ile diğer insanın hikâyesini kabul

etmek arasındaki ayırım çok önemli. Burada taviz vermekten bahsetmiyorum. Varlıklararasılık Hikâyesi'nde durmak ve sevgi ve şefkat duyguları içinde bir alkoliğin arabasını ödünç almasını ya da karısını döven birine bir fırsat daha tanımayı reddetmek kesinlikle mümkün.

İkinci konuda, yeni hikâyeye davetinizi Gandhi kadar kararlı bir şekilde yapsanız bile, karşı tarafın bunu reddetmesi kesinlikle mümkündür. Bu durumda onları sizin dünyanızdan çıkartacak başka koşullar oluşacaktır. Su testisi su yolunda kırılır ve bunun için kendimizi suçlamamız gerekmez. Lao Tzu bizi şöyle uyarır: “Cellatlar hep vardır. Siz onların işini üstlenirsiniz bu bir marangozun işini üstlenmeye benzer; muhtemelen elinizi kesersiniz.” İncil'e göre ise “Tanrı, intikamı ben alırım, der.”

Tekrar ediyorum; hiçbir zaman dövüşmemeli demiyorum. Bu dünyada her şeyin yeri ve zamanı vardır. Geyik kurtla mücadele eder ve bazen kaçmayı başarır. Ama biz, ideolojimiz yüzünden, dövüşme, mücadele etme ve savaş zihniyetini uygun olduğu alandan çok öteye taşıyoruz. Kavganın “haklı” olduğu durumları ayırt etmek için kullanılacak ilkeler tasvir etmeye çalışmayacağım. İkelere göre karar vermek de eski hikâyenin bir parçasıdır, dahası, neredeyse tüm kötülükler için ilkelerin meşru gerekçeler için eğilip bükülmesi mümkündür. Sadece şunu söyleyeceğim: Kavgaya nefret ya da kendine acıma eşlik ediyorsa kavga muhtemelen uygun alanın dışına çıkmıştır.

Üçüncü nokta kötülüğün amacı ve dünyamızın çektiği acılar üzerine çok eski bir teolojik soruyu gündeme getirir. Neden masumlar acı çeker? *Ascent of Humanity* (İnsanlığın Yükselişi) adlı kitabımda “Övgü ve Kefaret” başlığı altındaki uzun tartışmadan bir paragrafı burada kullanmak isterim. Bu bölümün tamamını ve tüm kitabı internet üzerinden okuyabilirsiniz.

Talihsizliği genellikle daha önceki bir kötülüğün cezası olarak görürüz; bu tema Doğu ve Batı dinlerinde sürekli karşımıza çıkar. Doğu’da şu anki acıların daha önceki günahlarımızın yol açtığı olumsuz karmayı temsil etmesi düşüncesi vardır. Batı’da ise Tanrı, işledikleri günahlar yüzünden Sodom ve Gomora kentlerini yok eder, Ninova’yı “günahkâr” olduğu için tehdit eder. Fakat genellikle en büyük acıları masumların çekmesi gerçeği önceki yaşamlardan İlk Günaha, yeniden doğuştan Cennet ve Cehenne, çok çeşitli teolojik eğilip bükülmeler gerektirir. Kanser koğuşlarında yatan dünya tatlısı bebekler başka türlü nasıl açıklanabilir? Kör, acımasız ve amaçsız bir şans kavramına başvurmayacaksa kurbanlarımızın masumiyetine dair başka bir açıklamaya ihtiyaç duyarız. Belki de bunlar medeniyetimizin masum kurban ihtiyacını karşılamak üzere dünyaya gelmiş yüce ruhlardır. “Ben giderim,” demişlerdir. “Yeterince güçlüyüm. Bu deneyime hazırım.”

İnsanlık binlerce yıldır bir Ayrılık yolculuğunda ve bu toprakların her köşesi keşfedilmek zorunda. Kötülük dediğimiz şeylerin failleri ve kurbanları Ayrılık’ın en uzak köşelerini keşfettiler. Hatta kötülüğü ayrılık olarak tanımlamak mümkündür: Bir insanı, bir ulusu ya da doğayı tamamen ötekileştirmenin ve kişinin kendisinden ayrı yabancı bir evrene bırakılmış olmasının doğal sonucu. Atölyede yaptırdığım egzersizi hatırlayın: “Bir şeyleri öldürmek istedim.” “Kötü” etiketinin kendisinin de derin bir ötekileştirme biçimi olması çok ilginçtir. Kötülük kavramının kötülük olgusunun bir parçası olduğunu görmenin bir yolu da budur.

Neyse ki Ayrılık bölgesinin en ücra köşelerini keşfettiğimiz için artık dönüş yoluna geçme şansına sahibiz. Eğer kötülük, doğrudan deneyimler ya da temel bir ontolojik kategori ola-

rak Dünya Hikâyenizin bir parçası ise, bu hikâyenin size nasıl hizmet ettiğini ve sizi oraya çeken acının ne olduğunu araştırmak isteyebilirsiniz. Çünkü unutmayın; kanıtlar ve mantık kötülüğün gerçek olup olmadığı bulmacasını çözemeyecektir. Ben durumcu psikolojiden, psikopatlıktan, metafizikten ve pek çok anekdotan yola çıkarak kapsamlı savlar sundum ama istenildiğinde muhtemelen bunların hepsini çürütebilir ve ben de bu karşı savları çürütebilirim, böyle sonsuza kadar devam edebiliriz. Hikâyenizi nasıl seçeceksiniz? Başkalarının tercihlerini nasıl etkileyeceksiniz? Size kötülüğün kefareti ve hikâyelerin bozulması konusunda vereceğim son örnek Christian Bethelson'un hikâyesi olacak.

Arkadaşım Cynthia Jurs, Christian Bethelson ile 1990'lar da, korkunç bir iç savaşın ardından Liberya'da yürütülen barış çalışmaları sırasında tanışmış. General Leopar takma adıyla tanınan isyancı lider Bethelson, katliam, çocuk askerler ve işkence konusunda ünlü biriymiş. Eğer gerçekten şeytani bir insan varsa Bethelson ta kendisi olmalıymış. Kendi sözleriyle "vicdanı olmayan" bir adammış. Bir gün savaş bitmiş ve Bethelson'un geçim kaynağı da ortadan kalkmış. Adamın öldürmekten başka bir becerisi yokmuş. Sunabileceği hizmetlere ihtiyaç duyulabilecek en yakın savaşa katılmak için Fildişi Sahilleri'ne gitmeye karar vermiş. Yolda arabası çamura saplanmış. Aynı anda aynı yol üzerinde başka bir arabanın daha yolda çamura saplanacağı ve bu arabanın Gündelik Gandiler adlı bir barış grubunun üyelerini taşıyor olacağı kimin aklına gelirdi? Aralarında geçen sohbet onu meraklandırmış ve kendini eski bir isyancı general olarak tanıtmış. Onu kınayacaklarını, hatta döveceklerini düşünürken grup etrafını sarmış ve onu kucaklayıp sevdiklerini söylemişler. Adam gruba katılmaya ve hayatını barışa adamaya karar vermiş.

Gezegen çapında bundan aşağı kalmayacak bir mucizenin peşine düşelim mi? Bizi çok daha geniş bir mümkün şeyler kümesine götürecek daveti kabul edelim mi?

Bir gün Konfüçyüs ve birkaç öğrencisi yürüyüş yaparken tartışmakta olan iki oğlan çocuğu ile karşılaşmışlar. Konfüçyüs çocuklara neden tartıştıklarını sormuş. Çocuklar Güneş'in gündoğumunda Dünya'ya daha yakın ve öğlen daha uzak mı, yoksa gündoğumunda daha uzak ve öğlen daha yakın mı olduğu konusunda tartıştıklarını söylemişler.

Çocuklardan biri Güneş'in gündoğumunda daha büyük ve öğlen daha küçük göründüğünü savunmuş. O halde gündoğumunda daha yakın, öğlen ise daha uzak olmalıymış.

Diğer çocuk ise gündoğumunda havanın daha serin ve öğlen daha sıcak olduğunu, bu yüzden güneşin gündoğumunda daha uzakta, öğlen ise daha yakında olması gerektiğini savunmuş.

Konfüçyüs hangisinin doğru olduğuna karar verememiş.

Çocuklar, "Sana akıllı olduğunu kim söyledi?" diyerek onunla dalga geçmişler.

Bu hikâye Thomas Cleary tarafından, *Liezi* olarak bilinen, antik Taoist alegorilerden oluşan bir derlemeden alınarak *Vitality, Energy, Spirit: A Taoist Sourcebook*'ta (Canlılık, Enerji, Ruh: Taoist Bir Kaynak Kitap) aktarılmıştır. Cleary, "[Bu

hikâye] analitik muhakemenin sınırlarını ortaya koymakta, bu şekilde dolaylı olarak daha kapsayıcı bir bilinç durumunun ipuçlarını vermektedir. Konfüçyüs'ü küçük düşüren bir şaka olarak sunulan bu hikâye, mantığın kendi varsayımlarının sınırları içinde nasıl tutarlı olabileceğini ama daha geniş bir bağlamda geçersiz ya da hatalı olabileceğini gösterir,” der.

Gerçek, doğru ve mümkün olduğunu düşündüğümüz şeylerin ne kadar büyük bir bölümünün içinde bulunduğumuz hikâyenin bir sonucu olduğunu gördük. Ayrılık mantığının kaçınılmaz şekilde çaresizlik duygusuna yok açtığını gördük. Kötülüğün ayrılık algısının sonucu olduğunu gördük. Medeniyet binasının bir efsane üzerine kurulu olduğunu gördük. Medeniyetin “kendi varsayımları” içine, kontrol etmekteki başarısızlığını gidermek üzere kontrolü artırma ideolojisinin içine nasıl hapsoldüğünü gördük. Dünyayı değiştirme çabalarımızın büyük bölümünün ayrılık alışkanlıklarını barındırdığını, bizi bir kısır döngüde çaresizce aynı şeyleri tekrar üretme durumunda bıraktığını gördük.

Clery'nin önerdiği gibi, bu tutsaklıktan kurtulmak için daha geniş bir bağlamdan, daha bütüncül bir bilinç durumundan yola çıkmamız gerekiyor. Bu sadece yeni bir hikâyeye geçmek değil aynı zamanda hikâye bilinci içinde çalışmak anlamına geliyor. Eğer medeniyet bir efsane üzerine kuruluysa medeniyetimizi değiştirmek için bu efsaneyi değiştirmemiz gerekiyor.

Bu noktada, artık bunun eylemsizlik ya da sadece laf anlamına gelmediği anlaşılmıştır diye düşünüyorum. Sembolik yoruma açık her eylem bir hikâye anlatımının parçası olabilir ve bu tüm eylemler için geçerlidir. Biz insanlar anlam yaratan hayvanlarız, sürekli dünyayı anlamlandırmaya çalışırız. Pancho Ramos Stierle kendisine şiddet uygulayan polis me-

muruyla sevgiyle, saygılı bir şekilde konuştuğunda adamın dünya hikâyesinde bir delik açmıştı.

Çelişkili bir şekilde, sembolik olsun diye tasarlanmış eylemler genellikle hikâyeleri delmek konusunda sonuç odaklı eylemler kadar güçlü değildir. Ekvator’da yaşayan Shuar kabilesi hakkında bazı şeyler okudum Bu kabile bakır ve altın madencilerinin yağmur ormanlarına verdikleri zararlara karşı güç kullanarak direnmeye yemin etmiş. Shuar şeflerinden Domingo Ankuash, “Orman her zaman bize ihtiyacımız olan her şeyi verdi, atalarımızın yapacağı gibi biz de onu mızrak gücüyle savunmayı planlıyoruz. Altını almak için hepimizi öldürmeleri gerekecek,” demiş.

Bu kelimelerin gücünü düşünelim. Bu bir halkla ilişkiler taktiği değil. Shuar kabilesi şimdiye kadar birkaç maden arama sahasından madencileri kovmuş. Bu öfkeli kabilenin topraklarını korumak için ölümü göze aldığı açık. Bu sözleri söylerken tamamıyla dürüstler.

Diğer yandan, eğer başarılılarsa bu mızraklarının hükümetin maden şirketlerini korumak için kullanacağı tankları, makineli tüfekleri, helikopterleri, kimyasal silahları ve buldozerleri yenmesi sayesinde olmayacak. Endüstriyel medeniyeti güç kullanarak yenmeleri mümkün değil. Endüstriyel medeniyet gücü elinde tutuyor ve maddi dünya üzerinde gücünü uygulamak için bulunabilecek tüm depolanmış enerjiyi kullanıyor. Güç, medeniyetimizin ve teknolojimizin temelidir. Shuarlar endüstriyel medeniyeti kendi oyununda yenemez. Ama Shuarlar kazanacaklar. Nedenine bakalım. Onların oynadıkları oyun ne? Eğer bunu anlayabilirsek belki değişime gönül verenler olarak biz de kazanabiliriz.

Oynadıkları oyun her ne ise, bunun Diane Wilson’ın daha önce anlattığım hikâyede oynadığı, Pancho’nun oynadığı, belki

de Batı Kanada'da yerli kadınların topraklarının yağmalanmasına karşı *Idle No More* (Artık Durmak Yok) hareketinde oynadıkları oyunun aynısı olduğunu görüyoruz. Bu insanların hepsi bir bakıma naiftir. Bu tür hareketler her zaman başarılı olmaz; ya da acaba bizim göremediğimiz şekillerde mi başarılı olurlar? Artık var olmayan ekosistemleri savunan ve bu sırada yok edilen tüm o kabilelere ne oldu? Onların çabaları boşa mı gitti?

Daha güzel bir dünya yaratma çabalarınız boşa mı gidecek?

Shuar kabilesi ile ilgili dikkatimi çeken ilk şey toprağa, ormana, kabileye ve kutsal kabul ettikleri şeylere adanmışlıkları. Tepkileri bir tehdide karşı korkuya dayalı bir tepki değil. Aslında İlerleme'ye karşı direnerek onu kabul ettikleri takdirde alacaklarından çok daha büyük kişisel riskler alıyorlar.

Fark ettiğim ikinci şey ise bir şeye karşı değil bir şey için savaşmaları. Topraklarına dair, tam da gerektiği gibi bir vizyonları var. Kendilerini adayabilecekleri, kendilerinden daha büyük bir şey var. Tahminimce, direnişleri büyüdükçe hizmet ettikleri şeye dair vizyonları da büyüyecek. Bugün çoğu aktivist ise sürekli bir şeyleri durdurmakla uğraşiyor. Bu kişilerin çoğu vizyonlarını yaratmak istedikleri ya da hizmet ettikleri daha büyük şey ile tanımlamıyor. Bu eksikliğin belirtilerinden biri "sürdürülebilirlik" hedefidir. Tam olarak neyi sürdürmeye çalışıyoruz? Hayatın amacı sadece hayatta kalmak mıdır? İnsanlığa özgü yaratıcı güçlerin doğanın düzeni içinde bir amacı yok mu? Kendimizi adayabileceğimiz, mümkün olan bir şeyin vizyonunu görebilmeliyiz.

Üçüncü olarak, Shuar kabilesi direniş eylemlerini sembolik niyetlerle tasarlamamışsa da, eylemleri oldukça güçlü anlamlar taşımaktadır. Amazon ormanlarının minerallerini oradan götürmekte bir sakınca bulunmadığına dair hikâyeyi sekteye

uğratmaktadırlar. Maden şirketleri bu hikâyeyi inşa etmek için ellerinden geleni yapar, “ağaçları yeniden dikeceğiz, atıkları güvenli havuzlarda biriktireceğiz, ayrıca Shuarlar yaban hayvanlarını avlıyor ve çocuklarını okula göndermiyor” derler. Ama tüm bu saçmalıkların üzerine bir de, hayatlarını bu uğurda verebilecek kadar inançlı Shuar halkının cahil vahşiler oldukları, kendileri için neyin iyi olduğunu bilmediklerini eklemek, belki de bu hikâyenin bile altından kalkamayacağı bir iştir.

Shuar kabilesi topraklarını korumayı başarırsa bu mızraklarıyla medeniyetin makineli tüfeklerini yenmeleri sayesinde olmayacak. Bu, onların öldürülmesini ve minerallerin oradan alınmasını haklı gösteren hikâyenin onların meydan okuması karşısında güçsüz kalması nedeniyle olacak. Kritik pozisyonlardaki yeterli sayıda insanın silah, bomba ve buldozerleri kullanmayı reddetmesi sayesinde olacak. Biz, yani endüstrileşmiş dünya, elimizdeki gücü kullanmaktan kaçındığımız için olacak. Güçlü bir hikâye o altını alabilmek için gereken her şeyi gerekçelendirip meşru kılabilirdi. Bundan yarım yüzyıl önce yerlilerin ilerlemenin yolundan çekilmesinin maalesef zorunlu olduğunda neredeyse herkes hemfikirdi. Kısa bir süre öncesi-ne kadar “hepsini öldürelim gitsin” demekten çekinmiyorduk. Ama bugün hikâyemiz o kadar sağlam değil.

Bir hikâye genç ve dinç iken, öznesini bilişsel uyumsuzluklardan yalıtın bir tür bağışıklık sistemi mevcuttur. Hikâyeye uymayan yeni veriler kolaylıkla çöpe atılır. Bunlar ilgisiz görünür. Bağışıklık sistemi çok çeşitli yollarla tepki verir. Uyumsuz bilginin taşıyıcısına saldırabilir. “Bu adamın bu konuda bir yetkinliği var mı?” Aksi yönde, yüzeysel olarak ikna edici birkaç kanıt toplayıp, karşısındaki bunları düşünemiyormuş ve verecek cevabı yokmuş gibi davranır: “Ama teknoloji insan

ömrünü uzatıyor. Teknolojiyi istiyorsak bu mineralleri bir yerlerden çıkarmak zorundayız.” Sistemin dolaylı olarak varsayılan haklılığına başvurabilir: “Bilim insanları ve mühendisler bunun ekolojik bakımdan en az zararlı yöntem olduğunu tespit ettiler.” Ya da bu rahatsız edici bilgiyi “anormali” sepetine veya hafızanın dipsiz çukuruna atabilir.

Ama hikâye yaşlandığında bu bağışıklık tepkileri çalışmaya başlar. Tutarsız veriler, göz ardı edildiklerinde bile geride bir şüphe bırakırlar. Yaşlanan bir beden ya da doğuma yaklaşan bir rahim gibi, hikâye gittikçe daha fazla rahatsızlık verir. Shuar kabilesi gibi halkların, onlar gibi pek çok halk binlerce yıldır başarısızlığa uğramasına rağmen, başarıya ulaşabilecek olmasının sebebi budur. Onların direnişi bizi bu talanı mümkün kılan hikâyeden çıkarabilir.

Shuar kabilesi barışçıl bir halk değil, maden makineleri ile işçilerini topraklarından güç kullanarak çıkarıyor. Ama savaşta da değil; yani bir düşmanı yenmeye çalışmıyorlar. Bizim popüler kültürümüz ve savaş zihniyetimiz ise zaferi genellikle kötülük yapanların güç kullanarak yenilmesi şeklinde görür. Örneğin, Shuarların durumuna çok benzer bir senaryosu olan *Avatar* filminde, kurgusal Na’vi halkı insan işgalcilerin uzay gemilerini ve silahlarını mızraklar, oklar ve büyük hayvanlar ile alt eder. İnsan ordusunun komutanı öldürüldüğünde zafer kazanılmıştır. Kazanmanın başka yolu yoktur çünkü adamın affedilmesi mümkün değildir. Neyse ki Shuarlar “kötülük” ideolojisi virüsünü kapmamış görünüyorlar. Onlar maden şirketleriyle savaşmıyor. Onlar madencilikle savaşıyor.

Ben *Avatar* filminin farklı şekilde sonlanmasını isterdim. Gezegenin insanların sinir sistemlerine nüfuz ettiğini, böylece yaşam ağacına zarar verdiklerinde kendilerinin de bu acıyı hissettiklerini, bu sayede gezegeni sadece bir mineral kayna-

ğı olarak görmelerine yol açan biz/onlar ayrımının ortadan kalktığını görmek isterdim. İşte medeniyetimizin geçirmesi gereken algı değişimi tam olarak bu. Çünkü Shuarların bizi mızraklarıyla yenebileceğini sanmıyorum.

Fakat mızrakları, sözleri ve diğer eylemleriyle bizim hikâyemizi alt edebilirler. Bu mücadelede biz de onlara katılabilir, onlardan bunun nasıl yapılacağını öğrenebiliriz. Shuarların kullandığı sembolik olarak büyük güç ile alışageldiğimiz sıradan şiddet ve terörizm arasındaki fark ne? Sonuçta Shuarların girdiği mecburi eşitsiz mücadele ile insanların terörizm dedikleri şey arasında ince bir sınır var. Ekvator hükümeti yakında Shuarlara bu etiketi yapıştırırsa şaşırmayacağım.

Burada terörizm ile eşitsiz savaş arasındaki farklar ve bunların ikisi için de bulunabilecek gerekçeler gibi zor bir konuya girmeyeceğim. Sadece somuttan (*bu* buldozerin *şu* ağaçları devirmesini engellemek) soyuta (herhangi bir düşmana bir darbe indirmek ya da bir amaç için sembolik bir hamle yapmak) geçerken tekinsiz sulara girdiğimizi söyleyeceğim.

Martin Luther King Jr.'ın dediği gibi, nefret edenleri öldürebilirsiniz ama nefreti öldüremezsiniz; aslında bunun için çabalarken daha da fazla nefret yaratırsınız. Dahası, günümüz dünyasında başarısızlığa mahkûm olursunuz çünkü iktidar-dakilerin sizi öldürmesi çok daha kolaydır.

“Kötülüğü alt etmek” denen ayrılık alışkanlığının içimize ne kadar işlediğini görmek için toplumsal veya siyasi değişimi nasıl sürekli bir “savaş,” “mücadele” ya da “saldırı” olarak yürüttüğümüze bakın. Bunların hepsi askeri metaforlardır. Karşı görüştekileri “teslim olmaya” “zorlamak” için siyasi “baskı” oluşturmak üzere “müttefiklerimizi toplamak”tan söz ederiz.

Kavga etmek gereken zamanlar yoktur demeye ya da o uzun

ve karmaşık şiddetsizlik tartışmasını burada çözmeye çalışmıyorum. Tanımını yeterince genişletip başka bir insanın sınırlarını ihlal etmek olarak düşündüğümüzde şiddet kaçınılmazdır. Trafik sıkışıklığına yol açan bir protesto eylemi, varoşlardan işine bir saatte gidebilen gariban bir işçinin haklarını ihlal eder. Yeni bir dünyaya geçişte eskisine zarar vermek kaçınılmazdır. Ancak eğer şiddet nefretten ya da ötekinin şeytanlaştırılmasından kaynaklanıyorsa bir yalan üzerine kurulu demektir. Elimizde değişim için çok daha güçlü süreçler varken kendimizi kandırıp tanıdık, konforlu savaş taktikleri ve metaforları kullanmanın âlemi yok.

Shuarların başkaldırısının bize dokunaklı gelmesinin sebebi davaları için başkalarını öldürmeye niyetlenmeleri değil bunun için ölmeyi göze almalarıdır. Bu, en saf haliyle, kendinden büyük bir şeye hizmet etmektir. Mümkün olduğunu kalpten bildiğimiz daha güzel dünyayı birlikte yaratabilmek için örnek almamız gereken yaklaşım budur. Bu aynı zamanda ayrı benliği aşmanın yollarından biridir. Zira hizmete adanmak daha büyük bir şeye, değişim yaratma gücü bizim nedensellik anlayışımızın ötesinde bulunan bir şeyin parçası olmak demektir. Beklenmedik, olasılıksız, mucizevî şeyler işte o zaman gerçekleşebilir.

Bir tür adanmışlık ritüeli olmasının yanında, Shuarların cesareti bize onların ciddi olduklarını da gösterir. Bu bana Brad Blanton'un anlattığı 1960'larda ırk ayrımcılığına karşı yürüttükleri bir eylemle ilgili hikâyeyi hatırlatıyor:

Saat neredeyse gecenin on biriydi, B. T. ile birlikte Nighthawk Restoran'ın önünde duruyorduk. Yorgundum. Önceki gece hiç uyumamıştım. Ama o gece mezarlıkta vardiyaya gitmem gerekmiyordu ve buna minnettardım. Yağ-

murun altında dikilmiş konuşuyorduk ve biraz moralimiz bozuktu. Bir grup insanla birlikte bu restoranda aylardır oturma eylemi yapıyorduk. Çok çaba harcamıştık ama bizim oturmamıza izin veriyor, bizi dışarı atmaya çalışmıyorlardı. Biz öylece oturuyorduk, onlar da bize hizmet vermiyorlardı. İki taraf da yorulmuştu.

Birimiz, hangimizdik hatırlamıyorum, “Gidip şu adamla konuşalım,” dedik. İyi bir fikir gibi göründü. Binanın arkasındaki mutfak kapısını çaldık. Restoranın sahibi iriyarı bir adam kapıya geldi ve “Ne istiyorsunuz?” dedi.

“Bu lanet restorandaki ayrımcılığı ne zaman kaldıracağınızı merak ediyoruz!” dedim.

Bize baktı ve “Ben tehlikeli bir İsveçliyim, kimse bana ne yapacağımı söyleyemez,” dedi. Bunu duyunca yorgunluğum geçti ve kendimi çok enerjik hissettim.

B. T., “Ben de tehlikeli bir zenciyim ve sen ayrımcılığı kaldırına kadar buradan gitmiyorum,” dedi.

O sözünü bitirmeye kalmadan ben dayanamayıp atladım ve “Ben tehlikeli bir taşralıyım ve 24 saat içinde bu lanet yerde ayrımcılığı kaldırmazsan geri gelip senin canına okurum!” dedim. Burnumdan soluyordum ve adama doğru yaklaşmıştım. Anlaşılan dediğimi yapacak gibi görünmüştüm çünkü adam kapıyı yüzüme çarpıp içeri girdi.

B. T. ile birbirimize baktık ve oradan ayrıldık. Eve gidip uyudum. İnanmayacaksınız ama ertesi gün Nighthawk Restoran’da ırk ayrımı geri dönmemesine kaldırıldı! Ertesi gün restorana gittiğimizde adam ikimize de yemek servisini kendisi yaptı.

Doğrusunu söylemek gerekirse Nighthawk Restoran’ın sahibinin bizden korktuğu için ayrımcılığı kaldırdığı-

nı düşünmüyorum. Bence sebep o güne kadar kimsenin onunla anladığı ve kendini özdeşleştirdiği dilden, yani istismar edilmiş bir çocuk diliyle net bir şekilde iletişim kurmamış olmasıydı. İflas etmek üzere olduğundan bizim ciddiyetimizi ciddiye almış ve ne yapabileceğini düşünmüştü.

Bu, arkadaşlarımla birlikte ciddi olduğumuz ve istediğimiz lanet olası adalet yerini buluncaya kadar elimizden gelen her tür sorunu çıkarmaya hazır olduğumuzu gösterdiğimiz pek çok olaydan sadece biriydi. Kibarlığı bıraktığımız zaman restoranın sahibi onun gibi bizim de ciddi insanlar olduğumuzu anladı. Bu yüzden ertesi gün restorana gittiğimizde bize yemek servisi yaptı. Mahalledeki diğer restoran sahiplerinin ayrımcılığa devam etmesini istemeleri umurunda değildi. Tehlikeli bir İsveçliydi ve ona kimse ne yapacağını söyleyemezdi. Biz, bir siyah ve bir beyaz adam, oraya gidip birlikte yemek yedik ve hesabı ödeyene kadar kimse tek kelime etmedi. Bitirdiğimizde ona bakıp içtenlikle, “Teşekkürler,” dedik. O da bize baktı ve yine içtenlikle “Bir şey değil,” dedi.

Biz daha geniş bir Benlik Hikâyesi’nde, yani Varlıklararasılık Hikâyesi’nde ne kadar sağlam durursak, eski Ayrılık Hikâyesi’ni o kadar güçlü bir şekilde sarsabiliriz. Bence şiddet ve şiddetsizlik, etik ve ilkeler, doğru ve yanlış gibi ayrımlar bizi kavramsal bir labirente sokuyor. Gördün mü, güneş öğlen daha yakında. Hayır, sabah daha yakında. Bu dünyada yapılan her kötü şey ve tüm korkak eylemsizlikler ilkelere, yani bir hikâyenin mantığına dayandırılmıştır. Ayrılık Hikâyesi ile uzun zamandır yaşadığımız sarhoşluktan ayrılırken, “daha bütüncül bir bilinç durumu”na, hikâyenin bilinci-

ne girme şansına sahibiz. Burada kendimize şunu sorabiliriz:
“Hangi hikâyede durmalıyım?”

Bir adamı mantıkla ikna etmediğiniz bir şeyden mantıkla vazgeçirmeye çalışmak işe yaramaz.

—JONATHAN SWIFT

Bildiğimiz haliyle dünya bir hikâye üzerine kuruludur. Değişimde rol almak öncelikle mevcut Dünya Hikâyesi'ni bozmak, sonra da hikâyeler arası alana girenlere gidebilecekleri bir yer yaratmak üzere yeni bir Dünya Hikâyesi anlatmaktır. Bu iki iş genellikle birleşerek tek bir işe dönüşür çünkü yeni hikâyeyi anlatma işinin bir parçası olan eylemlerimiz aynı zamanda eskisini bozar.

Ben kendi işimi, aktivistlerin yaptıkları işi, hatta bir bakıma sanatçı ve şifacıların işlerini de bu kapsamda görüyorum. Bu kitapta anlattığım hikâyelerin pek çoğu, mesela Pancho'nun polis memuruyla yaşadıkları, eski hikâyenin bozulmasına örnektir. Birazdan birkaç örnek daha sunacağım; ama önce tanıdığım pek çok kişiyi çaresizlik duygusuna sürükleyen bir insan sınıfını ele alalım. “Bir türlü gerçeği göremeyen” insanlar sınıfından bahsediyorum.

Bir topluluk karşısında konuştuğumda genelde şu tür bir soru gelir: “Daha güzel bir dünya yaratmak için değer ve inançlarda kitlesel bir değişim gerekiyor ve bu bana mümkün gibi görünmüyor. İnsanlar çok kapalı, çok cahiller. Asla değişmeyecekler. Ne iktidar sahipleri ne de muhafazakâr kayınbiraderim değişecek. Bu insanların ezberlerini nasıl bozabiliriz?”

Neredeyse hiçbir zaman işe yaramayan şeylerden biri, bir kişinin fikirlerini mantık ve kanıtlar zoruyla alt etmektir. Buna şaşdırmamak gerekir çünkü insanlar inançlarını kanıtlar ya da mantığa dayanarak oluşturmazlar. Daha ziyade, mantığı kullanarak eldeki kanıtları düzenler ve bunları duygusal eğilimler, eski yaralar, ilişki örüntüleri ve dünya görüşlerinden oluşan daha derindeki varoluş durumuna uydururuz. Bu hikâye diğer hikâyelerle ve sonuçta da yaşamlarımızı tanımlayan derin ve görünmez kişisel mitolojilerle birbirine kenetlenir. Bu kişisel mitolojiler de kültürel mitolojimizin içine girer ve medeniyetin kendisi kadar derinlere dayanan mutabakat gerçekliğine dâhil olurlar. İnançlar genellikle kişinin kimliğini ve değerler sistemini içeren daha geniş bir hikâyenin parçası olduklarından, bunlara meydan okunması genellikle saldırı olarak görülür, bu da o hikâyenin bütününe korumaya yönelik çeşitli savunma mekanizmalarını tetikler. Sizi kimse dinlemez; hippî, solcu, çevreci ya da hayalci diye yaftalanır ya da elde o an hangi karşıt savlar varsa onlarla püskürtölürsünüz. Belki de karşınızdaki kişi konuyu önemsiz bir noktaya, yanlış bir bilgiye, bir dilbilgisi hatasına, kişisel bir kusura getirir ve buradan yola çıkarak söylediğiniz her şeyi geçersiz sayar.

Bu tür insanlar sizin gibi değillerdir. Onların aksine sizin inançlarınız kanıtlara ve mantığa dayalıdır. Siz o Cumhuriyetçiler gibi değilsiniz! Liberaller, sağcılar, radikal dinciler, saftirik yeniçağcılar, kurumlaşmış tıp dünyası gibi değilsiniz! Evet, siz fikirlerinizi eldeki kanıtları açık görüşlülükle ele alarak oluştururken, sizinle aynı fikirde olmayan insanlar cehalet, önyargı ve bildiğin aptallık batağındadır.

Kendimize karşı dürüst olalım. Hangimiz geri dönüp hayatımıza baktığımızda, çoğu zaman kendimizin de zihnimi-

zi gerçeklere kapattığımızı, karşıt görüşleri tarif ettiğim şekilde göz ardı ettiğimizi inkâr edebiliriz? Peki, neden bugünkü inançlarınızı oluşturduğunuz ve savunduğunuz yolların farklı olduğunu düşünüyorsunuz?

Fikirlerimizi mantık ve kanıtlara dayandırdığımız ya da idealin bu olduğu düşüncesinin kökleri Batı felsefesinin ve onu doğuran dünya görüşünün derinliklerine dayanır. Matematikteki belitsel yöntemi, felsefedeki “ilk ilkeler”i belirleme ve mantığı bunun üzerine inşa etme programı ve bizim dışımızda kalan bir gerçeklik hakkındaki hipotezleri tarafsız bir şekilde sınavarak gerçeği bulabileceğimizi söyleyen bilimin nesnelliliğini aksettirir. Herhangi bir tartışmanın mutlaka terimlerin açıkça tanımlanması ile başlaması gerektiği fikri bunu yansıtır. İyi ama Cumhuriyetçi kayınbiraderiniz ya da aş karşıtı teyzeniz ya da aş taraftarı kuzeniniz (hangisi sizi tetikliyorsa) ile yapacağınız herhangi bir tartışma, bu yaklaşımın işe yaramadığını gösterir. Olguların ne anlama geldiği bir yana dursun, gerçeklerin ne olduğu konusunda bile anlaşmanın imkânsızlığını kısa bir süre içinde anlarsınız.

Daha da kötüsü var. Michigan Üniversitesinde 2005 ve 2006 yıllarında yapılan bir dizi araştırma, insanların inançlarına uymayan gerçekleri düzenli olarak göz ardı etmekle kalmayıp, karşıt gerçekler karşısında, belki de bilişsel uyumsuzluklardan kaçınmak amacıyla, inançlarına daha da sıkı sarıldıklarını göstermiştir. Dahası, yanlış bilgilere sahip insanların en katı fikirlere sahip oldukları, en sofistike siyasi düşünürlerin karşıt bilgilere en kapalı kişiler oldukları görülmüştür.*

* Joe Keohane'nin 11 Temmuz 2010 tarihli *Boston Globe* gazetesindeki “How Facts Backfire” (Gerçekler Nasıl Elimizde Patlar) başlıklı yazısında bu araştırma tartışılmaktadır.

Bilgiler beyinlerimize zaten içinde yaşadığımız hikâyelerin lensinde kırılıp filtrelenerek ulaşır. İklim değişikliği konusundaki tartışmalar buna güzel bir örnektir. İçine girdikçe gerçek verilerin ne olduğundan emin olmak imkânsız hale gelir. Elbette pek çok araştırma ve rapor mevcuttur ama aynı zamanda bu raporlara yönelik çelişkili veri, taraflılık, özensizlik ve doğrudan sahtekârlık suçlamaları da vardır. Sonuçta kişinin kabul ettiği bulgular onun otoriteye güveni ya da güvensizliğinin derin izlerini taşımakta, örneğin “iklim bilimcilerin neredeyse tamamının aynı fikirde olması”na başvurulmaktadır. (Gerçekten neredeyse hepsi aynı fikirde mi? Bu açıklamayı kabul edip etmemeniz yine sizin bunu bildiren kaynağa olan güveninize bağlıdır. *New York Times*'a mı yoksa meslek çevrelerince dışlanmış bağımsız bir bilim insanına mı güveniyorsunuz?) Bilim insanlarının neredeyse ağız birliği ettikleri savı bir kurum olarak bilimin saygınlığına dayanmakta, bu da yine daha geniş ve daha az görünür hikâyelere sırtını yaslamaktadır. İklim değişikliğini inkâr etmeye çalışmıyorum. Sadece bulguların, inançlara dayanak oluşturmaktan ziyade, bir hikâyenin bütünlüğünü korumak üzere inançlar tarafından filtrelendiğini göstermeye çalışıyorum. İyi hikâye anlatıcıları bunu görür ve bilgileri, araştırmaları ve benzeri şeyleri hikâyelerinin öğeleri olarak kullanarak bunu kasıtlı olarak yaparlar. İklim değişikliği tartışmasında iki taraf da bunu yapmakta. (Sizin gibi) akıllı ve rasyonel bir insanın bulgulara tarafsız gözle baktığında küresel ısınmayı asla inkâr edemeyeceğini düşünürsünüz. Ama bilin bakalım ne oluyor; karşıt görüşteki insanlar da sizin görüşünüzle ilgili aynı şeyi düşünüyorlar. Kolektif aptallığımızın tek sebebi dünyayı akıllı insanların yönetmemesi mi? Yoksa kendi kurallarını dünyaya dayatan bir hikâyenin pençesinde kıvrınmamız mı?

Geçenlerde çok zeki bir kadınla tanıştım. Nestlé'nin genel müdür yardımcısıydı. Nestlé'nin sosyal ve çevresel politikaları hakkında çizdiği parlak tabloyu sorgulayan bir üniversite öğrencisine kulak misafiri oldum. Öğrenci büyük bir cesaretle, şirketin en önemli içecek ürünü olan şişe su konusunda kadını sorguya çekiyordu. "Gerçekten buna ihtiyacımız var mı?" diye sordu. "Şişe başına yüzde 40 daha az plastik kullandığınızı söylüyorsunuz. Ama hiç plastik kullanmasak daha iyi olmaz mı?"

Kadın tüm sorulara önceden hazırlanmış metodik cevaplar verdi. "Şişe su şu an toplumun önemli bir ihtiyacına cevap veriyor. Plastik şişe yapımında kullanılan hammaddelerden birinin petrolden benzin üretilirken ortaya çıkan bir yan ürün olduğunu biliyor musunuz? Bunu şişe yapımında kullanmazsak başka bir plastik ürüne dönüşecek ya da doğrudan doğaya bırakılacak. Camın üretimi için çok daha fazla enerji tüketilmesi gerekiyor ve musluk suları da artık temiz değil."

Kadının görünüşteki samimiyetinin yanı sıra sabrından, ilgiyle dinleyişinden ve muhtemelen sık sık karşılaştığı bu saldırılar karşısında düşmanlık göstermeyişinden etkilendim. Sonuçta Nestlé aktivistler arasında zalim bir şirket olarak mimlenmiş, onlarca yıldır yerli annelere bebek maması pazarladığı için boykot edilen bir firmaydı. Madensuyu kaynaklarını tüketmek, Burma'da cunta rejimi ile işbirliği yapmak, Kolombiya'da sendikaların örgütlenmesini engellemek, çocuk işçi çalıştıran çiftliklerden kakao satın almak ve benzeri pek çok faaliyetle suçlanıyordu. Bu kötü karne ile genel müdür yardımcısının Nestlé'nin çevreciliği konusundaki hararetli ve samimi beyanları arasındaki zıtlık, sol eğilimli birkaç kişinin toplantı salonunu terk etmesine bile yol açtı.

Bu zıtlığı nasıl açıklayabiliriz? Bunu üç farklı teoriyle deneyelim.

1. Kadın şirketin adını temize çıkarmak için çok iyi bir maaşla çalışan, usta bir yalancıdır. Ya yalanlarıyla gizlediği gerçeklerin farkındadır ya da çok derin bir inkâr içindedir. Her halükârda, birkaç çevreci davranışı cımbızla seçmiştir (“Nestlé orangutanları koruyor!” gibi) ve şirketin uygulamalarını sorgulayan herkesi aptal durumuna düşürmek için şirketin halkla ilişkiler biriminin derlediği dosyalar dolusu taraflı bulguyu sunmaktadır.

2. Kadının söyledikleri doğrudur. Şirket yaptığı hatalardan ders almış, toplumsal ve çevresel sorumluluk alanında liderliğe soyunmuştur. Şirketi eleştiren bazı iyi niyetli insanlar varsa da, bunun nedeni gerçek hikâyeyi bilmemeleridir: Hem Nestlé sürdürülebilirliğin öncülerinden biridir, hem de sektörün tümü şu anda uygulamalarını iyileştirmektedir. Önlerinde hâlâ bazı engeller varsa da her şey iyi yönde ilerlemektedir. Sektördeki insanlar da tıpkı sizler gibi çevreyi önemsemektedir. Artık durumu anlamışlardır ve sizin de yardımınızla ilerlemeye devam edeceklerdir.

Umarım ikinci teoriyi sunarken Nestlé’nin genel müdür yardımcısının bakış açısını hakkıyla sunabilmişimdir. Sonrasında kendisiyle görüştüm ve oldukça insancıl, çok zeki ve öz eleştiriye açık biri olduğunu gördüm. Bence şirketine ve yaptığı işe derinden, samimiyetle bağlı biriydi. Bu yüzden üçüncü bir açıklama daha sunmak istiyorum:

3. Kadın anlattığı şeylerin hepsine samimiyetle inanmakla kalmaz, bu onun referans çerçevesi içinde çürütülemeyecek bir bakış açısıdır da. Modern yaşamın sınırsızca hızlanışını göz önünde bulundurduğumuzda şişe su, aksi takdirde şekerli içecekler tüketen insanlar için bir nimettir. Ayrıca gittikçe kalitesi düşen şebeke sularını, klorlama işlemini ve kimyasal kirliliği göz önünde bulundurursak yine bir nimettir. Mevcut

petrol temelli ekonomimizi düşündüğümüzde, bildiğim kadarıyla, plastik şişelerin zaten mevcut olandan daha fazla zarar yaratmadığı da doğru.

Sohbetin kapsamını genişletmediğimiz sürece kadının pozisyonunu çürütmek mümkün değildir. “Plastik şişelerin modern yaşamın gittikçe artan temposu içinde rolü nedir, bu hızlanmaya ne sebep olmaktadır ve bu iyi bir şey midir?” düzeyinde sorular sormamız gerekir. “Bu meşgul halimiz ve kolaylık ihtiyacımız nereden çıkıyor?” “Musluk suları neden içilmez hale geliyor?” “Neden başka yaşam formlarınca kullanılmayan atıklar üretmenin makul görüldüğü bir sistemimiz var?” Ve “Nestlé’nin savunduğu ‘sürdürülebilir büyüme’ sınırlı bir gezegende mümkün mü?”

Ben bu sohbetin daha da derine inmesi gerektiğini düşünüyorum. Yaşamın, benliğin ve gerçekliğin doğasıyla ilgili bazı varsayımlarını kabul ettiğimiz sürece, bu Nestlé yetkilisinin şirketini haklı göstermek için yaptığı şeyi başkaları da tüm medeniyetimizi haklı göstermek için yapabilir. Örneğin ilkel yaşamın “yalnız, yoksun, zor, korkutucu ve kısa” olduğu varsayımını kabul edersek, teknolojinin genel olarak ne kadar hayırlı bir şey olduğu konusundaki her türlü şüphe duvara toslar. Aynı şekilde, doğanın organize olma yönünde herhangi bir eğilim taşımadığı ve yaşamın amaçsız güçler tarafından oraya buraya itilen bazı cansız yapıtaşlarından oluştuğu varsayımını kabul ediyorsak, o zaman doğayı fethetme ve onu insan emellerine alet etme çabası konusunda vicdan azabı duymamıza gerek kalmaz. Son olarak, her birimizin genetik çıkarlarını azami düzeye çıkarmaya çalışan münferit ve ayrı benlikler olduğumuz varsayımını kabul edersek, toplumumuzun bu bencilliğin üstesinden gelmeye ve bunu toplum yararına kullanmaya

çalışan kapsamlı yasal ve ekonomik parametreleri konusunda tartışmaya gerek kalmaz.

Nestlé'nin genel müdür yardımcısının görüşleri, yukarıda çizdiğim “teknoloji aracılığıyla hayatı iyileştirme” çerçevesi, yani içimizdeki ve dışımızdaki doğayı gittikçe daha çok fethetme çerçevesi içinde aşağı yukarı tutarlıdır. Bu çerçeve kırılmadıkça bu görüşler değişmeyecektir. Bunlar Yükseliş Hikâyesi'ne çok iyi uyum sağlamaktadır.

Bir sabah, *Diane Rehm Show* adlı televizyon programına konuk olmuş yine çok zeki bir enerji danışmanına denk geldim. Konuşulan konulardan biri Kanada'nın Alberta eyaletindeki katran kumullarından elde edilen petrolü Meksika Körfezi kıyılarındaki rafinerilere taşımak için planlanan, tartışmalı Keystone XL boru hattı idi. Danışmanın savını burada kendi kelimelerimle aktaracağım. “Bakın, boru hattını inşa etmezsek Körfez'deki rafineriler başka yerlerden gelen ham petrolü işleyecek ve katran kumullarından çıkan petrol de ABD yerine Asya'ya gidecek. Boru hattını durdurmanın iklim değişikliğine ya da ekosistemlerin bozulmasına hiçbir etkisi olmayacak. Bu petrol her halükârda çıkarılacak ve rafine edilecek. Biz de diyoruz ki madem öyle bu petrol ABD'de istihdam yaratsın.”

Ahlak felsefecileri Nazi toplama kamplarından gelen organları satma konusunda bile geçerli olabilecek bu zavallı savları paramparça ederken gayet eğlenebilirler. Ben bunları satsam da satmasam da bu kamplar zaten çalışıyor, o halde en azından bu organları boşa gitmesin, değil mi? Fakat yapmaya çalıştığım şey Keystone XL ya da plastik su şişeleri konusundaki mantık hatalarını ortaya koymak değil kanıksanmış şeylerin ahlaki tercihlerimizi nasıl belirlediğini göstermek. Bunların var olduğu gerçeklik baloncuğunun içinde bu savlar çok mantıklıdır. Katran kumullarından petrol üretilmesi gerçekten

evrenin değiştirilemez durumlarından biri olsaydı, bu olguyu reddetmek nafîle ve sekteye uğraticı bir çaba olurdu. Eğer petrole dayalı medeniyetimiz değiştirilemez olsaydı o zaman atıkları tekrar kullanıma soktuğu için Nestlé’yi takdir ederdik. İnsanların gittikçe daha meşgul olmalarını kanıksamışsak o zaman modern yaşamı çekilebilir kılan kolaylıkları kucaklamamız gerekir. Bu zeki insanlar kendi paradigmaları içerisinde oldukça iyiler.

Sizin de o Nestlé yetkilisi gibi olmadığınızı nereden biliyorsunuz? İğneyi kendinize çuvaldızı başkasına batırabilir misiniz? Sizin onunla aranızdaki ortak nokta ve iklim değişikliğini inkâr eden biriyle iklim değişikliği paniğine kapılmış biri arasındaki ortak nokta, muhtemelen olguların ve mantığın kendi lehinizde olduğuna ve görüşünüzün bunlara dayalı olduğuna inancınızdır. Fakat olguların güvenilirmezliği ve mantığın herhangi bir hikâyeye nasıl kolaylıkla hizmet edebildiğine bakarsak, inançlarımızı değiştirmemiz için—ki inançlarımız değişmek zorunda—hikâyelerimizde ve benlik anlayışımızdan alışkanlıklarımıza ve dünyayla ilgili temel algılarımıza kadar hikâyemizle ilişkili olan her Şeyde daha kapsamlı ve bütüncül bir değişim gerektiği açıktır. Dünya Hikâyesi dediğim Şey tüm bunların oluşturduğu bütündür.

Fiziğin evrensel sabitleri ya da Termodinamiğin İkinci Yasası kadar temel “olgular” bile, belirli bir düzeyde, kime ve neye inanacağımıza dair öznel tercihlere dayalıdır. Örneğin Rupert Sheldrake ışığın hızıyla ilgili kabul edilen değerin 1930’lardan 1940’lara geldiğinde, 18 yıllık bir süre içinde, 20 km/saniye kadar değiştiğini anlatır. Bu değişim dünyanın dört bir yanında yapılan deneylerin hepsinde tespit edilmiştir. 1945 yılına geldiğinde ise ışık hızı 1928 öncesi değerine geri dönmüştür. Aradaki fark ölçüm hassasiyeti sapmalarının oldukça

üzerindedir. Sheldrake aynı zamanda evrensel yer çekimi sabiti olan G değerinin değişkenliğini de belgelemiştir. Olgular acaba, kelimenin kökünün de işaret ettiği gibi, bizim “oldurduğumuz” şeyler midir?

Kayınbiraderinize dönelim. Onu tartışarak ikna edemiyorsanız o zaman inançlarını nasıl değiştirebilirsiniz? Daha geniş açıdan bakarsak, dünyayı değiştirmeye çalışan insanlar olarak toplumumuzun hikâyesini nasıl değiştirebiliriz?

Durumcu bir mantıkla insanlar hayat deneyimlerinin toplamıyla uyumlu inançlara meyillidir diyebiliriz. Bunlar inançların temelini oluşturur ve bunların sadece en görünür ve yüzeysel olanlarını “fikir” olarak adlandırırız. Fikirler bir varlık durumunun belirtileridir. Dolayısıyla fikir ve inançları değiştirmek için kişinin “durumun” temelini değiştirmesi, birine mevcut hikâyeye uymayan ya da yeni bir hikâyeye ait olan bir deneyim yaşatması gerekir. Aynı şey örgütsel, toplumsal ya da siyasi düzeyde işleyen hikâyelerin değiştirilmesi için de geçerlidir.

Eski hikâyenin bozulması konusunda verilebilecek örneklerden biri grev gibi klasik bir işçi sınıfı eylemidir. İşçilerin daha iyi maaş ve çalışma koşullarını kibar bir dille talep etmesi her zaman işe yaramaz çünkü “hikâye,” yani sözleşmeler, anlaşmalar, ticari temayüller, piyasa beklentileri, hissedar beklentileri ve benzeri şeylerin oluşturduğu sistem, patronların evet demesine uygun değildir. Bu hikâyeyi bozmak gerekir. Fakat gerçekten radikal değişim aktörleri olabilmemiz için bunu yaparken daha derinlerdeki “kötülük” hikâyesine başvurmamaya ve dolayısıyla bunu pekiştirmemeye dikkat etmemiz gerekir. Grevin sebebini açıklarken “İhtiyaçlarımızı, çıkarlarımızı ve içinde bulunduğumuz durumun adaletsizliğini görünür kılmak istiyoruz,” diyebiliriz. Kışkırtıcı bir

dille “Şirketin açgözlülüğü canımıza tak etti! Yönetim istese de istemese de, onları doğru olanı yapmaya zorlayacağız,” yerine “Adaletsizliği görünür kılarak tüm taraflara doğru olanı yapma fırsatı veriyoruz,” denebilir. Grevdeki işçiler yargılayıcı olmayan kelimeler kullanarak yetkililerin uygulayacağı şiddeti engelleyemeyebilirler; ama bu tavır kamuoyunu etkileyebilir.

Beyanımız ne olursa olsun, işçi grevleri “olağan durum” olarak adlandırdığımız hikâyeyi bozucu etkiye sahiptir. Daha geniş ölçekte, bir genel grev de aynı işi görür. Her şeyin yolunda olduğu inancına sıkı sıkıya bağlı insanların bu inanca tutunmaya devam etmelerini imkânsız hale getirir.

Şu anda sistemi sarsmak için en etkili eylem önerilerinden biri borç grevidir. Tıpkı işçi grevleri gibi, borç grevleri de sembolizmin ötesine, “farkındalık yaratma”nın çok ötesine geçer ve toplumumuzu ayakta tutan sözleşmeler ve söylemleri tam kalbinden vurur. Eğer birey ve ulusların büyük bir bölümü borçlarını ödemeyi reddetselerdi bugünkü finans düzeni çöker, günümüz politika yapıcılarının aklından bile geçemeyecek radikal reformların önü açılırdı. Şu anda en küçük reformlar bile, biyosferin yağmalanmasını ve milyarlarca insanın yoksullaşmasını tersine çevirmeye yetmeyecek reformlar bile, siyasi bir seçenek oluşturmaya değer görülmez. Bir borç grevi başka bir alternatifimizin olmadığına dair yanılısamayı bozabilir. Ama insanların çoğu mevcut sisteme rıza gösterdiği sürece, düzenin devamlılığında büyük çıkarları olanlar düzen sanki sürdürülebilirmiş gibi davranmaya devam etmenin yollarını mutlaka bulurlar.

Burada yine grev “bize karşı onlar” zihniyetini desteklemeyen bir çerçevede sunulabilir. Bu meseleyi açgözlülük çerçevesine sokmamak konusunda özellikle dikkatli olmamız gerekir. İster şirketlerin, ister bankacıların ya da zenginlerin

açgözlülüğü olsun, açgözlülük sorunumuzun kaynağı değil bir belirtisidir. Aynı şey ahlaksızlık ve yolsuzluklar konusunda da geçerlidir. Ahlaksız şirketlerin ve yolsuzluklara bulaşan bankaların suiistimallerine sövüp saymak öfkemizi pekiştirir ve kendimizi haklı görmemizi sağlar. Fakat sonuçta daha derin sistemik sorunlara odaklanmaktan bizi alıkoyar. Bu yüzden borç grevi için şuna benzer bir misyon beyanı öneriyorum: “Borç temelli mevcut finans sistemimiz öğrencileri, aileleri ve hükümetleri rehin alırken alacaklılara da gelirlerini artırmak üzere amansız bir baskı uygulamakta. Bu sistemin ortadan kalkmasının zamanı geldi. İşte bu yüzden, toplumu ve gezegeni mahveden sistemin adaletsizliğini vurgulamak üzere, borçlarımızı ödemeyi reddediyoruz.”

Gerçekte ne istiyoruz? Kötü adamları yenmek ve galip gelmek mi? Yoksa sistemi değiştirmek mi? Bu iki hedefin birbiriyle çelişmediğini düşünüyor olabilirsiniz. Bence çelişiyorlar. Birincisi, “kötülük ile savaş” örüntüsü rekabetçi sistemimiz ile aynı zihniyetten kaynaklandığı için; ikincisi, öteki olarak gördüklerimizi şeytanlaştırarak bu şeytanlaştırmaya gerekçe olan davranışları teşvik etmiş olduğumuz için; üçüncüsü, iktidar elitlerinin kendi oyununda onları yenme ihtimalimiz çok düşük olduğu için; dördüncüsü, bu oyunda kazansak bile kendimiz onların yerine geçmiş olacağımız için ve beşincisi, müttefiklerimizi açgözlüleri yenme amacıyla belirlersek, bu amaca ulaştığımızda daha köklü sistemler değişirse bile bu müttefikler bizi terk edeceği için. Neredeyse devrilen her diktatörün ardından bu yaşanır. İnsanlar kazandıklarını düşünerek evlerine dönerler, açılan iktidar boşluğunu başka biri doldurur ve çok geçmeden her şey hemen hemen eski haline döner.

Grev, protesto, doğrudan eylem, sivil itaatsizlik ve benzeri geleneksel popülist stratejiler, hâkim hikâyenin bozulmasında

önemli rol oynarlar. Fakat bunlar amaca ulaşmada tek başlarına hem tehlikeli hem de yetersizdirler. Tehlikeli olmalarının sebebi, şefkatle ve yargılayıcı olmadan yapılsalar bile eski nefret alışkanlıklarını kolaylıkla tetikleyebilmeleridir. Bunlar, doğaları gereği, iki taraf olduğu, taraflardan birinin kazanıp birinin kaybedeceği, birinin iyi diğerinin kötü olduğu algısını yaratırlar. Yetersizliklerinin sebebi ise hâkim hikâyeyi sadece bir düzeyde bozmalarıdır. “Ekonomi” dediğimiz hikâyeyi bozabilirler; ancak medeniyetimizi tanımlayan ve ekonomiyi de kapsayan daha derin, daha görünmez mitoslara dokunmazlar. Bu, o stratejilerin işe yaramadığı ya da gerekli olmadığı anlamına gelmiyor. Ama başka düzeylerde de çalışmamız gerekiyor. O halde Ayrılık Hikâyesi’ni bozmanın diğer yollarına, başka türlü yaklaşımlara bakalım.

Buna örnek olarak, sahte reklamlardan “ulusal satın alma günü” ya da “televizyon izlememe günü” gibi kampanyalara, çeşitli şekillerde uygulanan “kültür bozumu” (*culture jamming*) teknikleri gösterilebilir. Muhalif ve yasadışı sanat, örneğin Banksy’nin çalışmaları ve ofis binalarına ya da ticari konferanslara yönelik palyaço istilaları da bu sınıfa girer. Televizyon programlarında şirket ve hükümet yetkilileri adına sahte beyanlarda bulunan *The Yes Men* de kültür bozumu eylemleri yapmaktadır. Tüm bunlar hâkim anlatıların sahteliğini, saçmalığını ve acımasızlığını ifşa etmektedir.

Ezber bozmanın diğer bir biçimi de farklı yaşam, teknoloji, tarım, para, tıp, eğitim vb sistemlerinin yaşayan bir örneğini yaratmak; ortaya çıkan karşıtlık sayesinde hâkim kurumların eksikliklerini ve işlev bozukluklarını gözler önüne sermektir. Buckminster Fuller’ın, “Mevcut durumla mücadele ederek değişim yaratamazsınız. Bir şeyin değişmesi için eski modele ihtiyacı ortadan kaldıracak yeni bir model inşa edin,”

sözüne tamamen katılmıyorum. Çünkü bazen mevcut durum bu yeni modelleri bastırır. Mesela yerel imar yönetmelikleriniz kompost tuvaletlere ya da yeşil çatılara izin veriyor mu? Fakat yine de bu sözlerde gerçeklik payı var.

Şimdi bunu biraz daha derinleştirelim. Sonuçta hukuk, ekonomi ve siyaset sistemlerimiz görünmez efsaneler, alışkanlıklar ve inançlardan oluşan bir temel üzerine kuruludur. Hikâye üzerinde çalışırken bu düzeye de inmemiz gerekir. Yukarıda sözünü ettiğim Michigan Üniversitesi araştırmaları bu derinlikte ihtiyacımız olan yaklaşım konusunda bize ipucu verir. Araştırmacılar, öncesinde kendini onaylama egzersizi yaptırılan insanların, yaptırılmayan kişilere kıyasla, inançlarıyla çelişen bilgileri göz önünde bulundurmakta daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Bu kişiler muhtemelen kendilerini daha az tehdit altında hissetmiş, bu sayede bilgilere daha açık görüşlü yaklaşmaları mümkün olmuştur.

Ayrılık Hikâyesi'ni temelinden sarsmanın en dolaysız yolu insanlara birlik ve beraberlik deneyimleri yaşatmaktır. Bir cömertlik, bağışlama, ilgi, dürüstlük ya da koşulsuz onay davranışı, ayrıştırıcı dünya görüşüne zıt bir örnek sunar ve “her koyun kendi bacağından asılır” gibi varsayımları ihlal ederek doğuştan sahip olduğumuz verme, yaratma, sevme ve oynama arzularını destekler. Bu tür hareketler sadece birer davettir; insanların ayrılığa dayalı inanç sistemlerini esnekleştirmelerini sağlayamazlar. Cömertliğin, “kesin benden bir şeyler koparmaya çalışıyor” şeklinde yorumlanması elbette mümkündür. Bağışlayıcılık ise manipülasyon olarak görülebilir ve sahte bağışlayıcılık sıklıkla öyledir. Gerçek göz ardı edilebilir. Ama en azından davet alınmıştır.

Yirmili yaşlarımda Tayvan'da yaşarken müthiş bir müzisyen ve ressamla tanışmıştım. Adına J. diyelim. Ona hayranlık

duyuyor, yaratıcılığına ve özgür ruhuna imreniyor, onun da beni beğenmesini ve bana hayranlık duymasını istiyordum. Bir gün sohbet ederken akıcı şekilde Çince konuşabildiğim, çevirmen olarak çuvalla para kazandığım gibi şeyleri laf arasında söyleyerek onu etkilemeye çalıştım. Kendimi övüyor durumuna düşmek istemediğimden soğukkanlı davranmak için çok çaba gösterdim. Beni dikkatle dinliyor ama yorum yapmıyordu. Birden anladım ki hem J. bundan hiç etkilenmemişti hem de gerçek niyetimi çok net bir şekilde görebiliyordu. Oynadığım oyun onun için çok açıktı. Ama bunu yüzüme vurmak yerine, muhabbetle bana bakıp, “Harikasin kardeşim,” diyerek konuştukça artan utancıma kısa devre yaptırdı.

Bu kelimeler herhangi bir serzenişten çok daha etkiliydi. Sanki bir mucize olmuştu. Benim kendimden utanmama sebep olan bir şeyi görmüş ve bu yargılamada bana katılmamıştı. Beni kutlamıştı. Kendimi sevemediğim bir noktada beni sevmişti. Bu benim dünyamda yeri olan bir şey değildi. Beni o anda değiştirdi diyemem; ama bu koşulsuz onaylanma deneyimi psişemde iz bıraktı ve “gerçekliği” biraz daha gerçek dışı hale getirdi.

Kendimizi reddetme üzerine bir ömür boyu idman yaptıktan sonra başka birinden koşulsuz onay almak bize yeni bir olasılığın varlığını gösterir. Bu hepimizin sahip olduğu dönüştürücü bir güçtür. Hepimiz birbirimize Ayrıklık’ın inançlarını çürüten deneyimler yaşatabiliriz.

Bir gün Dalai Lama’ya, “Manevi bir öğretmenin en önemli özelliği nedir?” diye sorulmuş. “Neşedir,” diye cevaplamış. Çünkü neşe, “Burası çok güzel, sen de gelsene,” şeklinde bir davettir.

Hikâyeyi bozma ilkesi geleneksel aktivizm mefhumunu çok çok öteye taşımakta, güç ya da meydan okumaya dayalı olma-

yan eylem türlerini yürürlüğe sokmaktadır. Buna bir örnek sessiz tanıklıktır: Amişlerin* duruşmalara hep birlikte gidip mahkeme salonlarını doldurarak adalete barışçıl bir şekilde tanıklık etmeleri ya da İşgal Et hareketi üyelerinin biber gazı kullanma emrini veren emniyet müdürünün ofisinden çıkışını sessizce izlemeleri gibi. Sizi bilmem ama ben birinin beni izlediğini bildiğimde doğru olanı yapmam daha kolaylaşıyor.

Önceki sayfalarda tanıttığım Hwang Dae-Kwon, kısa bir süre önce Kore'deki yüzlerce yıllık bir köyün yıkılmasını gerektiren bir ABD üssü inşaatında birkaç pasifist dostuyla birlikte yaptıkları bir eylemden söz etti. Eylemleri her sabah ve her akşam inşaat alanına gidip saatlerce "eğilme meditasyonu" (defalarca tekrarlanan tam secde hareketi) yapıyorlarmış. Medya kampanyası yok. Pankart yok. Döviz yok. Bir süre sonra insanlar meraklanmış ve çok geçmeden konu basında geniş yer bulmuş. Hwang, "her şey yolunda gidiyordu" diyor, ta ki geleneksel militan protestocular da katılmaya karar verene kadar. Öfke ve şiddet dolu tavırlarıyla oraya akın etmişler ve çok geçmeden basında çıkan haberler olumsuzlaşmış. Yaptıkları protestonun kanun ve nizam, huysuz protestocular ve benzerlerine dair hâkim söylemleri bozucu etkisi ortadan kalkmış.

Bu örneklerde, kitabın önceki bölümlerinde söz ettiğim aktivizm ile maneviyatın birleşimini görüyoruz. Ekonomik ve politik sistemimiz ortak hikâyelerimiz üzerine inşa edildiğinden, doğrudan siyasi meselelere yönelik olmayan eylemler yine de siyasi etkilere sahiptir.

Verdiğim seminerlerde katılımcılardan sık sık gerçeğe, mümkün ve Dünya'nın Gidişatı'na dair anlayışlarını genişleten hikâyeler paylaşmalarını isterim. Geçenlerde Chris adlı

* ABD ve Kanada'da yaşayan bir Hıristiyan mezhebi—ç.n.

Coloradolu bir adam yıllar önce düzenlediği bir emlak yatırımı seminerini anlattı. Yüz altmış emlak yatırımcısının katılacağı birkaç günlük bir etkinlikmiş ve kendisinin de kabul ettiği gibi çok sıkıcı geçiyormuş.

Üçüncü gün Chris'e bir haller olmuş. Hazırladığı sunumu bir kenara koymuş ve bir zamanlar bir Tony Robbins* atölyesinde yaşadığı bir deneyimi buraya aktarmak üzere, kendi ifadesiyle, bir kanal görevi görmüş. Tüm dinleyicilerden ellerini çantalarına ve cüzdanlarına uzatmalarını ve bir miktar para çıkartmalarını istemiş. "Üzerinizde kâğıt para yoksa yanınızdakinden ödünç isteyin," demiş. Sonra, "Üç kadar sayıp hiç düşünmeden bir şey yapmanızı isteyeceğim. Üç dediğimde parayı buruşturup çığlık atarak havaya fırlatın. Düşünmeden sadece yapın," demiş.

"Bir, ki, üç!"

Salondaki herkes dediğini yapmış ve bağırılmaya başladıklarında kendilerini tutamayıp bir süre bağırılmaya devam etmişler. Sonunda herkes sakinleştiğinde onlara, "Tamam, şimdi size iki seçenek veriyorum. Gidip paranızı yerden alabilir ve paranın sizi kontrol edebildiğini gösterebilirsiniz. Ya da siz paranın efendisi olduğunuz için onu yerde bırakabilirsiniz," demiş. Günün geri kalanında seminer sihirli bir havada geçmiş. Salonun havasındaki titreşim hissedilebiliyormuş.

Günün sonunda otelin toplantı salonunu terk etme zamanı geldiğinde katılımcılar, "Paralara ne olacak?" diye sormuşlar. Chris "Eğer gerçekten paranın kölesi değilsek bunları yerde bırakacağız," demiş. "Temizlik görevlilerine armağanımız olsun." Çatık kaşlı bir adam yerden parasını alıp çıkmış. Geri kalanlar ise paralarını bırakmışlar. Chris boş salonda bir süre

* Ünlü bir iş ve yaşam koçu—ç.n.

daha kalmış. Yerde binlerce dolar varmış. Bir süre sonra beş temizlik görevlisi gelmiş. Manzarayı gördüklerinde oldukları yerde kalakalmışlar. Ne yapacaklarını bilemez halde, büyük şaşkınlıkla yere bakıp durmuşlar.

Elbette yetkili biri gibi görünen takım elbiseli adama sormuşlar, “Senyör,” demişler, “bunlar ne?” İngilizceleri pek iyi değilmiş ve Chris İspanyolca bilmiyormuş. Parayı onlara bıraktıklarını anlatmaya çalışmış ama başaramamış. “Sizin için, sizin için,” demiş ama sanki onu duymuyor gibilermiş. Bu onların dünyasında yaşanması imkânsız bir durummuş.

Çok geçmeden şeflerini çağırmışlar ve Chris ona paranın temizlikçilere bırakıldığını anlatmış. Şef sonunda bunun gerçek olduğu anladığında çok duygulanmış ve ağlamaya başlamış. “Bu onların bir ayda kazanabildiklerinden çok daha fazlası,” demiş. “Burada ne yapıyordunuz bilmiyorum ama sizleri otelimize yine bekleriz!” demiş.

Seminerin sihirli atmosferi iki gün daha devam etmiş.

Chris katılımcılara temizlikçilerin tepkisini anlatmış ve cömertlik ruhu bulaşıcı hale gelmiş. Katılımcılar öğlen yemeği yedikleri kafede yan masanın hesabını ödemeye başlamışlar. Chris seminer için hazırladığı sunumların hepsini bir kenara bırakmış ve bir tür sezgisel akışla konuşmaya başlamış. Etkinlik muhteşem geçmiş.

Bu olaydan yıllar sonra hâlâ o katılımcılardan, hayatlarının o günden beri bir daha eskisi gibi olmadığını söyleyen e-posta mesajları alıyormuş. “Başka seminerler verirseniz haberim olsun, konusunun ne olduğu fark etmez,” diyorlarmış.

Bu cömertlik eyleminin işçi sınıfından temizlik görevlileri üzerindeki etkisi sadece ekonomik değildi. Bu etki hem temizlikçilerin hem de seminer katılımcılarından bildikleri gerçekliğin kurallarını ihlal etmesinden kaynaklandı. O gün

imkânsız bir şey gerçekleşti. Bu tür deneyimler bize “Dünya sandığım gibi bir yer değilmiş,” dedirtir. Mümkün olan şeyler âlemi sandığımızdan çok daha geniştir.

Hikâye düzeyinde çalışmanın iki boyutu vardır. Birincisi eskisini bozmak, yani “Gerçek sandığın şey aslında bir yanılsama,” demektir. İkincisi ise yeni bir hikâye yaratmak, yani “Mümkün ve gerçek olan şeyler sandığından çok daha fazla,” demektir. Bizler birinciyi kriz ve çöküş olarak, ikinciyi ise mucize olarak deneyimleriz. Mucizeler, dışsal bir ilahi gücün fizik kurallarına aykırı bir şekilde dünya işlerine karışması değil, eski Dünya Hikâyesi içinde imkânsız olan ve yenisinde mümkün olan şeylerdir.

Bu tanıma göre mucizeler bugün durduğumuz yerden imkânsız gördükleri için evreni bunları üretmek için zorlayamayız. Bu bizim sebep sonuç mefhumumuzu aşar. Ama başka bir insana bir mucize deneyimi yaşatabiliriz. Yeni hikâyeye ne derece girdiğimize bağlı olarak, hepimizin mucize yaratma gücüne sahibiz. Tıpkı Chris gibi, hepimiz eski Dünya Hikâyesi’ni ihlal eden eylemler gerçekleştirme gücüne sahibiz.

Mucizeler daha geniş bir gerçekliğe davettir. Belki ben çoğunuzdan daha inatçıyım ama bu daveti kabul edebilmem için genellikle tekrarlanan mucizelere ihtiyaç duyarım. Ayrılık algısı –örneğin doğrusal nedensellik ve rasyonel çıkarlar– benim hücrelerime işlemiş durumda çünkü ben o devrin ürünüyüm.

Yirmi bir yaşımdayken, kendi kültürümde rahat edemez, bir yabancı gibi hisseder, fakat hâlâ o kültürün tanımlayıcı hikâyelerine pek çok yönüyle sıkı sıkıya bağlı bir halde Tayvan’a gittim. Evet, bir nebze solcu bir dünya görüşü ile ye-

tiştirilmiş olmam sayesinde ilerleme ve ekonomik küreselleşme mitolojisinin iflas ettiğini fark etmiştim. Ama Bilimsel Yöntem’i gerçeğe giden tek yol olarak kabul ediyor, kurum olarak bilimin evrenin işleyişini neredeyse tamamen anladığına inanıyordum. Sonuçta Yale Üniversitesinde matematik ve analitik felsefe eğitimi almıştım. Ama dünya hikâyemin saldırıya uğraması uzun sürmedi. Çin tıbbı ve çigong ile yaşadığım bazı deneyimleri ne kadar uğraşsam da mantıkla açıklayamıyordum. Yine bu dönemde “gerçeklik” olarak adlandırdığım şeyi eritip bir zihin okyanusuna dönüştüren güçlü bir LSD deneyimi yaşadım. Adada yaygın olan Budist ve Taoist düşünceleri incelemeye başladım ve ancak çok ciddi bir çaba ile göz ardı edebileceğim çok saygın insanlardan sayısız hayalet hikâyesi, Taoist şamanlarla ilgili deneyim ve daha pek çok garip hikâye dinledim. Belki yabancıları şaşırtmaya çalışıyorlardı. Belki de cahillerdi, batıl inançları vardı ve olmayan şeyler görüyorlardı. Kendi dünya görüşümü korumak için takınmak zorunda olduğum bu kültürel ve kişisel kibirden gittikçe daha fazla rahatsızlık duyuyordum. Nesnellik ve indirgemecilik dogması adına bir kültürün dünya algısını toptan göz ardı etmek, farkında olduğum ekonomik ve kültürel emperyalizme çok benziyordu. Bir kültürü antropoloji gözlüğü ile ya da bilişsel gelişim söylemi üzerinden görmek bir tür kavramsal emperyalizmdi ve bu iki emperyalizm türü de dünyamızı yöneten güç ilişkileriyle yüklüydü.

Yine Tayvan’dayken, Batılı dünya görüşünün içeriden çürümeye başladığını savunan kitaplarla karşılaştım. Özellikle Nobel ödüllü İlya Prigogine ve fizikçi David Bohm’un çalışmaları beni çok etkiledi. Yirminci yüzyılın en büyük bilim insanlarından ikisi, nedensellik anlayışımı ve evrenin kendi içinde bir düzeni ya da zekâsı olmadığına dair, bilimsel düz-

lemde sorgulamayı aklımdan bile geçiremeyeceğim varsayımıyı yıktılar. Bu da beni ikilik tuzağından, Tayvan'da deneyimlediğim fenomenleri ayrı ve maddesel olmayan bir ruh âleminin işi olarak görmekten ve bilim ile maneviyatın ayrı âlemler olduğu sonucuna varmaktan kurtardı. Artık maddeselliğin bizim sandığımızdan çok daha fazlası olduğunu, ruh ile özdeşleştirdiğimiz tüm olguları da kapsayabildiğini ve bunun “manevi” olanı küçülterek, göz ardı ederek ya da mantıkla açıklamaya çalışarak değil tersine maddesel olanı bilim insanların konfor alanını zorlayacak yerlere doğru genişletmekle yapabileceğini görebiliyordum.

Dünya Hikâyemizi bozan, gerçekliğin kurallarına ve sınırlarına meydan okuyan her şeyden korkuyoruz. Mucizelerden korkuyoruz ama aynı zamanda onlara tanık olmak için yanıp tutuşuyoruz. Bu bizim en büyük arzumuz ve en büyük korkumuz. İçinde yaşadığımız hikâye gençken, korkular arzuların daha güçlüdür. Genç hikâyelerin bağışıklık sistemleri kuvvetlidir. Hikâye ile çelişen verileri kolaylıkla savuşturabilir. Bir *dangji*'nin, yani Tayvanlı bir şamanın, trans halinde, çıplak elleriyle yanmakta olan bir mangal taşıdığını görürüm ve demek ki görüldüğü kadar sıcak değil diye düşünürüm. Bir taksi şoförü, bir gün gelinlik giymiş bir kadının arabasına bindiğini, olmayan bir kapı numarasına gitmek istediğini, yolda arkasına dönüp baktığında kadının ortadan kaybolduğunu anlatır ve şoför o gece herhalde içkiliydi ya da saf bir yabancıyı şaşırtmak istiyor diye düşünürüm. Bileğimi burkarım, yürüyemeyecek duruma gelirim, tek odalı bir kliniğe götürülürüm, elinde sigarasıyla beni karşılayan doktor başparmaklarını şişen yere bastırarak beş dakika boyunca bana işkence yapar, üzerine bir merhem sürer, bileğimi sarar ve beni eve gönderir. Ertesi gün bileğim iyileşir ve her-

halde o kadar da kötü burkmamışım, demek ki bir gün önce sandığım gibi bileğim normalinden iki katı kadar şişmemiş ve sonuçta elbet düzelecekti diye düşünürüm. Bir çigong ustasını ziyaret ederim ve “meridyenlerimi temizlemek için” vücudumda birkaç yerime hafifçe vurur, birkaç saniye içinde şıpır şıpır terlemeye başlarım ve yarım saat sonra oradan çıktığımda kendimi muhteşem hissederim. Herhalde içeri girerken zaten terliydim ve odanın ne kadar sıcak olduğunu hissetmedim; bize, “yansıyan çı”nin ne olduğu gösterdiğinde hissettiğim yoğun karıncalanma hissi de benim hayal gücümün ürünü olmalı derim.

Bu adamın takipçisi olan yüzlerce insan da onun etkileyici sözlerine kanan, pazarladığı sahte öğretilere psikolojik olarak bağımlı, mümkün olmayan bir şeye inanmaya hazır budala insanlar olmalı. Bu öğretilerin ne olduklarını bilmem ya da bunların düzmece olup olmadıklarını incelemem bile gerekmez. Mutlaka şarlatanlıktır; çünkü aksi takdirde dünyam yıkılır. Aynı şey yüz binlerce homeopatın, naturopatın, akupunturcunun, kiropraktörün, enerji şifacısının ve “herhangi bir bilimsel kanıtı” bulunmayan, hakemli dergilerde yayınlanmış kontrollü çift kör araştırmalara konu olmayan uygulamalar yapan pek çok insanın iddiaları ve ömürlerini verdikleri işleri için de geçerlidir. Bu insanların fikirlerinde doğruluk payı olsaydı elbette tarafsız bilim kurumları şimdiye kadar bunları kabul ederdi. Bu insanlar sadece insanların iyileştiği vakaları hatırlamayı seçerek kendilerini kandırıyorlar. Elbette bazı hastalar hiçbir tedavi yapılmasa bile iyileşeceklerdir. Bunlar yolunu kaybetmiş, kendini kandıran, gerçekliği iyi gözlemleyemeyen insanlardır. Ben ve aynı fikirde olduğum insanlar farklıyız; çünkü biz inançlarımızı kanıtlara ve mantığa dayandırırız.

Bir Dünya Hikâyesi'nin ne kadar güçlü ve kapsamlı olduğunu görüyorsunuz. Sonuçta neyin bilimsel olduğu ve olmadığı konusundaki inançlarımız mevcut toplumsal yapılara ve otoritelere ne kadar güvendiğimizle ilişkilidir. Naiflik, akıl karışıklığı, gerçeklikten kopukluk suçlamaları ve bu suçlamaların ardındaki duygusal enerji bir tehdit duygusundan kaynaklanmaktadır. Bu tehdit gerçektir. Tehdit altındaki şey bildiğimiz dünyanın kumaşdır. Aslında çevreciliğe karşı şüphe duyanların, merkez bankacılarının ya da sistemimizin yok olmaya mahkûm olduğunu, kanıksadığımız inançların, kalıcı görünen kurumların, çok güvenilir görünen gerçekliklerin ve işleri alabildiğine kolaylaştırıyormuş gibi görünen yaşam alışkanlıklarının artık işe yaramadığını gösteren işaretleri görmezden gelen herkesin bu zihinsel jimnastiğinin ardında da aynı korku yatar.

İnsanların ve oluşturdukları sistemlerin eski hikâyeden çıkmasına nasıl yardım edebiliriz? Doğrudan saldırılar, kanıtlara karşı başka kanıtlar ve mantığa karşı mantık ileri sürmek korkuyu ve direnci artırmaktan başka bir işe yaramaz. İnançlarımızın ardında bir mantık yattığını ve bunların kanıtlarla desteklenmesi gerektiğini düşünmüyor değilim. Tam tersi. Fakat daha önce anlatmaya çalıştığım gibi, kişinin kanıtlara bakmayı kabul etmesi için bile başka bir şey, daha derin bir değişiklik gerekir. Şifacılar ve değişim aktörleri olarak bu derin şeye, Ayrılık Hikâyesi'nin kalbindeki yaraya bakmamız gerekiyor. Daha geniş bir dünyaya davetimizi ulaştırmak üzerine düşünmemiz gerekir. Mucize yapımcılar olarak işimizin özü budur.

Tüm varlıklar gibi hikâyelerin de ömürleri vardır. Gençliklerinde bağımsızlık sistemleri güçlüdür. Ama zaman geçtikçe biriken karşıt bulgulara ve deneyimlere karşı koymakta zorlanmaya başlarlar. Sonuçta ben de kendi hikâyeme artık ina-

namaz hale geldim. Hikâyemi korumak için alaycı, saygısız, küstah, yeni deneyimlerden sakınan biri olmam gerekiyordu. Eski dünya katlanılmaz hale gelirken yeni dünyadan gelen davetler gittikçe çoğalıyor ve güçleniyordu.

Bir hikâye yaşlanırken sınırlarında, yani kozmik yumurtanın kabuğunda çatlaklar oluşur. Daha büyük ve parlak bir dünyadan gelip bu çatlaklardan içeri sızan ışığa da mucize deriz. Mucizeler sadece gerçekliğin sandığımızdan daha büyük olduğunu değil bu daha büyük gerçekliğin yakında geleceğini de haber verir. Bu hem anlık bir görüntü hem de bir vaattir.

Biz ne denli varlıklararasılığın gerçekleşme sürecinde yaşıyorsak o denli birer mucize yaratıcısı olabiliriz. Bu, yaptığımızın şeyin kendimize mucize gibi görünmesi anlamına gelmez; yaptığımız şey yaşamın ve nedenselliğin doğası hakkında genişleyen anlayışımızla uyumludur. Örneğin:

- Kişi hizmet amacıyla yaşıyorsa başkalarına büyük bir cesaret olarak görünen davranışlar onun için doğaldır.
- Kişi dünyayı bolluk ve bereketin hâkim olduğu bir yer olarak deneyimliyorsa cömertlik doğaldır; çünkü ihtiyaçlarının karşılanacağına dair şüphe taşımaz.
- Kişi diğer insanları kendisinin yansıması olarak görüyorsa bağışlayıcılık olağandır; çünkü “bir gün benim de başıma gelebilir.”
- Kişi evrenin düzeni, güzelliği, gizemi ve bağlantılılığını takdir ettiğinde hiçbir şeyin sarsamayacağı bir neşe ve sevinç yaşar.
- Kişi zamanı bol ve yaşamı sonsuz görüyorsa insanüstü bir sabır sahibi olur.
- Kişi indirgemeciliğin, nesnelliğin ve determinizmin sınırlarını aşarsa, ayrılık biliminin kanıtlayamayacağı teknolojiler mümkün hale gelir.

- Kişi münferit ve ayrı benliğin hikâyesinden çıkarsa büyüleyici sezgisel ve algısal yetiler atılıktan kurtulur.

İşte bunlar ve daha pek çok mucize varlıklararasılık alanının işaretleridir.

V arlıklararasılık Hikâyesi'nde durmak genellikle sadece irademizle yaptığımız bir şey değildir. Ayrılık yaralarını iyileştirdiğimiz, onun alışkanlıklarından kurtulduğumuz ve beklenmedik kavuşma alanlarını keşfettiğimiz uzun bir süreçtir. Bazen aniden, bazen yavaş yavaş, bazen çok çalışarak, bazen bir lütuf gibi kendiliğinden, bazen doğum, bazen ölüm gibi, bazen acı veren, bazen ihtişamlı olabilen bu süreç köklü bir başkalaşım sürecidir. Diğer insanların ve genel olarak toplumun bu geçişi yaşaması için kolaylaştırıcı rolü üstlenirken bunu aklımızda tutmamız gerekir.

“Hangi hikâyede durmalıyım?” sorusu bizi açık bir çelişkiyle yüzleştirir. “Yeni hikâye”nin bir bölümü bizzat hikâye hakkında bir tür üst-farkındalık gibidir. Yeni bir hikâyeye mi girmeye çalışıyoruz yoksa hikâyelerin hepsinin dışında kalmaya mı? Postmodernistlere sorarsanız, Derrida'nın “Metnindışı diye bir şey yoktur,” ile ifade ettiği gibi, hikâye dışı kalmanın asla mümkün olmadığını söylerler. Sosyal kurgularımızın dışında kalan bir gerçek ya da gerçeklik yoktur derler. Ben bu görüşe katılmamakla birlikte bunun, ortaya çıktığı tarihsel noktada, gerçeğe giden geniş bir yol sunduğunu iddia eden bilimcilik ve usçuluğun varsayımlarına karşı faydalı bir panzehir sunduğunu düşünüyorum. Biz insanlar anlam yapan, harita yapan, yeni haritalar bulduğunda eskileri bununla değiştiren ve sanki bu bir harita değilmiş de o yerin kendisiymiş gibi bu haritanın sınırları içinde dolaşan varlıklarız. Postmodernizm,

böyle bir yerin aslında orada olup olmadığını sorgulayarak, bizi bu kapandan kurtarır. “Orada olmak” kelimelerinin bile gerçekliğin doğası konusunda Kartezyen varsayımlarla yüklü olduğu, yani haritanın bir parçası olduğu düşünülürse, bu gerçekten tuzaklı bir sorudur.

Fakat bunların hiçbiri haritanın ardında gerçek bir yer olmadığı anlamına gelmez. Sadece oraya varmak için kavramsal düşünceyi kullanamayacağımız anlamına gelir. Dünyanın hikâyelerden oluştuğu düşüncesi de yine bir hikâyedir. Her harita başka bir haritanın haritasıdır. Bunların her birini yapıbozuma uğratabilir, nasıl yapıldıkları ve hangi güçlere hizmet ettiklerini daha iyi anlayabiliriz. Ama kaç kat derine inerek inelim o alanın kendisine ulaşamayız. Bu onun orada olmadığı anlamına gelmez; sadece, onu bu yolla bulmanın mümkün olmadığı anlamına gelir. Tıpkı sayarak sonsuzluğa ulaşamayacağımız, bir teknoloji daha geliştirerek bir ütopya yaratamayacağımız, göğe doğru yükselen bir kule inşa ederek cennete ulaşamayacağımız gibi. Hakikat de, benzer şekilde, bir hikâyeden diğerine giden ilerlemenin dışındadır. Uzakta da değildir. Yakında, çok yakındadır. Gökyüzü yerin bittiği yerden başlar. Zaten orada olduğumuzu anlayabilmemiz için sadece yeni bir gözle bakmamız yeterlidir. Ütopya, algının kolektif olarak değişmesidir. Bolluk her yerdedir. Ama kule inşa etme çabalarımız, sürekli göğe doğru bakmamız, bu dünyadan, bu duygudan, bu andan sürekli kaçmaya çalışmamız, onu görmemizi engeller.

Yani yeni hikâye, hikâyelerin ötesinde ve arasında bir yerden bahsetse de bizi oraya götürmez. Bu, hikâyelerimizi hakikate demirleyebilmek için çok daha sık ziyaret etmemiz gereken bir yerdir. İnsan olduğumuz sürece daima hikâyeler üretecek ve bunları yaşayacağız. Şeylerin anlamları konusunda sözleşmeler yapacak, bu sözleşmeleri sembollerle ifade edecek

ve bunları anlatılara yedireceğiz. İnsan etkinliklerini ortak bir vizyon doğrultusunda koordine etmenin yolu budur.

Yeni hikâye, hikâyeden önce gelen şeyle temas kurmamıza, anlamdan önce gelen ve şeylerin sadece var oldukları o boşluğun güçlerini kullanmamıza izin veriyor. Hikâyeler hakikatleri taşıyabilir; ama hakikat değildir. Hakkında konuşabildiğimiz Tao gerçek Tao değildir. “Hakikat,” der Ursula K. Le Guin, “bildiğiniz üzere hikâyelere girer ve çıkar. Bir zamanlar gerçek olan şeyler artık gerçek değildir. Su bu sefer başka bir gözden fıskırır.” Bazen bu hakikati tanıyabiliriz; ama Bilimsel Yöntem’in tavsiye ettiği gibi hikâyenin deney sonuçlarına uygunluğunu sınavarak değil. Bu girişim, nesnellik adı verilen bir dünya hikâyesine dayalıdır ve daima, yine bir hikâyeyi kodlayan, birtakım görünmez tercihlerin, “hangi sorular önemlidir,” “hangi teori sınanmalıdır,” “sonuçları meşru kılmak için hangi otorite yapılarına başvurulur” gibi sorulara verilen cevapların ürünüdür.

O halde, hakikati nerede buluruz? Bedenimizde, ormanda, suda, toprakta buluruz. Müzikte, dansa, bazen de şiirde buluruz. Bir bebeğin yüzünde ve bir yetişkinin maskesinin ardındaki yüzünde buluruz. Gerçekten bakarsak birbirimizin gözlerinde buluruz. Gerçekten hissederek yaparsak inanılmaz bir yakınlık ve içtenlik eylemi olan bir kucaklaşmada buluruz. Kahkaha ve hıçkırıklarda, söylenen sözlerin ardındaki seste buluruz. Peri masallarında, efsanelerde ve kurgusal bile olsa kendi anlattığımız hikâyelerde buluruz. Bazen bir hikâyeyi süslemek onun hakikati taşıyacak şekilde genişlemesini sağlar. Onu sessizlik ve hareketsizlikte buluruz. Acı ve kayıpta buluruz. Doğum ve ölümden buluruz.

Hıristiyan okuyucularım, “Biz onu İncil’de buluruz,” diyebilirler. Evet ama aslına uygun bir şekilde değil. Hakikat, kelimelerin ardından, fondaki ışık gibi sızar. Bu kelimeler tek

başlarına herhangi bir kelimedenden daha doğru değildir; her tür korkunçluğun hizmetine sunulabilirler ve sunulmuşlardır. Taoizmde “yazı engeline takılmak”tan, yani kelimelerin kaynağına ulaşmak için kelimeler arasında seyahat etmek yerine hakikati kelimelerde arama kapanına yakalanmaktan söz edilir.

Dolayısıyla, daima hikâyenin içinde yaşacak olsak da, hikâyelerimizi sık sık hakikatlere demirlememiz gerekir. Bir hikâyeyi hakikatlere demirmek hikâyenin içinde kaybolup gitmemizi engeller. Günümüzde bu kaybolmuşluk, diri diri yanan çocukların “sivil zayıf” sayılması, yeryüzünde biyolojik yaşamın ihtiyaç duyduğu çeşitli maddelerin “doğal kaynak” olarak görülmesi noktasına varmıştır. Bunlar anlık hakikatlerin sarstığı türden sanrılardır. Belki de bu yüzden, tanıştığım Butanlı bir keşişin söylediğine göre, Butan kralı zamanının çoğunu ülkesinin köylerinde geçirmektedir. “Eğer başkentte çok fazla kalırsam kararlarımı doğru veremem,” diyormuş. Ayrılık’ın yarattığı şeylerle çevrelenmiş haldeyken, onların parçası oldukları hikâyeyi içselleştirmemiz çok normaldir. O durumda, farkında olmasak da o hikâyeyi yaşarız.

Sessizlik, hareketsizlik, toprak, su, beden, gözler, ses, şarkı, doğum, ölüm, acı, kayıp. Hakikati bulabileceğimiz yerler listesindeki tüm maddelerin ortak bir yönü var: Hepsinde aslında hakikat bizi bulur. Bize armağan olarak gelir. Hem Bilimsel Yöntem’in, hem de dini öğretilerin insan yaradılışı dışındaki mutlak bir hakikatten söz ettikleri fikri bu yüzden doğrudur. İki de tevazu öğütler. Hikâyelerimizi demirleyebileceğimiz hakikati ancak bu tevazu durumunda bulabiliriz.

Hikâyenin demirlendiği hakikate ulaşmak için hikâyenin ardına geçmemizin gerekmesi, odalarında oturan birtakım çokbilmişlerin daha güzel bir dünya yaratmak için yapabileceklerinin sınırlı olduğu anlamına gelir. (Ben de onlardan

biri miyim? “Perdenin arkasındaki adama bakmayın.”*) Bize hakikat deneyimleri (duyular, toprak, beden, ses vb) sunan kişiler onlardan çok daha önemlidir. Dünyayı kurtarma telaşımız içinde zaman bulamadığımız şeylerin siyasi ve ekolojik bakımdan gerekli olması bu yüzdendir.

Hakikat bizim yaratabileceğimiz bir şey değil. Onun bize armağan olarak gelmesi, değişim yaratma gücümüzün tam kapasite etkinleşmesi için *başımıza bir şey gelmesi* gerekir demektir. Şifacılar ya da değişim aktörleri olarak çabalarımız, kişisel kayıplar, çöküşler ve acılarla yoğrulur. Kişi, ancak Ayrılık Hikâyesi’ndeki kendine ait bölüm çözüldüğünde hikâyeyi olduğu haliyle görebilir.

Bu her yaşadığında –ki bu Ayrılık temasının çeşitleri kadar çok tekrarlanabilir– daha önce bahsettiğim kutsal alana, hikâyeler arasındaki bölgeye gireriz. Buraya herhangi bir kayıp ya da çöküşle değil kendi isteğimizle, belki duayla, meditasyonla ya da doğada yalnız kalarak girebileceğimizi düşünebiliriz. Bu mümkün de olabilir. Ama sizi bunu yapmaya iten nedir? Bu şekilde yetiştirilmediğiniz müddetçe sizi normal dünyadan dışarı iten bir şey yaşamanız gerekir.

Manevi çalışmaların yaptığı şeylerden biri de eski inançları ve kendimize dair imgelerimizi, yani Benlik ve Dünya Hikâyelerini çözmektir. Bu çözülme bir tür çöküş, bir tür kayıp, hatta bir tür ölümdür. Hikâyeler arasındaki alana yolculuğunuz ister bir çalışmadan, ister bir boşanma, bir hastalık ya da ölüme yaklaşma deneyiminden kaynaklansın, hepimiz aslında aynı yolculuktayız.

* *Oz Büyücüsü*’nde perdenin arkasına geçilip büyücünün aslında sıradan bir insan olduğu anlaşıldığında büyücü mikrofona bu şekilde seslenerek yarattığı aldatmacayı sürdürmeye çalışır—ç.n.

Medeniyetimizin hikâyeler arasında bir geçişte olması gibi, şu an birçoğumuz kişisel olarak da bu geçişteyiz. Kendi hayatımızla ilgili kendimize anlattığımız çeşitli hikâyelere baktığımızda, bazı örüntüler görürüz ve bu örüntüleri iki ya da daha fazla baskın temaya ayırmak mümkündür. Bunlardan biri kişinin hayatının “eski hikâyesi”ni, diğeri de “yeni hikâyesi”ni temsil edebilir. Birincisi genellikle bu kültürün üyesi olarak kişinin içine doğduğu ya da içinde yetiştirildiği çeşitli yaralarla ilişkilendirilir. İkinci hikâye ise kişinin gitmekte olduğu yeri temsil eder ve bu yaraların iyileştirilmesine karşılık gelir.

Size “Hakikat nedir egzersizi” dediğimiz, önce içimizde pusuya yatmış, görünmez hikâyeleri farkındalık alanımıza getirerek zayıflatmayı, sonra da “Hakikat nedir?” mantrası aracılığıyla hikâye taşıyıcısını hakikatin bulunduğu hikâyeler arasındaki alana getirmeyi amaçlayan bir çalışmadan bahsetmek istiyorum. Bu egzersiz sosyal mucit Bill Kauth ile birlikte 2010 yılında yürüttüğümüz bir inzivada ortaya çıktı ve o günden beri ciddi bir evrim geçirdi. Burada, okuyucunun kendi öğretisi ve uygulamalarına uyarlayabileceği, orijinaline yakın bir halini sunacağım.

İlk olarak herkes karşı karşıya olduğu bir durum ya da tercihi, bir şüphe ya da belirsizliği, “ne düşüneceğini bilemediği” ya da “nasıl karar vereceğini bilemediği” bir durumu belirler. Bir kâğıt alıp yazıyla durumu en yalın haliyle tarif ettikten sonra, durum hakkında Hikâye 1 ve Hikâye 2 başlıklı iki farklı yorum yazar. Bu hikâyeler durumun ne anlama geldiğini, “ya şöyle olursa”ları, durumun ilgili insanlar hakkında nelere işaret ettiğini tarif eder.

Kendimden bir örnek vereyim. *Ascent of Humanity* (İnsanlığın Yükselişi) kitabımın ilk taslağını tamamladığımda

bir yayıncı aramaya başladım. Yıllardır üzerinde çalıştığım bu kitabın güzelliği ve derinliğinden o kadar emindim ki çeşitli yayıncı ve ajanslara başvuru paketlerimi gönderirken çok umutluydum. Herhalde ne olduğunu tahmin edebiliyorsunuzdur. Tek bir yayınevi bile kitaba ilgi göstermedi. Hiçbir ajans kitabı istemedi. Bana göre çok derinlikli olan tezimden ve seçtiğim alıntılarının güzelliğinden nasıl etkilenmemişlerdi? İşte bu konuda, aralarında gidip geldiğim, benim için gerçekliği farklı zamanlarda artıp azalan iki farklı açıklamam vardı.

Hikâye 1 şöyleydi: “Artık bunu kabullen Charles; kitabı reddettiler çünkü kitabın iyi değil. Böylesi iddialı tarih üstü bir anlatıma kalkışmak senin ne haddine. Yazdığın konuların hiçbirinde doktoran yok. Sen bir amatör, bir yazar özentisisin. Aklındaki şeyleri okuduğun kitaplarda bulamıyorsun çünkü bunlar çok önemsiz, basılmaya değmez ve çocukça. Belki de tekrar yüksek lisans yapabilir, bedeli neyse öder ve havalı bir isyankârlıkla reddettiğin medeniyete günün birinde küçük bir katkıda bulunmak için gereken yeterliliği kazanabilirsin. Çünkü toplumumuzda bir sorun yok; yetersiz olan sensin.”

Hikâye 2 de şöyleydi: “Kitabı reddettiler çünkü o kadar özgün ve eşsiz bir eser ki onu koyacak bir kategori bulamıyorlar. Hatta onu anlayamıyorlar bile. Medeniyetimizi tanımlayan ideolojiye böylesine derinlemesine meydan okuyan bir kitabın bu ideoloji üzerine kurulu kurumlar tarafından reddedilmesi çok normal. Ancak herhangi bir yerleşik disiplinden gelmeyen, genel kültür sahibi biri böyle bir kitap yazabilirdi. Bu kitap senin, toplumumuzun iktidar yapısı içinde meşru bir yerinin olmaması sayesinde yazılabildi ve yine bu nedenle hemen kabul görmesi zor olacak.”

Bu hikâyelerin üzerinde durmaya değer birkaç özelliği var. Öncelikle kişi bunlar arasında mantık ya da kanıtlara dayalı

bir ayırım yapamıyor. İkisi de eldeki bilgilerle uyuyor. İkincisi, iki hikâyenin de duygusal olarak tarafsız kurgular olmadıkları çok açık. İkisi de hem bir duygu durumuna hem de bir hayat hikâyesine ve dünya hakkında birtakım inançlara dayalı. Üçüncüsü, iki hikâye de oldukça doğal bir şekilde farklı bir eyleme yol açıyor. Bu beklenen bir şey: Hikâyelerin içinde çeşitli roller vardır ve kendi hayatımız hakkında kendimize anlattığımız hikâyeler oynadığımız rolleri belirler.

Egzersize dönersek, herkes kâğıda bir durum ve bu durum üzerine iki hikâye yazdıktan sonra ikili gruplar oluşturulur. Her grupta bir kişi konuşmacı, diğer kişi sorgucu olur. Konuşmacı yazdığı şeyi, mümkünse bir iki dakikalık bir sürede sözlü olarak anlatır. Genellikle hikâyenin önemli kısımlarını aktarmak için bu süre yeterlidir.

Sorgucu konuşmacıya döner ve “Hakikat nedir?” diye sorar. Sorgucu cevabı tüm dikkatiyle dinlerken konuşmacı kendisine hangisi doğruymuş gibi geliyorsa onu söyler. “Hikâye 1 doğru” ya da “Hikâye 2 doğru,” “aslında hakikat bence üçüncü bir hikâyede” ya da “aslında Hikâye 2’ye inanmayı çok istiyorum ama korkarım birinci hikâye doğru” diyebilir.

Cevabı dinledikten sonra sorgucu “Başka bir hakikat var mı?” ya da cevap yine başka bir hikâye ise “Tamam, ama *hakikat* nedir?” diye sorar. Sorulabilecek diğer sorular arasında, “Hakikat bu ise o zaman başka bir hakikat var mı?” ve “Şu anda hakikat nedir?” olabilir. Bu süreci yürütmenin diğer bir yolu da sadece ilk soruyu tekrarlamak, “Hakikat nedir?” diye tekrar tekrar sormaktır.

Bu, alttan alta çalışan, sürprizli ve son derece sezgisel bir süreçtir. Amaç hakikatin içine doğabileceği bir alan açmaktır. Bu, hemen olabileceği gibi belli bir süre de alabilir. Belirli bir noktada, konuşmacı ve sorgucu ortaya çıkmak isteyen haki-

katin çıktığını hisseder ve o zaman sorgucu “Şimdilik tamamlandı mı?” diye sorar. Konuşmacı büyük ihtimalle evet ya da “Aslında bir şey daha var...” der.

Bu egzersizde ortaya çıkan hakikat, genellikle konuşmacının konu hakkındaki gerçek duyguları ya da kuşku götürmez şekilde bildiği bir şeydir. Bu hakikat ortaya çıktığında bir boşalma duygusu yaşanır, bazen buna iç geçirmeye benzer bir nefes veriş eşlik eder. Bu noktaya yaklaşırken konuşmacı, durumu zihinselleştirerek bundan kaçınma girişimiyle küçük bir kriz geçirebilir. Sorgucunun görevi bu kaçışlara kısa devre yaptırmak ve tekrar tekrar “Hakikat nedir?” sorusuna dönmektir. Gizlenen hakikat ortaya çıktığında genellikle çok barizdir ve çelişkili bir şekilde şaşırtıcıdır da: “Burnumun ucundaymış ama göremiyordum.”

Bu egzersizin çıktılarını hakkında size daha iyi bir fikir vermek için ortaya çıkışına şahit olduğum hakikatlere örnekler vermek istiyorum:

- “Kimi kandırıyorum ben. Tercihimi çoktan yaptım! Tüm bu açıklamalarla aslında sadece kendime bunun için izin vermeye çalışıyorum.”
- “Biliyor musun, hakikat şu ki artık umurumda bile değil. Kendi kendime umursamam gerektiğini söylüyorum ama aslına bakarsan umurumda değil.”
- “Hakikat şu ki, insanlar ne der diye korkuyorum.”
- “Hakikat şu ki biriktirdiğim parayı kaybetme korkusunu esas korkumu gizlemek için kullanıyorum: Hayatımı boşa harcamış olmak.”

Eğer konuşmacı hakikatin etrafında dönüp duruyorsa ve sorgucu bunu görebiliyorsa, “Bu dediğin doğru mu?” benzeri bir öneride bulunabilir.

Bu süreçte kullanılan temel “teknoloji” bazı insanların “alan tutma” olarak adlandırdığı şeydir. Hakikat bir armağan olarak kendiliğinden gelir, hikâyelerimiz arasındaki çatlaklardan fışkırır. Bizim düşünerek bulabileceğimiz bir şey değildir; daha ziyade, onu bulmak için gösterdiğimiz çabalara *rağmen* gelir. Bir vahiy gibi gelir. Ona alan tutmak için bol miktarda sabır, hatta metanet gerekebilir; zira hikâyeler ve onlara eşlik eden duygular bizi sürekli kendilerine çekmeye çalışırlar.

Hakikat ortaya çıktıktan sonra yapılacak bir şey yoktur. Süreç tamamlanmıştır, kısa bir sessizliğin ardından konuşmacı ile sorgucu rol değiştirirler.

Buna benzer bazı egzersizlerde konuşmacı keşfettiği hakikate dayalı bir beyanatta ya da taahhütte bulunmaya teşvik edilir. Ben bunu önermiyorum. Hakikat kendi gücünü devreye sokacaktır. Bu farkındalıklar oluştuğundan sonra bir zamanlar hayal bile edilemeyen eylemler doğal hale gelir, içinden çıkılmayacak gibi görünen durumlar cam gibi netleşir, bizi boğan iç tartışmalar kendiliklerinden, herhangi bir mücadeleye gerek kalmadan eriyip gider. “Hakikat nedir?” egzersizi dikkat alanımıza ve bu yolla bize yeni bir şey sunar. Aslında “Hakikat nedir?” sorusunun ardında “Ben kimim sorusu?” yatmaktadır.

Aynı şey doğa, ölüm, kayıp, sessizlik gibi deneyimler için de geçerlidir. Bunların getirdikleri hakikat bizi değiştirir, hikâyenin pençelerini gevşetir. Hiçbir şey yapmak gerekmez ama birçok şey yapılacaktır.

Hayatın her birimize “Hakikat nedir?” çalışması yaptırdığını fark ettim. Yaşadığımız deneyimler içinde yaşadığımız hikâyeye paldır küldür girer, bizi hikâyeden dışarı çıkarıp hakikate götürür, bizi hikâyemizin dışarında bıraktığı taraflarımızı yeniden keşfe davet ederler. Hayat acımasız bir sorgucudur.

Hayatın bize yaptığı şeyi, hem kişisel düzeyde hem de toplumsal, manevi ve siyasi aktivizm düzeylerinde, başkalarının yaşamlarının bir parçası olarak bizler de onlara yapabiliriz. Kişisel düzeyde, insanların yarattıkları suçlama, yargılama, içleme, üstünlük gibi hikâyeleri destekleyen dramlarda rol almamız için bize sık sık yapılan davetleri reddedebiliriz. Bir arkadaşımız eski eşinden dert yanmak için bizi arar: “Adam arabasında oturmuş benim gidip çantasını getirmemi bekliyor, inanabiliyor musun?” Bu kınama kampanyasına katılmanız, “O çok kötü, sense çok iyisin,” hikâyesini onaylamanız beklenir. Sizse bunun yerine, dümdüz sormak yerine, belki sadece duygunun adını koyup ona dikkat çekerek, “Hakikat nedir?” oyununu oynayabilirsiniz. Arkadaşınız onun hikâyesine katılmayı reddettiğiniz için size bozulabilir. Bu, herhangi bir nefreti reddetme durumunda olduğu gibi, bazen bir ihanet olarak görülebilir. Bir hikâyeyi ardınızda bırakırken o hikâyede sizinle birlikte yaşayan arkadaşlarınızı da geride bıraktığınızı fark edebilirsiniz. Bu da, hikâyeler arasındaki alanın tanımlayıcı özelliklerinden biri olan yalnızlığın nedenlerinden biridir.

Eski normallikten yenisine yolculuk birçoğumuz için yalnız bir yolculuk olmuştur. İç ve dış sesler bize deli, sorumsuz, beceriksiz ve naif olduğumuzu söylemiştir. Dalgalı bir denizde kulaç atan yüzücüler gibi arada bir, o da ancak yüzmeye devam etmemize yetecek kadar havayı içimize çekebiliriz. İşte bu hava hakikattir. Ama artık yalnız değiliz. Birbirimize tutunabiliriz. Kitabım hakkında kendimden şüpheye düştüğümde kahramanca bir kişisel çaba, cesaret ya da metanet ile ayakta kalmadım. Yeni hikâyedeki duruşumu kritik anlarda aldığım hayati destekler sayesinde korudum. Arkadaşlarım ve destekçilerim zayıf düştüğüm yerlerde beni kaldırdılar; tıpkı güçlü olduğumda benim onları kaldırdığım gibi.

Destek almadığınız sürece, evrensel birliği deneyimleseniz bile sonrasında hayatınıza, işinize, evliliğinize ve ilişkilerinize geri döndüğünüzde, bu eski yapılar sizi tekrar içlerine çekmek ister.

İnanç toplumsal bir olgudur. Delilik başlıklı bölümde sözünü ettiğim Frank gibi az sayıda istisna dışında, etrafımızdaki insanlardan destek almadan inançlarımıza tutunmamız mümkün değildir. Hele ki genel toplumsal mutabakattan ciddi ölçüde sapan inançlara tutunmak daha da zordur ve genellikle sapkın inancın sürekli onaylandığı, toplumun geri kalanı ile etkileşimin sınırlandırıldığı bir mabede, mesela bir külte ihtiyaç duyulur. Fakat aynı şey çeşitli manevi gruplar, ekoköyler, kömünler gibi belli bir niyet ortaklığında oluşturulmuş topluluklar ya da benim konuşmacı olduğum türden konferanslar için de geçerlidir. Bunlar yeni hikâyenin kırılğan ve henüz olgunlaşmamış inançları için bir tür kuvöz görevi görürler. Bu inançlar, dış dünyadaki inançların acımasız saldırılarına dayanmalarını sağlayan bu ortamda kök salabilirler.

Kendimize böyle bir kuvöz bulmak zaman alabilir. Geleneksel bir dünya görüşünü yeni terk etmiş biri bu reddedişte yalnız olduğunu hissedebilir. İçinde, kendisine zaten hep oradaymış gibi görünen, çocukluktan kalma sezgiler olarak tanıdığı birtakım yeni inançlar filizlenir; ama bu inançlar başka biri tarafından dile getirilmedikçe kök salamaz. İşte, zaten inanan kişilere vaaz verenler bu yüzden çok önemlidir ve kişi onlar sayesinde cemaatin yükselen sesini duyabilir. Bazen kişiye, kimsenin henüz dile getirmediği, bir vaizi ve cemaati olmayan, tamamen yeni bir Varlıklararasılık Hikâyesi ihsan olur. Ama o zaman bile kafa dengi insanlar hep vardır, sayımız gittikçe artar ve yeni hikâye kritik kitleye ulaşır.

İşte bugün olan da budur. Evet, Ayrılık üzerine kurulu ku-

rumlar her zamankinden daha büyük ve güçlü görünüyorlar. Ama temelleri sarsıldı. Sistemimizin hâkim ideolojilerine, bunların değer, anlam ve önem atfettiği şeylere gerçekten inanan insan sayısı gittikçe azalıyor. Üyelerinden hiçbirinin onaylamadığı politikaları benimseyen örgütler var. Artık bayatlamış bir benzetme yapmak gerekirse, Berlin duvarı yıkılmadan bir ay önce bile böyle bir şeyin yakında olabileceğine ihtimal veren kimse yoktu. Doğu Almanya Devlet Güvenlik Bakanlığı ne kadar da güçlüydü, değil mi? Ama insanların algılarının altyapısı uzun zamandır aşınmaktaydı.

Ve bizimki de aşınmakta. Az önce yeni hikâyenin kritik kitleye ulaşmakta olduğunu söyledim. Daha ulaşmadı mı? Ulaşacak mı? Belki henüz değil. Belki bu sadece bir devrilme noktası, bir denge anıdır. Belki dengeyi değiştirmek için tek bir kişinin daha varlıklararasılığa adım atması gerekiyor. Belki de o kişi sizsiniz.

Hikâye düzeyinde çalışmak sadece daha güzel bir dünya yaratmanın anahtarı değil aynı zamanda genellikle manevi çalışma olarak adlandırılan şeye eşdeğerdir. Elbette öyledir: Dünya Hikâyemizin kökeninde diğer insanlardan, doğadan, Toprak Ana'dan, Tanrı denebilecek her şeyden ayrı olduğumuz sanrısına dayalı bir Benlik Hikâyesi yatar.

Kutsal Ekonomi'de, aydınlanma olarak adlandırılan bir hedefe ulaşmaya çalışmamız gerektiği kavramını, hatta tek başına böyle bir şeyin var olduğu fikrini sorgulamıştım. Bununla tüm diğer lütufların kaynağı olduğu düşünülen paraya ulaşma çabası arasında büyük bir paralellik görüyorum. Paranın tüm ihtiyaçları karşılayabileceğinin iddia edildiği bir toplumda, para sadece evrensel bir araç değil aynı zamanda evrensel amaç haline gelir. Elbette, kişi mali servete sahip olduğunda bununla tüm ihtiyaçlarını, örneğin yakınlık, bağ kurma, sevgi ve anlam ihtiyaçlarını karşılayamayacağını anlar. Zengin olsak da olmasak da hepimiz bunu biliriz. Yine de, tek bir şeye sahip olmanın tüm diğer şeyleri bize getireceği fikrini sorgulamaktan ziyade, paranın yerine hedefe başka bir şey koymakla yetiniriz. Ruh ile maddenin ayrılığı dogmasından kurtulmadığımız için bu diğer şeyin paranın aksine "manevi" bir şey olduğunu düşünürüz. Bazıları buna Tanrı der, bazılarıysa aydınlanma. Ama sonsuz tavizler vererek tek bir şeye, o en önemli şeye sahip olma arzusunun kaynağı olan para örneğinde kalırız.

Aydınlanma ya da Tanrı diye bir şey yoktur demiyorum. Daha ziyade, belki “Tanrı” kategorisini yarattığımızda dışarıda bıraktığımız şeyler aslında Tanrı’nın bir parçası olabilir diyorum. Belki de, aydınlanmayı bir hedef olarak görüp bunun peşinden koşmak, aydınlanmamız için gereken şeylerin kendisini kaçınılmaz bir şekilde göz ardı etmemize yol açar. Burada bir kez daha hikâyede kaybolma tehlikesini görebiliyoruz.

Yeni Çağ metafiziğinin büyük ölçüde öğrettiği gibi aydınlanma denen bir varış noktasına doğru çizgisel bir evrimsel bilinç ekseninde yükselmek yerine, aslında belki de daha üstü örtülü bir süreç yaşanmakta. Evrilen bilinç fikrinin bu kadar cazip olması nedensiz değildir. “Üçüncü boyuttan beşinci boyuta geçiş” gibi kaba şemalardan Spiral Dinamikler* gibi sofistike psikososyal kartografilere, bilincin evrimi ile ilgili üretilmiş çeşitli haritalar gerçek bir olguya işaret etmekte: Evriliyoruz. Ama bu çizgisel bir evrim değil. Çok geniş, yeni bir alana giriyoruz ve her birimiz bu alanın farklı bir bölümünü araştırıyoruz.

Elim değmişken, “bilinç”in tekil bir olgu olup olmadığını, onu çarpıtmadan özüne varıp varamayacağımızı da sorgula-

* Matematikle ve integrale ilgilenenlere bir not: İnsanlığın ve dünyanın gelişim süreçleri içerisinde insanın kendini, içinde bulunduğu sistemi, kültürü, durumu ve dünyayı fark etmesi için geliştirilmiş bir haritalama sistemi olan Spiral Dinamikler haritasının geçerliliği sona ermek üzeredir. Çünkü kendisi de, Sarı bilinç olarak adlandırdığı sondan bir önceki düzeye aittir. Dolayısıyla Sarı’dan sonraki düzeyler hakkında bize pek bir şey söyleyemez, olsa olsa bunları Sarı bilincin kavramsal aygıtına tercüme eder ve indirger. Bu yakın zamana kadar pek sorun yaratmamıştır çünkü Sarı’dan sonra gelen şeyler yeni yeni kristalleşmektedir.

mak istiyorum. Bence bunu denediğimizde tehlikeli bir bölgeye, “bazı insanlar diğerlerinden daha bilinçlidir” alanına gireriz. Bu türden bir elitizmin olumsuz sonuçları çok aşikârdır. Ya da tüm insanlar aynı derecede bilinçliyse, “İnsanlarda var ama hayvanlarda yok”a geçilir ve fabrika tipi hayvan çiftlikleri meşrulaştırılır. Ya da bilinç hayvanlarda da varsa “Merkezi sinir sistemi olan hayvanlarda var ama bitkilerde yok”a geçilir, bir sonraki adım monokültür tarımın ve ağaçlara cansız varlıklarmış gibi davranılmasının meşrulaştırılmasıdır. Eğer bitkilerde de varsa, o zaman su ve dağlar ne olacak? Bu kadar yeter. Ya “bilinç” birden çok şeye verilen tek bir isimse? Ya Tanrı ve aydınlanma gibi, bilinci adlandırmak da onun bazı kısımlarının, hem de görmeye en çok ihtiyacımız olan kısımlarının dışarıda kalmasına neden oluyorsa? Lao Tzu’nun dediği gibi, “Verilebilen hiçbir isim gerçek bir isim değildir.”

Atalarımız bizim bugün sahip olduğumuzdan çok daha güçlü bir varlıklararasılık farkındalığı ile yaşamışsalar da, insanlığın eski hikâyenin içinde bulunduğu krizin itici gücü ile yepyeni bir alana girdiğini söylemek mümkündür. Her birimiz bazı yönlerden bilinçli bazı yönlerden körüz. Birinin “gerçekleri göremediğini” düşündüğümüzde, belki sadece onların eksik yönlerini görüyor ve kendimizinkileri göz ardı ediyoruz. Elbette başkaları da bize bakıp bizim gerçekleri göremediğimiz sonucuna varabilir. Gerçekleri göremeyen kişi; işte o sensin. Wayne Dyer’ın dediği gibi, “Bir şeyi başka birinde gördüğünde tanıyabiliyorsan o sende de vardır.” Her birimizin her şeyde ve her şeyin her birimizde olduğu varlıklararasılık dünyasında başka türlü mümkün olabilir mi?

İnsanları gerçekleri görebilen ve göremeyen; bilinçli, uyanmış ya da evrilmiş ve bilinçsiz, uykuda ya da evrilmemiş; beşinci boyuta geçmekte olan ve üçüncüde takılıp ka-

lan; Tanrı'nın sevgili kullarından ve Cehennem'de yanmaya mahkûm diye ikiye ayıramayız. Kendinizi gerçekleri göremeyen ve umursamayan insanlar arasında bir uzaylı gibi mi hissediyorsunuz? Buradaki ironi aslında neredeyse herkesin böyle hissediyor olmasıdır. Genç yaşlarda bir görevimizin, görkemli köklerimiz ve görkemli bir hedefimizin olduğu duygusu güçlüdür. Bu bilgiye ihanet ederek yaşanan her kariyer ya da yaşam biçimi acı verir ve ancak kişinin varlığının bir kısmını duyarsızlaştıran içsel bir mücadele sayesinde sürdürülebilir. Çeşitli bağımlılıklar ya da önemsiz hazlarla yaşam gücümüzü tüketerek, acıyı uyuşturarak bir süre daha yaşamaya devam edebiliriz. Belki eskiden görev ve kader duygularımızı ömür boyu bastırıp buna olgunlaşma diyorduk. Ama artık değil. Bu duyguları bastıran Dünya Hikâyesi ölüyor. Bizi bağımlı kılmak için elbirliği yapan kurumlar çöküyor. Her birimiz farklı yollardan, farklı krizler, mucize, dışlama ve davet permütasyonları aracılığıyla durumu anlamaya başlıyoruz.

Eski hikâyeden yenisine geçiş tek seferlik, bir “ya hep ya hiç” olayıymış gibi yazmışım. Ama gerçekler biraz daha karmaşık. Kişi aynı anda hem eskinin hem de yenin bazı boyutlarını yaşayabilir, aynı kriz, çöküş, arada kalmışlık ve yeniyeye doğuş dinamiklerini tüm bu boyutlarda deneyimleyebilir.

Yeni doğan bir bebek savunmasız ve başkalarına muhtaçtır. Dünyada kalması dünyada yerleşik olan başka birilerinin ona bakması sayesinde mümkündür. Varlıklararasılık Hikâyesi'nin yeni bir boyutuna doğuşumuz da böyledir. Orada kalabilmemiz için orada yaşayan ve oradaki yaşamda deneyimli insanların yardımı gerekir. Aydınlanma bir grup çalışmasıdır.

Bugün bilincin Varlıklararasılık Hikâyesi'ne sığıncılığı böyle bir kitlesele bir düzeyde ilk kez gerçekleşiyor ve manevi çalışmalar hakkındaki eski öğretilerin, guruların ve üstatların işini

ellerinden alıyor. Guruların devri, yeni hikâyeye girmek için dışarıdan yardım almaya ihtiyacımız olmadığı için değil, geçişin çok fazla insan tarafından çok farklı şekilde yaşanıyor olması nedeniyle, herhangi bir kişinin tek başına geleneksel guruluk işlevini yerine getirememesi nedeniyle kapanıyor. Yirminci yüzyılın sonlarında bu rolü üstlenmeye çalışanlar, öbür dünyaya geçecek kadar şanslı ya da guruluktan emekli olacak kadar sağduyu gösteremedikleri takdirde çoğunlukla para, seks ve güç skandallarına konu olarak hazin bir sonla karşılaştılar. Bunun sebebi hepsinin şarlatan olması değildi. Ben çoğunun gerçekten içgörü sahibi olduklarına, mistik deneyimler yaşadıklarına ve derin çalışmalar yaptıklarına inanıyorum. Ama bilincin taban suyu düzeyi o kadar yükseldi ki, pek çok yeni pınardan fışkırmaya başladı ve hiçbiri bu enerjii zapt edemedi.

Elbette günümüzde köklü geleneklerden ya da geleneksel olmayan yollardan gelen, sunacak pek çok şeyi olan, bilge ve onurlu öğretmenler var. Bunlardan pek çoğu ile tanışma fırsatı buldum. Hepsi benden çok daha bilge insanlardı. Ama hepsinin sanki başka öğretmenlere ihtiyaçları var gibiydi ve şahsen hayranlık duyduğum birçoğu da bunu zaten söylüyordu. Yani, bazı Yeni Çağ öğretilerinin öne sürdüğü gibi sadece kendi içsel gurumuza güvenemeyiz. Guruluk artık insan kadar küçük bir şey biçiminde dünyaya gelemediğinden insan grupları biçimini alıyor. Thich Nhat Hanh'ın dediği gibi, bir sonraki Buda bir *sangha*, yani bir topluluk olacak. Matthew Fox'un dediği gibi, İsa'nın yeniden doğuşu İsa bilincinin herkeste ortaya çıkması şeklinde olacak. Belki de azizlerin, pirlerin, mistiklerin ve guruların binlerce yıllık çalışmaları neredeyse tamamlanmak üzeredir. Belki de kendilerine duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmayı başarmak üzerelerdir.

Kalbimizin bize mümkün olduğunu söylediği daha güzel dünyayı anlatıyorum çünkü zihinlerimiz Ayrılık mantığına gömülmüş olduğu için sık sık bunun mümkün olmadığını söylüyor. Yeni varlıklararasılık mantığını kabul etmeye başlarken bile eski şüpheler hâlâ yerinde duruyor. Bunun sebebi zihinsel inançların tüm varoluş halimizin uzantıları olması. Bu kitapta bu varoluş durumunun çok çeşitli yönlerini, onunla özdeşleştirilen alışkanlıkları, ona bağlı yaraları, onu pekiştiren hikâyeleri, bu hikâyeleri yansıtan ve sürdüren toplumsal kurumları inceledik. Herhangi birimizin, dolayısıyla hepimizin, daha güzel bir dünyada yaşayabilmesi için bu düzeylerin hepsinde değişime ihtiyaç var.

Bu dünya Ayrılık Hikâyesi'nde mümkün değildir, oraya varmak için "Mucize" başlıklı bölümde tanımladığım şekliyle bir mucize gerekir. Yani oraya ancak yeni bir hikâyenin yöntemleri, eylemleri ve nedensel ilkeleriyle, yeni bir benlik, yaşam ve dünya anlayışıyla varabiliriz. Aynı sebeple, "başaramayacağız" diyen çaresizlik duygusu, neyin yapılabilir ve mümkün olduğuyla özdeşleştirdiğimiz yöntem, eylem ve nedensel ilkelerin yetersizliğini gösterir.

"Başarabilecek miyiz?" sorusunun kendisi bile çok derin bir güçsüzlük hissini yansıtır. Bu soru, kişinin bunu becerip beceremeyeceğinden bağımsız bir meselenin varlığına işaret eder. Bu sorunun ardındaki "Ne yaparsam yapayım fark etmez çünkü dünya zaten hapı yutmuş," korkusu yatar

ve bu korkunun ardındaki varsayım “Ben evrenden ayrı bir varlığım”dır. Bu bizim hikâyemizin bir parçasıdır. Bu varsayım, bu korku ve bu soru, Varlıklararasılık Hikâyesi’ne geçtiğimizde ortadan kalkar. Bu hikâyede artık kendimizde yapacağımız herhangi bir değişikliğin dünyadaki diğer insanları da değiştireceğini çünkü bilincimizin onlarınkinden ayrı olmadığını biliriz.

“Benim ne yaptığının pek bir önemi yok,” düşüncesini reddetmek büyük bir küstahlık, bir sanrı olarak görülür. Bu reddediş, “Başarıp başaramayacağımız bana bağlı,” demektir. Bu, “Bana bağlı ve sana bağlı değil” şeklinde bir egoistlik değildir. Bana bağlı ve sana bağlı ve sana da ve sana da... herkese bağlı demektir. Bu da, “herkes değişmedikçe başaramayız, dolayısıyla senin ya da benim ne yaptığımızın önemi yok” diyen ayrılığın güçsüzleştirici etkisinden oldukça farklı, hatta bunun tam zıddıdır. Ben ne yaparsam yapayım sana bağlı ve sen ne yaparsan yap bana bağlı demektir. Ayrılık zihni bu çelişki karşısında siner. Varlıklararasılık zihniyse senin kendine düşeni yaptığın bir dünyada benim de kendime düşen şeyi yapacağımı bilir. Hangi hikâyenin ve hangi dünyanın parçası olacağımızı eylemlerimizle seçeriz.

Amacım öznel arası bir metafiziğe kalkışmak hiç değil. Bu çelişkinin ancak nesnel bir evrendeki ayrı varlıklar bağlamında çelişkili olduğunu söylemekle yetineceğim. Evet, bu aynı zamanda Bilimsel Yöntem’in, çoğu bilimsel paradigmanın ve şu an kabul gören tüm teknolojilerin de bağlamıdır. Neyin mümkün olduğu konusundaki düşüncelerimizi bu bağlam belirlediği için de, bu dünya görüşünü kabul ettiğimizde “Başarabilecek miyiz?” sorusunun cevabı olumsuz olmaya mahkûmdur. Genel kabul gören çözümlerin devri muhtemelen 1960’lı yıllarda gelmiş ve geçmiştir.

Sizinle bir süre önce sezgisel olarak fark ettiğim bir şeyi, 60'larda yaşadığımız hayal kırıklığının tekrar yaşanacağını neden düşünmediğimin sorulduğu bir anda gözümde canlanan bir resmi paylaşmak istiyorum.

“Evet” dedim, “bu bizim ilk şansımızdı ve bu şans kaçırıldı.” O zaman, dünya nüfusu üç milyarken ve yağmur ormanlarının büyük bölümü hâlâ el değmemiş, mercan kayalıkları hâlâ canlı, atmosferdeki karbondioksit düzeyleri hâlâ iyileştirilebilir seviyedeyken çok yumuşak bir geçiş yapabiliydik. İleri görüşlü bilim insanları ekolojiyi *anlıyor*, çok çeşitli vizyonerler üç milyar insanın Dünya üzerinde uyum içinde yaşayabilmesi için basit teknolojiler geliştiriyorlardı. Ama olmadı.

Şimdi ikinci bir şansımız var ve bu sefer geçiş yumuşak olmayacak. Kolay bir geçiş umut edemiyoruz çünkü çok fazla zenginlik yok edildi, çok fazla insan travmatize edildi. Üzerimize doğru gelmekte olan çok yönlü krizin ciddiyetini en derinlemesine anlayanlar artık umutlanmak için bir sebep göremiyorlar. Pek çoğu “ölüm döşeğindeki bir medeniyeti son günlerinde rahat ettirecek müdahaleler”den bahsediyor. Bu kitapsa bu çaresizlik duygusunun da bu krizlerle aynı yerden geldiğini, yeni bir Dünya Hikâyesi'ne geçişimizde önceleri mucize gibi görünen şeylerin artık mümkün hale geldiğini iddia ediyor. Olağanüstü toplumsal ve maddi teknolojilerimize rağmen geçişimiz sarsıntılı olacak. Ama hiç değilse bazı felaket tellallarının öngördüğü milyarlarca kişinin ölümüyle sonuçlanacak felaketlerden kaçınabiliriz.

Belki bu şans da kaçıracağız. Mitolojiye bakarsak üçüncü bir şansımız daha olacağını düşünebiliriz. Belki bu şans 2050 yılı civarında, şu sıra mucizevî denebilecek bir rota değişikliği yapmadığımız takdirde ekosfere verdiğimiz zararın feci sonuçlarının bizi vuracağı dönemde elimize geçecek. O zaman

ekolojinin, sağlığımızın, insan toplumlarının ve psişemizin gördüğü zararların toplamı o kadar büyük olacak ki, olasılıkları ne kadar zorlarsak zorlayalım insanlıktan geriye çok küçük bir topluluk kalacak. Çölleşme, genetik kirlilik, kısırlık, kimyasal ve radyoaktif kirlilik vb etmenler gezegenin iyileşme kapasitesinin sınırlarını hayli zorlayacak ve belki bu üçüncü şansı da kaçıracağız. Ne yapalım, bazı varlıklar ergenlik çağını atlatmayı başaramıyor.

Millenarianlar* ve Ütopycılar, binlerce yıldır hep kendi kuşaklarının özel bir dönemden geçtiğini söylediler. Beni onlardan ayıran ne? Yaşadığımız dönemi diğerlerinden daha özel yapan ne? Medeniyetin binlerce yıldır içinde yaşadığı hikâye birkaç bin yıl daha sürebilir mi? Hiç zannetmiyorum, bunun basit bir sebebi var: Ekoloji. Medeniyet söylemi bizi ekolojiden ayırdı ve ekolojinin büyüme üzerindeki sınırlayıcı etkisinden muaf tuttu. Bu şekilde büyümenin sürdürülebilir olmadığını anlatmama gerek yok. Çok çeşitli kaynakların ve ekosistemin tepe noktalarının† bileşerek oluşturacağı Medeniyetin Tepe Noktası'na yaklaştığımızı biliyoruz. Doğal zenginliklerimizi son zerresine dek talan etmeye kararlıysak, tüketime dayalı büyüme ve nüfus artışıımızı en fazla 40 yıl kadar daha devam ettirebiliriz, daha fazla değil.

O halde, gerçekten özel bir dönemde yaşadığımızı söyleyebiliriz.

* Dünyada yanlış giden şeylerin büyük bir güç tarafından bir gün düzeltileceği inancına dayalı, farklı dini, kültürel ve siyasi oluşumlarla ilişkilenebilen hareket—ç.n.

† Bir kaynağın maliyetinin gittikçe artmaya, miktarınınsa azalmaya başlayacağı nokta—ç.n.

Dün *Your Money or Your Life* (Ya Paran Ya Hayatın) kitabının yazarı Vicki Robin ile telefonda görüştüm. “Huysuz bir ihtiyara dönüşüyorum,” dedi. “İnsanlar sürekli benden ilham ve destek istiyor, bazen sadece varlığıma ihtiyaç duyuyorlar. Geçenlerde Brezilya’da bir ekoköyden bana ulaştılar. İçimdeki ihtiyaç kadın ‘Ekoköy mü? Biz bunu denedik. Olmaz o iş,’ dedi. Ama ben bu rolü oynamak istemiyorum.”

Vicki kesinlikle yalnız değil. Seyahatlerim ve yazışmalarım sırasında akli başına gelmiş pek çok eski hippie ile tanışma fırsatım oldu. Bazen söyleşilerime o kadar çok acı ve bıkkınlıkla geliyorlar ki gençliklerinde kurdukları daha güzel bir dünya hayalini yeniden alevlendirmeye cesaret edemiyorlar. Dönüşmüş bir toplum ya da bir bilinç atlamasından söz edildiğinde hemen geri çekiliyorlar çünkü bu, ihanetlerin onlarda açtığı yaralara dokunuyor. Komünlerinde, aşk eylemlerinde, aşramlarında bu muhteşem güzellikteki ihtimali göz ucuyla gördüler. Gördükleri şeyin gerçek olmadığını varsayarak onlara “akli başına gelmiş” diyoruz ama gördükleri şey o zamanlar bariz bir şekilde gerçektir, geleceğe dair bir sanrı değil bir vizyondur. Kova Burcu Çağı gerçekten doğuyordu ve savaş, suç, yoksulluk, kıskançlık, para, okul, hapisane, ırkçılık, ekokırım ve diğer karanlıklar genişleyen bilincin ışığı karşısında eriyip gidecekti.

Sonrasında yaşanan şey bir uyanış, yani gördükleri şeyin gerçek olmadığını fark etmeleri değildi. Yaşanan şey, bu gelecek habercilerinin geçmişin kurumsal ya da psikolojik güçlerinin saldırısı karşısında sinek gibi ezilmesiydi. Hippie deneyini ezmek için sadece toplumumuzun güçleri elbirliği ile komplolarla kalmadı. Hippilerin kendileri de bu güçlerin imgesini, eninde sonunda kendini dışarı vurmaya zorunda olan iç-

selleştirilmiş bir baskıyı taşıdılar. Karşılıklı şifalanma ihtiyacının farkındalardı ama henüz bebeklik döneminde olan yeni yapılar buna dayanacak güçte değildi.

Başka bir yönden bakarsak 1960'larda Ayrılık Çağı'nın henüz zirveye ulaşmamış olduğunu da söyleyebiliriz. Yabancılaşmada, ayrılıkta ve bölünmüşlükte insanlığın hâlâ keşfedebileceği uçlar vardı. Altmışlar sanki bir bağımlının uyuşturucunun etkisi azalırken bir anlığına yaşadığı berraklık gibiydi. Kolektif olarak dibe vurmamız ve o sırada kısa bir süreliğine bize görünen hayatı yaşamaya başlamamız için dünyanın yıkılması gerekiyor.

Okurlarım arasında hayranı olduğum hippie kuşağından olanlar varsa size zaten bildiğiniz bir şeyi hatırlatmama izin verin: Gördükleriniz ve yaşadıklarınız gerçektir. Bir fantezi değildi. Gelecekte bir fragmandı. Onu yaşamak için büyük cesaret gerektiren ve başarısızlığa mahkûm olan çabalarınız aslında boşa gitmedi; olası gelecekler alanını yaratmaya ve güçlendirmeye yardımcı oldu. Daha basit bir dille anlatmak gerekirse, yeni bir kuşağın adım attığı kültürel öğrenme sürecini sizin çabalarınız başlattı.

Yaşadığınız şeyin gerçek olduğunu nereden mi biliyorum? En inançsız eski hippilerin bile gözlerinde tekrar tekrar gördüğüm, bu deneyimden geriye kalmış közlerden biliyorum. Bunları körükleyip yeniden alevlendirmenin zamanı geliyor.

Vicki'ye katıldığım nokta yeni nesil idealistlerin hippilerden çok daha şanslı oldukları. "Sizin neslin başarısız olduğu noktada onların başaracak olmalarının nedeni sizsiniz." Karşı kültürün öncülerine bu yeni dünyada yol gösterecek yaşlılar yoktu. Hatalarından ders alabilecekleri, eski örüntüler ortaya çıktığında onları yeni hikâyede tutacak kimse yoktu. Elbette istisnalar vardı; ama genel olarak hippiler kendilerinden önceki

nesillerin farklı bir dünyada yaşadığını biliyorlardı. Birbirlerini, “30 yaşından büyük kimseye güvenme” diye uyarıyorlardı.

Bugün bir arkadaşım bana, “Şu etkinliği düzenlerken 20’li yaşlarında, bilgelikleri ve cömertlikleriyle şapkamı uçuran bir sürü insanla tanıştık. Benim 25 yaşındayken yanına bile yaklaşamayacağım bir zekâ düzeyine sahipler,” dedi. Gittiğim her yerde aynı şeyle karşılaşıyorum: Benim kuşağımın anlaması için onlarca yıl zorlu bir mücadele gerektiren şeylerin içine doğmuş gibi görünen gençler. Onlar bu kavrayışları çok daha derinlemesine yaşıyorlar. Bizim onlarca yılımızı alan bir yolculuk onlar için birkaç ay sürüyor. Eski dünyanın örüntüsünün onlar üzerindeki etkisi çok yüzeysel. Bunu geride bırakmak için herhangi bir çözülme ya da çöküş yaşamaları da gerekme-yebiliyor. Sadece bir adım, bir uyumlanma yetiyor ve tamamen yeniye geçebiliyorlar. Biz daha yaşlı nesillerse onların gelmesi için o alanı tutuyoruz; ama alana girdikten sonra onlar bizim gidebileceğimizden çok daha ilerilere gidiyorlar.

Bugün reşit olan nesil eski nesillerin ancak göz ucuyla görebildikleri o dünyayı yaratma yetisine sahip. Bunun sebebi ise üzerinde yükselebilecekleri omuzların bulunması. Hippiler ve bir ölçüde ardından gelen x ve y kuşakları, yeni yaratıcıların etrafında bir koruma kalkanı oluşturacak, daha güzel bir dünyanın hikâyesini tutarak 60’ların hikâyesinin tekrarlanmasını engellemelerine yardımcı olacak.

Bu anlattıklarımın oldukça Amerika merkezci olduğunu kabul ediyorum. Bildiğim kadarıyla Amerika ve Batı Avrupa’nın 60’larda yaşadıkları Hindistan, Çin, Latin Amerika ve Afrika’ya yansımamıştı. Ayrıca yerli halklar hippilerin ideallerinin pek çoğunu bizzat zaten yaşadılar. Ancak şu anda dünyayı ele geçiren ve tüm alternatifleri kenara iten şey Batı’nın medeniyeti, bilimi, teknolojisi, tıbbı, tarımı, siyasi

formları ve ekonomisi. Dünyanın diğer halkları da bu medeniyete tepki gösterir ve alternatiflerini üretmeye çalışırken, bu medeniyetin zirveye ulaştığı dönemde yaşamış öncüllerinden faydalanabilirler diye düşünüyorum.

Kendi yarattığı medeniyetten insanlığı yine Batı'nın kurtaracağını düşünmeyin. Ayrılığın görünmez alışkanlıkları içinde yuvarlanan bizler Ayrılık'a dayalı bir medeniyeti yıkamayız. Beklediğimiz şifa bizim kenarlara ittiğimiz şeylerden gelecek. Gelişmiş ülkeler dışında çıktığım her seyahatte bunu yeniden fark ediyorum. Kolombiya'dayken, "İşte insan olmayı o kadar da unutmamış bir halk. Samimiler, kucaklaşıyorlar, şarkı söylüyor, acele etmiyorlar," diye düşünmüştüm. Kongolu aktivist Grace Namadamu bir ABD ziyareti sırasında bizim toplumumuzun da en az kendisinininki kadar sorunlu olduğu konusunda bana katıldığını söylemişti. Evet, buralarda kadınlara tecavüz eden ve Pigmeleri öldüren militanlar sokaklarda dolaşmıyor olabilir. Ama Grace'in sözleriyle, "Burada insanlar kendi çocuklarını nasıl yetiştireceklerini bile bilmiyorlar." Grace burada gördüğü saygısızlık, obezite, insanlar arasındaki mesafe ve topluluk olamama durumu karşısında çok şaşırtmıştı.

İhtiyacımız olan şifa çepçeplerden gelecek. Merkez çökerken başka nereden gelebilir ki?

- Eski İnsanlık Hikâyesi'ne dâhil edilmeyen, bu sayede varlıklararasılıkta yaşama bilgisinin bir kısmını koruyabilmiş halklar ve yerlerden gelecek.
- Hâkim paradigmalara çeliştiği için marjinalleştirilen fikir ve teknolojilerden gelecek. Bunlar arasında tarım, şifa, enerji, zihin, ekolojik restorasyon ve zehirli atıkların bertarafı için geliştirilmiş pek çok teknoloji sayılabilir.
- Marjinalleştirilmiş ve neredeyse unutulmuş toplumsal ve siyasi teknolojilerden gelecek. Mutabakata dayalı karar

alma mekanizmaları, hiyerarşik olmayan örgütlenme, doğrudan demokrasi, onarıcı adalet ve şiddetsiz iletişim bunlardan bazıları.

- Mevcut sistemimizin baskıladığı ya da teşvik etmediği becerilerden faydalanacak. Hâkim ekonomik kurumlarımızın dışına atılan, sevdikleri işi yapıp çok az kazanan insanlar yeni hikâyenin öncüleri olarak beceri ve deneyimlerine son derece değer verildiğini görecekler.
- Sırf hayatta kalmak ya da normal olabilmek için gerçek armağanlarını ve tutkularını bastıran insanların marjinalleştirilen yönlerini serbest bırakacak. Aslında bu kategori bir bakıma modern toplumun tamamını içerir. “Ben bu dünyaya bunun için mi geldim?” dediğimiz her an, aslında bu bastırılmış armağanların kıpırtısını hissetmişizdir.
- Yaşamın marjinalleştirilmiş kısımlarını, acelemiz olduğu için ve modernitenin baskısı yüzünden göz ardı ettiğimiz şeyleri, samimiyet, sabır, yavaşlık, duygusallık ve oyunu içerecek ve geçerli kılacak. Bu özellikleri taşımayan devrimlere karşı temkinli olun; bu bir devrim olmayabilir.

Gelecekte bir kesit görmek ister misiniz? Reddedilen, çöpe atılan ve orada yeşeren şeylere, “alternatif,” “bütüncül” ve “karşı kültüre ait” şeylere bakın. (Kenara atılan ve orada yeşerip serpilmeyen işkence yöntemleri ya da kölelik gibi şeyler bu kategoride değiller.) Bunlar yeni normaller haline gelecekler. Bazı insanlar çoktandır o dünyada yaşıyorlar. Ama şu anda çoğumuz bu iki dünya arasında, kısmen yenide kısmen de eskide yaşıyoruz.

Peki, başarabilecek miyiz? Pek çok soruda olduğu gibi burada da cevabı bulmak için kanıtlar ve mantık yetmiyor; o halde bu soruyu nasıl cevaplarız? Özellikle de bu cevap her şeyi, hatta benlik ve dünya hikâyelerimizi etkiliyorsa. Ben bir cevap sundum: İçinde duracağınız hikâyeyi seçin.

Nasıl seçeceğiz? Mantık, akıl ve kanıtlar bir hikâyenin hizmetine bu kadar kolay sokulabilirken neye inanacağız? İşte size bir alternatif: Kim olduğunuzu, ne olmak istediğinizi ve aslında neye dönüşmekte olduğunuzu gerçekten kucaklayan hikâyeyi seçin.

“Başarabilecek miyiz?” sorusundaki çaresizlik bulutunun ardında, seçme ve yaratma gücümüze açılan bir kapı vardır. Çünkü bu eşikte bir soru daha durur: Esas soru, “Ben kimim?” dir.

Çaresizlik duygusu ancak neyin mümkün olduğuna dair inancımızı yaratan hikâye kadar geçerlidir. Bunun ardındaki hikâye Benlik Hikâyesi’dir. Peki, sen kimsin? Ötekilerden oluşan bir dünyada ayrı ve münferit bir birey misin? Yoksa belirli bir dikkat odağında buluşan tüm o ilişkilerin bütünü müsün? Bu soruyu kanıtlara dayanarak cevaplama fantezisinden artık vazgeç. Psişik olgular ya da geçmiş yaşama dönüşle ilgili bir kitap daha okuman içindeki şüpheliyi tatmin etmeyecek. Ne kadar kanıt bulursan bul yetmeyecek. Kanıtlara bakmadan seçmek zorundasın. Sen kimsin?

Mistikler binlerce yıldır bize bir cevap, hatta iki cevap su-

nuyorlar. Bir yandan kendini dünyaya bağlayan her şeyden, paradan, ilişkilerinden, kol ve bacaklarından, dilinden arındırıldığında kalan şey “sen”sin diyorlar. Ben bu değilim. Ben şu değilim. Bir şeyden her şeyi çıkardığında hiç kalır; bu nedenle ilk cevap “sen hiçbir şeysin”dir. Ama oraya vardığımızda hiçbir şeyin hiçbir şey olmadığını, her şey olduğunu görürüz. Her şey boşluktan var olur ve bir kuantum vakum beneği milyarlarca güneşin enerjisine sahiptir.

İşte bu yüzden ikinci bir cevap vardır: Sen her şeysin. En minik ilişkini bile çıkardığında sen de azalırsın. Bir ilişki eklersen sen de artarsın. Bu evrendeki herhangi bir varlığı değiştirirsen sen de değişirsin. Bu yüzden sen her şeysin; her birinin hepsini içerdiği bir ilişkiler ağıdır.

İşte bu varlıklararası benliktir. “Durum”dan koparıldığında senin dikkatin, benim dikkatim ve herkesin dikkatidir. Bizler dünyaya farklı gözlerden bakan tek bir varlığımız ve bu “gözler”in, bu bakış açılarının her biri eşsizdir. Komedyen Swami Beyondananda’nın dediği gibi, “Eşsiz bir varlıksın, tıpkı diğer herkes gibi!”

Varlığın doğası üzerinde daha fazla durmayacağım. Ne kadar çok yazarsam gerçekliği o kadar azalıyor. Ayrıca “senin” ne olduğunu ben nerden bilebilirim? O yüzden sadece son birkaç yüzyıldır, çeşitli kılıklarda içinde yaşadığımız ayrı benliğin pek çok olası benlik hikâyesinden biri olduğunu söylemekle yetineceğim.

Sen kimsin? Bu nesnel bir soru değil. Sen gerçekten hangi hikâye ve hangi benliksin? Bu soruyu herhangi bir kanıtla cevaplayamamanın yanı sıra, aslında nesnel bir cevap zaten yoktur. Yine de, hakikat vardır. Kim olduğuna dair hakikatin değiştiğini hissedebiliyor musun? Ayrılık benliği olmaksızın gittikçe uzaklaştığını görebiliyor musun?

Vermekten korkan, hizmet etmekten korkan, ayrım gözetmeyen güçlerin kurbanı ve o hasmane dünyaya etki etmeye gücü yetmeyen benlikle, böyle olmadığını kanıtlamaya çalışan benlik neredeyse aynıdır. Bunu size kanıtlayamam. Varlıklararasılık Hikâyesi'nin gerçek olduğunu kanıtlayamam; tıpkı siyasette ya da bilimde bile tarafların haklı olduklarını diğer tarafa kanıtlayamamaları gibi. Kanıtlara dayanmak eski hikâyeye aittir, nesnellik dediğimiz hikâyenin bir parçasıdır. Bir seçim yapmak zorundasın ve artık bu seçimden kaçıp kanıtlara sığınamazsın. Bu, karşılaştığın tüm sorular için geçerlidir. Hangi inanç doğrudur? Hele ki “Ben kimim?” sorusu için çok daha geçerlidir.

Hâlâ o alaycılığın, ihanete uğramışlığın, “Ya varlıklararası bir benlik olmayı ve şifalanmanın mümkün olduğu dünyada yaşamayı seçersem ve sadece kendimi kandırıyorsam?” diyen sesini duyar gibiyim. Bu sorunun “Başarabilecek miyiz?” sorusu ile aynı enerjiyi taşıdığını fark etmiş olabilirsiniz. Bu ayrı benliğin feryadıdır. “Ya yalnızsam? Ya verirsem, hizmet edersem ve bu hasmane dünyada kimse bana bir şey vermez, beni gözetmezse?” Sonuç: “Ben en iyisi kendimi garantiye alayım. En iyisi kendi çıkarıma bakayım ve kendimi güvenceye alayım.” İşte bunu düşünen ve buna göre hareket eden milyarlarca insanı bir araya getirdiğinizde bu hikâyeyi ve etrafımızdaki dünyanın onu doğrulayışını, bu hikâyenin içine kolektif olarak girerek kendimiz yarattığımızı görebilirsiniz. Kendi hikâyemizi gerekçelendirmek için onu dayandırdığımız kanıtları biz yarattık.

Yeni bir hikâyede yaşamayı seçseniz de yine kendi kendini doğrulayan benzer bir olumlu geri bildirim döngüsü deneyimleyeceksiniz. Sadece farklı yasaları olan farklı bir dünyaya geçmiş olacaksınız. Sık sık, “Bütün paramı bağışladım ve ya-

şadığım büyülü olaylara inanamıyorum,” türünden mektuplar alıyorum. Yeni Çağ öğretmenleri bazen bu tür hikâyeler duydukları ya da kıtlık programlamasından özgürleşmenin sonuçlarını kendileri deneyimledikleri için insanları para etrafındaki inançlarını değiştirmeye davet ederler. Dile kolay; bu inançlar çok daha büyük bir mozağin, merkezinde “Ben kimim?” sorusunun bulunduğu bir motifin parçasıdır. Ancak bu motif değişirken bununla ilişkili inançlar da onunla birlikte değişebilir, yeni ve daha güzel bir motif ortaya çıkabilir. Ama eğer “ben kimim” sorusuna cevabınız değişmediyse, “olumsuzluk”tan ne kadar kaçınırsanız kaçının, kimliğiniz diğer inançları yine kendi hizasına, ayrılığın hizasına çekecektir.

Olumsuzluk, benliğe ve dünyaya dair temel mitolojimizin üzerinde yükselir.

Sonuçta kişi kısmen de olsa Varlıklararasılık hikâyesine girmedığı sürece, türetilmiş inançları tek tek değiştirmenin imkânsız olması gibi, dünyada da Ayrılık’ın imgesinden başka bir şey yaratmak da mümkün olmayacaktır. Yaptığınız hiçbir şey gerçekten faydalı olmayacaktır. “İyi bir insan” olabilmek için kendi çıkarlarınızla mücadele etseniz bile, hâlâ başkalarına ve kendinize iyi bir insan gibi görünmek amacına hizmet eder, diğer insanlara ve dünyaya hizmet etmemiş olursunuz. O yüzden, iyi bir insan olmaya çalışmaktan vazgeçin. Bunun yerine sadece kim olduğunuzu seçin. Buradan yola çıkarak yarattığınız şey, emin olun, gizli kendini beğenmişliğinizle elde edebileceğiniz her şeyden daha faydalı olacaktır. Ayrıca, bu yarı bilinçli “iyi olma” kavramımız ne yazık ki statükoyu sürdürmeye hizmet eden çeşitli toplumsal mutabakatlar ve burjuva ahlakı ile iç içe geçmiştir. Eski hikâyeyi sekteye uğratabacak cesur eylemlere kalkışmaktan bizi alıkoyar. Bu açıdan psikopatlardan öğreneceğimiz şeyler olabilir.

Daha güzel bir dünyaya doğru atılacak etkili adımların hepsinin “Ben kimim?” sorusundan geçtiğini söyleyebilmemizin bir diğer sebebi de, bu sorunun başka bir soru içermesidir: “Sen kimsin?” Diğer bir deyişle, kendimizi hangi gözle görüyorsak başkalarını da aynı gözle görürüz. İnsanları vermeyi ve hizmet etmeyi derin bir şekilde arzulayan varlıklararası kişiler olarak görüyorsak onlarla bu doğrultuda ilişki kurar ve onların da kendilerini bu şekilde görmesi için alan tutarız. Fakat onları bencil ve ayrı benlikler olarak görüyorsak o zaman ona göre davranır, güç taktiklerine başvurur ve onları hasmane bir evrende yapayalnız oldukları bir hikâyeye doğru iteriz.

Önceki bölümlerde, kamuoyu korkusuna ve kâr arzusuna dayanan aktivizm taktiklerinin aslında karşı tarafa “Seni tanıyorum. Sen bencil ve çıkarıcısın. Doğru olanı yapmak istemediğin için seni buna zorlamak durumundayız,” mesajı verdiğini açıklamıştım. Kendimize onlardan farklı olduğumuzu, kendi içimizde bunları yendiğimizi ne kadar söylersek söyleyelim, biri hakkında bunlara inanmamız için kendimiz hakkında da aynı şeye inanmamız gerekir. Dahası, biri hakkında bunlara inandığımızda onlar için bu hikâyeyi açık tutmuş, onları bu role davet etmiş oluruz. Onlar bu rolü kabul ettiklerinde de taktiklerimizin doğru olduğunu, karşıımızdaki hakkındaki düşüncelerimizde haklı olduğumuzu hissederiz. Ama yeni hikâyede durursak aynı dinamik bu sefer zıt sonuçlar doğuracaktır. Etrafımızdaki herkeşe, rakip olarak gördüklerimize ve yargıladığımız tüm insanlara da bakar ve onlara “Seni tanıyorum. Muhteşem ve ulvi bir varlıksın ve bu ulviyetini hizmet ederek ifade etmeye susamışsın. Benim gibi sen de, armağanlarını daha güzel bir dünyayı beraber inşa edebilmemiz için kullanmak istiyorsun,” mesajı veririz.

Çoğumuz yeni hikâyede tek başımıza duramayız; zaten bu varlıklararasılığın temel ilkesi ile çelişir. Madem sen benim bir

parçamsın, o zaman sen ayrılıktaysan benim de bir parçam ayrılıktadır. Tanrı biliyor ya, bizi eski hikâyede tutan çok fazla toplumsal ve ekonomik güç var. Bir mucize ya da bir çöküş bizi ayrılık dünyasından geçici olarak fırlatıp atabilir. Ama orada kalabilmek için çoğumuzun yardımı ihtiyacı vardır. Bu, herkesin birbirine sunabileceği bir şeydir. İşte bu yüzden aydınlanma bir grup çalışmasıdır diyorum.

Kavuşma'ya giden yol çok virajlıdır. Bazen keskin bir viraj nedeniyle her adımın bizi varış noktasından uzaklaştırdığını düşünürüz. Bu virajlar, hatta çıkmazlar ve geri dönüşler bile, varlıklararasılığın yeni alanının içinden geçen yolun bir parçasıdır. Biz bu alanı tanımıyoruz. Bu alana dair çok az haritamız var ve yolu nasıl görebileceğimizi de henüz bilmiyoruz. Görünmez bir patikada yürüyor, nasıl yürüyeceğimizi birbirimizden öğreniyoruz. Bunu yaptıkça ve gizli işaretlerini görmeyi öğrendikçe yol da görünür hale geliyor. Haritamız yokken ve yeni hikâyenin ilk aşamalarında yolumun ayrımlarında sadece kendi sezgilerimizi takip edebiliyor, kalbimizin pusulasını rehber alıyor, seçtiğimiz yönlerin bizi varış noktasına götürüp götürmeyeceğini bilmiyoruz. Ayrılık alışkanlıklarımız bizi sık sık yoldan çıkarıp eski, aşınmış yollara sürüklüyor. Bizi bu labirentten çıkaracak kadim ayak izlerini görmek için farklı bir görme duyusu geliştirmemiz gerekiyor. Arazinin kendisini, hikâyelerin ardındaki hakikati görmemiz gerekiyor.

Yürüyüş sırasında varış noktamız görüş alanımıza girip çıkar. Bir tepeye tırmanırız ve – işte karşımızdadır! Bazen avare gezintilerim sırasında ona daha da yaklaşıyorum. Kaybolmuşluk duygusuyla, doğru yönü arayarak bir vadiye inerken, gördüğüm hedefin gerçekten var olduğundan şüphe duymaya başlarım. Bu noktada başka bir yolcuyla karşılaşırım. “Evet,” der, “ben de gördüm.” Bu görünmez yolda nasıl yürüyeceğimiz

konusunda öğrendiklerimizi birbirimizle paylaşıyoruz. Daha çoğumuz bu yola girdikçe, bu buluşmalar sıklaşır ve kalbimizin mümkün olduğunu bildiği daha güzel bir dünyaya giden yolu beraber buluruz.

Bu yolda karşılaşılan yaygın bir örüntü, yeni hikâyeye geçişin başlangıçta yumuşak olması ama çok geçmeden hayatın size, “Emin misin? Yaşamak istediğin yerin burası olduğuna ve olmak istediğin kişinin bu olduğuna emin misin?” diyen bir deneyim yaşatmasıdır. Örneğin, kalbinizin sesine güvenerek size maddi güvence sağlayan bir işi bırakırsınız. Ama karşınıza mucizevî bir iş fırsatı çıkmaz, biriktirdiğiniz para suyunu çeker ve “bir şekilde hallolur” güvencesinin ardına saklanmış pusudaki korkular öne çıkar. Sen gerçekten kimsin? Her şey yolunda gitseydi bu soruyla yüzleşmeyecektin. Bazen gerçekten kim olduğumuzu görebilmemiz için bu tercihin çok sağlam, kararlı olması gerekir. “Ya şöyle olursa” korkuları ya zamanla geçer ya da sizi yolunuzdan döndürür. Bir kadın, “İstediğim şeyi elde etmek için harekete geçersen kocamın beni terk etmesinden korkuyorum,” demişti. Sonuçta bunu yaptı ve kocası onu terk etti. Yaşamakta olduğunuz hayatı bırakırsanız başınıza kötü şeyler gelebilir. En azından bu riskle karşılaşırsınız. Ama ancak o zaman gerçek bir tercih mi yoksa her şeyin yolunda gideceği umuduyla yapılmış, yolunda gitmediğini hissettiğinizde geri dönmeye hazır olduğunuz koşullu bir tercih mi yaptığınızı anlarsınız.

Yeni hikâyeye böyle girişler yaptıkça oradaki konumunuz güçlenir. Konumunuz güçlendikçe hikâyeyi başka insanlar için açık tutabilirsiniz. Bir kriz anında ya da kendi giriş süreçlerinde yaşadıkları zorluklar sırasında kişi Varlıklararasılık Hikâyesi’ne inanmayı başaramıyorsa güçlü ve girişini yapmış biri onun yerine inanabilir ve o girmeye hazır olana kadar alanı açık tuta-

bilir. Her yeni girişle daha güçlü taşıyıcılar haline geliriz, sözlerimiz ve eylemlerimiz bu hikâyeyi anlatmaya başlar.

Umarım bu kitap, hikâye anlatıcılar, taşıyıcılar ve yeni İnsanlık Hikâyesi'nin hizmetkârları olarak sizi güçlendirmiştir. Kitabı bana ait bir hikâye ile bitirmek istiyorum.

Bir Kabile Toplantısı

Bir zamanlar, bizimkinden çok uzak bir gezegende, çok ulu bir kabile yaşarmış. Bu uzaklık mekânsal mı zamansal mı yoksa zamanın bile dışında mı, bilmiyoruz. Bu kabile, bugün bizim yaşamın ve zihnin gerçek potansiyelini göz ucuyla yakalayabildiğimiz istisnai deneyimler dışında var olabileceğine inanmaya cesaret bile edemediğimiz, büyü-lü ve neşeli bir hayat sürermiş.

Bir gün yaşlılardan biri bir toplantı çağrısı yapmış. Herkes toplanmış ve içlerinden biri büyük bir ciddiyetle konuşmuş. “Dostlarım,” demiş, “yardımımıza ihtiyacı olan bir gezegen var. Adına Dünya diyorlar ve kaderi bizim ellerimizde. Üzerinde yaşayan insanlar kolektif doğum süreçlerinde kritik bir noktaya vardılar. Tıpkı bizim gezegenimizin bundan bir milyon yıl önce yaşadığı süreç gibi. Biz yardım etmezsek bu bir ölü doğum olacak. İnsanlığa hizmet etmek için o yer ve zamanda gerçekleştirilecek bu göreve kimler gönüllü olmak ister?”

“Bize bu görevden biraz daha bahseder misin?” demişler.

“Bu öyle basit bir iş değil. Şamanımız sizi çok derin bir transa sokacak ve kim olduğunuzu unutacaksınız. Bir insan gibi yaşamaya başlayacak, başlangıçta nereden geldiğinizi hiç hatırlamayacaksınız. Dilinizi ve gerçek isminizi

bile unutacaksınız. Bizim gezegenimizin güzelliklerinden ve içinde yıkandığımız sevgiden mahrum kalacaksınız. Burayı çok özleyecek ama özlediğiniz şeyin ne olduğunu tam olarak bilemeyeceksiniz. Sadece bizim normal kabul ettiğimiz sevgi ve güzelliği kalbinizde bir özlem olarak taşıyacaksınız. Harabeye dönmüş Dünya gezegeninde yaşarken daha güzel bir dünyanın mümkün olduğuna dair hatıralarınız sezgisel bir bilgi biçimini alacak.

“Siz bu dünyada büyürken bu bilgi sürekli saldırı altında olacak. Çok çeşitli yollarla size yıkım, şiddet, an-garya, endişe ve yozlaşmanın normal olduğu söylenecek. Tamamen yalnız kaldığınız, daha güzel bir dünyaya dair bilginizi doğrulayacak hiç kimsenin olmadığı dönemlerden geçebilirsiniz. Bizim ışıklı dünyamızda hayal bile edemediğimiz derin bir çaresizlik duygusuna kapılabili-rsiniz. Ama ne olursa olsun içinizdeki bilgi kıvılcımını sizi asla bırakmayacak. Özünüzle ilgili bir hatıra DNA’NIZA ka-yıtlı olacak. Bu kıvılcım içinizde kalacak, asla sönmeyecek ve bir gün yeniden alevlenecek.

“Bir süre için kendinizi yapayalnız hissetseniz bile as-lında yalnız olmayacaksınız. Size yardım göndereceğiz. Bu yardımları siz birer mucize olarak göreceksiniz, aşkın de-neyimler olarak tarif edeceksiniz. İşte bunlar o kıvılcı-mı körükleyerek aevlendirecekler. Birkaç saniye, saat ya da gün boyunca, olması gereken güzellik ve neşeye uya-nacaksınız. Dünya ve insanları ne kadar derinden yaralı olurlarsa olsunlar, mümkün olanın vaadi ve gerçek olanın hatırlatıcısı olarak geçmişten ve gelecekte bugüne yansıyan bu güzelliği Dünya’da da görebileceksiniz.

“Bu görüntüden sonra normal yaşamın rutinleri sizi tekrar içine çekebilir ve ateş tekrar köze dönebilir. Ama

her uyanıştan sonra bu rutinlerin normallığı azalacak, o dünyanın hikâyesi eskisi kadar gerçek görünmeyecek. Köz gittikçe parlaklaşacak. Yeterince köz bunu yaptığında hepsi bir araya gelerek ateşi tekrar yakacak ve birbirlerini besleyecek.

“Çünkü unutmayın, yalnız olmayacaksınız. Görevinizi hatırlamaya başladıkça kabilenizin diğer üyeleriyle karşılaşmaya da başlayacaksınız. Onları ortak amacınızdan, değerlerinizden, sezgilerinizden ve yürümüş olduğunuz yolun benzerliğinden tanıyabileceksiniz. Dünya gezegeninin durumu kriz düzeyine yaklaştıkça sizin yollarınız daha sık kesişecek. Yalnızlık zamanı, deli miyim acaba diye düşünme zamanı bitmiş olacak.

“Kabilenizin üyelerini Dünya'nın dört bir yanında bulacak, bu gezegende kullanılan uzun mesafeli iletişim teknolojilerini kullanarak onların varlığından haberdar olacaksınız. Ama esas değişim, esas tanışma, özel mekânlarda yapacağınız yüz yüze buluşmalarda yaşanacak. Birçoğunuz bir araya geldiğinizde yolculuğunuzda yeni bir aşamaya geçeceksiniz. Bu yolculuğun şu an başladığı yerde biteceğine sizi temin ederim. O zaman bilinçaltınızda duran görev bilincinizde yeşerecek. Size normal olarak sunulan dünyaya karşı sezgisel isyanınız daha güzel bir dünya yaratma çabasına dönüşecek.”

Bir kadın, “Yalnızlık döneminden biraz daha bahseder misin? Hazırlıklı olalım,” demiş.

Yaşlı, “Yalnızlık döneminde sürekli deli olmadığınızı kendinize ispat etmeye çalışacaksınız. Bunun için insanlara dünyada nelerin yanlış gittiğini anlatacak, sizi dinlemediklerinde ihanete uğramış gibi hissedeceksiniz. Daha güzel bir dünyanın var olduğuna dair sezgilerini-

zin geçerliliğini doğrulamak üzere yanlış giden şeylere, kötülöklere ve ekolojik yıkım hikâyelerinin peşine düşebilirsiniz. Ama size gönderdiğimiz yardımı aldığınızda ve buluşmalarınızda tanıştığınızda artık bunu yapma ihtiyacı hissetmeyeceksiniz. Çünkü artık gerçeği *biliyor* olacaksınız. Enerjiniz bundan böyle o daha güzel dünyayı yaratmaya yönelecek.”

Kabileden başka bir kadın, “Bunun işe yarayacağını nereden biliyorsunuz? Şamanımızın gücü bizi böyle bir yolculuğa göndermeye yetecek mi?” diye sormuş.

Yaşlı, “İşe yarayacağını biliyorum çünkü o bunu daha önce defalarca yaptı. Birçok kişi insan olarak yaşamak ve sizin şimdi üstleneceğiniz görevin altyapısını hazırlamak için çoktan Dünya’ya gönderildi. Bugüne kadar bol bol alıştırmaya yaptı! Tek fark bugün pek çoğunuzun aynı anda yola çıkması olacak. Sizin yaşayacağınız çağın farkı sizin kritik bir kitle oluşturmanız ve birbirinizi uyandırmanız olacak. Yaratacağınız sıcaklık tüm insanların içindeki kıvılcımları alevlendirecek. Çünkü aslında hepsi bizimki gibi kabilelerden geliyor. Tüm galaksiden ve ötesinden gelen varlıklar şu an Dünya’da toplanıyorlar. Çünkü bugüne kadar Ayrılık’ta bu kadar derinlere inen hiçbir gezegen geri dönemedi. Dünya’daki göreve gidenleriniz kozmik evrimde yeni bir adımın parçası olacaklar,” demiş.

Bir adam, “O dünyada kaybolma ve şamanik transtan uyanamama ihtimalimiz var mı? Çaresizlik duygusunun, şüpheciliğin, ayrılık acısının içimizdeki umut kıvılcımını, gerçek benliğimizi ve özümüzü söndürmesi, sevdiğimizden sonsuza kadar ayrı kalmamız tehlikesi var mı?” diye sormuş.

Yaşlı, “Öyle bir ihtimal yok. Siz ne kadar kaybolursanız size göndereceğimiz yardım da o kadar güçlü olacak. O anda kişisel dünyanızda bir çöküş yaşayabilir, önemsedığınız her şeyi kaybedebilirsiniz. Fakat sonradan size verilen armağanı göreceksiniz. Sizi asla terk etmeyeceğiz,” diye cevap vermiş.

Başka bir adam, “Görevimizde başarısız olmamız ve Dünya’nın yok olması ihtimali var mı?” diye sormuş.

Yaşlı, “Soruna bir paradoksla cevap vereceğim. Görevinizde başarısız olma ihtimaliniz yok. Ama görevin başarısı sizin eylemlerinize bağlı. Dünya’nın kaderi sizin elinizde. Bu paradoksun anahtarı sizde; tüm eylemlerinizin, gizli kişisel mücadelelerinizin bile evren için önemli olduğu duygusunda. Şu an bildiğiniz gibi, o zaman da yaptığınız her şeyin önemli olduğunu bileceksiniz.”

Başka soru kalmamış. Gönüllüler bir çember oluşturmuşlar ve şaman tek tek hepsinin yanına gitmiş. Herkesin farkında olduğu son şey şamanın yüzlerine bir duman üflelemiş. Derin bir transa geçmişler ve rüyalarında bizim bugün bulunduğumuz dünyaya gitmişler.

